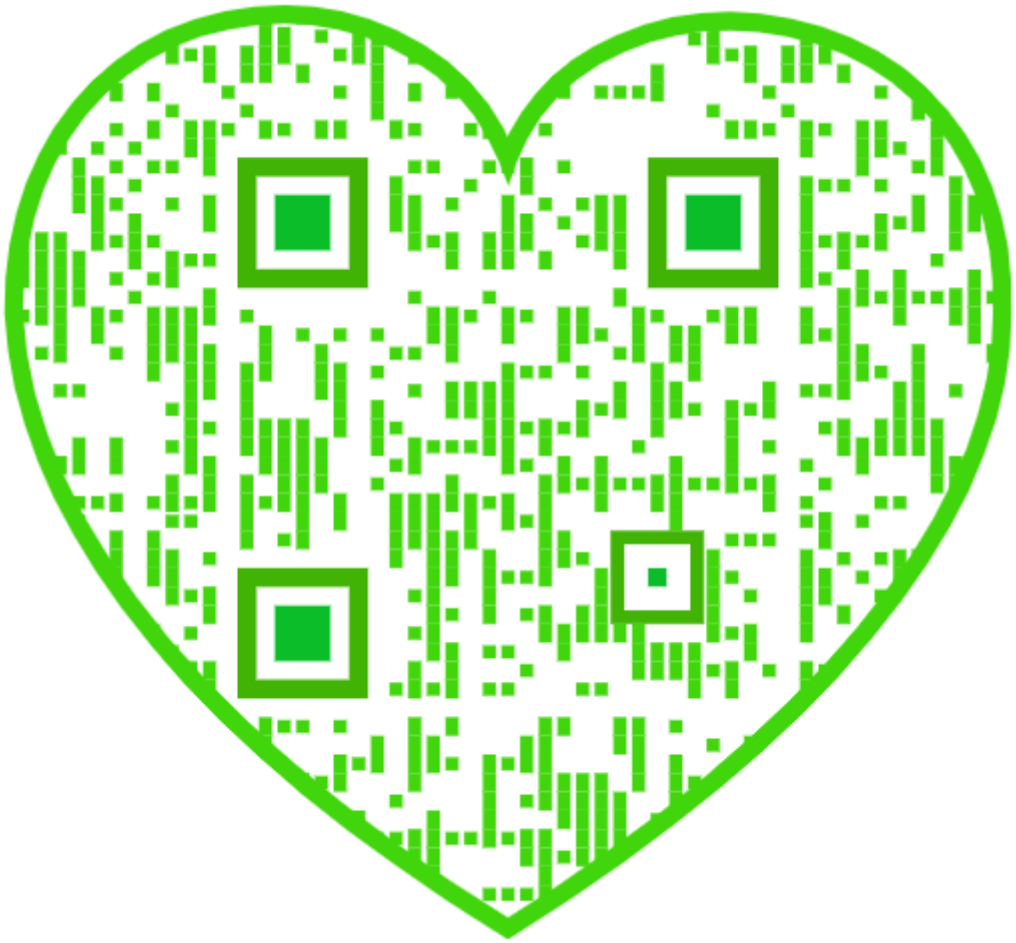

SHAKESPEARE.

DE WERKEN

VAN

WILLIAM SHAKESPEARE

VERTAALD

DOOR

Dr. L. A. J. BURGERSDIJK

NEGENDE DEEL

TIMON VAN ATHENE — TROILUS EN CRESSIDA —
ANTONIUS EN CLEOPATRA

LEIDEN — E. J. BRILL
1887

Het recht van opvoering voorbehouden volgens de wet van 28 Juli 1881
(Staatsblad No. 124).

Snelpersdruk van P. Beitsma — Deventer.

TIMON VAN ATHENE.

PERSONEN:

Timon, een Atheensch edelman.
Lucius,
Lucullus,
Sempronius,
Ventidius, } vleiers en valsche vrienden van Timon.
Apemantus, een cynisch wijsgeer.
Alcibiades, een Atheensch legerhoofd.
Flavius, Timon's huisbezorger.
Flaminius,
Lucilius,
Servilius, } bedienden van Timon.
Caphis,
Philotus,
Titus,
Lucius,
Hortensius, } bedienden van Timon's schuldeischers.
Twee Bedienden van Varro,
Een Bediende van Isidoor, } schuldeischers van Timon.
Cupido en vrouwelijke Gemaskerden.
Drie Vreemdelingen.
Een Dichter.
Een Schilder.
Een Juwelier.
Een Koopman.
Een oude Athener.
Een Page.
Een Nar.

Phrynia,
Timandra, } minnaressen van Alcibiades.

Edelen, Senatoren, Krijgsbevelhebbers, Soldaten, Dieven, en Gevolg.

Het tooneel is in Athene en in een nabijgelegen woud.

EERSTE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Athene. *Een voorzaal in* TIMON'S *huis.*

Een Dichter, een Schilder, een Juwelier en een Koopman komen op, van verschillende kanten.

Dichter.

Goeden dag, heer!

Schilder.

Recht verheugd u wel te zien.

Dichter.

't Is lang sinds ik u zag. Hoe gaat de wereld?

Schilder.

Verslijtend met de jaren.

Dichter.

Welbekend;
Doch wat is er voor vreemds of ongehoords,
Nog niet door ieders mond bepraat? — O zie,
Wat toovermacht der mildheid! al die geesten
Zijn dienstbaar op haar roep. Den koopman ken ik.

Schilder.

Ik beiden; de ander is een juwelier.

Koopman *(tot den Juwelier).*

Ja, 't is een waardig heer.

Juwelier.

Ontegenzegg'lijk.

Koopman.

Een eenig man, nooit ademloos, geoefend
Als 't waar', tot stadige, onvermoeib're mildheid;
Gansch weêrgâloos.

Juwelier.

Ik heb hier een juweel, —

Koopman.

Ik bid u, laat eens zien: — voor Timon zeker?

Juwelier.

Als hij de schatting billijkt; doch hierover —

Dichter *(declameerend).*

„Roemt onze lof ooit wat onwaardig is,
Dan wordt de glans besmet van 't fraaie vers,
Dat eed'len hulde brengt."

Koopman *(het juweel beschouwend).*

't Is fraai geslepen.

Juwelier.

En kostbaar; zie dat zuiver water eens!

Schilder.

Zoo in vervoering, heer? wis door een werk,
Een opdracht, onzen grooten man gewijd?

Dichter.

Och, iets, geheel van zelf mijn geest ontweld.
Als hars is onze poëzie, ze ontvloeit

Waar zij gevoed wordt; vuur ontspringt den steen
Door slaan eerst, doch onze eed'le vlam ontsteekt
Zichzelf, en vliedt gramstorig, als een stroom,
Al wat haar boeien wil. — Wat hebt gij daar?

Schilder.

Een schilderstuk. — Wanneer verschijnt uw boek?

Dichter.

Na de overreiking, op den voet er van.
Gun mij, uw stuk te zien.

Schilder.

Een zeer goed stuk.

Dichter.

Ja zeker; dit komt treffend, prachtig uit.

Schilder.

Ja, 't is niet slecht.

Dichter.

Uitmuntend! Hoe bevallig
Drukt dit zijn houding uit! zie, welk een geest
Spat uit dit oog! wat rijke phantasie
Beweegt die lip! en zie, dat stom gebaar,
Men leent het woorden!

Schilder.

Ja, 't leven is wel aardig nagebootst.
Is deze trek niet goed?

Dichter.

Ik zeg, die geeft
Natuur een les. Hier schept des kunst'naars streven,
Wedijv'rend, leven, levender dan 't leven.

(Eenige Senatoren komen op en gaan voorbij.)

Schilder.

Wat brengen velen hem hun hulde!

Dichter.

Athene's senatoren; — wel bevoorrecht!

Schilder.

Ziet, nog al meer!

Dichter.

Gij ziet, het stroomt hier, 't is een vloed van vrienden.
'k Heb in dit ruwe werk een man geteekend,
Dien de aardsche wereld met haar rijkste gunst
Omarmt, omklemt; mijn vrije vaart houdt nergens
Zich op bij deze' of genen, maar bezeilt
Een ruime zee van was; geen fijne boosheid
Vergiftigt éene comma van mijn voortgang;
Die vliegt eens aad'laars vlucht, koen, recht vooruit,
En laat geen spoor zelfs achter.

Schilder.

Hoe moet ik u verstaan?

Dichter.

'k Wil u den zin ontgrend'len.
Gij ziet, hoe alle standen, alle geesten, —
Zoowel die glad en sluip'rig zijn van ziel
Als strenge en stugge mannen, — allen Timon
Ten dienste willen staan. Zijn groote rijkdom,
Zijn goeden, eed'len aard ter zijde staand,
Verbindt aan hem en dwingt tot liefde en hulde
Het hart van elk, wien ook; ja, van den vleier
Met spiegelfacie af tot Apemantus,
Wiens hoogste lust het is zichzelf te haten;
Zelfs hij buigt hem de knie en keert in vrede
Naar huis, echt rijk met Timon's knik.

Schilder.

't Is waar;
Ik zag hen samen in gesprek.

Dichter.

Ik schilder op een hoogen, schoonen heuvel
Fortuna op haar troon. Den voet des bergs
Omstuwen velerlei verdiensten, menschen
Van ieder slag, die op der aarde welving
Naar standverhooging streven; onder allen,
Wier blik zich op de koninginne vest,
Vorm ik er een naar onzes Timons beeld,
Wien met haar elpen hand Fortuna wenkt;
En fluks maakt hem haar gunst zijn medeburgers
Tot dienaars, slaven.

Schilder.

Prachtig uitgedacht!
Mij dunkt, die troon, Fortuna, en die heuvel,
Die één, uit heel den zwerm omlaag gewenkt,
Die, 't hoofd vooroverbuigend naar de steilte,
Zijn heil beklimt, 't komt alles treffend uit
Met onzen toestand.

Dichter.

Juist, heer; doch hoor verder.
Die allen, pas nog zijns gelijken, — enk'len
Meer waard dan hij, — zij volgen nu zijn schreden
Terstond; hun huldebrenging vult zijn voorzaal;
Vergodend fluist'ren gieten ze in zijn oor;
Stijgt hij te paard, zijn beugel is hun heilig;
De vrije lucht, — zij aad'men die door hem.

Schilder.

Goed, en wat wordt van dezen?

Dichter.

Als Fortuna

Uit luim en wispelturigheid haar gunst'ling
Weer nederstort, dan laat dat gansch gevolg,
Dat achter hem zoo pas op knie en handen
Bergopwaarts kroop, hem naar beneden glijden;
Geen enkel, die zijn voet bij 't dalen volgt.

Schilder.

Dit is niets vreemds;
Ik kan u duizend schilderijen toonen,
Die sprekender dan woorden wijzen op
Fortuna's plots'linge' omkeer. Doch 't is goed,
Dat gij aan Timon schetst, hoe 't oog van mind'ren
Het hoofd vaak lager dan de voeten zag.

(*Trompetgeschal.* TIMON *komt op, met Gevolg, iedereen vriendelijk begroetend; hij is in gesprek met een Dienaar van* VENTIDIUS.)

Timon.

Hij is in hecht'nis, zegt gij?

Dienaar.

Ja, beste heer; zijn schuld is vijf talenten;
Klein is zijn have, en hard zijn, die hem borgden.
Nu vraagt hij, dat uwe edelheid hem voorspreek'
Bij die hem lieten gijz'len. Weigert gij,
Dan is zijn hoop ten eind.

Timon.

Mijn vriend Ventidius!
Voorwaar, ik ben de man niet, die een vriend,
Die mij behoeft, ooit afschudt. En ik ken hem,
Als alle hulp volwaardig. Zij gewordt hem;
Ik zal zijn schuld voldoen en maak hem vrij.

Dienaar.

Steeds blijft hij aan uw edelheid verknocht.

Timon.

Breng hem mijn groet; ik zend het geld terstond;
Zoodra hij vrij is, moet hij tot mij komen.
't Is niet genoeg, wie zwak is op te helpen;
Men moet hem verder steunen. — Vaar gij wel.

Dienaar.

De hemel zeeg'ne uw edelheid!

(De Dienaar af.)

(Een oude Athener komt op.)

Oude Athener.

Heer Timon, hoor mij aan!

Timon.

Spreek, goede grijsaard!

Oude Athener.

Gij hebt een dienaar, die Lucilius heet.

Timon.

Zoo is 't. Wat wilt gij van hem?

Oude Athener.

Hoogeed'le Timon, laat hem voor u komen.

Timon.

Is hij hier bij 't gevolg of niet? — Lucilius!

(Lucilius *treedt voor.*)

Lucilius.

Hier, en ten dienste van uw edelheid.

Oude Athener.

Die knaap hier, eed'le Timon, uw bediende!
Bezoekt bij nacht mijn huis. Ik ben een man,
Die van der jeugd af zuinig heb gespaard;

Mijn goed verdient een beet'ren erfgenaam,
Dan een, die schotels opdraagt.

Timon.

Nu, wat verder?

Oude Athener.

Ik heb een een'ge dochter, niemand anders,
Wien ik vermaken kan wat ik verwierf;
Het meisje' is schoon, wat jong nog om te trouwen
En kosten spaarde ik niet om als de beste
Haar op te voeden. Deze knecht van u
Maakt haar het hof; ik bid u, edel heer,
Verbied met mij hem, dat hij haar bezoek';
Ikzelf sprak in den wind.

Timon.

De man is braaf.

Oude Athener.

Dan, Timon, zij hij 't hierin ook;
Een braaf gemoed vindt in zichzelf zijn loon;
Mijn dochter zij het niet.

Timon.

Bemint zij hem?

Oude Athener.

Ze is jong, en vatbaar;
Onze eigen vroeg're hartstocht moge ons leeren,
Hoe licht de jeugd ontvlamt.

Timon (*tot* Lucilius).

Bemint gij 't meisjen?

Lucilius.

Ja, beste heer, en zij is 't met mij eens.

Oude Athener.

Zoo aan haar huw'lijk mijn verlof ontbreekt, —

Ja, hooren mij de goden! — dan verkies ik
Uit zwervend bedelvolk mijn erfgenaam,
En haar valt niets ten deel.

Timon.

Wat brengt zij aan,
Als zij een man kiest van gelijken stand?

Oude Athener.

Bij 't huw'lijk drie talenten, later alles.

Timon.

Hier deze jonkman heeft mij lang gediend;
Ik wil mijn best doen om hem voort te helpen,
Want dit is menschenplicht. Geef hem uw dochter;
Zooveel als gij haar meegeeft, schenk ik hem;
Hij weegt door mij haar op.

Oude Athener.

Hoogeed'le heer,
Geef mij uw woord hierop, en zij is zijn.

Timon.

Ziedaar mijn hand en eer op mijn belofte.

Lucilius.

Ik dank uw edelheid recht need'rig. Niets
Zal ik in eer of goed'ren ooit beheeren,
Dat niet het uwe zij!

(Lucilius *en de oude Athener af.*)

Dichter *(zijn boek overreikend).*

Aanvaard in gunst dit werk en leef gelukkig!

Timon.

Ik dank u; gij zult nader van mij hooren.
Ga niet van hier. — En wat hebt gij daar, vriend?

Schilder.

Een schilderstuk, dat ik uw edelheid
Smeek aan te nemen.

Timon.

Schilderwerk is welkom.
Het schild'ren geeft mij schier den echten mensch;
Want sinds eerloosheid 's menschen aard vervalscht,
Is hij slechts buitenzijde; een mensch, geschilderd,
Is, wat hij zegt te zijn. Uw werk bevalt mij;
En dit zult ge ondervinden. Blijf nog hier;
Dra hoort gij meer.

Schilder.

Behoeden u de goden!

Timon.

Gegroet nu, waarde heer; reik mij de hand;
Wij eten heden saâm. — *(Tot den Juwelier.)* Heer, uw [juweel
Werd niet naar eisch geschat.

Juwelier.

Gering geschat?

Timon.

Neen, hoog en telkens hooger aangeprezen!
Moest ik betalen, wat het waard moest zijn,
Dan wierd ik uitgekleed.

Juwelier.

De prijs is, heer,
Zooals een koopman zou betalen. Doch
Gij weet, naar de bezitters stijgt of daalt
Der dingen waarde. Ja, zoo gij 't juweel
Wilt dragen, beste heer, dan wordt het eed'ler.

Timon.

Een fijne spot!

Koopman.

Neen, beste heer, hij zegt slechts
Wat heel de wereld zegt.

Timon.

Ziet, wie komt daar? Wilt gij bekeven zijn?

(Apemantus *komt op.*)

Juwelier.

Wij deelen dan uw lot.

Koopman.

Juist, niemand spaart hij.

Timon.

Gegroet, wees welkom, vriend'lijke Apemantus!

Apemantus.

Wacht dàn een weêrgroet, als ik vriend'lijk word,
Gij Timon's hond zijt, en die schurken eerlijk.

Timon.

Gij kent hen niet; waarom noemt gij hen schurken?

Apemantus.

Zijn zij dan geen Atheners?

Timon.

Ja, wis.

Apemantus.

Nu, dan herroep ik niet.

Juwelier.

Gij kent mij, Apemantus?

Apemantus.

Dat weet gij, ja; ik noemde u bij uw naam.

Timon.

Gij zijt trotsch, Apemantus.

Apemantus.

Op niets zoozeer, dan dat ik niet op Timon gelijk.

Timon.

Wat gaat gij doen?

Apemantus.

Een eerlijken Athener de hersens inslaan.

Timon.

Dat is een daad, waarvoor gij sterven zult.

Apemantus.

Ja zeker, als bij de wet op niets-doen de dood staat.

Timon.

Hoe bevalt u die schilderij, Apemantus?

Apemantus.

Uitmuntend, daar zij geen kwaad doet.

Timon.

Heeft de schilder zijn werk niet goed gedaan?

Apemantus.

Die den schilder gemaakt heeft, deed zijn werk beter; en toch is hij maar een slordig stuk werks.

Schilder.

Gij zijt een hond.

Apemantus.

Uw moeder is met mij van één ras; wat is zij dan, als ik een hond ben?

Timon.

Wilt gij bij mij eten, Apemantus?

Apemantus.

Neen, ik eet geen heeren op.

Timon.

Als gij dat deedt, zoudt gij de vrouwen vertoornen.

Apemantus.

O, die slokken wel heeren op en komen zoo aan groote buiken.

Timon.

Dat is een vuile opvatting.

Apemantus.

Als gij het zoo opvat, houd het dan voor uwe moeite.

Timon.

Hoe bevalt u dit juweel, Apemantus?

Apemantus.

Niet zoo goed als eerlijkheid, die niemand een duit kost.

Timon.

Wat denkt gij, dat het waard is?

Apemantus.

Niet waard, dat ik er aan denk. — Hoe gaat het, dichter?

Dichter.

Hoe gaat het, philosoof?

Apemantus.

Gij liegt.

Dichter.

Zijt gij er geen?

Apemantus.

Ja wel.

Dichter.

Dan lieg ik niet.

Apemantus.

Zijt gij geen dichter?

Dichter.

Ja wel.

Apemantus.

Dan liegt gij ook. Zie uw laatste werk maar door, waarin gij hem voor een waardig man uitgeeft.

Dichter.

Ik geef er hem niet voor uit; hij is het.

Apemantus.

Ja, hij is u waardig, en waardig, dat hij u voor uw werk betaalt; hij, die zich gaarne laat vleien, is zijn vleier waardig. O hemel, ware ik eens een groot heer!

Timon.

Wat zoudt gij dan doen, Apemantus?

Apemantus.

Hetzelfde wat Apemantus nu doet, een grooten heer van harte haten.

Timon.

Wat! uzelven?

Apemantus.

Ja.

Timon.

Waarom?

Apemantus.

Omdat ik, als ik een groot heer was, mijn bitterheid niet zou behouden. — Zijt gij niet een koopman?

Koopman.

Ja, Apemantus?

Apemantus.

De handel moge u te gronde richten, als de goden het niet doen!

Koopman.

Als de handel het doet, dan doen het de goden.

Apemantus.

De handel is uw god, en uw god richte u te gronde!

(Trompetgeschal. — Een Dienaar komt op.)

Timon.

Wat is dat voor trompet?

Dienaar.

't Is Alcibiades; een twintig ruiters
Zijn bij hem, allen wapenbroeders.

Timon.

Ontvangt hen, bid ik u; geleidt hen hier.
(Eenige Dienaars af.)
(Tot den Dichter.) Eet gij van daag te mijnent. — *(Tot*
[*den Schilder.)* Ga niet heen,
Eer ik u dank betuigd heb; na den disch
Zie ik dit stuk. — *(Tot de Overigen.)* 't Verheugt mij u
[te zien. —

(Alcibiades *komt op, met zijn Gezelschap.*)

Recht welkom, heer!
(Wederzijdsche begroetingen.)

Apemantus.

Zoo, zoo! ziet eens! —
Dat jicht uw leen'ge leden kromm', verlamme!
Die lieve schelmen meenen in hun hart
Niets van die hoff'lijkheid! Het menschenras
Is lang ontaard tot aap en baviaan!

Alcibiades.

Gij stilt, heer, mijn verlangen, en ik voed mij
Recht hong'rig aan uw aanblik.

Timon.

Wees recht welkom;

En eer wij scheiden, zal een tijd van lust
Ons lang vereenen. — Treedt, ik bid u, binnen.
(*Allen af, behalve* APEMANTUS.)

(Twee Atheensche Heeren komen op.)

Eerste Athener.

Wat tijd is 't, Apemantus, van den dag?

Apemantus.

't Is tijd voor eerlijk zijn.

Eerste Athener.

Daar is het steeds de tijd voor.

Apemantus.

Te schand'lijker, dat gij hem steeds verzuimt.

Tweede Athener.

Gaat gij naar Timon's feestmaal?

Apemantus.

Ja, om te zien, hoe schurken spijs verzaadt,
En dwazen wijn verhit.

Tweede Athener.

Vaarwel, vaarwel!

Apemantus.

Dwaas, die gij zijt, tweemaal vaarwel te zeggen.

Tweede Athener.

Waarom dat, Apemantus?

Apemantus.

Gij hadt het eens voor uzelf moeten houden, want ik ben niet van plan er u een aan te bieden.

Eerste Athener.

Hang u op!

Apemantus.

Neen, ik doe niets op uw bevel; doe uw verzoek aan een van uw vrienden.

Tweede Athener.

Weg, bijtzieke hond, of ik schop u van hier!

Apemantus.

En ik vlucht, als een hond, voor eens ezels hoef.

(APEMANTUS *af.*)

Eerste Athener.

Een onmensch inderdaad! Kom, willen wij
Aan Timon's mildheid binnen ons gaan laven?
Hij gaat het hart der goedheid zelf te boven.

Tweede Athener.

Hij stroomt haar uit; Plutus, de god van 't goud,
Is niets dan zijn beheerder; wie hem goeddoet,
Wordt zevenwerf beloond; wie hem iets schenkt,
Oogst als erkenningsgave meer, dan ooit
Schulddelging eischen kan.

Eerste Athener.

Geen mensch werd ooit
Door eed'ler hart en ziel beheerscht.

Tweede Athener.

Lang leev' hij rijkgezegend! gaan wij binnen?

Eerste Athener.

Ik vergezel u, kom!

(Beiden af.)

TWEEDE TOONEEL.

Aldaar. *Een pronkzaal in* TIMON's *huis.*

Luide muziek van hobo's. Een rijkelijk maal wordt opgedragen. FLAVIUS *en andere Bedienden staan gereed. Daarna treden binnen:* TIMON, ALCIBIADES, *Edellieden en Atheensche Senatoren, verder* VENTIDIUS, *en Gevolg. Na al de anderen komt* APEMANTUS, *met ontevreden gelaat, naar zijn aard.*

Ventidius.

Doorluchte Timon, 't scheen den goden goed,
Te denken aan den leeftijd van mijn vader,
En hem tot lange rust te roepen.
Hij ging in vrede, en rijk liet hij mij achter;
Ik breng daarom, gehouden door uw mildheid
Tot dankbaarheid, en steeds tot ied'ren dienst
En dank bereid, verdubbeld die talenten
Terug, wier hulp de vrijheid mij hergaf.

Timon.

O brave vriend Ventidius! dit geenszins;
Neen, gij miskent mijn hart; ik schonk dat alles
Geheel, voor immer; wie verklaart naar waarheid,
Dat hij iets geeft, als hij terug ontvangt?
Zij zulk een spel bij hoog'ren ook gewoon,
Wij doen 't niet na; wat grooten doen, heet schoon.

Ventidius.

Wat edel hart!

(De Gasten maken plichtplegingen tegen elkander om de hoogere en lagere plaatsen aan tafel.)

Timon.

Neen, heeren, neen!
Plichtplegingen zijn enkel uitgedacht
Om koele daden, holle vriend'lijkheid
Met glans te sieren; om berouwde goedheid
Vóor 't hand'len te herroepen, zijn zij noodig;
Waar echte vriendschap is, zijn ze overbodig.
Neemt plaats, gij, aan mijn overvloed meer welkom,
Dan de overvloed aan mij!

(Allen nemen plaats.)

Eerste Gast.

Wij hebben, heer, het steeds erkend, beleden —

Apemantus.

Erkend, beleden, — wat! en niet gehangen?

Timon.

Zoo, Apemantus! — wees hier welkom!

Apemantus.

Neen, neen, roep geenszins mij een welkom toe;
Eer kom ik uit uw deur mij laten werpen.

Timon.

Foei, foei, gij brompot; foei, gij hebt een inborst,
Die aan een mensch niet past; 't is zeer te gispen. —
Men zegt wel: „Ira furor brevis est",
Maar die man, heeren, is altijd gramstorig.
Men zette een tafel ginds voor hem alleen,
Want hij is van gezelschap niet gediend,
En deugt er ook niet voor.

Apemantus.

Weet, Timon, wat gij waagt, als ik hier blijf;
Ik kom om op te merken; wees gewaarschuwd.

Timon.

Ik stoor mij niet aan u; gij zijt een Athener en daarom welkom. Ikzelf wil u niets verbieden, maar ik bid u, laat uw maal u doen zwijgen.

Apemantus.

Ik versmaad uw maal; het zou mij doen stikken, want ik zou u nimmer kunnen vleien. — O gij goden, welk een tal van menschen eet Timon op, en hij bemerkt het niet! Het smart mij te zien, dat zoovelen hun spijs in het bloed van één man doopen; en het allerdolste is, dat hij er hen toe opwekt.

Vreemd, dat een mensch een mensch vertrouwt! want ware
„Laat messen thuis" aan gasten voorgeschreven,
't Waar' goed voor 't maal en veil'ger voor hun leven.

Menig voorbeeld is er, dat dit aanbeveelt; die knaap, die daar naast hem zit, zijn brood met hem deelt, en hem gezondheid toedrinkt met een gedeelden beker, is het meest bereid om hem te vermoorden; dit is bewezen. Als ik een groot heer was, zou ik schromen op een feestmaal te drinken;

Licht wierd mijns gorgels zwakste punt bespied;
Den hals ompantserde ik, of waagde 't niet.

Timon.

Van harte, heer! ga die gezondheid rond!

Tweede Gast.

Zij vloeie hierheen verder, waarde heer!

Apemantus.

Hierheen verder vloeien! Een wakkere knaap! — hij past goed op zijn getij. Die gezondheden zullen u en het uwe slecht bekomen, Timon!

Hier heb ik, wat geen kracht tot zonde heeft;
Braaf water, dat nooit iemand in het slijk wierp;
Mijn spijs en drank zijn welgepaard te heeten;
Trots doet een feest het dankgebed vergeten.

„Ik vraag geen goud, o goden, neen;
Ik doe mijn beê voor mij alleen.
Geeft, dat ik niemand dwaas vertrouw,
Geen woord noch eed, van man noch vrouw,
Geen hoer, al weent zij traan op traan,
Geen hond, al slaapt hij, naar ik waan,
Geen stokkeknecht, dat hij mij vrijlaat,
Geen vriend, dat hij in nood mij bijstaat.
Amen. Tast toe bij dit onthaal;
De rijkaard zondigt, ik eet schraal."

(Hij eet en drinkt.)

Wel bekome het uw goed hart, Apemantus!

Timon.

Overste Alcibiades, uw hart is nog te velde.

Alcibiades.

Mijn hart is altijd tot uw dienst, Timon.

Timon.

Gij zoudt toch liever op een ontbijt van vijanden zijn, dan op een middagmaal van vrienden.

Alcibiades.

Als die versch-bloedend zijn, heer, dan is er geen gerecht mee te vergelijken; ik zou mijn besten vriend op zulk een feestmaal vragen.

Apemantus.

Dan wenschte ik, dat al de vleiers uw vijanden waren, opdat gij hen slachtet en mij er op vroegt.

Eerste Gast.

Mochten wij dat geluk eens hebben, waarde heer, dat gij onze harten noodig hadt, opdat wij u eenigszins onzen goeden wil konden toonen, dan zouden wij ons voor immer op het toppunt onzer wenschen achten.

Timon.

O, twijfelt niet, mijn lieve vrienden, de goden zelve hebben het zoo beschikt, dat ik uwe hulp nog zeer zal behoeven; waarom zoudt gij anders mijne vrienden zijn? waarom zoudt gij boven duizenden dien titel van vrienden dragen, als gij niet de naasten waart aan mijn hart? Ik heb aan mijzelven meer van u verteld, dan gij met eenige bescheidenheid van uzelven zoudt kunnen zeggen; en toch, voor dit alles sta ik in. O gij goden, denk ik, waartoe behoeven wij vrienden te hebben, als wij die nooit behoeven? zij zouden de nuttelooste schepsels ter wereld zijn, als wij er nimmer nut van hadden, en zij zouden gelijken op liefelijke instrumenten, die in hun kasten zijn opgehangen en hunne geluiden voor zichzelf houden. Waarlijk, ik heb mijzelven dikwijls armer gewenscht om u nader te staan. Wij zijn op de wereld om weldaden te bewijzen; en wat kunnen wij beter en met meer recht het onze noemen, dan de rijkdommen onzer vrienden? O, welk een kostelijke troost is het, dat zoovelen, als broeders, over elkanders vermogen beschikken! O vreugde, die reeds verdreven wordt, eer zij nog geboren is! Mijne oogen, dunkt mij, kunnen het water niet terugdringen; om hunne zwakheid te doen vergeten, drink ik op u.

Apemantus.

Gij weent om hen te doen drinken, Timon.

Tweede Gast.

Ook in ons oog werd zoo de vreugd verwekt,
En sprong terstond als schreiend wicht te voorschijn.

Apemantus.

Ha, ha! 'k Moet lachen, daar ik in dat wicht
Een bastaard heb te zien.

Derde Gast.

Geloof mij, heer, gij troft mij diep; 't was roerend.

Apemantus.

Roerend!

(Trompetgeschal achter het tooneel.)

Timon.

Wat is daar voor trompetgeschal?

(Een Bediende komt op.)

Wat is er?

Bediende.

Met uw verlof, heer, daar zijn eenige dames, die dringend wenschen toegelaten te worden.

Timon.

Dames? wat willen zij?

Bediende.

Zij hebben een voorlooper bij zich, heer, wiens taak het is hare wenschen bekend te maken.

Timon.

Welnu dan, dat zij binnenkomen.

(Cupido *komt op.*)

Cupido.

Heil, eed'le Timon, heil u, en u allen,
Die hier zijn gulheid proeft! — Al de vijf zinnen
Erkennen u als hun patroon, en komen
Uw rijk gemoed verheugen. Aan uw disch
Zijn oor, gevoel, reuk, smaak alreeds gestreeld;
Thans zij genot uw oogen toebedeeld!

Timon.

Zij zijn ons welkom; leid haar vriend'lijk binnen;
Muziek, breng haar een welkom toe!

(Cupido *af.*)

Eerste Gast.

Gij ziet, hoe gij alom bemind zijt, heer.

(Muziek. CUPIDO *komt weder op, een maskersstoet van Amazonen, met luiten in de hand, geleidende, die dansen en spelen.)*

Apemantus.

Ha! welk een zwerm van ijdelheid komt daar!
Daar dansen zij! waanzinnig is dat vrouwvolk!
Juist zulk een waanzin is de glans des levens,
Als deze praal bij mijnen schralen kost.
Wij worden dwazen om genot te smaken,
En vleien hen, die wij tot beed'laars slempen,
Om op hun ouden dag, wat wij genoten,
Met nijd en hoon vergiftigd, uit te spuwen.
Wie leeft, die niet belasterd wordt, of lastert?
Wie sterft, die niet in 't graf een stoot of schop
Als vriendengave meeneemt?
'k Zou vreezen: die thans voor mij dansen, treden
Mij eens op 't hart; dit is niet ongehoord;
Men sluit voor de ondergaande zon de poort.

(De Gasten staan van tafel op, met nederige buigingen voor TIMON; *als een hulde aan hem kiest ieder zich eene Amazone; en allen dansen, de mannen met de vrouwen, een paar keeren bevallig in het rond op de muziek der hobo's.)*

Timon.

Gij hebt bekoorlijkheid aan onze vreugd,
En, schoonen, schoonheid aan ons feest geschonken,
Dat, voor gij kwaamt, niet half zoo lieflijk was.
Gij hebt er waarde en luister aan verleend,
En mij genot verschaft met wat ik uitdacht;
Ontvangt mijn dank er voor!

Eerste Amazone.

Gij neemt ons, heer, van onze beste zijde.

Apemantus.

Ja zeker, want uwe slechtste is erg bezoedeld, en voor het nemen niet aan te bevelen, denk ik.

Timon.

Ginds, schoonen, staat een klein onthaal gereed;
Gelieft uzelve, bid ik, te bedienen.

Alle Amazonen.

Van harte dank, heer.

(Cupido *en Amazonen af.*)

Timon.

Flavius!

Flavius.

Wat wenscht mijn heer?

Timon.

Ga, haal mij 't kleine kastjen.

Flavius.

Terstond, heer. — *(Ter zijde.)* Nog al meer juweelen!
Weerspreking duldt zijn luim niet; anders zeide ik, —
't Waar' plicht, ja! — hoe hij, als hij niets meer heeft,
Te laat eens wenscht, dat ik hem had weerstreefd.
O, had de mildheid oogen achterwaart!
Veel leeds ware aan een edel hart bespaard.

(Flavius *af.*)

Eerste Gast.

Zijn onze dienaars daar?

Een Bediende.

Zij staan gereed, heer.

Tweede Gast.

Brengt onze paarden voor!

(Flavius *komt terug, met een kastjen.*)

Timon.

O, lieve vrienden, hoort een enkel woord.
Zie, waarde heer, ik bid u,
Bewijs mij de eere, dat gij dit juweel
In aanzien stijgen doet; aanvaard en draag het,
Mijn beste heer!

Eerste Gast.

Ik ben alreeds zooveel aan u verplicht!

Alle Gasten.

Dat zijn wij allen.

(Een Bediende komt op.)

Bediende.

Heer, eenige eed'len, senatoren, stijgen
Zoo juist van 't paard: zij komen u bezoeken.

Timon.

Zij zijn recht welkom.

Flavius.

Dat uwe edelheid
Een woord mij gunn'; 't betreft u van nabij.

Timon.

Mij van nabij? ik hoor 't een andermaal.
Ik bid u, zorg thans voor een goede ontvangst.

Flavius *(ter zijde).*

Ja, hoe? 'k ben schier ten einde raad.

(Een tweede Bediende komt op.)

Tweede Bediende.

Uwe edelheid vergunne, de eed'le Lucius
Zendt u, als blijk van gulle vriendschap, vier
Melkwitte rossen, opgetuigd met zilver.

Timon.

Ik neem ze dankbaar aan; — draag zorg de gaven
Naar eisch te aanvaarden. —

(Een derde Bediende komt op.)

Wat is uwe boodschap?

Derde Bediende.

Met uw welnemen, edel heer, de hooggeachte edelman Lucullus noodigt u uit, hem morgen op de jacht te vergezellen, en heeft aan uwe edelheid twee koppels windhonden gezonden.

Timon.

Ik hoop te komen; — neem die in ontvangst,
Niet zonder rijk'lijk loon.

Flavius *(ter zijde).*

Waar moet dit heen?
Altijd, — zoo wil hij 't, — rijk onthalen, rijk
Beschenken, alles uit een leêge kist;
En nooit wil hij zijn beurs zien, nooit mag ik
Hem toonen, hoe zijn hart een beed'laar is,
Die niet de macht heeft om naar wensch te geven.
Wat hij belooft, gaat zoo zijn goed te boven,
Dat wat hij spreekt, steeds schuld is, ieder woord
Weer nieuwe schuld; hij is zoo gul, dat hij
Thans rente er voor betaalt; ja, in hun boeken
Staat al zijn land. O, ware ik in der minne
Thans uit zijn dienst, eer noodzaak mij ontslaat!

Gelukkiger, wie, vriendenloos, geen gast
Ooit ziet, dan wie een tal van vrienden voedt,
Die ieder erger dan een vijand doet.
Het harte bloedt mij om mijn heer.

(FLAVIUS *af.*)

Timon.

Gij doet uzelven onrecht en verkleint
Te zeer uw eigen waarde. — Hier, mijn vriend,
Een klein bewijs van onze vriendschap.

Tweede Gast.

Ik neem met ongemeenen dank het aan.

Derde Gast.

Hij is der mildheid eigen ziel!

Timon.

Het valt mij in, dat gij, mijn vriend, onlangs
Den bruin, dien ik bereed, zeer hebt geprezen;
Hij is aan u, daar hij u zoo beviel.

Derde Gast.

O 'k bid u, neen; dat niet, mijn waarde heer!

Timon.

Mijn woord er op, mijn vriend; ik weet, men kan
Slechts wat men lief heeft, prijzen naar verdienste.
Naar mijne liefde weeg ik die mijns vriends;
Geloof mij, eens roep ik uw vriendschap in.

Alle Gasten.

Wie ware ons ooit meer welkom!

Timon.

't Bezoek van vrienden, van een elk van u,
Is mij zoo lief, dat geen gift mij genoeg is;
'k Zou, dunkt mij, hadde ik kronen uit te deelen,
Niet moede worden. — Alcibiades,

Gij zijt een krijgsman en dus zelden rijk;
En 't komt in liefde u toe; want onder dooden
Zoekt gij uw heil, en al uw grondbezit
Is 't veld van eer.

Alcibiades.

Ontheisterd land, mijn vriend!

Eerste Gast.

Wij zijn zoo innig u verknocht, —

Timon.

Dit ben ik ook aan u.

Tweede Gast.

Zoo grenzenloos genegen, —

Timon.

Ik u niet minder. — Toortsen! hei, meer toortsen!

Eerste Gast.

Het hoogst geluk, alle eer en ieder heil
Moge immer u verzellen, eed'le Timon!

Timon.

Zijn vrienden steeds ten dienste.

(Alcibiades *en de overige Gasten af.*)

Apemantus.

Welk gejoel!
Hoofd voor-, aars achteruit! 't is naar den aard!
Is dat gestrijkvoet zulke sommen waard?
Die vriendschap is vol droesem; ik zou meenen,
Bij 't valsche hart behoorden lamme beenen.
't Gekniebuig kost een braven nar zijn geld.

Timon.

Nu, Apemantus, waart gij niet zoo norsch,
Dan deed ik ù ook goed.

Apemantus.

Neen, ik wil niets; want als ik mij ook liet omkoopen, zou er niemand meer over zijn om op u te schimpen; en dan zoudt gij des te sneller zondigen. Gij gaaft reeds zoo lang, Timon. Ik ben bang, dat gij u nog geheel in schuldbekentenissen zult weggeven. Wat hebt gij aan die feesten, optochten en al dien ijdelen pronk?

Timon.

Neen, als gij nu eens op gezelligheid begint te schimpen, dan zweer ik, dat ik mij niet meer over u bekommer. Vaarwel, en kom terug met betere muziek.

(Timon *af.*)

Apemantus.

Wilt gij mij thans niet hooren, goed, dan hoort gij
Mij later niet; uw hemel sluit ik u.
Wee, dat de mensch zijn oor voor goeden raad
Steeds afsluit, en voor vleiers openlaat!

(Apemantus *af.*)

TWEEDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Aldaar. *Een vertrek in het huis van een Senator.*

Een Senator komt op, met papieren in de hand.

Senator.

Nog pas vijfduizend; Isidoor en Varro
Is hij tienduizend schuldig; met het vroeg're
Van mij is 't vijf-en-twintig. — Raast verkwisting
Zoo altijd voort? Het kan, het zal niet duren.
Wie goud behoeft, hij stele een beed'laarshond,
En schenk' hem Timon; wel, de hond munt goud.
Wil ik mijn paard voor twintig paarden ruilen,
Die beter zijn, wel, 'k geef mijn paard aan Timon,
Vraag niets, maar schenk het; daad'lijk veult het mij,
En afgerichte paarden. Aan zijn deur
Staat geen portier, of een, die met een glimlach
Een ieder, die voorbijgaat, binnen noodt.
Het kan niet duren; geen verstandig man,
Zijn toestand peilend, kan dien veilig noemen.
Hé, Caphis, Caphis!

(Caphis *komt op.*)

Caphis.

Hier; wat wil mijn heer?

Senator.

Vlug; sla uw mantel om en ga naar Timon;
Dring op mijn gelden aan; wees niet bevredigd
Door zorg'loos weigren; laat u ook niet paaien
Met: „Groet uw heer van mij", met mutsgezwaai,
Zóo, luchtig in de rechterhand! neen, zeg hem,
Dat ik gemaand word en uit eigen midd'len
Mij redden moet. Zijn dagen zijn verstreken;
En dat ik rekende op zijn stipt betalen,
Heeft mijn crediet geschokt. Ik eer, bemin hem;
Maar moet mijn hals niet breken, om zijn vinger
Te heelen. Dringend is mijn nood; ik ben
Met toegeworpen woorden niet geholpen,
Maar met terstond betalen. Vlug, ga heen!
Zet een gezicht, dat maant, dat onverbidd'lijk
De kwijting vraagt; ja, want voorwaar, ik vrees,
Steekt ied're veder in den rechten vleugel,
Dan blijkt deze eed'le Timon, schoon hij thans
Nog als een feniks glans', een naakte nest'ling.
Vlug, ga!

Caphis.

Terstond, heer.

Senator.

Neem de stukken meê,
En breng den tijd in reek'ning.

Caphis.

Zeker.

Senator.

Ga.

(Beiden af.)

TWEEDE TOONEEL.

Een zaal in TIMON'S *huis.*

FLAVIUS *komt op, met een menigte rekeningen in de hand.*

Flavius.

Steeds zorg'loos, altijd door! Met geld zoo roek'loos,
Dat hij niet nagaat waar 't van komen moet,
Niet op wil houden! Hij berekent niet,
Wat door zijn vingers druipt, wil niet bedenken,
Hoe 't voort kan gaan. Nooit was er een gemoed,
Bij zooveel onverstand zoo innig goed.
En wat te doen? Hij hoort niet eer hij voelt;
Toch, als hij van de jacht komt, zal ik spreken.
O foei, foei, foei!

(CAPHIS *komt op en de Bedienden van* ISIDOOR *en* VARRO.)

Caphis.

Zoo, Varro, goeden avond!
Komt gij om geld?

Varro's Bediende.

Is dat ook niet ùw boodschap?

Caphis.

Ja, wis, en, Isidoor, ook de uwe?

Isidoor's Bediende.

Juist.

Caphis.

Nu, hadden we allen 't onze binnen!

Varro's Bediende.

Ja,
Ik vrees er voor.

Caphis.

Daar komt de man.

(Timon *komt op, met* Alcibiades, *Edellieden en Gevolg.*)

Timon.

Terstond na 't eten gaan we er weer op uit,
Mijn Alcibiades. — (*Tot* Caphis.) Voor mij? wat wilt ge?

Caphis.

'k Heb, edel heer, een schuldbekent'nis hier.

Timon.

Schuld? van waar zijt gij?

Caphis.

Uit Athene, heer.

Timon.

Ga naar mijn huisbestuurder.

Caphis.

Vergeef mij, edel heer, die stelde mij
Een maand reeds uit van de' eenen dag op de' and'ren.
Mijn meester, zelf om geld verlegen, moet
U 't zijne vragen, en verzoekt u need'rig,
Dat gij, gelijk gij immer edel handelt,
Hem, wat hem toekomt, geeft.

Timon.

Mijn goede vriend,
Kom, bid ik, morgen ochtend vroeg terug.

Caphis.

Maar, beste heer, —

Timon.

Wat kalmer, goede vriend!

Varro's Bediende.

Mijn meester, Varro, heer, —

Isidoor's Bediende.

Heer, Isidoor
Vraagt need'rig, dat gij spoedig hem voldoet.

Caphis.

Waar', heer, de nood mijns meesters u bekend, —

Varro's Bediende.

Dit stuk, heer, is zes weken reeds vervallen,
Ja, langer, —

Isidoor's Bediende.

Heer, uw dienaar scheept mij af;
En ik heb last u in persoon te spreken.

Timon.

Laat mij op adem komen. —
Ik bid u, eed'le heeren, gaat naar binnen;
Ik ben terstond weer bij u.

(ALCIBIADES *en de andere Heeren af.*)

(*Tot* FLAVIUS.)

Nader; zeg mij,
Hoe komt het, dat ik zoo belegerd word
Met luide klachten om vervallen wissels,
En onbetaalde gelden, lang verschuldigd,
Wat toch mijn eer te na is?

Flavius.

Hoort eens, mannen,
Dit oogenblik is niet geschikt gekozen;
Stelt uwen aandrang uit tot na het maal,
Opdat ik aan mijn eed'len heer verklare,
Waarom gij niet betaald zijt.

Timon.

Doet dit, vrienden. —
En laat hen goed onthalen.

(Timon *af.*)

Flavius.

'k Bid u, volgt mij.

(Apemantus *en een Nar komen op.*)

Caphis.

Wacht, wacht; daar komt de nar met Apemantus; laat ons wat grappen met hen maken.

Varro's Bediende.

Laat hem hangen; hij zal ons beschimpen.

Isidoor's Bediende.

Dat hem de pest pakke, dien hond!

Varro's Bediende.

Hoe gaat het, nar?

Apemantus.

Houdt gij een gesprek met uw schaduw?

Varro's Bediende.

Ik spreek niet tot u.

Apemantus.

Neen, maar tot uzelf. — *(Tot den Nar.)* Kom meê!

Isidoor's Bediende *(tot* Varro's *Bediende).*

Zie, daar hangt de nar u al aan 't lijf.

Apemantus.

Neen, gij staat daar alleen; gij hangt hem niet aan 't lijf.

Caphis.

Ei, wie is nu de nar?

Apemantus.

Die de laatste vraag heeft gedaan. — Arme schelmen en woekeraarsknechts! koppelaars tusschen goud en gebrek!

Alle Bedienden.

Wàt zijn wij, Apemantus?

Apemantus.

Ezels.

Alle Bedienden.

Waarom?

Apemantus.

Omdat gij mij vraagt wat gij zijt, en uzelven niet kent. Spreek tot hen, nar.

Nar.

Hoe gaat het, mannen?

Al de Bedienden.

Wel bedankt, goede nar. — Hoe maakt het uw waardin?

Nar.

Zij is juist bezig water op te zetten, om zulke kuikens te stoven als gij zijt. Ik wenschte, dat wij u in ons „Corinthe" eens zagen!

Apemantus.

Mooi! Wel bedankt!

(Een Page komt op.)

Nar.

Kijk eens, daar komt de page van mijn waardin.

Page *(tot den Nar).*

Wel, hoe is 't, baasjen? wat doet gij in dit wijze gezelschap? — Hoe gaat het u, Apemantus?

Apemantus.

Ik wenschte, dat ik een roede in mijn mond had, om u een heilzaam antwoord te kunnen geven.

Page.

Ik bid u, Apemantus, lees mij de adressen van deze brieven; ik ken ze niet uit elkander.

Apemantus.

Kunt gij niet lezen?

Page.

Neen.

Apemantus.

Dan zal er weinig geleerdheid sterven op den dag, dat gij gehangen wordt. Die is aan den heer Timon, en deze aan Alcibiades. Ga, gij zijt als een bastaard ter wereld gekomen, en gij zult sterven als een koppelaar.

Page.

En gij werdt geworpen als een hond, en gij zult den hongerdood sterven van een hond. Antwoord niet; ik ben al weg.

(De Page af.)

Apemantus.

Juist zoo ontvlucht gij 's hemels genade. Nar, ik wil met u naar den heer Timon gaan.

Nar.

Wilt gij mij daar laten?

Apemantus.

Als Timon thuis blijft. — Gij zijt alle drie bedienden bij drie woekeraars?

Al de Bedienden.

Ja; bedienden zij ons maar!

Apemantus.

Dat wenschte ik ook, — en zoo goed als een beul een dief bedient.

Nar.

Zijt gij alle drie woekeraars-knechts?

Al de Bedienden.

Ja, nar.

Nar.

Ik geloof, er is geen woekeraar, of hij heeft een nar als bediende; mijn meesteres is er een, en ik ben haar nar. Als er menschen bij uw meesters komen borgen, komen zij bedrukt en gaan vroolijk weg; maar het huis van mijne meesteres treden zij vroolijk binnen en gaan bedrukt heen. Wat is daar de reden van?

Varro's Bediende.

Ik zou er wel een kunnen zeggen.

Nar.

Doe het dan, opdat wij weten, dat gij een hoerenjager en een schelm zijt; en toch willen wij u er niet te minder om achten.

Varro's Bediende.

Wat is een hoerenjager, nar?

Nar.

Een nar in goede kleederen, iets zoo ongeveer als gij. Het is een spook; soms ziet het er uit als een groot heer, soms als een rechtsgeleerde, soms als een philosoof met twee steenen meer dan zijn steen der wijzen. Zeer dikwijls ziet het er uit als een ridder; en over het algemeen is het in alle gedaanten, waarin de mensch rondloopt van de tachtig tot dertien, dat dit spook omwaart.

Varro's Bediende.

Gij zijt niet geheel en al een nar.

Nar.

En gij niet geheel en al een wijs man; zooveel narrenaard ik heb, zooveel verstand komt gij te kort.

Apemantus.

Dit antwoord zou Apemantus waardig geweest zijn.

Al de Bedienden.

Op zij, op zij! daar komt Timon aan.

(Timon *en* Flavius *komen weder op.*)

Apemantus.

Kom mede, nar, volg mij.

Nar.

Ik volg niet altijd alleen verliefden, oudere broeders, en vrouwen, somtijds ook een philosoof.

(Apemantus *en de Nar af.*)

Flavius.

Ga, bid ik, binnen; straks zal ik u spreken.

(De Bedienden af.)

Timon.

Ik sta verbaasd. Waarom hebt gij niet eerder
Ten volle mij mijn toestand blootgelegd,
Opdat ik mijn vertering naar mijn midd'len
Hadde ingericht?

Flavius.

Gij wildet mij niet hooren,
Hoe vaak ik telkens dit beproefde.

Timon.

Kom!
Misschien naamt gij van tijd tot tijd het waar,

Dat ik juist geem'lijk was en u terugzond;
En die ontstemming neemt gij nu te baat
Voor uw verschooning.

Flavius.

O, mijn beste heer,
Hoe vaak heb ik mijn reek'ning u gebracht,
En legde die u voor; gij schooft ze weg,
En zeidet, dat mijn eerlijkheid volstond.
Als ik een klein geschenk met zoo en zooveel
Vergelden moest, dan schudde ik 't hoofd en weende,
Ja, smeekte u, dringender dan dienaars past,
De hand meer toe te houden; ik werd vaak
Niet al te zacht bejegend, als ik u
Op de ebbe van uw rijkdom wilde wijzen,
En uwer schulden vloed. Beminde heer,
Al hoort gij thans te laat, — het moet gezegd zijn:
Geheel uw have schiet de helft te kort,
Om wat gij thans verschuldigd zijt te kwijten.

Timon.

Laat al mijn land verkoopen.

Flavius.

Alles is
Alreeds verpand en voor een deel vervallen;
Het overschot stopt nauw'lijks aan al de eischen
Van nu den mond; dra dagen and'ren op
En hoe inmiddels ons te redden? — *(Bij zichzelf.)*
[Eind'lijk,
Hoe staat het wel met onze reek'ning?

Timon.

Tot Lacedæmon reikte ik met mijn land.

Flavius.

De wereld, beste heer, is slechts een woord;

Waar' zij aan u, en werd zij met een adem
Door u verspild, hoe schielijk waar' zij weg!

Timon.

Gij hebt gelijk.

Flavius.

Indien gij mijn beheer
Of eerlijkheid verdenken mocht, zoo stel mij
Tot strenge toetsing voor de stiptste rechters.
De goden weten 't, als de voorraadkamers
Bij de' aandrang zuchtten van brooddronken zwelgers,
De kelders weenden bij het dronken spillen
Van kostb'ren wijn, als elk vertrek hel straalde
Met tal van lichten, van gezang weergalmde,
Zette ik mij eenzaam bij een open tap,
En liet mijn oogen stroomen.

Timon.

O, genoeg!

Flavius.

O hemel, zeide ik, welk een heer! hoe goed!
Wat vette brokken hebben slaven, boeren,
Daar nu verzwolgen! Wie is Timon's knecht niet?
Wat hart, hoofd, zwaard, wat macht of rijkdom is er,
Dat Timon niet behoort? den grooten Timon,
Den wakk'ren, eed'len, koninklijken Timon!
Ach, rijkdom kocht dien lof; vervloog die, fluks
Vervliegt de lof, die louter adem is;
Wat feesten schonken, neemt het vasten weer;
Eén wintervlaag, en schuil gaan deze vliegen.

Timon.

Kom, dit sermoen gestaakt! Geen boosheid huisde
Ooit bij mijn mildheid in mijn hart; mijn geven
Mocht onverstandig zijn, onedel niet.
Wat weent gij? Zijt gij oordeelloos en denkt gij,

Dat ik geen vrienden heb? Stel u gerust;
Zoo ik de vaten mijner vriendschap opsteek,
Hun innig hart door borgen peilen wil,
Beschik ik over menschen en hun goud
Zoo vrij, als ik u zeggen kan te spreken.

Flavius.

Dat zekerheid uw vast vertrouwen zeeg'ne!

Timon.

Zoo schijnt mij deze nood als 't waar' gekroond,
Dat ik haar zegen reken; want door haar
Kan ik mijn vrienden toetsen. Gij zult zien,
Fout is uw reek'ning; rijk ben ik aan vrienden. —
Mijn dienaars hier! Flaminius! Servilius!

(Flaminius, Servilius *en andere Bedienden komen op.*)

De Bedienden.

Ten dienste, heer! ten dienste, heer!

Timon.

Ik wil u allen uitzenden. — Gij gaat naar den edelen Lucius; — gij naar Lucullus; ik heb vandaag met hem gejaagd; — gij naar Sempronius. Brengt hun mijn vriendengroet, en zegt hun, dat ik er trotsch op ben, in mijne omstandigheden een reden te vinden om hen te verzoeken, mij met geld bij te staan; ik wensch van hen een vijftig talenten.

Flaminius.

Zooals gij beveelt, heer.

Flavius *(ter zijde).*

Die eed'le Lucius en Lucullus? Hm!

Timon *(tot een anderen Bediende).*

En gij daar, vriend, ga tot de senatoren,
Bij wie ik, om mijn ijv'ren voor 's lands welzijn,

Gehoor verdiend heb; vraag hun, fluks mij duizend
Talenten toe te zenden.

Flavius.

Heer, vergeef mij,
Ik volgde den gewonen weg en nam
Uw zegel en uw naam bij hen te baat;
Maar zij, — zij schudden 't hoofd tot antwoord, — en
Ik kwam niet rijker thuis.

Timon.

Is 't waar? is 't moog'lijk?

Flavius.

Uit éenen mond was aller antwoord, dat
Er eb was in hun beurs; — helaas, zij konden
Niet doen wat zij wel wilden; — 't is hun leed; —
Zij eeren u; — maar wenschten wel, — hoe 't zij, —
Er was toch iets niet goed, — de beste kan
Wel struik'len, — jammer was 't, — zij hoopten 't beste; —
En zoo, — als wachtten zaken vol gewicht, —
Na stuursche blikken, afgebeten zinnen, —
Verstijfden zij, de mutsen nauwlijks lichtend,
Met koelen knik de tong in mij tot ijs.

Timon.

O goden, geeft hun loon naar werk!
Kom, man, zie niet bedrukt! Die oude knapen, —
Zij hebben wis ondankbaarheid als erfkwaal;
Hun bloed is dik en koud en traag in 't vloeien;
De warmte ontbreekt, wacht dus geen warm gevoel;
Wanneer natuur tot aarde weer gaat keeren,
Dan wordt ze, als aarde zelf is, loom en zwaar.
Ga naar Ventidius. — 'k Bid u, treur niet; — gij
Zijt trouw en eerlijk; 'k meen het, ja; er rust
Op u geen blaam. — Nog pas begroef Ventidius

Zijn vader en geraakte door diens dood
Tot grooten rijkdom. Toen hij arm, gevangen,
En schaars voorzien van vrienden was, kocht ik
Hem vrij met vijf talenten; groet hem van mij,
En zeg hem, zich te denken, dat zijn vriend
In echten nood verkeert, die hem op nieuw
Aan die talenten denken doe; — en geef,
Zoodra gij 't geld ontvangt, het aan die knapen,
Aan wie wij 't nu terstond verschuldigd zijn.
Maar zeg, ja, denk dit nimmer, dat in nood,
Geen vriend bij 't zinken Timon hulpe bood.

Flavius.

Ja, waar 't ondenkbaar! want een mild gemoed
Denkt, hoe gekrenkt, alle and'ren even goed.

(Allen af.)

DERDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Aldaar. *Een vertrek in* Lucullus' *huis.*

Flaminius *staat te wachten. Een Bediende komt op en gaat naar hem toe.*

Bediende.

Ik heb u bij mijnen heer aangemeld. Hij komt zoo dadelijk naar beneden om u te spreken.

Flaminius.

Ik dank u, vriend.

(Lucullus *komt op.*)

Bediende.

Daar is mijn meester.

Lucullus *(bij zichzelf).*

Een van Timons bedienden? een geschenk, durf ik wedden. Nu, dit komt uit: ik heb van nacht van een zilveren bekken en kan gedroomd. — Flaminius, brave Flaminius, wees hier recht welkom, man! — *(Tot zijn Bediende.)* Ga, en breng eens wat wijn. *(De Bediende af.)*

En hoe maakt het die achtenswaardige, voortreffelijke, gulhartige echt-Atheensche edelman, uw milde, beste heer en meester?

Flaminius.

Zijn gezondheid is goed, heer.

Lucullus.

Het verheugt mij zeer, man, dat zijn gezondheid goed is. En wat hebt gij daar onder uw mantel, mijn lieve Flaminius?

Flaminius.

O beste heer, niets dan een ledig kistjen, waarmede ik in het belang van mijn meester hier kom, om uwe edelheid te verzoeken het voor hem te vullen. Want daar hij op dit oogenblik dringend vijftig talenten behoeft, verzoekt hij uw edelheid hem daaraan te helpen, volstrekt niet twijfelend, of hij zal er u terstond bereid toe vinden.

Lucullus.

Ei, ei! hm, hm! — volstrekt niet twijfelend, zegt hij? ach, die beste heer! een echt edelman is hij, als hij maar niet op zoo grooten voet wilde leven. Menigmaal, ja vaak heb ik bij hem gegeten en er met hem over gesproken, en ben bij het avondmaal weergekomen, met het doel om hem van zijn spilzucht te genezen, maar hij wilde nooit raad aannemen en door mijn komst zich niet laten waarschuwen. Iedereen heeft zijn zwak, en grootmoedigheid is het zijne; ik heb het hem gezegd, maar ik kon hem er nooit van afbrengen.

(De Bediende komt terug, met wijn.)

Bediende.

Met verlof van uw edelheid, hier is de wijn.

Lucullus.

Flaminius, ik heb u altijd voor een verstandig man gehouden. Hier, op uwe gezondheid!

Flaminius.

Uwe edelheid gelieft dit zoo te zeggen.

Lucullus.

Ik heb u altijd aangezien voor een vluggen, schranderen kop, — neen, ik geef u wat u toekomt, — voor iemand, die weet, wat verstandig is; en gij weet van den tijd u te bedienen, als de tijd u wil dienen; gij zijt goed bedeeld. — *(Tot den Bediende.)* Knaap, ga gij eens heen. *(De Bediende af.)* — Kom wat dichter bij, goede Flaminius. Uw meester is een milddadig edelman; maar gij zijt verstandig, en weet zoo goed als ik, al komt gij nu tot mij, dat het tegenwoordig geen tijd is om geld uit te leenen, en dat wel op loutere vriendschap, zonder eenige zekerheid. Hier, daar hebt gij drie staters; knijp voor mij de oogen toe, goede knaap, en zeg, dat gij mij niet gevonden hebt. Vaarwel!

Flaminius.

Is 't moog'lijk, is de wereld zoo veranderd,
En leven wij nog voort? Doemwaardig slijk,
Weg, keer tot hem, die u aanbidt!
(Hij werpt hem het geld voor de voeten.)

Lucullus.

Ha! nu zie ik, dat gij een dwaas zijt en bij uw meester past.

(Lucullus *af.*)

Flaminius.

Dat die het tal, dat eens u brandt, vermeerd'ren!
Gesmolten geld zij eens uw hellestraf,
Gij vriend geheeten pestbuil, maar geen vriend!

Heeft vriendschap zulk een melkhart, koel en bloedloos,
Dat in twee nachten omslaat? O gij goden!
Ik voel mijns meesters woede! De eervergeten
Ellend'ling heeft mijns meesters maal in 't lijf;
Kan dit hem wel bekomen, voedzaam zijn,
Als hij in gift verkeerd is?
Moog' ziekte, niets dan ziekte er uit ontstaan!
En op zijn doodsbed, dat deel levenskracht,
Waarvoor mijn heer betaald heeft, heelkracht derven,
Maar wel den duur verlengen van zijn sterven!

(FLAMINIUS *af.*)

TWEEDE TOONEEL.

Aldaar. *Een openbaar plein.*

LUCIUS *komt op, met drie Vreemdelingen.*

Lucius.

Wie? de edelman Timon? hij is een zeer goed vriend van mij en een achtenswaardig man.

Eerste Vreemdeling.

Wij kennen hem als zoodanig, hoewel wij hem vreemd zijn. Maar ik kan u iets mededeelen, heer, wat ik bij geruchte vernomen heb, dat Timon's gelukkige dagen over en voorbij zijn, en zijn vermogen hem in den steek laat.

Lucius.

O foei! neen; geloof dit niet; hij kan geen geldgebrek hebben.

Tweede Vreemdeling.

Nu, geloof toch, heer, dat, niet lang geleden, een van zijn bedienden bij den edelman Lucullus kwam, om zoo

en zooveel talenten te leen te vragen, ja, er uiterst sterk op aandrong, en aantoonde, hoe dringend hij ze noodig had, en toch afgewezen werd.

Lucius.

Wat!

Tweede Vreemdeling.

Ik zeg u, afgewezen, heer.

Lucius.

Welk een vreemd geval is dit! Nu, bij de goden, ik sta er beschaamd over. Afgewezen, zulk een achtenswaardig man! Dit toont al zeer weinig eergevoel. Wat mij betreft, ik moet bekennen, dat ik enkele kleine beleefdheden van hem ontvangen heb, geld, zilverwerk, juweelen en dergelijke kleinigheden, niets in vergelijking met hem; maar toch, had hij bij vergissing naar mij gezonden, ik zou hem in zijn verlegenheid nooit zoo en zooveel talenten geweigerd hebben.

(Servilius *komt op.*)

Servilius.

Nu, dat treft goed, daar is mijn edelman; ik heb mij in het zweet geloopen om hem te vinden. — Geëerde heer, —

Lucius.

Servilius! het doet mij genoegen u te zien, man. Het ga u wel; breng mijn groeten over aan uw hooggeschatten edelen meester, mijn zeer beminden vriend.

Servilius.

Vergun, uw edelheid, mijn meester zendt —

Lucius.

Ha! wat zendt hij? Ik ben uwen heer reeds zooveel verplicht; hij zendt telkens; hoe zou ik, denkt gij, hem

mijn dankbaarheid kunnen toonen? En wat zendt hij nu weder?

Servilius.

Hij zendt nu slechts bericht van zijne verlegenheid, heer, en vraagt uwe edelheid hem onmiddellijk met zoo en zooveel talenten bij te staan.

(Hij toont hem eene schuldbekentenis.)

Lucius.

Ik weet, dat thans uw meester met mij schertst;
Hoe kan het hem aan vijftig, aan vijfhonderd
Talenten ooit ontbreken?

Servilius.

Heer, 't ontbreekt
Op 't oogenblik hem wel aan klein're sommen.
Waar' zijn verlegenheid niet echt en groot,
Ik hield niet half zoo dringend er om aan.

Lucius.

Spreekt gij in ernst, Servilius?

Servilius.

Bij mijn ziel, het is zoo, heer.

Lucius.

Welk een snood schepsel ben ik geweest, dat ik mij van middelen ontbloot heb, nu ik zulk eene gelegenheid had om mij een man van eer te betoonen! Hoe ongelukkig treft het, dat ik juist gisteren een kleinen koop gesloten heb en daardoor een groote aanwinst in eer moet derven! Servilius, bij de goden zweer ik, dat ik niet bij machte ben het te doen; nog eens, ik ben er een ellendig schepsel door! Ik was zelf op het punt naar uwen heer Timon om bijstand te zenden; deze heeren kunnen het getuigen; maar ik zou thans om alle schatten van Athene niet willen, dat ik het gedaan had. Breng

aan uwen goeden meester vele hartelijke groeten van mij over; en ik hoop, dat zijne edelheid het beste van mij zal denken, daar ik niet in staat ben hem van dienst te zijn; — en zeg hem dit van mijnentwege, dat ik het onder mijne zwaarste bezoekingen reken, zulk een achtenswaardigen edelman niet te kunnen helpen. Goede Servilius, wilt gij mij het genoegen doen, mijne eigen woorden aan hem over te brengen?

Servilius.

Dat zal ik zeker, heer.

Lucius.

Ik zal zien, of ik u eens weerkeerig een dienst kan doen, Servilius.

(Servilius *af.*)

't Is mis met Timon, ja, gij hadt gelijk;
En zelden wordt, wie borgen moet, weer rijk.

(Lucius *af.*)

Eerste Vreemdeling.

Hebt gij dit opgemerkt, Hortilius?

Tweede Vreemdeling.

Gewis, maar al te goed.

Eerste Vreemdeling.

Zoo is de wereld; van hetzelfde allooi
Is elken vleiers spel. Is hij mijn vriend,
Die met mij in denzelfden schotel indoopt?
Timon, dit weet ik, was dien man tot vader;
't Was Timon's beurs, die zijn crediet beschermde
En zijn vermogen redde; Timon's geld
Bezoldigde zijn dienaars; als hij drinkt,
Dan zet hij Timon's zilver aan zijn lippen;
En toch, — o, welk een monster is de mensch,
Als hem de ondankbaarheid uit de oogen ziet! —

Ontzegt hij hem, wat niets is bij al 't zijne,
Wat elk uit deernis aan een beed'laar schenkt.

Derde Vreemdeling.

De godsvrucht schreit er om.

Eerste Vreemdeling.

Wat mij betreft,
Ik heb van Timon nooit het minst genoten;
Nooit viel mij van zijn giften iets ten deel,
Om mij tot vriend te stemp'len. Toch betuig ik,
Om de' adel zijns gemoeds, doorluchte deugd
En edelaardig doen, — zoo hij tot mij
Zich in zijn nood om bijstand had gewend,
Ik had wat ik bezit te geld gemaakt,
En had de groot're helft hem uitgekeerd,
Zoo hoog schat ik zijn hart. Doch dit ervaar ik:
Meêdoogen, o! die zwakheid zij vergeten,
Want slimheid zetelt hooger dan 't geweten.

(Allen af.)

DERDE TOONEEL.

Aldaar. *Een vertrek in* Sempronius' *huis.*

Sempronius *en een Bediende van* Timon *komen op.*

Sempronius.

Moet hij juist mij bestormen? vóor alle and'ren?
Hij kon toch Lucius of Lucullus vragen;
En ook Ventidius is nu rijk genoeg,
Dien kocht hij uit de gijz'ling vrij; die allen
Zijn wat zij zijn aan hem verschuldigd.

Bediende.

Heer,
Die zijn door hem getoetst; hun goud bleek valsch;
Zij allen weig'ren hulp.

Sempronius.

Wat! weig'ren hulp?
Ventidius en Lucullus weig'ren hulp?
En zendt hij nu tot mij? Drie vóor mij? Hm!
Dit toont, dat hij mij weinig acht of kent;
Dus ik zijn laatste hoop? Zijn vrienden geven,
Als artsen doen, hem driemaal op! moet ik
Hem nu genezen? O, hij krenkt mij diep;
Ik ben vergramd op hem, dat hij aldus
Mijn rang als vriend miskent. Hij had, beweer ik,
In nood het eerst tot mij zich moeten wenden;
Want ik was de eerste, naar ik zeker weet,
Die ooit van hem een gave ontving;
En denkt hij nu zoo min van mij, dat ik
De laatste zijn zou in 't vergelden? Neen;
Dan zou ik mij bij elk belachlijk maken
En gold bij edellieden voor een nar.
'k Gaf liever driemaal deze som, dat hij,
Om mijner inborst wil, mij 't eerst gevraag had;
'k Was zoo gestemd tot hulp. Doch nu, keer weer;
Zeg, bij hun koud bescheid, hem dit van mij:
Wie zoo mij krenkt, sta ik met geld niet bij.

(Sempronius *af.*)

Bediende.

Voortreffelijk! Uwe edelheid is een kostelijke schurk! De duivel wist niet wat hij deed, toen hij den mensch sluwheid schonk; hij dwarsboomde zichzelf er mee; en ik twijfel niet, of de mensch zal met zijn schurkenstreken zich ten laatste wel vrijwerken. Hoe edelaardig spant deze heer zich in om zich gemeen voor te doen! wat

kiest hij deugdzame gronden om snood te zijn, evenals zij, die uit gloeiende vroomheid gansche koninkrijken in brand zouden willen steken.

Van zulk allooi is ook zijn sluwe vriendschap.
En deze was mijns meesters beste hoop;
Gevloden zijn nu allen, slechts de goden
Zijn hem nog over, al zijn vrienden dood.
De deuren, die zoo menig weeld'rig jaar
Geen grendel kenden, moeten nu haar meester
Beveil'gen binnenshuis. Dit is de vrucht
Van mildheid; wie, hoe rijk, zijn geld niet telt,
Niet huishoudt, houdt het huis eens zonder geld.

(De Bediende af.)

VIERDE TOONEEL.

Aldaar. *Een voorzaal in* TIMON'S *huis.*

Twee Bedienden van VARRO *en de Bediende van* LUCIUS *komen op; zij vinden reeds aanwezig* TITUS, HORTENSIUS *en andere Bedienden van* TIMON'S *schuldeischers, die allen op hem wachten.*

Eerste Bediende van Varro.

Zie, Titus en Hortensius; goeden morgen!

Titus.

Ik wensch u 't zelfde, goede Varro.

Hortensius.

Lucius!
Zoo, komt gij ook eens hier?

Lucius' Bediende.

Ja, en ik denk,

Wij komen met hetzelfde doel; het mijne
Is geld.

Titus.

Ja, 't is het onze en 't hunne mede.

(Philotus *komt op.*)

Lucius' Bediende.

En vriend Philotus ook!

Philotus.

Goed'n dag u allen!

Lucius' Bediende.

Welkom, kameraad.
Weet ge ook, hoe laat het is?

Philotus.

Het loopt naar negen.

Lucius' Bediende.

Zoo laat al?

Philotus.

Timon niet gezien?

Lucius' Bediende.

Nog niet.

Philotus.

Vreemd; anders kwam hij tegen zeven op.

Lucius' Bediende.

Ja, maar zijn dagen zijn al sterk aan 't korten;
Bedenk, dat eens verkwisters loop op dien
Der zon gelijkt, maar hij zich niet herstelt.
Ik vrees, in Timon's beurs is 't diepe winter;
Ik meen, hoe diep men er de hand in steek',
Men vindt er luttel.

Philotus.

Ja, dit vrees ik ook.

Titus.

Let op: ik wijs u op een vreemd geval:
Uw heer zendt u om geld hier.

Hortensius.

Ja, dit doet hij.

Titus.

En draagt juweelen, die hem Timon schonk,
Waar ik nu 't geld voor innen kom.

Hortensius.

't Is tegen mijn gemoed.

Lucius' Bediende.

Wel vreemd is 't, dat
Men Timon maant, om wat hij nooit bezat.
Het is, alsof uw heer er geld voor eischte,
Dat hij juweelen draagt.

Hortensius.

Mijn last verdriet mij zeer, de goden weten 't!
Mijn heer hielp Timon meê zijn goed verspelen;
En de ondank maakt dit erger daad dan stelen.

Eerste Bediende van Varro.

Drieduizend kronen is mijn eisch; en de uwe?

Lucius' Bediende.

Vijfduizend is de mijne.

Eerste Bediende van Varro.

't Is veel; en naar de som zou ik besluiten,
Dat uw heer meer vertrouwen in hem had,
Want anders waar 't bedrag gelijk geweest.

(FLAMINIUS *komt op.*)

Titus.

Zie, een van Timon's dienaars.

Lucius' Bediende.

Flaminius! vriend, een woord. Zeg mij, is uw meester reeds gereed om uit te gaan?

Flaminius.

Neen, zeker niet.

Titus.

Wij wachten op zijn edelheid; ik bid u, zeg hem dit.

Flaminius.

Dit behoef ik hem niet mee te deelen; hij weet al genoeg van uw opwachting.

(Flaminius *af.*)

(Flavius *komt op, dicht in een mantel gewikkeld.*)

Lucius' Bediende.

Is die vermomde niet zijn huisbestuurder?
Hij gaat als in een wolk; vlug, roep hem aan!

Titus.

Zeg, hoor eens, man!

Eerste Bediende van Varro.

Vergun mij, heer, —

Flavius.

Wat wilt gij van mij, vriend?

Titus.

Wij wachten, heer, op zeek're gelden, —

Flavius.

Ja,
Als 't geld zoo zeker was als dit uw wachten,
Dan kondt gij wel gerust zijn. Waarom kwaamt gij

Niet met uw eisch en briefjes op, terwijl
Uw valsche meesters bij den mijnen brasten?
Toen kwispelden zij lachend, trots de schulden,
En vratig schrokten zij de renten op.
Gij kwelt uzelf alleen als gij mij tergt;
Laat mij in vrede door; mijn heer en ik,
Wij zijn ten eind, — gelooft me of niet, om 't even, —
Ik heb gedaan met reek'nen, hij met geven.

Lucius' Bediende.

Ja, maar dit antwoord kan niet dienen.

Flavius.

Nu, kan 't niet dienen, beter is 't dan gij,
Want gij dient schelmen.

(Flavius *af.*)

Eerste Bediende van Varro.

Hoe, wat mompelt daar dat afgedankte heerschap?

Tweede Bediende van Varro.

Het doet er niet toe; hij is arm en dat is straf genoeg. Wie kan meer van zich af spreken, dan die geen huis heeft om zijn hoofd in te bergen? zoo iemand mag vrij schimpen op de grootste gebouwen.

(Servilius *komt op.*)

Titus.

O, daar is Servilius; nu zullen wij toch een antwoord krijgen.

Servilius.

Als ik u bidden mag, mannen, komt op een ander uur weder; dit zou mij zeer welkom zijn, want, zoo waar ik leef, mijn meester is verbazend ontstemd; al zijne opgewektheid is hij kwijt; hij is ver van wel en moet het huis houden.

Lucius' Bediende.

O velen, die niet ziek zijn, houden 't huis!
En is 't zoo erg met hem gesteld, dan, dunkt mij,
Moest hij des te eerder al zijn schulden kwijten,
Om zoo den weg zich te eff'nen naar de goden.

Servilius.

O goede goden!

Titus.

Wij reek'nen dit geen antwoord, man.

Flaminius *(achter het tooneel).*

Servilius, help! — O heer! mijn beste heer!

(Timon *komt op, in woedenden toorn, gevolgd van* Flaminius.)

Timon.

Wat! weigert mij mijn eigen deur den doorgang?
Was ik niet altijd vrij? en wordt mijn huis
Mijn vijand nu, die mij benart, mijn kerker?
Toont nu de plaats, die ik tot feestzaal maakte,
Als alle menschen, mij een ijz'ren hart?

Lucius' Bediende.

Er nu op los, Titus!

Titus.

Heer, hier is mijne schuldvordering.

Lucius' Bediende.

En hier de mijne.

Hortensius.

En de mijne, heer.

De beide Bedienden van Varro.

En de onze, heer.

Philotus.

Al onze acce —

Timon.

Gebruikt uw aksen, klieft mij tot den gordel!

Lucius' Bediende.

Ach, edel heer!

Timon.

Verdeelt mijn hart en munt het!

Titus.

Vijftig talenten, heer, aan mij.

Timon.

Betaal mijn bloed uit.

Lucius' Bediende.

Vijfduizend kronen, heer.

Timon.

Vijfduizend druppen en gij zijt voldaan. —
En gij? — En gij?

Eerste Bediende van Varro.

Heer, —

Tweede Bediende van Varro.

Heer, —

Timon.

Verscheurt mij, neemt mij! 's Hemels wraak op u!
(Timon *af.*)

Hortensius.

Waarachtig, ik merk, dat onze meesters hun mutsen naar hun geld kunnen gooien; die schulden kan men wel wanhopig noemen, want een radelooze is ze schuldig.
(Allen af.)

(TIMON *en* FLAVIUS *komen weder op.*)

Timon.

Zij roofden mij mijn adem zelfs, die slaven.
Schuldeischers? — duivels!

Flavius.

Mijn beste heer, —

Timon.

Maar als ik zoo eens deed!

Flavius.

Mijn heer, —

Timon.

Zoo zal het zijn. — Mijn huisbestuurder!

Flavius.

Hier, waarde heer.

Timon.

Zoo bij de hand? Ga, noodig al mijn vrienden,
Lucius, Lucullus en Sempronius, allen;
Nog eens laat ik die schurken bij mij smullen.

Flavius.

O heer, 't is in verbijst'ring, dat gij spreekt;
U bleef niet zooveel, dat ge een reed'lijk gastmaal
Hun op kunt disschen.

Timon.

Laat die zorg aan mij;
Ga, noodig allen, zeg ik; want nog eens
Stroom' heel die vloed van schelmen in mijn zaal;
Mijn kok en ik, wij zorgen voor 't onthaal.

(Beiden af.)

VIJFDE TOONEEL.

Aldaar. *Het Senaatsgebouw.*

De Senaat is vergaderd.

Eerste Senator.

Ik geef mijn stem er toe; 't vergrijp is bloedig;
't Is noodig, dat de dader sterv';
Niets maakt de zonde driester dan erbarmen.

Tweede Senator.

't Is juist; de wet moet hem vergruiz'len.

(Alcibiades *komt op, met Gevolg.*)

Alcibiades.

Heil, eer en deernis woon' bij den senaat!

Eerste Senator.

Wat wenscht gij, veldheer?

Alcibiades.

Ik ben een need'rig smeek'ling tot uw deugd;
Want mededoogen is de deugd der wet,
En slechts tyrannen kennen geen verschooning.
Zwaar drukken tijd en lot, wier luim dit was,
Een vriend van mij, die pas, verhit van bloed,
Den oever overschreed der wet, waarin
Wie roekloos is, geen grond vindt, en verzinkt.
Hij is een man, dit onheil niet gerekend,
Met deugden rijk gesierd; ook heeft hij niet
Met lafheid dit zijn doen besmet, — een roem,
Die wel zijn schuld mocht delgen; — neen, hij trad
Met eed'le woede en hooggestemden geest,
Daar hij zijn eer ten doode zag gekwetst,

Zijn vijand tegen; maar hij wist zoo goed
Tot kalmte zich te dwingen en zijn toorn
Te breid'len, tot de smet was uitgewischt,
Als was hun strijd niets dan een woordentwist.

Eerste Senator.

Gij onderneemt iets al te wonderspreukigs,
Als gij een daad, zoo zwart, blank wasschen wilt;
Het heeft den schijn, als wildet gij den manslag
Tot eere brengen, boven echten moed
De twistzucht stellen, die toch inderdaad
Een misgeboorte is en ter wereld kwam,
Toen secten en partijen 't licht aanschouwden.
Slechts hij heeft echten moed, die wijs verdraagt
Het ergst, wat menschen aad'men kunnen;
Die krenkingen steeds iets uitwendigs acht,
Dat hij als kleed'ren zorgeloos dragen kan;
Die nooit een smaad tot in zijn hart laat dringen
En zoo gevaar vermijdt.
Is schimp een smet, door moord slechts weg te vagen,
Hoe dwaas toch, 't leven voor een vlek te wagen!

Alcibiades.

Vergun mij, heer, —

Eerste Senator.

Uw spreken maakt geen grove zonden goed,
Niet wraakzucht, maar geduld is ware moed.

Alcibiades.

Vergeev' dan, eed'le heeren, mij uw gunst,
Dat ik als krijgsman spreek.
Wat wagen dwazen in een slag hun leven,
In plaats van hoon te dulden, in te slapen,
En, als de vijand hun den gorgel afsteekt,
Zich niet te roeren? Als er zooveel moed steekt
In kalm verdragen, waarom trekken wij

Dan ooit te velde? Prijst der vrouwen moed,
Zoo dulden roem geeft; zij toch blijven thuis.
Dan is ook de ezel kloeker dan de leeuw,
De kettingganger wijzer dan de rechter,
Zoo lijden wijsheid is. O, waarde heeren,
Weest niet slechts groot, maar deernisvol en goed;
Wie gispt den toorn niet licht bij rustig bloed?
Een moord, ik geef het toe, is boos, is slecht;
Maar noodweer, bij de goden! is gerecht.
Het is zeer juist, dat gramschap zondig heet;
Doch waar is hij, die nooit zichzelf vergeet?
Weegt hiermeê zijn vergrijp.

Tweede Senator.

Gij spreekt vergeefs.

Alcibiades.

Vergeefs? Mij dunkt, zijn diensten
In Lacedæmon en Byzantium
Volstonden wel tot losprijs voor zijn leven.

Eerste Senator.

Zoo, denkt gij?

Alcibiades.

Nu, ik zeg u, heeren,
Hij heeft in uwen dienst zich braaf gekweten,
U meen'gen vijand in het stof doen bijten.
O, welk een moed heeft hij nog pas getoond
In 't laatst gevecht, hoe vele wonden sloeg hij!

Tweede Senator.

Voorwaar, hij heeft er veel te veel geslagen;
Steeds zoekt hij twist. Hij heeft een zwak, dat vaak
Zijn geest versmoort, zijn moed gevangen neemt;
Had hij geen and'ren vijand, die volstaat
En overmant hem. In dat dierlijk woeden, —
Bewezen is 't, — pleegt hij geweld en hoon

En houdt het staâg met muiters. 't Bleek ons klaar,
Slecht leeft hij, en zijn dronk is vol gevaar.

Eerste Senator.

Hij sterft.

Alcibiades.

't Is hard; hij had in de' oorlog moeten sterven.
Doch, heeren, zoo niets anders voor hem spreekt; —
Hoewel zijn rechter arm hem wel zijn leven
Kon koopen en hem niet in schulden laten, —
Toch zeg ik, om u eerder te overreden,
Voegt mijn verdiensten bij de zijne, als één;
En daar ik weet, dat uw eerwaarde leeftijd
Op waarborg staat, geef ik mijn zegepralen,
Mijn eer te pand, dat hij op tijd betaalt.
Zoo voor zijn doen de wet zijn leven eischt,
De krijg ontvang' dit dan in dapper bloed;
De wet zij streng, de krijg is 't even goed.

Eerste Senator.

't Is de eisch der wet; hij sterft. — Niets meer, of boet
Uw drang door onzen toorn! Elk, — broeder, vriend, —
Wie bloed pleng', sterft den dood, dien hij verdient.

Alcibiades.

Moet dit zoo zijn? neen, 't moet niet. Eed'le heeren,
Herkent mij, bid ik u.

Tweede Senator.

Hoe? wat?

Alcibiades.

Roept mij op nieuw in uw gedachten.

Derde Senator.

Wat?

Alcibiades.

Wis roofde u de ouderdom 't geheugen; anders

Waar' nooit mijn waarde zoo van mij geweken,
Dat ik om zulk een gunst vergeefs zou smeeken.
Mijn wonden branden.

Eerste Senator.

Trotst gij onzen toorn?
Die spreekt u bondig toe, maar streng en krachtig:
Wij bannen u voor eeuwig.

Alcibiades.

Ik verbannen?
Verbant uw sufheid eer; verbant uw woeker,
Die den senaat afzicht'lijk maakt.

Eerste Senator.

Omsluit Athene u na twee dagen nog,
Dan wacht u zwaarder vonnis. — Thans zij al
Onze onrust uit en sterv' die man terstond.

(De Senatoren af.)

Alcibiades.

Nu, sparen u de goden, tot gij niets
Dan beend'ren zijt, en niemand u meer aanziet!
Dit maakt mij dol; hun vijanden versloeg ik,
Terwijl zij kronen telden, geld belegden
Voor groote winsten; ik werd rijk, alleen
In groote builen; en voor deze — dit?
Is dit de balsem, dien de woek'rende
Senaat in veldheerswonden drupt? Verbanning?
Nu goed, het zij; verbanning is mij welkom;
Ik heb nu reden voor mijn woede en wrok,
En wil Athene straffen. 'k Vuur mijn leger,
Reeds ontevreden, aan, werf nieuwe harten.
Eer oogst, wie gansche landen kloek weêrstaat!
Een krijgsman duldt zoo min als goden smaad.

(Alcibiades *af.*)

ZESDE TOONEEL.

Een feestzaal in TIMON'S *huis.*

Muziek. Tafels zijn aangericht; Bedienden staan in het rond. Verscheidene Gasten komen op, van verschillenden kant.

Eerste Gast.

Ik wensch u goeden dag, heer.

Tweede Gast.

Ik u desgelijks, heer. Het komt mij voor, dat onze geachte gastheer ons onlangs eens op de proef heeft willen stellen.

Eerste Gast.

Ik was juist bezig hierover te denken, toen ik u zag. Ik hoop, dat het niet zoo erg met hem gesteld is, als hij het bij de toetsing zijner verschillende vrienden deed voorkomen.

Tweede Gast.

Het zal wel zoo niet zijn, naar dit nieuwe feestmaal te oordeelen.

Eerste Gast.

Dit dunkt mij ook. Hij heeft mij een dringende uitnoodiging gezonden, die ik om vele gewichtige bezigheden eigenlijk had moeten afslaan, maar hij hield zoo sterk aan, dat ik wel moest komen.

Tweede Gast.

Hetzelfde was ik verschuldigd aan mijne noodzakelijke drukten, maar hij wilde van mijne verontschuldiging niet hooren. Het spijt mij, dat mijne kas juist ledig was, toen hij bij mij zond om geld op te nemen.

Eerste Gast.

Hetzelfde doet mij niet minder leed, daar ik nu zie, hoe de zaken staan.

Tweede Gast.

Zoo is het hier met iedereen. Hoeveel wilde hij van u ter leen hebben?

Eerste Gast.

Duizend goudstukken.

Tweede Gast.

Duizend goudstukken!

Eerste Gast.

Hoeveel van u?

Tweede Gast.

Hij zond om — Doch daar komt hij.

(TIMON *komt op, met Gevolg.*)

Timon.

Van harte gegroet, edele heeren, beiden; — en hoe gaat het u?

Eerste Gast.

Altijd opperbest, als wij hooren, dat het uwe edelheid welgaat.

Tweede Gast.

De zwaluw volgt den zomer niet gewilliger dan wij uwe edelheid.

Timon *(ter zijde).*

En vlucht tevens niet gewilliger voor den winter; zulke zomervogels zijn de menschen! — *(Overluid.)* Ons maal, waarde heeren, zal dit lange wachten niet beloonen; onthaalt ondertusschen uwe ooren op de muziek, als zij

ten minste een zoo ruwen kost als trompetgeschetter kunnen verteren; wij gaan zoo aanstonds aan tafel.

Eerste Gast.

Ik hoop, uwe edelheid duidt het mij niet euvel, dat ik uwen bode met leêge handen terug liet gaan.

Timon.

O heer, laat dit u niet hinderen.

Tweede Gast.

Mijn edele heer, —

Timon.

O, mijn goede vriend, gaat het u goed?

Tweede Gast.

Mijn zeer geëerde heer, ik ben waarlijk ziek van schaamte, dat ik, toen uw edelheid onlangs tot mij zond, juist zulk een ongelukkige bedelaar was.

Timon.

Denk er niet aan, heer.

Tweede Gast.

Hadt gij slechts twee uren vroeger tot mij gezonden, —

Timon.

Laat dit uw aangenamer gedachten niet kwellen! — *(Het maal wordt opgebracht.)* Gij daar, zet alles te gelijk op.

Tweede Gast.

Alles overdekte schotels!

Eerste Gast.

Een koninklijk maal, dit verzeker ik u.

Derde Gast.

Ongetwijfeld, wat geld en het jaargetijde maar kunnen leveren.

Eerste Gast.

Hoe gaat het u? wat is er voor nieuws?

Derde Gast.

Alcibiades is verbannen; hebt gij 't gehoord?

Eerste en Tweede Gast.

Alcibiades verbannen?

Derde Gast.

Het is zoo; geloof het gerust.

Eerste Gast.

Waarom? waarom?

Tweede Gast.

Ik bid u, om welke reden?

Timon.

Mijn waarde vrienden, wilt gij nader komen?

Derde Gast.

Ik zal er u straks meer van vertellen. — Zie, 't is een kostelijk maal, dat ons wacht.

Tweede Gast.

Hij is nog de oude.

Derde Gast.

Zou het volhouden? zou het volhouden?

Tweede Gast.

Het houdt nog aan, ja; maar de tijd — en dan —

Derde Gast.

'k Begrijp u.

Timon.

Ieder naar zijn plaats, zoo vlug als naar den kus van zijn liefste! het onthaal zal op alle plaatsen hetzelfde zijn.

Maakt er geen stedelijken maaltijd van, zoodat wij de spijzen koud laten worden, eer wij het eens zijn over den eerezetel; neemt plaats, neemt plaats! — De goden hebben aanspraak op onzen dank.

„Gij groote weldoeners, sprenkelt dankbaarheid op ons gezelschap neer. Zorgt, dat men u voor uwe gaven prijst; maar houdt altijd iets over, opdat gij, godheden, niet veracht wordt. Verleent aan ieder zooveel, dat hij niet van een ander behoeft te leenen; want zoo uwe godheden verplicht waren van de menschen te borgen, zouden de menschen de goden verzaken. Geeft, dat het maal hooggeschat wordt, meer dan de man, die het geeft. Laat geen twintigtal menschen bijeenkomen, zonder dat er een snees schurken bij is; en als er twaalf vrouwen aan tafel zitten, laat een dozijn er van zijn — wat zij zijn. — En wat verdere gunsten betreft, o goden! — de senatoren van Athene, te gader met het gemeene volksgespuis, — wat er onder hen aangestoken is, o goden! maakt dat rijp ten verderve! En deze mijne tegenwoordige vrienden, daar zij mij niets zijn, zoo zegent hen in niets! en op niets zijn zij welkom!"

Ontdekt, gij hondentroep, en likt!

(De schalen worden ontdekt en bevatten niets dan warm water.)

Eenige Gasten.

Wat meent zijn edelheid hiermeê?

Andere Gasten.

Ik weet het niet.

Timon.

Moogt gij een beter gastmaal nimmer zien,
Mondvriendenbende! Wasem en lauw water
Is heel uw wezen. Dit is Timon's afscheid
Die uwer vleierijen glimp en verf

Afwascht en met uw dampende' euvelmoed
U sprenkelt in 't gelaat.
(Hij werpt hun water in 't gezicht.)
Leeft lang, elks walg,
Glad, grijnzend volk, verfoeide tafelschuimers,
Aaimoord'naars, lieve wolven, zachte beren,
Fortuins zotskappen, vleiers, zonnevliegen,
Mutsknievee, dampen, en minutenventjes!
't Oneindig ziektenheer van mensch en beest
Bestorme en overschorse u! — Wat! gij gaat?
Stil, eerst uw artsenij, — gij ook, — ook gij; —
(Hij werpt hen met de schotels.)
Neen wacht, ik leen u geld, borg van u niets. —
Wat! alles vlucht? Moog' steeds op elk festijn
Voortaan als gast een schurk recht welkom zijn.
Brand, huis! verzink, Athene! Timon's haat
Wenscht voortaan mensch en menschheid niets dan
[kwaad!
(TIMON *af.*)

Eerste Gast.

Wel, wat zegt gij, heeren?

Tweede Gast.

Kent gij den grond van Timon's razernij?

Derde Gast.

Foei! hebt gij ook mijn muts gezien?

Vierde Gast.

Ik ben mijn mantel kwijt.

Eerste Gast.

Hij is niets dan een dol menssh, en enkel grillen beheerschen hem. Hij schonk mij pas een juweel, en nu heeft hij het mij van mijn muts geslagen; — hebt gij mijn juweel ook gezien?

Derde Gast.

Hebt gij mijn muts ook gezien?

Tweede Gast.

Hier is zij.

Vierde Gast.

Daar ligt mijn mantel.

Eerste Gast.

Komt, ijlings heen.

Tweede Gast.

Timon is dol.

Derde Gast.

De schrik zit me in de beenen.

Vierde Gast.

Juweelen gaf hij gist'ren, heden steenen.

(Allen af.)

VIERDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Buiten de muren van Athene.

TIMON *komt op.*

Timon.

Nog eenmaal zie ik naar u om. Gij wal,
Die deze wolven insluit, duik in de aard
En schut Athene niet! Boeleert, matronen!
Gij kind'ren, trotst uw ouders! Slaven, narren,
Rukt van hun stoel de grijze senatoren,
En heerscht in hunne plaats! Verkeer eensklaps
Tot veil gespuis, gij groene maagd'lijkheid!
Doe 't voor uw ouders oogen! Bankroetiers,
Houdt vast, geeft niets terug, grijpt eer uw messen,
En keelt, wie u vertrouwden! Dienaars, steelt!
Langvingers zijn uw hooggeplaatste meesters
En plund'ren naar de wet. Ga bij uw heer
Te bedde, meid; voor uw meest'resse waar'
't Bordeel de plaats! Gij zestienjaar'ge zoon,
Ontruk de omkleede kruk uw kreup'len vader,
Opdat gij 't brein hem inslaat! Vroomheid, godsvrucht,
Eerbied, rechtvaardigheid, oprechtheid, vrede,

Ontzag voor huisplicht, nachtrust, goede buurschap,
Opvoeding, zeden, handel en beroepen,
Verschil in stand en rang, gebruiken, wetten,
Vervalt in uw verwoestend tegendeel;
Verdelging leve alleen! Gij menschenkwalen,
Treft met uw smetstof, met uw zwerm van koortsen,
Athene, rijp ten val! Gij koude heupjicht,
Krom onze senatoren, dat hun leden
Verlamd zijn, als hun ziel! Driestheid en wellust
Dringe in de ziel en 't merg der jong'lingschap,
Dat ze in den stroom der deugd steeds tegenworst'le,
In woestheid zich verdrink'! Met builen, zweren,
Zij elke Atheensche borst bezaaid, dat elk
Melaatschheid oogst'! Dat de adem de' adem aansteek';
En zoo zij elk verkeer, gelijk hun vriendschap,
Niets dan vergif! Niets draag ik uit u meê
Dan naaktheid, gij verfoeilijk booze stad!
Neem dit ook nog, met immer zwang're vloeken!
(Hij werpt zijn gewaad af.)
Timon wil thans naar 't woud; het wildste dier
Vindt hij daar menschlijker dan menschen hier.
Verdelgt, o goden! — hoort mij, eeuw'gen, allen! —
De Atheners in en buiten deze wallen!
En, ja! met Timon's jaren groeie staâg
Zijn haat voor al wat mensch is, hoog en laag!
Amen!

(TIMON *af.*)

TWEEDE TOONEEL.

Athene. *Een vertrek in* TIMON's *huis.*

FLAVIUS *komt op, met twee of drie Bedienden.*

Eerste Bediende.

Spreek, huisbestuurder, waar is onze heer?
Zijn wij verloren? afgedankt? niets over?

Flavius.

Helaas, mijn vrienden, wat zal ik u zeggen?
Zoo waar mij de gerechte goden hooren,
Ik ben zoo arm als gij.

Eerste Bediende.

Ach, zulk een huis
Bezweken! zulk een edel heer gevallen!
En allen weg; ja zelfs geen enkel vriend,
Die zijn geluk bij 't struik'len onder de' arm nam,
Het op- en voorthielp!

Tweede Bediende.

Zooals wij den rug
Toekeeren aan een pasbegraven makker,
Zoo sluipen van zijn nu begraven rijkdom
Zijn vrienden weg, en laten hem, als beurzen,
Die dieven leêgden, valsche, nietige eeden;
En hij, een beed'laar, aan de lucht ter prooi,
Zwerft, met zijn kwaal van schuwgemeden armoê,
Beeld van verachting, eenzaam. — Ziet, meer makkers!

(Eenige andere Bedienden komen op.)

Flavius.

Gebroken meubels allen van een bouwval!

Derde Bediende.

Toch draagt ons hart steeds Timon's liverei;
Dit staat op ons gelaat; wij zijn nog makkers
In dienst des kommers. Onze boot werd lek;
En wij, arm scheepvolk, staan op 't stervend dek,
Van 't golfgeklots ombruischt; wij moeten scheiden
In deze zee van lucht.

Flavius.

Mijn goede vrienden,
Mijn laatst bezit verdeel ik onder u.
Laat, zoo we elkaar ontmoeten, ons, om Timon,
Steeds makkers zijn, en, 't hoofd droef schuddend, [zeggen,
Als waar' 't een doodsgelui om 's meesters lot:
„Wij kenden beet're dagen." — Ieder iets;
(Hij geeft hun geld.)
Steekt uit de hand, ja allen! Zegt niet: „neen"; —
Wij gaan, hoe arm, toch rijk in leed uiteen.
(Zij omarmen elkander; de Bedienden gaan naar verschillende kanten heen.)
O bitt're ellend, die pracht en praal ons brengen!
Wie zoekt zijn heil niet liefst in lagen staat,
Als rijkdom voert tot zulk een nood en smaad!
Wie wil zich zoo door glorie laten foppen?
Zoo leven in een droom van vriendschap? praal
En alles, wat ons aanzien geeft, bezitten,
Maar slechts geverfd, als zijn gekleurde vrienden?
Mijn arme heer! dien 't al te goede hart
Te gronde richtte! Vreemde drift van 't bloed;
Zijn ergste feil het doen van te veel goed!
Wie waagt het ooit weêr, half zoo goed te zijn?
Goedheid, die goden siert, brengt menschen pijn!
Mijn dierb're heer, — slechts tot uw vloek gezegend,
Tot hellepijn slechts rijk, — uw groot geluk

Werd thans uw grootste ramp. Die goede meester!
Hij stormde in woede van deze' ondankszetel,
Van onmensch-vrienden weg;
Niets nam hij meê tot levensonderhoud,
Niets, dat dit koopen kan!
Ik wil hem na; 'k wil zoeken, waar hij huist,
Met heel mijn hart hem steeds als meester eeren,
En heb ik eenig goud, voor hem 't beheeren.

(FLAVIUS *af.*)

DERDE TOONEEL.

Het woud.

TIMON *komt op.*

Timon.

O heilzaam vruchtb're zon, trek thans uit de aard
Giftdampen op; verpest de lucht, beneden
Den loopkring uwer zuster! Tweelingbroeders,
Uit éénen schoot, van wie verwekking, wording,
Geboorte nauw te scheiden zijn, — schenk hun
Verschillend lot: de groot're hoont den mind're;
Natuur, belaagd door tal van euvels, weet
Een groot geluk niet anders te verdragen,
Dan door natuur te hoonen.
Verhef dien beed'laar, stoot dien groote neer,
En de senator zal verachting oogsten,
Als aangeërfd, gelijk de beed'laar eer.
Het is de weide, die het rundvee vetmest,
't Gebrek, dat mager maakt. Wie durft, wie durft,
In 't vol gevoel van zuiv're mannenwaarde,
Rechtopstaand, zeggen: „Die man is een vleier"?
Is er zoo één, dan zijn zij allen zoo;
Geen enk'le trede van Fortuin, die niet

Gevleid wordt door de laag're; de geleerde
Kruipt voor den gouden domkop. Scheef is alles;
Niets gaat rechtuit in onze vloekb're wereld,
Dan drieste snoodheid. Daarom, weest verafschuwd,
Elk feest, gezelschap, elk gedrang van menschen!
Timon verfoeit wat mensch is, ja zichzelven;
Verderf sla 't menschdom neer! — Geef, aard, mij wortels!
(Hij graaft.)
Wie u iets beters vraagt, hij streel' zijn tong
Met uw snelst werkend gif! — Wat vind ik hier?
Goud? geel en glinst'rend, kostbaar goud? Neen, goden,
Niets ijdels vroeg ik. Wortels, reine hemel!
Zie, zulk een handvol maakt zwart, wit; broos, schoon;
Laag, edel; onrecht, recht; oud, jong; laf, dapper.
O goden, waarom dit? waartoe dit, goden?
Dit lokt uw priesters, dienaars van u weg,
Dit rukt aan mannen in des levens vaag
't Hoofdkussen weg. Die gele ellend'ling schept
Godsdiensten, sloopt ze; zegent wie vervloekt zijn;
Maakt witmelaatschen aangebeên; helpt dieven
Aan titels, eerbetoon en lof, en plaatst ze
Bij senatoren in 't gestoelt'; hij is 't,
Die de afgesleten weduw weer doet huwen,
En 't vrouwmensch, waar het pesthuis met zijn builen
Van walgen zou, met geur'ge balsems opkwikt,
April doet zijn. Kom, gij doemwaardige aarde,
Gij 's menschdoms straathoer, gij, die volk bij volk
Tot twisten drijft, log stof, ik doe u slapen
Naar uwen waren aard. — *(Een marsch in de verte.)*
Een trom? — Gij leeft, ja;
Maar toch begraaf ik u. Gij sterke dief,
Gij loopt zelfs nog, als zij, die u bewaken,
Door jicht niet kunnen staan; — wacht, dit hier houd ik
Er af, voor handgeld.
(Hij begraaft het goud, maar behoudt een gedeelte.)

(ALCIBIADES *komt op, in krijgsgewaad, vergezeld van een trom en een fluit;* PHRYNIA *en* TIMANDRA *volgen.*)

Alcibiades.

Gij, wie zijt gij? spreek!

Timon.

Een dier, als gij. Knaag' kanker aan uw hart,
Daar gij op nieuw mij menschenoogen toont.

Alcibiades.

Hoe is uw naam? Zijt gij niet zelf een mensch,
En haat gij zoo de menschen?

Timon.

Ik ben *Misanthropos* en haat het menschdom.
Wat u betreft, ik wenschte, dat ge een hond waart;
Dan, moog'lijk, hield ik iets van u.

Alcibiades.

Ik ken u;
Doch onbekend en vreemd is mij uw noodlot.

Timon.

Ik ken u ook, en meer dan wie gij zijt,
Begeer ik niet te weten. Volg uw trom,
En kleur met menschenbloed den grond rood, rood.
Godsdienstgeboden, menschlijk recht zijn wreed,
Waarom de krijg niet? Hier uw felle hoer
Is meer verdelgend dan uw zwaard, al heeft zij
Een cherubsblik.

Phrynia.

Dat u de lippen rotten!

Timon.

'k Wil u niet kussen; dus keert uw verderf,
Verijdeld, tot uw lippen weer.

Alcibiades.

Hoe komt toch de eed'le Timon zoo veranderd?

Timon.

Zooals de maan, als haar het licht begeeft;
Doch ik kon niet mij als de maan vernieuwen;
Ik vond geen zonnen die mij leenden.

Alcibiades.

Wat, eed'le Timon, kan ik voor u doen?

Timon.

Niets dan mij in mijn meening te versterken.

Alcibiades.

Hoe zoo dan, Timon?

Timon.

Beloof mij vriendschap, maar bewijs die niet. Wilt gij ze niet beloven, dan mogen u de goden straffen, want gij zijt een mensch! wilt gij ze betoonen, dan mogen zij u verderven, want gij zijt een mensch!

Alcibiades.

Ik had reeds iets gehoord van uw ellenden.

Timon.

Gij hadt die in mijn voorspoed reeds gezien.

Alcibiades.

Ik zie ze thans; toen hadt ge een goeden tijd.

Timon.

Als gij nu, met twee hoeren arm aan arm.

Timandra.

Is dit Athene's liev'ling, dien een elk
Zoo hoog verhief?

Timon.

Zijt gij Timandra?

Timandra.

Ja.

Timon.

Blijf hoer; wie u gebruikt, bemint u niet.
Schenkt ziekte aan ieder, die u wellust brengt.
Gebruik uw bronsttijd; maak uw slaven rijp
Voor bad- en zweetkuur; breng hun blos der jeugd
Tot strengen vastentijd.

Timandra.

Verhang u, monster!

Alcibiades.

Vergeef hem dit, melieve; zijn verstand
Verdronk; zijn onheil heeft het meegesleept. —
Slechts luttel gouds bezit ik, wakk're Timon,
Een mangel, waar mijn hongerlijdend leger
Schier daag'lijks over muit; met droef'nis hoorde ik,
Hoe 't snood Athene uw waarde heeft miskend,
Vergeten heeft, dat slechts uw zwaard en goud
Den inval der nabuur'ge staten keerden, —

Timon.

Ik bid u, roer uw trommen en ga heen.

Alcibiades.

Ik ben uw vriend, beklaag u, waarde Timon.

Timon.

Beklaagt gij hem, wien gij zoo lastig valt?
Ik wensch alleen te zijn.

Alcibiades.

Nu, vaar dan wel,
Doch neem dit goud.

Timon.

Houd dat; ik kan 't niet eten.

Alcibiades.

Heb ik het trotsch Athene in puin gelegd, —

Timon.

Bestrijdt ge Athene?

Alcibiades.

Wel met reden, Timon.

Timon.

Hun allen brenge uw krijgstocht fel verderf;
En u daarna, als gij gewonnen hebt!

Alcibiades.

Wat! Timon, mij?

Timon.

Ja, wijl gij, schurken doodend,
Geboren waart om ook mijn land te schaden.
Herneem uw goud; ga heen; — goud is hier; — ga!
Wees een planetenplaag, een pest gelijk,
Als Jupiter uit kranke lucht door gif
Doet reeg'nen op een diep verdorven stad;
Uw zwaard sla niemand over. Spaar gij niet
De' eerwaarden grijsaard om zijn baard; hij is
Een woek'raar. Tref de huich'lende matrone;
Haar uiterlijk alleen is zedig, zij
Een kopp'lares. Dat niet de wang der maagd
Uw snijdend zwaard verweek'; die blanke boezem,
Die 't mannenoog doorboort aan 't tralievenster,
Staat op het blad der deernis niet geboekt,
Maar tuige voor haar zwart verraad. Verschoon
Den zuig'ling niet, wiens glimlachkuiltjes dwazen
Genade ontpersen; acht hem vrij een bastaard,
Van wien in duist're taal 't orakel spelde,
Dat hij u eenmaal keelt; houw hem in stukken;
Vervloek wat u vermurwen wil; ompantser

Uw oog, uw oor, zoodat geen kreet van moeders,
Van maagden, kind'ren, niet het zien van priesters,
Verbloedend in hun plechtgewaad, in 't minst
U treffe. Hier is goud; 't betale uw krijgers.
Verdelg en woed; en ga, als eens uw woede
Gekoeld is, zelf te gronde! Spreek niet; ga!

Alcibiades.

Hebt gij nog goud? Uw goud neem ik wel aan,
Doch geenszins al uw raad.

Timon.

Doe 't al of niet; des hemels vloek op u!

Phrynia en Timandra.

Geef ons goud, beste Timon; hebt gij meer?

Timon.

Genoeg, dat hoeren afzien van haar ambacht,
En koppelaarsters van het hoeren werven.
Houdt op uw schorten, sletten! Tot een eed
Wordt gij niet toegelaten, — maar gij zweert,
Kunt zweren, vloeken, — 'k weet het, — zoo afschuw'lijk,
Dat heftig rillen, koortsen, de eeuw'ge goden
Bij 't hooren overvallen, — spaart uw eeden;
Uw stand is mij een waarborg; blijft steeds hoeren.
Wil iemand u met vrome taal bekeeren,
Blijkt echte hoeren, lokt hem aan, verbrandt hem;
Dat uw fel vuur zijn rook ver overheersch';
Blijft u gelijk. Draagt dan zes maanden lang
Gansch and'ren last; en dekt uw kalen bol
Met lijkenhaarpracht, — waar' ze ook van gehang'nen,
Geen nood; — tooit u, bedriegt er mee en hoert!
Plamuurt u, tot op uw gelaat een paard
Wegzinken zou in 't vuil; vervloekte rimpels!

Phrynia en Timandra.

Goed; nog meer goud! — Wat verder? —
Geloof, dat wij voor goud u alles doen.

Timon.

Zaait in der mannen holle beend'ren tering!
Maakt hun de schrale schenkels lam, en breek
Des ruiters kracht, de stem des pleitbezorgers,
Dat die geen onrecht ooit meer steun', geen schrille
Spitsvondigheên meer krijsche; maak den priester
Melaatsch, die, scheldend op des vleesches zonden,
Zichzelven niet gelooft; weg met den neus;
Glad weg er mee! maakt ieder neusloos, die,
Voor zich slechts snuff'lend, 't algemeene welzijn
Laat loopen; maakt kroeshaar'ge woestaards kaal;
Laat de ongeschramde bluffers uit den krijg
Van uw verwonding lijden; kwelt, straft allen,
Totdat uw ijver elker ontucht bron
Verwoest heeft, uitgedroogd! — Hier is meer goud;
Weest gij een vloek voor and'ren, dit ùw vloek;
En zij uw aller graf een poel!

Phrynia en Timandra.

Meer raad en nog meer goud, o milde Timon!

Timon.

Meer ontucht eerst, meer onheil! dit was handgeld.

Alcibiades.

Klinkt, trommen! naar Athene! Timon, 'k ga;
Vaarwel! Slaag ik naar wensch, dan kom ik weer.

Timon.

En naar mijn hoop zie ik u nimmer weer.

Alcibiades.

Ik heb u nooit gekrenkt.

Timon.

Ja, gij spraakt goed van mij.

Alcibiades.

Noemt gij dit krenken?

Timon.

Het blijkt den menschen daag'lijks dit te zijn. —
Ga nu, maak voort, en neem uw teven meê.

Alcibiades.

Wij zijn hem slechts tot ergernis! — De trommen!
(Getrommel. ALCIBIADES, PHRYNIA *en* TIMANDRA *af.)*

Timon.

O, dat natuur, reeds ziek van 's menschen ondank,
Nog honger lijden moet! — Gij, groote moeder,
(Hij graaft.)
Die alles voortbrengt uit de' onmeetb'ren schoot,
Met onuitputb'ren boezem allen voedt, —
Die uit dezelfde stof, waar uw trotsch kind,
De op nietigheden ijd'le mensch uit opzwol,
De zwarte pad verwekt, de blauwe giftslang,
De goudhaag'dis en 't blinde hazelwormpjen,
Met al 't verafschuwd ondermaansche broedsel,
Waar Hyperions levensvuur op schijnt, —
Gun hem, die alle menschenkind'ren haat,
Thans uit uws boezems schat één enk'len wortel!
Verdor uw vruchtb'ren, staâg bevruchten schoot
En breng de' ondankb'ren mensch niet langer voort!
Ga groot van tijgers, draken, wolven, beren,
Werp monsters, als uw opwaarts blikkend aanschijn
Nooit aan de marm'ren woning boven u
Getoond heeft! — O, een wortel! — hart'lijk dank! —
Verdroogt uw merg, wijnbergen, akkerland,
Waaruit de ondankb're mensch zijn reinen geest

Met geestrijk vocht en vette beten smet,
Zoodat alle inzicht, elk begrip ontvliedt!

(APEMANTUS *komt op.*)

Alweer een mensch? — Vervloekt! vervloekt!

Apemantus.

Men wees mij hierheen; en mij werd gezegd,
Dat mijn natuur, mijn doen uw voorbeeld is.

Timon.

Dan is 't, omdat gij er geen hond op nahoudt,
Dien 'k na zou kunnen doen. — Hale u de pest!

Apemantus.

Maar 't is in u een onnatuurlijk doen:
Een dwaas onmann'lijk jamm'ren, uit de wiss'ling
Des lots ontsproten. Waartoe deze spade,
't Verblijf, dit slavenkleed, die blik vol kommer?
Uw vleiers dragen zijde, drinken wijn,
Zij rusten zacht, omarmd van kranke geuren,
Vergeten, dat er ooit een Timon was.
Maak hier de wouden niet beschaamd door 't schouwspel,
Hoe gij de rol van alles-hater speelt.
Neen, wordt nu zelf een vleier, tracht te stijgen
Door dat, wat uw verderf was; knik uw knieën,
En laat den ademtocht van wien gij huldigt,
Uw muts afblazen; roem zijn schandlijkste ondeugd
En noem die prachtig. Zoo sprak men tot u;
En gij gaaft er gehoor aan, als een tapper,
Die elken gast, ook schurken, welkom heet.
Word schurk, 't is billijk; hadt gij weder goud,
Aan schurken kwam het weêr. Boots mij niet na.

Timon.

Wierd ik als gij, ik wierp mijzelven weg.

Apemantus.

Gij wierpt u weg, toen gij uzelf nog waart;
Zoo lang een dolle, thans een dwaas. Wat! denkt gij,
Dat u de kille lucht, uw ruwe lijfknecht,
Het hemd zal warmen? die bemoste boomen,
Die aad'laars overleefden, zouden, denkt gij,
Als pages uwe hielen volgen, hupp'len,
Zoodra gij wenkt? de beek, met ijs gesuikerd,
Kandeel zijn voor uw morgensmaak, en u
Frisch maken na een slempnacht? Roep de wezens,
Die in des grammen hemels guurheid leven,
Die, naakt en woningloos door de elementen
Bestreden, fel bestookt, alleen natuur
Een antwoord geven, — zeg hun, u te vleien;
O, gij ervaart, —

Timon.

Dat gij een nar zijt. Weg!

Apemantus.

Nu, ik bemin u meer dan ooit te voren.

Timon.

Ik haat u meer.

Apemantus.

Waarom?

Timon.

Gij vleit de ellende.

Apemantus.

Ik vlei u niet, ik noem u een ellend'ling.

Timon.

Waarom zoekt gij mij op?

Apemantus.

Om u te kwellen.

Timon.

't Is òf een schurken- òf een narrenstreek.
Is 't u genot?

Apemantus.

Ja.

Timon.

Wat! ook nog een schoft?

Apemantus.

Naamt gij dit bitt're, koude wezen aan
Tot straf voor uwen trots, 't waar' goed; doch gij
Doet dit uit nood; gij waart weer hoov'ling, zoo gij
Geen beed'laar waart. Vrijwillige armoê draagt
Een kroon, zij overleeft onzeek'ren pronk;
Deze is, schoon steeds zich voedend, nooit verzadigd;
Die heeft welras haar wensch; de beste stand
Leidt, nooit tevreê, een rustloos, leedvol leven,
Veel erger dan de slechtste, die zich schikt.
Wensch naar den dood, daar gij ellendig zijt.

Timon.

Niet op den wensch eens meerd'ren in ellende.
Gij zijt een vlegel, door Fortuna's arm
Nooit teêr omvat; gij werdt als hond geboren.
Hadt gij, van de eerste winds'len af, als wij,
De treden reeds beklommen van 't genot,
Dat dit kort leven hem verschaft, die alles,
Als hij slechts wenkt, gereed vindt tot zijn dienst,
Dan hadt gij u in woest genot gedompeld,
Uw jeugd aan menig bed ten roof gebracht,
Des eerbieds koude lessen nooit vernomen,
Maar 't spoor gevolgd van 't malsch, zoetlokkend wild,
Dat voor u waar'. Doch ik, die heel de wereld
Tot suikerbakker had voor mij, de monden,
De tongen, oogen, harten aller menschen

Ten dienste, meer dan ik kon bezig houden,
Die talloos aan mij hingen, als de bladen
Aan de' eik, zie nu door éene wintervlaag
Mijn takken kaal, ontblaârd, mij naakt en bloot
Voor elken storm; — mij, die 't steeds beter had,
Mij is, dat ik dit dragen moet, een last.
Uw leven ving met lijden aan, de tijd
Heeft u gehard. Wat zoudt gij menschen haten?
Nooit hebben ze u gevleid; wat gaaft gij hun?
Als gij wilt vloeken, vloek uw vader dan,
Den poov'ren schooier, die in arren moede
Een beed'lares in de' arm nam en u vormde,
U, van geboorte vlegel. Weg, van hier! —
Waart gij van oorsprong niet het schuim der menschheid,
Gij hadt tot schelm en vleier 't wis gebracht.

Apemantus.

Zijt gij nog trotsch?

Timon.

Ja, dat ik u niet ben.

Apemantus.

Ik, dat ik geen bedorven zoontjen was.

Timon.

Ik, dat ik leef als de verloren zoon.
Ware al wat ik bezit in u besloten,
'k Gave u verlof het op te hangen. Ga. —
O, ware al 't leven van geheel Athene
In dezen wortel, zóo at ik het op.

(Hij eet een wortel.)

Apemantus.

Hier, neem! laat mij uw maal verbeet'ren.

(Hij biedt hem iets aan.)

Timon.

Verbeter mijn gezelschap eerst, en ga!

Apemantus.

'k Verbeter, door u kwijt te raken, 't mijne.

Timon.

't Wordt door die scheuring zeker niet verbeterd;
Hoe 't zij, ik wensch het toch.

Apemantus.

Gij hebt niets in Athene te bestellen?

Timon.

Uzelven in een wervelwind. Of wilt ge,
Zoo zeg hun, dat ik goud heb; zie, hier is 't.

Apemantus.

Nu, hier doet goud geen dienst.

Timon.

Den allerbesten;
Hier slaapt het, richt, gehuurd, geen onheil aan.

Apemantus.

Waar ligt gij 's nachts hier, Timon?

Timon.

'k Lig onder dat wat boven mij is.
Waar voedt gij overdag u, Apemantus?

Apemantus.

Waar mijn maag voedsel vindt, of liever, waar ik het eet!

Timon.

O dat vergif gehoorzaam ware en mijn wensc hen kende

Apemantus.

Waar zoudt gij het heen zenden?

Timon.

Om uw spijzen te kruiden.

Apemantus.

Het middendeel der menschheid hebt gij nooit gekend, alleen de beide uiterste einden. Toen gij nog in uw goud en uw geuren staakt, zijt gij bespot geworden om uw overkeurigheid; in uw vodden weet gij daar niets meer van, maar wordt veracht om het tegendeel. Daar hebt gij een mispel, eet die.

Timon.

Ik eet niet, wat mij gehaat is.

Apemantus.

Is een mispel u gehaat?

Timon.

Ja, want haar binnenste is als gij.

Apemantus.

Als mispelmenschen u vroeger gehaat waren geweest, zoudt gij thans uzelven meer liefhebben. Hebt gij ooit een verkwister gekend, die nà zijn vermogen bemind bleef?

Timon.

Hebt gij ooit iemand gekend, die zonder zulk een vermogen bemind was?

Apemantus.

Mijzelven.

Timon.

Ik begrijp u; gij hadt vermogen genoeg om een hond te houden.

Apemantus.

Wat ter wereld kunt gij beter met uw vleiers vergelijken?

Timon.

De vrouwen komen er het naast bij, maar de mannen, de mannen zijn de zaak zelf. Wat zoudt gij met de wereld doen, Apemantus, als zij tot uw beschikking was?

Apemantus.

Haar aan de beesten geven, om van de menschen af te komen.

Timon.

Zoudt gijzelf bij den ondergang der menschen willen te gronde gaan en een beest onder de beesten blijven?

Apemantus.

Ja, Timon.

Timon.

Een beestachtige eerzucht, en de goden geven, dat uw wensch vervuld worde. Als gij de leeuw waart, zou de vos u bedriegen; als gij het lam waart, zou de vos u opvreten; als gij de vos waart, zou de leeuw u verdenken, ingevalle gij eens door den ezel wierdt aangeklaagd; als gij de ezel waart, zou uw domheid u tot marteling zijn en gij zoudt steeds leven als een ontbijt voor den wolf; als gij de wolf waart, zou uw vratigheid u grieven, en vaak zoudt gij voor een middagmaal uw leven wagen; als gij de eenhoorn waart, zouden uw trots en toorn uw verderf zijn en u het slachtoffer maken van uw eigen woede; waart gij een beer, dan wierdt gij door het paard gedood; waart gij een paard, dan pakte u de luipaard; waart gij een luipaard, dan waart gij een neef van den leeuw en de vlekken van uw bloedverwantschap zouden u des doods schuldig verklaren; al uw veiligheid zou zijn, buiten bereik te blijven, en uwe verdediging moest afwezigheid zijn. Wat voor een beest zoudt gij kunnen zijn, dat niet aan een ander beest onderworpen zou wezen? en welk een beest zijt gij nu reeds, dat gij niet inziet, hoe gij door vervorming slechts verliezen kunt.

Apemantus.

Als gij door praten mij kondt bevallen, zoudt gij het nu getroffen hebben; geheel Athene is een bosch vol beesten geworden.

Timon.

Hoe is de ezel door den muur heengebroken, dat gij buiten de stad zijt?

Apemantus.

Daar ginds komen een dichter en een schilder aan. De gezelschapspest bezoeke u! Ik ducht de besmetting en wil die ontloopen. Wanneer ik niets anders weet te doen, zal ik u weer eens opzoeken.

Timon.

Als er buiten u niets levends meer bestaat, zult gij welkom zijn. Ik was liever een bedelaarshoud dan Apemantus.

Apemantus.

Ter wereld leeft geen grooter nar dan gij.

Timon.

Waar gij slechts rein genoeg om op te spuwen!

Apemantus.

Hale u de pest! te min zijt ge om te vloeken.

Timon.

Geen schurk, die nevens u niet vlekk'loos is.

Apemantus.

Melaatschheid is er niet, dan wat gij spreekt.

Timon.

Indien 't uw naam is, ja. — Ik zoude u slaan,
Duchtte ik uw smetstof voor mijn handen niet.

Apemantus.

Ik wenschte, dat mijn tong die af kon rotten!

Timon.

Weg hond, geworpen van een schurftig beest!
Ik stik van woede, dat gij 't leven hebt;
Ik val in zwijm van u te zien.

Apemantus.

O, mocht gij bersten!

Timon.

Weg, gij plaag, gij hondsvot!
't Is jammer van den steen, dien ik verspil.
(Hij werpt naar hem met een steen.)

Apemantus.

Gij beest!

Timon.

Ellend'ling!

Apemantus.

Pad!

Timon.

Schurk, driemaal schurk!
(Apemantus *gaat achteruit, als om te vertrekken.*)
De valsche wereld maakt mij ziek; ik wil
Er niets van hebben dan alleen mijn nooddruft.
En daarom, Timon, delf u fluks uw graf;
Lig waar de zee u daag'lijks uwen lijksteen
Wit overschuimt, en dat uw grafschrift zij:
„Om 's menschen leven lacht de dood door mij."
(Het goud beschouwend.)
Gij lieve koningsmoorder! gij vervreemder
Van zoon en vader! blinkende bezoed'laar
Van Hymen's reinste bed! gij dapp're Mars!
Geliefde, jonge, frissche, fraaie minnaar,
Wiens blos de heil'ge kuischheidssneeuw doet smelten,
Die in Diana's schoot ligt! zichtb're god,

Gij, die onmooglijkheden samenwelt,
Ten kus vereent! die spreekt met ied're tong,
Tot ieder doel! gij toetssteen van de harten!
Gij, acht den mensch, uw slaaf, oproerig; hitse
Uw kracht hem tot verderf'lijk strijden aan,
Opdat den dieren 't rijk der wereld zij!

Apemantus.

O waar' dit zoo; doch niet aleer ik dood ben! —
Nu, 'k zal vertellen, dat gij goud bezit;
Dra komt gij in 't gedrang.

Timon.

Gedrang?

Apemantus.

Ja zeker.

Timon.

Kom, toon me uw rug!

Apemantus.

Leef, troetel uw ellende!

Timon.

Leef lang zoo, sterf zoo! — Ik ben klaar.
(Apemantus *af.*)
Weer dingen
In menschenvorm? — Eet, Timon, en verfoei ze!

(Eenige Roovers komen op.).

Eerste Roover.

Van waar zou hij dat goud hebben? Het kan bitter weinig zijn, een korreltjen, dat hem nog is overgebleven. Juist gebrek aan goud en de afval zijner vrienden hebben hem in deze droefgeestigheid gestort.

Tweede Roover.

Het gerucht loopt, dat hij een ontzaglijken schat bezit.

Derde Roover.

Laat ons de proef bij hem nemen; als hij er niet om geeft, zal hij er gewillig van meedeelen. Maar als hij het hebzuchtig bewaart, hoe het te krijgen?

Tweede Roover.

Dat is waar; want hij draagt het niet bij zich, 't is verstopt.

Eerste Roover.

Is hij dat niet?

Allen.

Waar?

Tweede Roover.

Naar de beschrijving is hij het.

Derde Roover.

Hij is het; ik ken hem.

Allen.

Goeden dag, Timon.

Timon.

Wat wilt gij, dieven?

Allen.

Krijgslieden, geen dieven.

Timon.

Neen, beide; en ook vrouwenzoons.

Allen.

Geen dieven, neen; maar mannen, zeer in nood.

Timon.

Uw grootste nood is, dat u spijs ontbreekt.

Hoe kan ze ontbreken? De aarde, ziet, heeft wortels;
In één mijl omtrek borr'len honderd bronnen;
Ziet, de eik draagt vrucht, de braamstruik roode beziën;
Natuur, de milde huisvrouw, biedt u schier
Aan ied'ren struik een maal. Nood! waarom nood?

Eerste Roover.

Van beziën, gras en water kunnen wij
Niet leven, zooals beesten, vogels, visschen.

Timon.

Noch van de beesten zelf, van vogels, visschen;
Neen, menschen moet gij eten. Doch ik dank u,
Dat gij te kennen dieven zijt, niet werkt
In heil'ger mom, want eindloos wordt gestolen
In elken eerb'ren stand. Hier, schelmsche dieven,
Is goud. Gaat, zuigt der druiven kost'lijk bloed,
Tot hooge koorts uw bloed tot schuim doet zieden;
Doet zoo de galg te kort. Vertrouwt geen arts;
Zijn tegengift is gift; hij moordt meer menschen,
Dan gij berooft. Neemt goed en bloed te gader;
Bedrijft de schurkerij, waarvoor gij uitkomt,
Als eerlijk ambacht. Hoort, ik rust u toe
Met menig voorbeeld, hoe hier alles steelt:
De zon, die dampen tot zich trekt en zoo
De zee berooft; de maan, die leeft van roof
En al haar bleeken gloed der zon ontkaapt;
De zee, die met haar golvenkracht de maan
In zilte tranen oplost; de aarde zelf,
Die enkel voedt en voortbrengt door de mest,
Ontroofd aan alle scheps'len: alles steelt;
De wetten zelf, uw toom en geesel, rooven
Driest, vrank en vrij. Voort! Zijt ook zelf geen vrienden;
Besteelt elkaâr. Hier, nog meer goud! en gaat,
Snijdt kelen af; al wie ge ontmoet, 't zijn dieven.
Op, naar Athene! breekt de winkels open;

Steelt vrij, want wat ge ook rooft, de diefstal treft
Slechts dieven, niemand anders. Steelt niets minder,
Omdat ik dit u gaf.
En hoe het loope, goud verderve u! Amen.

(TIMON *gaat in zijn grot.*)

Derde Roover.

Hij heeft mij bijna met zijn bezwering het handwerk tegen gemaakt, door er mij toe aan te zetten.

Eerste Roover.

Het is alleen uit boosaardigheid tegen het menschdom, dat hij ons dien raad geeft, niet om ons in ons bedrijf vooruit te helpen.

Tweede Roover.

Ik wil aan hem geloof slaan als aan een vijand, en mijn ambacht opgeven.

Eerste Roover.

Laat ons eerst weer vrede in Athene zien; geen tijd is zoo ellendig, of een mensch kan er eerlijk in zijn.

(De Roovers af.)

(FLAVIUS *komt op.*)

Flavius.

O, alle goden!
Is die man daar, in smaad en nood, mijn heer?
Zoo arm en zoo vervallen? O gij toonbeeld,
Gij wonder beeld van slecht beloonde goedheid!
Wat bracht die schrikk'lijke armoê u een omkeer
In eerbetoon en rang! Leeft, — is er iets,
Iets ergers en iets snooders te bedenken,
Dan vrienden, die het best gemoed diep krenken?
Wat past in deze tijden wondergoed
Het woord: dat men zijn vijand minnen moet!

Ja, eer wijd ik aan hem mijn hart, mijn liefde,
Die kwaad mij wil, dan hem, die zoo mij griefde! —
Hij kreeg mij daar in 't oog; ik wil hem zeggen,
Hoe diep zijn leed mij grieft, hem, als mijn meester,
Met lijf en ziel steeds dienen. — Beste heer!

(TIMON *komt uit zijn grot te voorschijn.*)

Timon.

Van hier! wie zijt gij?

Flavius.

Heer, ben ik vergeten?

Timon.

Wat vraagt gij? ik vergat het gansche menschdom;
Zijt gij een mensch, dan heb ik u vergeten.

Flavius.

Een trouw en eerlijk dienaar van u, heer.

Timon.

Ik ken u niet; neen, want geen eerlijk man
Was ooit bij mij; slechts schelmen onderhield ik,
Om schurken aan mijn tafel te bedienen.

Flavius.

De goden weten 't: nooit
Droeg om zijn heer een arme huisbestuurder
Oprechter leed, dan hier om u mijn oogen.

Timon.

Wat! weent gij? — Nader! dan heb ik u lief,
Wijl gij een vrouw zijt en de steenen mannen
Verzaakt, wier oogen slechts bij lust en lach
Zich vochten. Deernis slaapt. O vreemde tijden;
Men weent slechts bij verblijden, niet om lijden!

Flavius.

Ik smeek u, wil mij kennen, beste heer;
Versmaad mijn droef'nis niet, en neem, zoolang
Dit lutt'le reikt, mij als beheerder aan.

Timon.

Had ik een huisbestuurder, die zoo trouw,
Zoo eerlijk was, en nu zoo troostrijk is?
't Vermurwt bijna mijn woeste razernij.
Kom, laat mij uw gelaat zien! Ja, die man
Is van een vrouw geboren. —
Vergeeft mij, dat mijn gramschap niemand uitsloot,
Gij eeuwig kalme goden! Hier verklaar ik,
Eén man is braaf, — o hoort dit wel! — slechts één;
Niet meer, niet meer, dit smeek ik, — en die één
Is huisbestuurder! —
Hoe gaarne bleef ik heel het menschdom haten!
Doch gij, gij kocht u vrij; maar al die and'ren,
Die allen treft mijn vloek.
Het komt mij voor, gij zijt meer braaf dan wijs;
Want hadt gij mij bedrogen en verraden,
Dan hadt gij eer een and'ren dienst erlangd;
Want menigeen komt tot een tweeden heer,
Als hij op de' eersten treedt. Maar zeg ronduit: —
Want immer twijfel ik, schoon zonder grond, —
Is uwe vriendlijkheid niet sluw, hebzuchtig,
Geen woekervriendlijkheid als rijkaards toonen,
Opdat men twintigwerf een gift erkenn'?

Flavius.

Neen, beste, dierb're meester, in wiens borst
Argwaan en twijfel, — ach, eerst thans! — zich vestten.
Argwaan hadde eens, in gulden tijd, gebaat;
Steeds komt hij, als 't geluk verdween, te laat.
De hemel weet, wat ik betoon, is liefde,
Is trouw en ijver om uw kostlijk hart,

Zorg voor uw spijs, uw leven; en, geloof mij,
Mijn hoogvereerde heer,
Wat loon of voordeel om mijn doen mij wenke,
Thans of van verre, gaarne ruilde ik alles
Voor dezen wensch, dat gij weer groot en rijk waart,
Als eenig loon mij gaaft u rijk te zien.

Timon.

Nu zie, dit treft. — Gij eenig brave man,
Hier! neem! — der goden gunst zendt u dien schat
Uit mijn ellende. Ga, leef rijk, gelukkig;
Met dit beding: woon verre van de menschen;
Haat allen, vloek een elk; doe niemand wel;
Schenk aan den beed'laar niets, schoon 't maag're vleesch
Hem van 't gebeente valle; geef aan honden,
Wat gij aan menschen weigert; dat in kerkers
Hen schulden tot een niets inschromp'len! 't Menschdom
Zij als een woud, verschroeid door vlammengloed;
Rotkoortsen lekken hun het valsche bloed!
Vaarwel en leef gelukkig!

Flavius.

Laat mij blijven,
En u tot troost zijn, heer!

Timon.

Weg! haat gij vloeken,
Zoo vlucht; u volgt mijn zegen; gij loopt vrij;
Zie nimmer menschen; mijd een elk, ook mij!

(Beiden af, Timon *in zijn grot.)*

VIJFDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

In 't woud. Voor TIMON'S *grot.*

Een Dichter en een Schilder komen op. TIMON *slaat hen uit zijne grot gade.*

Schilder.

Zooals mij de plaats beschreven is, moet hij hierom-trent zich ophouden.

Dichter.

Wat moeten wij van hem denken? Bevestigt zich het gerucht, dat hij zooveel goud heeft?

Schilder.

Zeker. Alcibiades verhaalt het; Phrynia en Timandra kregen goud van hem. Zoo heeft hij ook aan arme rond-stroopende krijgslieden handenvol gegeven, en naar men zegt heeft hij aan zijn huisbewaarder een aanzienlijke som geschonken.

Dichter.

Dan moet dat bankroet van hem alleen een toetsing zijn vrienden geweest zijn.

Schilder.

Niets anders. Gij zult hem weldra weer in Athene zien als een palm, bloeiend tot bovenaan toe. Daarom is het niet verkeerd, als wij hem in zijn voorgewend ongeluk onze liefde betoonen; dit zal trouwhartig van ons schijnen en hoogstwaarschijnlijk onze wenschen bevrachten met datgene, waar zij voor uitzeilen, als ten minste het gerucht aangaande zijn vermogen juist en waar is.

Dichter.

Wat hebt gij hem nu aan te bieden?

Schilder.

Op dit oogenblik niets dan mijn bezoek, maar ik zal hem een uitmuntend stuk van mij beloven.

Dichter.

Zoo moet ik hem ook bedienen, en hem vertellen van een ontworpen gedicht, dat hem is toegedacht.

Schilder.

Meer is ook niet noodig. Beloven is een echte trek van onzen tijd; het opent de oogen der verwachting; het vervullen is, als het gebeurt, er des te dommer door; en het doen van wat men zegt is geheel uit den smaak, behalve bij het eenvoudiger en onnoozeler volkjen. Beloven is recht hoofsch en voornaam; het vervullen is een soort van uitersten wil of testament, dat een ernstige ziekte van het verstand aanwijst bij hem, die het maakt.

(Timon *treedt uit zijn grot, op den achtergrond.*)

Timon *(ter zijde).*

Uitmuntend kunstenaar! Gij kunt geen mensch zoo slecht schilderen, als gijzelf zijt,

Dichter.

Ik ben aan het bedenken, wat ik zeggen zal, dat ik

voor hem ontworpen heb. Het moet iets wezen, dat hemzelven afbeeldt, een satyre tegen de voosheid van den voorspoed, en een ontmaskering van de eindelooze vleierijen, die jeugd en weelde vergezellen.

Timon *(ter zijde).*

Moet gijzelf volstrekt in uw eigen werk den schurk voorstellen? wilt gij uw eigen zonden in andere menschen geeselen? Goed; doe het; ik heb goud voor u.

Dichter.

Kom, zoeken wij hem op:
Wenkt voordeel ons en komen wij te laat,
Een zonde is 't, die ons eigen welzijn schaadt.

Schilder.

't Is waar;
Zoek steeds bij held'ren dag wat u ontbreekt,
Eer zwarte nacht het in een hoek versteekt.
Kom!

Timon *(ter zijde).*

Zoo daad'lijk, schurken! — Welk een god is 't goud,
Dat hij gediend wordt in een slechter tempel,
Dan waar men zwijnen mest!
Gij takelt schepen uit en ploegt het schuim,
Wekt eerbied en bewond'ring voor een slaaf!
O word vereerd, en loon uw' heil'gen staâg
Met wat uw wenken volgt, met plaag op plaag!
Nu treed ik op hen toe.

(Hij treedt naar voren.)

Dichter.

Heil, waarde Timon!

Schilder.

Nog pas onze eed'le meester!

Timon.

Beleef ik 't nog, twee braven hier te zien?

Dichter.

Heer, daar wij uwe mildheid vaak genoten,
En hoorden, dat gij eenzaam, van uw vrienden
Verlaten, die met ondank — o, wat monsters!
Al 's hemels geesels zijn hiervoor te zwak! —
Wat, u met ondank! u,
Wiens als een sterre stralende eed'le ziel
Hun gansche wezen leven schonk en werking, —
Ik ben mijzelf niet, en bezit geen woorden
Om zulk een monsterachtig grooten ondank
Naar eisch er in te kleeden.

Timon.

Welnu, die ga dan naakt, opdat de wereld
Hem beter zie. Weest gij, die braaf zijt, slechts
Zooals gij zijt, dan ziet en kent men de and'ren.

Schilder.

Mijn vriend en ik, wij hebben meê gewandeld
In uwen milden regen en gevoelden
Ons zoet verkwikt.

Timon.

Ja, gij zijt brave kerels!

Schilder.

Wij komen hier om u van dienst te zijn.

Timon.

Recht braaf! maar hoe zal ik 't u loonen? kunt gij
Van wortels en koud water leven? neen.

Beiden.

Wat wij vermogen, doen we om u te dienen.

Timon.

Recht braaf gezegd! Gij hoordet, dat ik goud heb;
Ik weet het; spreekt de waarheid; gij zijt braaf.

Schilder.

Het wordt verteld, mijn eed'le heer; doch daarom
Kwam noch mijn vriend, noch ik tot u.

Timon.

Recht brave kerels! — Gij zijt in Athene
De beste voor een beelt'nis, — ja, de beste;
Bedrieg'lijk bootst gij 't leven na.

Schilder.

O, heer, —

Timon.

't Is als ik zeg, man. — En in uw gedichten
Vloeit steeds uw taal, uw vers zoo glad en sierlijk,
Dat uwe kunst natuur, geen kunst meer is. —
Doch met dit al, mijn braafgezinde vrienden,
Gij, — 't moet er uit, — hebt elk een kleine feil;
Nu, ze is niet wondergroot, en 'k wensch ook niet,
Dat gij haar zorg'lijk wiedt.

Beiden.

O, wees zoo goed,
En noem haar, heer.

Timon.

Gij zult het euvel duiden.

Beiden.

O neen, wij danken u.

Timon.

Zult gij dit waarlijk?

Beiden.

O zeker, beste heer.

Timon.

Elk uwer heeft een schurk tot zijn vertrouw'ling,
Die schand'lijk hem bedriegt.

Beiden.

Wij, waarde heer?

Timon.

Ja, en gij hoort hem liegen, ziet hem huichlen,
En kent zijn grof geknoei, bemint hem, voedt hem,
Bewaart hem in uw boezem; maar geloof mij,
't Is een volleerde schurk.

Schilder.

Ik ken er zoo een niet, mijn heer.

Dichter.

Noch ik.

Timon.

Ziet, ik bemin u zeer; ik geef u goud;
Maar jaagt dan eerst die schurken van u weg;
Hangt ze op, doorsteekt, verdrinkt ze in een riool,
Ruimt ze uit den weg, hoe ook, en komt dan weer,
En 'k geef u goud genoeg.

Beiden.

Zoo noem hen, heer, dat wij ze kennen.

Timon.

Gij hier-, gij daarheen, twee slechts bij elkaar; —
Elk uwer ga afzonderlijk, alleen,
Steeds houdt toch een aartsbooswicht hem gezelschap.
(Tot den Schilder.)
Mag, waar gij zijt, geen tweetal schurken zijn,
Zoo kom niet dicht bij hem. *(Op den Dichter wijzend.)*

(Tot den Dichter.)

Wilt gij vertoeven,
Waar één schurk is, niet meer, verlaat dan *(Op den [Schilder wijzend.)* hem! —
Weg! hier is goud; gij kwaamt om goud; gij schoften;
(Tot den Schilder.)
Gij bracht mij werk; hier hebt gij 't loon; nu voort!
(Tot den Dichter.)
Gij zijt een alchymist; maak hieruit goud!
Weg, valsche honden!
(Hij drijft hen met slagen weg en gaat zijn grot weder binnen.)

(Flavius *komt op, met twee Senatoren.*)

Flavius.

Vergeefsch is 't, zoo gij Timon spreken wilt;
Want hij is zoozeer in zichzelf gekeerd,
Dat hij van niets, wat op een mensch gelijkt,
In 't minst wil weten.

Eerste Senator.

Breng ons naar zijn grot;
Wij moeten, — 't werd Athene toegezegd, —
Met Timon spreken.

Tweede Senator.

Menschen zijn niet immer
Zichzelf gelijk. Hem hebben tijd en leed
Aldus veranderd; biedt met guller hand
De tijd hem weer de vroeg're schatten aan,
Licht wordt hij ook weer de oude. Breng ons tot hem,
En loop' het hoe het loop'.

Flavius.

Hier is zijn grot. —
Heil, vrede dezer plaatse! Timon! heer!

Kom uit en spreek met vrienden hier. Athene
Zendt u door twee eerwaarde senatoren
Zijn groeten. Kom hen spreken, eed'le Timon.

(TIMON *komt op.*)

Timon.

Gij zon, die troost brengt, schroei! — Spreekt en ver-
[hangt u;
Voor elk waar woord een blaâr! en elk valsch woord
Zij als een gloeiend ijzer, dat uw tong
Bij 't spreken wegvreet!

Eerste Senator.

Eed'le, waarde Timon!

Timon.

U waard voorzeker, zooals gij aan Timon.

Tweede Senator.

Wij groeten namens den senaat u, Timon.

Timon.

Ik dank u, en ik zond de pest als antwoord,
Kon ik voor hen die pakken.

Eerste Senator.

O vergeet,
Wat thans om u ons in de ziele smart;
Eendrachtig in hun liefde bidden u
De senatoren, dat gij wederkeert,
En bieden de oop'ne hooge waardigheden
U ter bekleeding aan.

Tweede Senator.

En zij belijden
Hun aller snood miskennen van uw waarde,
Zoodat geheel het volk, — dat zelden slechts

Zijn doen herroept, — gevoelend thans, hoezeer
Hun Timon's hulp ontbreekt en welk een val
't Gedaan heeft door aan Timon hulp te weig'ren,
Ons zendt om u hun leedbetoon te brengen,
En tevens een vergoeding aan te bieden,
Die meer weegt dan hun scherp gewogen krenking,
Ja, liefde en rijkdom zoo in overmaat,
Dat al hun onrecht in u uitgewischt,
Hun liefde u in uw hart geschreven wordt,
Zoo dat ge er hen als eeuwig de uwen leest.

Timon.

Gij weet mij te betoov'ren; gij verrast
En roert mij schier tot tranenplengens toe;
O, leent me een narrenhart en vrouwenoogen,
En ik wil weenen, eed'le senatoren,
Om zulk een troost.

Eerste Senator.

Zoo neem dan nu 't besluit,
Naar ons en uw Athene weêr te keeren;
Neem daar 't bestuur op u; gij oogst er dank
En onbeperkt gezag; en roemvol bloeit
Uw naam er steeds, zoodra de woeste storm
Van Alcibiades is afgeslagen,
Die als een woedend zwijn den vrede ontwortelt
Zijns vaderlands.

Tweede Senator.

En tegen onze wallen
Zijn dreigend zwaard verheft.

Eerste Senator.

En daarom, Timon, —

Timon.

Nu, heer, ik wil; 'k wil daarom, heer, aldus:
Doodt Alcibiades mijn landgenooten,

Laat Alcibiades van Timon weten,
Dat Timon 't zich niet aantrekt. Moog' hij ook
Het schoon Athene sloopen, goede grijsaards
Rondsleepen bij den baard, de heil'ge maagden
Prijsgeven aan de onteering van den snooden,
Beestachtig woesten, razend dollen krijg,
Dan moog' hij weten, — meldt hem, Timon zegt dit: —
Vol deernis met onze' ouderdom en jeugd
Moet ik hem zeggen, dat ik 't mij niet aantrek,
Al neemt hij dit in de' allerergsten zin.
Bekreunt u om hun messen niet, zoolang
Gij kelen er voor hebt; wat mij betreft,
Geen zakmes is er in der muiters kamp,
Dat ik niet hooger schat dan in Athene
Den meest eerwaarden gorgel. Eind'lijk, weest
Den goeden goden dierbaar, zooals dieven
't Cipiers zijn.

Flavius.

Toeft niet; alles is vergeefsch.

Timon.

Ik was daar juist aan 't stellen van mijn grafschrift;
Gij zult het morgen zien. Mijn lange ziekte
Van rijkdom en gezondheid gaat nu beet'ren,
En 't niets helpt mij aan alles. Gaat! leeft voort!
Zij Alcibiades uw vloek, gij 't hem,
En lange dure 't zoo.

Eerste Senator.

Geen spreken helpt.

Timon.

Toch is mijn land mij lief; waan niet, dat ik
In de algemeene schipbreuk mij verheug,
Zooals 't gerucht wel zegt.

Eerste Senator.

Zeer goed gesproken!

Timon.

Groet uit mijn naam mijn lieve landgenooten, —

Eerste Senator.

Dit zeggen siert uw lippen bij den doorgang, —

Tweede Senator.

Dringt in ons oor, gelijk een triumphator
Door eerepoorten trekt.

Timon.

Groet hen van mij;
En zegt hun: om hun nooden te verzachten,
Hun vrees voor 's vijands zwaard, hun pijnen, rampen,
Hun liefdemart'ling, verdere angst en smarten,
Die der natuur broos vaartuig heeft te dragen
Op 's levens ongewisse vaart, wil ik
Hun goed zijn en hun leeren, hoe zij 't woeden
Des wilden Alcibiades ontgaan.

Tweede Senator.

Dit dunkt mij goed; wis gaat hij met ons mede.

Timon.

Er groeit een boom hier bij mijn schuilplaats, dien ik
Voor mijn gerief moet vellen; binnen kort
Moet ik het doen; gaat, zegt nu aan mijn vrienden,
Zegt aan Athene, aan elken rang en stand,
En van de hoogsten tot de laagsten, allen,
Dat, wie zijn nood wil enden, zich nu haaste,
Hier kome, aleer mijn boom de bijl gevoelt,
En zich verhange. — 'k Bid u, groet hen allen.

Flavius.

Dringt niet meer aan; gij vindt hem steeds denzelfden.

Timon.

Keert niet tot mij, maar meldt Athene nog:
Timon heeft zich zijn eeuwig huis gedolven
Aan de' overspoelden rand des zilten vloeds,
Dien eenmaal daags de fel beroerde branding
Met bergen schuims moet dekken; komt daarheen,
En dat mijn grafschrift uw orakel zij! —
Geen bitter woord meer, lippen! zwijg, mijn mond!
Wat krank en boos is, maak' de pest gezond!
Delft graven, menschen, en zij dood uw loon!
Verberg u, zon! Timon ontruimt zijn troon.

(Timon *af.*)

Eerste Senator.

Zijn wrok en gramschap zijn onscheidbaar één
Met heel zijn wezen.

Tweede Senator.

Van hem is niets te hopen. Gaan wij huiswaarts,
En spannen wij alle and're midd'len in
Bij 't groot gevaar, dat dreigt.

Eerste Senator.

De nood wil spoed!

(Allen af.)

TWEEDE TOONEEL.

Voor de muren van Athene.

Twee Senatoren en een Bode komen op.

Eerste Senator.

Gij hebt met zorg verkend; maar is zijn leger
Zoo sterk, als gij daar meldt?

Bode.

Ik noemde 't minste;

En zoo groot is zijn spoed, dat gij zijn komst
Elk oogenblik kunt wachten.

Tweede Senator.

Ons gevaar
Is groot, wanneer zij Timon ons niet brengen.

Bode.

Ik heb een bode ontmoet, een ouden vriend;
En schoon de vijandschap ons nu mocht scheiden,
Behield onze oude vriendschap zooveel kracht,
Dat wij als vrienden praatten; — deze man
Reed juist op last van Alcibiades
Naar Timon's grot om hem een brief te brengen,
Waarin hij dringend om zijn hulp verzocht
In de' oorlog tegen u, dien hij ten deele
Om hem begon.

(De Senatoren komen van Timon *terug.)*

Eerste Senator.

Daar komen onze broeders.

Derde Senator.

Spreekt niet van Timon, wacht van hem geen heil. —
De trom des vijands klinkt; zijn schrikb're zwerm
Vervult de lucht van stof. Op, naar de wallen!
Ik vrees, dat we in des vijands strikken vallen.

(Allen af.)

DERDE TOONEEL.

Het woud. Voor TIMON's *grot; men ziet een grafsteen opgericht.*

Een Krijgsman komt op, die TIMON *zoekt.*

Krijgsman.

't Komt alles uit; dit moet de plaats wel zijn.
Wie daar? spreek, ho! — Geen antwoord? — Wat is [dit? —
Timon is dood, aan 't eind van zijn ellend';
Dit leze een dier, geen mensch leeft hieromtrent.
Dood is hij, wis, en dit zijn graf. — Een opschrift?
Ik kan 't niet lezen, druk het af in was;
De veldheer is met alle schrift bekend,
Leest als een grijsaard, schoon nog jong in jaren.
Hij slaat zich voor het trotsch Athene neer,
Brengt dit ten val, als offer aan zijn eer.
(Krijgsman af.)

VIERDE TOONEEL.

Voor de muren van Athene.

Trompetgeschal. ALCIBIADES *komt op, met zijn leger.*

Alcibiades.

Blaast! dat de laffe wulpsche stad verneme,
Hoe schrikbaar wij genaderd zijn.
(Trompetgeschal voor een mondgesprek.)

(Senatoren verschijnen op den muur.)

Tot nu hebt gij den tijd in volle mate
Vervuld van uwen overmoed, uw will'keur

Tot wet doen zijn; tot nu ging ik, met allen,
Die sliepen in de schaduw van uw macht,
Met de armen kruis'lings, zuchtend om ons leed,
Steeds vruchtloos rond. Nu is de tijd versterkt;
Het kruipend merg verheft zich in den dulder,
En roept van zelf: „Niet verder!" ademloos,
Met poop'lend harte, zal nu 't onrecht zitten
In 't zacht gestoelte, en hooggezwollen trots
Zal hijgen van ontzetting, schrik en angst
Bij de overhaaste vlucht.

Eerste Senator.

O edel jong'ling,
Toen nog uw eerste klacht gedachte was,
En eer gij macht hadt, wij tot vreezen grond,
Toen zonden wij om op uw wonden balsem
Te leggen en onze' ondank uit te wisschen
Door liefde boven 't aangedane leed.

Tweede Senator.

Zoo trachtten we ook den gansch vervormden Timon
Te winnen voor het welzijn onzer stad,
Door need'rig smeeken en beloofden rijkdom;
Niet allen deden onrecht, noch verdienen
Den geesel van den krijg.

Eerste Senator.

Hier deze muren
Verrezen door de handen niet van hen,
Die u miskenden; en zij zijn te schoon,
Om met hun torens, zegeteek'nen, scholen,
Te vallen om de schuld van enk'len, die
Hun kring omsluit.

Tweede Senator.

En ook, zij leven niet,
Die oorzaak waren, dat gij van ons gingt;

De schaamte, dat zij dwaas zich zoo vergrepen,
Brak hun het hart. Dus, trek gij, edel veldheer,
De stad nu binnen met ontploken vanen;
Geef ied'ren tiende naar het lot den dood, —
Indien uw woede hongert naar die spijze,
Schoon er natuur van gruwe, — neem uw tiende;
En door het toeval des gemerkten teerlings
Sterv' wie gemerkt is.

Eerste Senator.

Geenszins allen faalden;
Onbillijk waar' 't, voor dooden hen, die leven,
Te laten boeten; zonden gaan niet over
Bij erf'nis, als een land. Dus, waarde landsman,
Breng 't leger binnen, laat uw gramschap buiten;
Spaar ons Athene, uw wieg, en uw verwanten,
Die uwer wrake storm zou nedervellen
Met hen, die schuldig zijn. Treed als een herder
De schaapskooi nader, lees de schurftige' uit,
Maar dood niet allen samen.

Tweede Senator.

Wat gij wenscht,
Dwingt gij veel eerder met een glimlach af,
Dan dat uw zwaard het wint.

Eerste Senator.

Zet slechts uw voet
Bij onze sterkste poort, en zij springt open,
Wanneer uw edel hart vooruit komt melden,
Dat gij als vriend wilt komen.

Tweede Senator.

Werp uw handschoen,
Of eenig ander eerepand hier neer,
Dat gij de wapens voert voor uw herstel
En niet tot ons verderf, en heel uw leger

Vindt herberg in de stad, tot aan uw eischen
Door ons voldaan is.

Alcibiades.

Nu, daar ligt mijn handschoen;
En opent thans uw onbedreigde poorten.
Die haters slechts van Timon en mijzelf,
Die gij, gijzelf als strafbaar aan zult wijzen,
Zij vallen, en geen and'ren; en, — opdat ik
Uw angst geruststel met mijn eed'ler plan, —
Geen man der mijnen zal 't hem aangewezen
Verblijf verlaten, noch den stroom van 't recht,
Dat in uw stad erkend is, tegenstreven,
Of door uw eigen wet wordt hij ten strengste
Ter rekenschap gedaagd.

Beide Senatoren.

't Is eed'le taal!

Alcibiades.

Daalt af en houdt uw woord.

(De Senatoren komen van den wal af en openen de poort.)

(Een Krijgsman komt op.)

Krijgsman.

Mijn eed'le veldheer, Timon is gestorven;
Dicht aan den zoom van 't zeestrand is zijn graf;
En op zijn steen vond ik dit opschrift, dat ik
In was u overbreng, opdat deze afdruk
Tot tolk u zij voor mijn onwetendheid.

Alcibiades *(leest)*.

„Hier ligt een arm, arm lijf, van de arme ziel beroofd;
„Mijn naam? o vraagt dien niet; vloek treffe uw boos en schuldig hoofd!

„Hier lig ik, Timon; 'k heb in 't leven al, wat leeft, gehaat;
„Gaat! vloekt naar 's harten lust, doch toeft niet bij mijn [graf, maar gaat!"
Ja, dit drukt juist uw laat're stemming uit;
Schoon gij ons mensch'lijk leedbetoon verfoeid hebt,
't Uitvloeisel van ons brein veracht, de droppen,
Die onze gierige inborst om u stortte,
Toch gaf uw rijke geest u in, te zorgen,
Dat steeds Neptunus op uw need'rig graf
Vergeven krenkingen beschreie. Dood
Is de eed'le Timon; zijn herdenking zij
Hierna verzorgd. — Leidt thans mij in uw stad;
Daar wil ik bij het zwaard de' olijftak voeren:
Krijg bare vrede, vrede stremm' den krijg;
Aan de' eenen vall' des and'ren raad ten deel;
Dat elk van hen als arts den ander heel'! —
Komt, roert de trommen!

(Allen af.)

TROILUS EN CRESSIDA.

PERSONEN:

Priamus, koning van Troje.
Hector,
Troilus,
Paris,
Deiphobus,
Helenus,
} zijne zonen.
Æneas,
Antenor,
} Trojaansche krijgsbevelhebbers.
Calchas, een Trojaansch priester, tot de Grieken overgegaan.
Pandarus, oom van Cressida.
Margarelon, een bastaard van Priamus.

Agamemnon, opperbevelhebber der Grieken.
Menelaüs, zijn broeder.
Achilles,
Ajax,
Ulysses,
Nestor,
Diomedes,
Patroclus,
} Grieksche krijgsbevelhebbers.
Thersites, een mismaakte, drieste Griek.

Alexander, dienaar van Cressida.
Een Dienaar van Troilus.
Een Dienaar van Paris.
Een Dienaar van Diomedes.

Helena, vrouw van Menelaüs.
Andromache, vrouw van Hector.
Cassandra, dochter van Priamus, en profetes.
Cressida, dochter van Calchas.

Trojaansche en Grieksche Soldaten, en Gevolg.

Het tooneel is in Troje en in het Grieksche legerkamp voor Troje.

PROLOOG.

In Troje is ons tooneel. Ontvlamd in toorn,
Heeft van der Grieken eilanden een schaar
Van trotsche vorsten elk zijn snelle schepen
Gezonden naar Athene's ankerbaai,
Beladen met de dienaars en de midd'len
Des wreeden krijgs. Zoo voer een tal van negen-
En-zestig dragers van de koningskroon
Naar 't Phrygisch strand, en allen zwoeren, Troje
Te plund'ren, waar, door sterken wal behoed,
Ontschaakt aan Menelaüs, Helena
Met wulpschen Paris slaapt; — ziedaar de twist.
Zij komen aan te Tenedos;
Daar laden de diepgaande schepen weer
Hun krijgsvracht uit, en op Dardanië's velden
Slaat, frisch en ongedeerd nog, 't Grieksche heer
De tenten op; de stad van Priamus,
De veste met zes poorten:
Dardania, Tymbria, Helias, Chetas, Troas
En Antenorides, met zware krammen,
Waar sterke bouten hecht en juist in passen,
Omsluit de zoons van Troje.
Nu drijft verwachting, wufte geesten prikk'lend,
Ter wederzij, Trojanen beide' en Grieken,

Tot wagen van de kans. — En als proloog
Treed ik in 't harnas op, — niet met vertrouwen
Op 's dichters pen of op des spelers kunst,
Alleen krijgshaftig, wijl de stof het is, —
En meld u, eed'le hoorders, dit: ons stuk
Springt de eerstgeboorten van den oorlog over,
Begint in 't midden, ijlt dan voort en voort,
En kiest, wat in een schouwspel thuis behoort.
Doet wat gij wilt, en prijst of laakt ons thans;
Nu goed, dan slecht, — zoo is ook de oorlogskans.

EERSTE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Troje. *Voor het paleis van* PRIAMUS.

TROILUS *komt op, gewapend, met* PANDARUS.

Troilus.

Ik roep mijn knaap, ik wil mij weer ontwaap'nen;
Wat zal ik buiten Trojes wallen vechten,
Ik, die zoo fellen strijd hierbinnen vind?
Trekke elk Trojaan, die nog zijn hart beheert,
Te velde; ach, Troilus, hij heeft er geen!

Pandarus.

Hoe is 't? wordt nooit die scheur gelapt?

Troilus.

Sterk zijn de Grieken, bij hun kracht geoefend,
Wild bij hun oef'ning, bij hun wildheid dapper;
Doch ik ben zwakker dan een vrouwetraan,
Makker dan slaap, onnooz'ler dan de domheid,
Min dapper dan een meisjen in de nacht,
En linksch gelijk een onervaren wicht.

Pandarus.

Nu, ik heb er u al genoeg van gezegd; ik voor mij

wil er mij niet verder in mengen of mee moeien. Wie een koek wil hebben van weitemeel, moet het malen afwachten.

Troilus.

Heb ik niet gewacht?

Pandarus.

Ja, op het malen, maar gij moet ook het builen afwachten.

Troilus.

Heb ik niet gewacht?

Pandarus.

Ja, op het builen, maar gij moet ook het deesemen afwachten.

Troilus.

Ook daarop heb ik gewacht.

Pandarus.

Ja, op het deesemen; maar er steekt in het woord „vervolgens" ook nog het kneden, het vormen van den koek, het heetmaken van den oven en het bakken; ja, en dan moet gij ook nog wachten op het bekoelen, of gij loopt gevaar u den mond te branden.

Troilus.

Geduld zelfs, schoon ze een godheid zij, kan minder
Gelaten 't leed in de oogen zien dan ik.
O komt, bij Priamus aan 't koningsmaal,
De schoone Cressida mij voor den geest, —
Verrader! „Komt mij", ach! is ze ooit er niet?

Pandarus.

Nu, zij zag er gisteren avond schooner uit, dan ik ooit haar of eenige andere vrouw heb zien doen.

Troilus.

Maar wat ik wilde zeggen: — toen mijn hart,

Als door een zucht gekloofd, te barsten dreigde,
Heb ik, opdat noch Hector noch mijn vader
't Zou zien, — gelijk de zon bij storm soms schijnt, —
Dien zucht begraven in een glimlachrimpel;
Doch smart, die in den schijn van vreugd zich kleedt,
Gelijkt op lust, verkeerd in plots'ling leed.

Pandarus.

Als haar haar niet iets donkerder was dan dat van Helena, — neen, laat mij uitspreken! — dan hield alle vergelijking tusschen de twee vrouwen op; — maar, wat mij betreft, zij is mijn nicht, en ik zou haar niet, zooals men zegt, in de hoogte willen steken, maar ik wenschte, dat iemand haar gisteren had hooren spreken zooals ik gehoord heb; ik wil niets afdingen op het verstand van uw zuster Cassandra, maar —

Troilus.

O Pandarus, ik zeg u, Pandarus, —
Zeg ik, dat daar mijn hoop verdronk, zoo antwoord
Mij niet, op hoeveel vaad'men diepte zij
Verzonken ligt. 'k Ben dol verliefd, zeg ik,
Op Cressida; gij antwoordt: „zij is schoon,"
En drupt in de open wonde van mijn hart
Haar oogen, lokken, wangen, gang en stem,
En handelt in uw praat, ach! van haar hand,
Waarnevens al wat blank is inkt wordt en
Zijn eigen smaad moet melden, bij wier druk
Het zachtste zwaandons hard is, 't fijnst gevoel
Ruw als eens ploegers hand; dit zegt, dit meldt
Gij mij als waar, als ik zeg, dat ik min,
En legt aldus, in steê van zachten balsem,
In ied're wonde, die de min mij sloeg,
Den dolk, die mij verwondde.

Pandarus.

Ik zeg niet meer dan wat de waarheid is.

I. 1, 35.

Troilus.

O zooveel zegt gij niet, op verre na niet!

Pandarus.

Nu, ik wil er mij niet mede bemoeien. Zij moge zijn zooals zij is; is zij schoon, des te beter voor haar; is zij het niet, nu dan staat het wel in haar macht, dit te verhelpen.

Troilus.

Beste Pandarus! wat hebt gij, Pandarus?

Pandarus.

Ik heb voor al mijn moeite slechts moeite gehad; miskenning geoogst van haar en miskenning van u, heen en weer geloop van de' een naar de' ander, maar luttel dank voor mijn moeite.

Troilus.

Wat, zijt gij boos, Pandarus? boos op mij?

Pandarus.

Omdat zij mijn nicht is, daarom is zij niet zoo schoon als Helena; als zij mijn nicht niet was, dan zou zij even schoon wezen op Vrijdag, als Helena op Zondag. Maar wat deert dit mij? Het deert mij niet in het minst, al was zij zoo zwart als een moorin; het is mij alles hetzelfde.

Troilus.

Zeg ik dan, dat zij niet schoon is?

Pandarus.

Het is mij hetzelfde, of gij het zegt of niet. Zij is een zottin, dat zij zonder haar vader hier blijft; laat zij naar de Grieken gaan, en dit wil ik haar ook zeggen, den eersten den besten keer, dat ik haar zie. Wat mij betreft, wil ik mij met de zaak niet meer moeien, er niets meer meê te maken hebben.

Troilus.

Pandarus, —

Pandarus.

Ik niet.

Troilus.

Beste Pandarus, —

Pandarus.

Ik bid u, spreek niet meer tot mij! ik wil alles laten, zooals ik het gevonden heb; en daarmeê uit.

(Pandarus *af.* — *Strijdgedruis.*)

Troilus.

Stil, haat'lijk boos geraas! stil, ruwe klanken!
Gij narren aan weerszijde! O, Helena
Moet schoon zijn, als gij daag'lijks met uw bloed
Haar dus blanket! Neen, hiervoor vecht ik niet;
Die reden is te armzalig voor mijn zwaard.
Doch Pandarus, — wat kwelling, goden! dat
Slechts hij tot Cressida mij toegang schenkt,
Bij 't aanzoek om een aanzoek hij zoo luimig,
Als zij stug-zedig blijft bij elke beê.
Apollo, bij uw Daphne's min, wat zijn wij,
Wat Cressida, wat Pandarus, wat ik?
Haar bed is India, daar huist ze als parel;
Wat tusschen ons paleis en haar huis ligt,
Dit zij een woestbewogen zee genoemd,
Ikzelf de koopman, schipper Pandarus
Mijn zwakke hoop, mijn scheepsgeleide en bark.

(Krijgsgedruis. Æneas *komt op.)*

Æneas.

Prins Troilus, wat! waarom niet in 't veld?

Troilus.

Wijl 'k daar niet ben; dit vrouwenantwoord past,

Want vrouwedoen is 't, hier, niet daar, te zijn.
Wat nieuws vandaag, Æneas, van het slagveld?

Æneas.

Dat Paris huiswaarts is gekeerd, verwond.

Troilus.

Door wien, Æneas?

Æneas.

Prins, door Menelaüs.

Troilus.

Nu, Paris bloede; 't wekt mij spot, geen toorn;
Paris geschramd door Menelaüs' hoorn!

(Strijdgedruis.)

Æneas.

Hoor! buiten feller strijd dan ooit te voren!

Troilus.

't Waar' beter hier, klonk „Heb uw wensch" me in de [ooren! —
Maar 't zij, naar buiten! — spreek, gaat gij er heen?

Æneas.

Met allen spoed.

Troilus.

Nu, goed dan, niet alleen!

(Beiden af.)

TWEEDE TOONEEL.

Troje. *Een straat.*

Cressida *en* Alexander *komen op.*

Cressida.

Wie ging daar?

Alexander.

Hecuba, met Helena.

Cressida.

Waar gaan zij heen?

Alexander.

Den oostertoren op,
Welks hoogte heel het dal beheerscht, om daar
't Gevecht te aanschouwen. Hector, wiens geduld
Steeds vast blijft, ongeschokt, was heden heftig,
Bekeef Andromache, en sloeg zijn schildknaap,
En deed, als gold huishoud'lijkheid in de' oorlog,
Voor dag en dauw een' lichte rusting aan,
En ijlde naar het veld, waar ied're bloem
Profetisch weende om 't leed, dat zij voorzag
Uit Hectors woede.

Cressida.

Waarom was hij toornig?

Alexander.

't Gerucht loopt: bij de Grieken is een vorst,
Die van Trojaanschen bloede is, neef van Hector;
Men noemt hem Ajax.

Cressida.

Goed, maar wat nu verder?

Alexander.

Nu, die man is, zoo zegt men, zonder weêrgâ;
Hij staat alleen.

Cressida.

Dat doen alle mannen, als zij niet beschonken, ziek of zonder beenen zijn.

Alexander.

Deze man, mejonkvrouw, heeft aan menig dier zijne bijzondere eigenschappen ontroofd: hij is zoo dapper als de leeuw, zoo plomp als de beer, zoo loom als de olifant; een man, in wien natuur zoovele luimen heeft opgehoopt, dat zijn moed tot dwaasheid verwrongen, zijn dwaasheid met oordeel gekruid is. Geen man bezit een deugd, of hij heeft er een zweem van, en niemand een ondeugd, of hij heeft er een smetjen van. Hij is zwaarmoedig zonder oorzaak, en vroolijk tegen alle reden in; hij steekt voor alles de handen uit, maar is voor alles zoo onhandig, dat hij een jichtige Briareus is, vele handen en geen enkele ten gebruike, of een stekeblinde Argus, vele oogen en geen enkel, dat ziet.

Cressida.

Maar hoe kan die man, die mij doet glimlachen, Hector toornig maken?

Alexander.

Men zegt, dat hij gisteren in het gevecht met Hector handgemeen is geweest en hem heeft neergeslagen; en Hector zou, uit verdriet en schaamte er over, sinds dat oogenblik gevast en geweend hebben.

(Pandarus *komt op.*)

Cressida.

Wie komt daar?

Alexander.

Uw oom Pandarus, mejonkvrouw.

Cressida.

Hector is een dapper man.

Alexander.

Zooals er maar een ter wereld is, jonkvrouw.

Pandarus.

Wie toch? wie toch?

Cressida.

Goeden morgen, oom Pandarus.

Pandarus.

Goeden morgen, nicht Cressida. Waar praat gij daar over? — Goeden morgen, Alexander. — Hoe gaat het u, nichtjen? Wanneer zijt gij op den burcht geweest?

Cressida.

Dezen morgen, oom.

Pandarus.

Waarover waart gij daar aan het praten, toen ik kwam? Was Hector al gewapend en reeds weg, toen gij op den burcht kwaamt? Helena was nog niet op, niet waar?

Cressida.

Hector was weg, maar Helena nog niet op.

Pandarus.

Ja juist, Hector was vroeg bij de hand.

Cressida.

Daar waren wij juist over aan 't praten, en over zijn boosheid.

Pandarus.

Was hij boos?

Cressida.

Dat zegt hij daar.

Pandarus.

Juist, dat was hij, en ik weet ook wel waarom; hij zal vandaag zich weren, dit kan ik hun verzekeren; en Troilus zal niet ver bij hem achterblijven; zij mogen zich voor Troilus in acht nemen, dit kan ik hun ook vertellen.

Cressida.

Wat! is hij ook boos?

Pandarus.

Wie, Troilus? Troilus is de meerdere van hen tweeën.

Cressida.

O Jupiter, die zijn niet te vergelijken.

Pandarus.

Wat! Troilus en Hector niet? Kent gij een man, als gij hem ziet?

Cressida.

Ja, als ik hem te voren gezien en gekend heb.

Pandarus.

Nu, ik zeg: Troilus is Troilus.

Cressida.

Gij zegt, wat ik ook zeg; want ik weet zeker: hij is Hector niet.

Pandarus.

Neen, en Hector is Troilus niet, in menig opzicht.

Cressida.

Dit gaat voor beiden door; ieder is zichzelf.

Pandarus.

Zichzelf? Ach, arme Troilus, ik wenschte, dat hij het ware!

Cressida.

Wel, hij is het.

Pandarus.

Is dat waar, dan loop ik barrevoets naar Indië.

Cressida.

Hij is niet Hector.

Pandarus.

Zichzelf? Neen, hij is niet zichzelf. — Ik wenschte, dat hij zichzelf was. Nu, de goden zijn over ons; komt tijd, komt raad. — Ja, Troilus, ja, ik wenschte, dat zij mijn hart in 't lijf had! — Neen, Hector is niet een beter man dan Troilus.

Cressida.

Met uw verlof, —

Pandarus.

Hij is ouder.

Cressida.

Vergeef mij, vergeef mij, —

Pandarus.

De ander is zoo ver nog niet; gij zult mij een ander liedjen zingen, als de ander zoo ver is. Hector kan lang wachten, eer hij zijn verstand heeft.

Cressida.

Hij zal het ook niet noodig hebben, als hij zijn eigen verstand maar heeft.

Pandarus.

En zijn begaafdheden.

Cressida.

Niet noodig.

Pandarus.

En zijn schoonheid.

Cressida.

Die zou hem slecht staan, zijn eigene is beter.

Pandarus.

Gij hebt geen oordeel, nicht. Helena zelf getuigde onlangs, dat Troilus, voor een bruin gelaat, — want dat heeft hij, dit moet ik erkennen, — wel niet juist bruin, —

Cressida.

Neen, maar bruin.

Pandarus.

Ja juist; om de waarheid te zeggen, bruin en niet bruin.

Cressida.

Om de waarheid te zeggen, waar en niet waar.

Pandarus.

Zij prees zijn gelaatskleur boven die van Paris.

Cressida.

Nu, Paris heeft kleur genoeg.

Pandarus.

Dat heeft hij.

Cressida.

Dan moet Troilus te veel hebben; als zij hem boven Paris prees, dan heeft hij een hooger kleur; als Paris kleur genoeg heeft en de ander een hoogere, dan is dit een te vurige lof voor een goede kleur. Ik had al even graag gehad, dat Helena's gouden tong Troilus om een koperneus geprezen had.

Pandarus.

Ik geloof, dit bezweer ik u, dat Helena hem liever vindt dan Paris.

Cressida.

Dit zou werkelijk grappig zijn van de Griekin.

Pandarus.

Neen, maar zeker, zij doet het, zij doet het. Onlangs kwam zij bij hem in de vensternis; — en, gij weet, hij heeft niet boven de drie of vier haren op zijn kin, —

Cressida.

Ja waarlijk, de rekenkunst van een tapper zou de enkele posten schielijk kunnen samentellen.

Pandarus.

Nu, hij is nog zeer jong; en toch licht hij, op drie pond na, evenveel op als zijn broeder Hector.

Cressida.

Wat, een zoo jong man zulk een oud oplichter!

Pandarus.

Maar om u te bewijzen, dat Helena hem lief vindt, — zij kwam en legde haar blanke hand aan zijn gekloofde kin, —

Cressida.

Juno beware ons! — hoe kwam die gekloofd?

Pandarus.

Nu, gij weet wel, hij heeft daar een kuiltjen. Ik geloof, zijn glimlach staat hem beter dan aan iemand anders in Phrygië.

Cressida.

O, hij glimlacht prachtig.

Pandarus.

Doet hij niet?

Cressida.

O ja, als een wolk in den herfst.

Pandarus.

Och, loop toch! — Maar om u te bewijzen, dat Helena Troilus lief vindt, —

Cressida.

Nu, Troilus zal het ook gaan staande houden, als gij het bewijzen kunt.

Pandarus.

Troilus? Nu, die geeft niet meer om haar dan ik om een verlegen ei.

Cressida.

Als gij van een verlegen ei evenveel houdt als van een verlegen hoofd, dan kunt gij ook wel kiekens in den dop eten.

Pandarus.

Ik moet nog lachen als ik er aan denk, hoe zij hem de kin streelde; — waarlijk, zij heeft een verwonderlijk blanke hand, dit moet ik bekennen, —

Cressida.

Buiten pijn en banden.

Pandarus.

En daar houdt zij zich, alsof zij een wit haar op zijn kin ontdekte.

Cressida.

Ach, die arme kin! menige wrat is rijker.

Pandarus.

Maar dat was me daar een gelach! Koningin Hecuba lachte, dat haar de oogen overliepen.

Cressida.

Van molensteenen.

Pandarus.

En Cassandra lachte, —

Cressida.

Maar er was zeker een zachter vuurtjen onder den pot van haar oogen, — liepen hàar oogen ook over?

Pandarus.

En Hector lachte.

Cressida.

En waarom was al dit gelach?

Pandarus.

Wel, om het witte haar, dat Helena op Troilus' kin ontdekte.

Cressida.

Als het een groen haar geweest was, zou ik ook gelachen hebben.

Pandarus.

Zij lachten ook niet zoozeer om het haar, als wel om het aardig antwoord, dat hij gaf.

Cressida.

Wat was zijn antwoord?

Pandarus.

Nu, zij had gezegd: „Hier zijn maar twee-en-vijft^{ig} haren en een er van is wit."

Cressida.

Nu, dit is haar zeggen, maar de kwestie —

Pandarus.

't Is waar, 't is waar, dat is buiten kwestie. „Twee-en-vijftig haren," zeide hij toen, „en een er van is wit. Dit witte haar is mijn vader en al de andere zijn zijne zonen." — „O Jupiter," zeide zij, „welk van deze haren is Paris, mijn man?" — „Dat gevorkte," zeide hij, „ruk het uit en geef het hem." Maar dat was me daar een gelach, en Helena kreeg zoo 'n kleur en Paris werd zoo nijdig, en al de anderen lachten zoo, dat het eind er van weg scheen te zijn.

Cressida.

Nu, laat het dan maar schieten; het is lang genoeg onder weg geweest.

Pandarus.

Neen, maar nichtjen, ik heb u gisteren iets gezegd, denk daaraan.

Cressida.

Dat doe ik.

Pandarus.

Ik zweer u, dat het waar is; hij kan me weenen, alsof hij in April geboren was.

Cressida.

En ik zal in zijn tranen opschieten, als een brandnetel in Mei.

(Trompetgeschal tot terugroeping.)

Pandarus.

Hoor, daar komen ze van het slagveld. Willen wij hier opklimmen om hen te zien, als zij naar den koningsburcht gaan? Lieve nicht, kom, beste nicht Cressida.

Cressida.

Zooals gij wilt.

Pandarus.

Hier, hier; hier is een uitgezocht plekjen; hier kunnen wij prachtig zien. Ik wil u hen allen bij name noemen, als zij voorbijgaan; maar let vooral op Troilus.

Cressida.

Spreek zoo luid niet.

(Æneas *gaat voorbij.*)

Pandarus.

Dat is Æneas. Is dat niet een prachtig man? Hij behoort tot de bloem van Troje; dit kan ik u verzekeren; maar let op Troilus, gij zult hem zoo dadelijk zien.

Cressida.

Wie is dat?

(Antenor *gaat voorbij.*)

Pandarus.

Dat is Antenor; die heeft een scherpen geest; dit kan ik u zeggen; en hij is een recht goed man; hij is met dat al een van de beste koppen van Troje, en knap van persoon ook. — Waar blijft Troilus? — Ik zal u zoo dadelijk Troilus wijzen; als hij mij ziet, zult gij zien, hoe hij mij toeknikt.

Cressida.

Zal hij u een knikjen geven?

Pandarus.

Dat zult gij zien.

Cressida.

Als hij het doet, zijt gij er niet veel rijker mee.

(Hector *gaat voorbij.*)

Pandarus.

Dat is Hector; die, die, ziet gij, die daar! dat is een brave borst! — Ga uw gang maar, Hector! — Dat is een wakker man, nichtjen. — O wakkere Hector! — Zie eens, hoe hij blikt; dat is eerst een voorkomen! Is het niet een wakker man?

Cressida.

O, een wakker man!

Pandarus.

Niet waar? dat doet iemands hart goed. Zie eens, wat houwen op zijn helm! Kijk daar eens; ziet gij? Kijk toch eens. Dat is geen kinderspel; die weet van zich af te slaan; laten zij maar eens met hem beginnen, zooals men zegt; dat zijn me houwen!

Cressida.

Komt dat alles van zwaardslagen?

Pandarus.

Van zwaardslagen? waar vandaan ook, het is hem alles hetzelfde; als de duivel hem bespringt, het is hem alles hetzelfde; zoo waar God leeft, het doet iemands hart goed. —

(PARIS *gaat voorbij.*)

Daar komt Paris; daar komt Paris; kijk daar eens, nichtjen; is dat ook niet een flink man, is hij niet? — Nu, die is tegenwoordig dapper. — Wie heeft gezegd, dat hij vandaag gewond thuis was gekomen? hij is niet gewond; nu, dat zal Helena's hart goed doen, ha, ha! — Kreeg ik Troilus nu maar te zien! — Gij zult zoo dadelijk Troilus zien.

Cressida.

Wie is dat?

(HELENUS *gaat voorbij.*)

Pandarus.

Dat is Helenus. — Ik verwonder mij, waar Troilus blijft. — Dat is Helenus. — Ik denk, dat hij vandaag niet mee is uitgetrokken. — Dat is Helenus.

Cressida.

Kan Helenus vechten, oom?

Pandarus.

Helenus? Neen; — ja toch, hij vecht vrij goed. — Ik verwonder mij, waar Troilus blijft. — Luister; hoort gij daar het volk niet roepen: „Troilus!" — Helenus is een priester.

Cressida.

Wat komt daar voor een gluiper aan?

(TROILUS *gaat voorbij.*)

Pandarus.

Waar? daar? dat is Deiphobus, — 't is Troilus! dat is een man, nichtjen! — Hm! — Dappere Troilus, de prins der ridderschap!

Cressida.

Stil! schaam u toch! stil!

Pandarus.

Geef goed acht, let op hem! — O dappere Troilus! — Bekijk hem goed, nichtjen! Zie eens, hoe bebloed zijn zwaard is, en zijn helm met nog meer houwen dan die van Hector; en zie eens, zijn blik! en kijk, zijn gang! — O bewonderenswaardig jongeling! en hij is nog geen drie-en-twintig! Ga maar voort, Troilus, ga maar voort! had ik een zuster, die een van de Gratiën, of een dochter, die godin was, ik liet hem vrij die kiezen. O bewonderenswaardig man! Paris? Paris is bij hem als afval; en ik wed, als Helena maar mocht ruilen, zij gaf een oog toe.

(Krijgslieden trekken voorbij.)

Cressida.

Daar komen er nog meer.

Pandarus.

Ezels, dwazen, uilskuikens! kaf en zemelen, kaf en zemelen! soep na den maaltijd! Ik zou kunnen leven en sterven bij het zien van Troilus. Kijk niet meer, kijk niet meer! de arenden zijn voorbij; kraaien en kauwen, kraaien en kauwen! Ik was liever zulk een man als Troilus, dan Agamemnon of wie ook van de Grieken.

Cressida.

Daar onder de Grieken hebt gij Achilles, een beter man dan Troilus.

Pandarus.

Achilles? een karreman, een lastdrager, een echte kameel.

Cressida.

Oho, oho!

Pandarus.

„Oho, oho?" — Wat! hebt gij dan in het geheel geen oordeel? hebt gij geen oogen? weet gij, wat een man is? zijn niet geboorte, schoonheid, een goed uiterlijk, bespraaktheid, manhaftigheid, kennis, welgemanierdheid, moed, jeugd, ridderlijkheid en zoo voorts de specerijen en het zout, die een man kruiden?

Cressida.

Ja, een kruidig man, die zóo in een pastei is vastgebakken, dat de man er niet meer in te herkennen is.

Pandarus.

Gij zijt er toch een! men weet nooit, waar gij al op steunt om tegenweer te bieden!

Cressida.

Op mijn rug, om mij van voren te verweren; op mijn vernuft, om mijn streken te bedekken; op mijn stilzwijgen, om mijn goeden naam te bewaren; op mijn masker, om mijn schoonheid te beschutten; en op u om dit alles te beschermen; en op al die wijzen ben ik op mijn hoede, van duizend voorzorgen omgeven.

Pandarus.

Noem mij een van uwe voorzorgen.

Cressida.

Neen, daar zal ik wel op passen; dit is juist een van de voornaamste voorzorgen; als ik niet meer behoeden kan, wat ik niet gekwetst wil zien, kan ik ten minste zorgen, dat gij niet vertelt, hoe ik de neerlaag leed,

tenzij het iets van zulk een omvang wordt, dat er geen verbergen meer aan is; en dan is het met alle voorzorgen uit.

Pandarus.

Gij zijt er mij toch een!

(De Schildknaap van Troilus *komt op.)*

Schildknaap.

Mijn meester wenscht u terstond te spreken, heer.

Pandarus.

Waar?

Schildknaap.

In uw eigen huis; want daar ontwapent hij zich.

Pandarus.

Zeg hem, dat ik kom, goede knaap.

(De Schildknaap af.)

Ik vermoed, dat hij gewond is. Vaarwel, lieve nicht!

Cressida.

Vaarwel, oom.

Pandarus.

Ik ben dadelijk weer bij u, nicht.

Cressida.

Om wàt te brengen, oom?

Pandarus.

Wel, een liefdepand van Troilus.

Cressida.

Dat minnepand doet u als kopp'laar kennen.

(Pandarus *af.*)

Geloften brengt hij, woorden, gaven, tranen,
Om mij tot minnen van zijn vriend te manen;
Maar hoe zijn spiegel Troilus mij toon',

O, zelf zie ik hem duizendmaal zoo schoon.
Toch afslaan! Engel is een vrouw bij 't vragen;
Bezit verzaadt, de vreugd is in 't bejagen.
O, niets weet die beminde, die niet weet,
Dat, wat de man niet wint, hem kostlijkst heet;
Geen maagd, die ooit bevond, dat gunst, geschonken,
Nog vuur'ger dan 't verlangen doet ontvonken;
Geen, die ooit liefde kende, die niet spreekt:
„Sta toe, de man beveelt; blijf koel, hij smeekt."
Dus, schoon mij trouwe min in 't harte woon',
Mijn oog verduister', eer het ooit dit toon'.

(CRESSIDA *af.*)

DERDE TOONEEL.

Het Grieksche legerkamp, voor AGAMEMNONS *tent.*

Trompetgeschal. AGAMEMNON, NESTOR, ULYSSES, MENELAUS *en Anderen komen op.*

Agamemnon.

Gij vorsten,
Wat leed drijft u de geelzucht op 't gelaat?
Het ruime plan, dat zich de hoop ontwerpt,
Wordt nimmer, wat de mensch op aard beginn',
Geheel bereikt; èn hindernis èn onheil
Ontkiemt in de aad'ren van hooghartig streven,
Zooals door saamgehoopte sappen knoesten
Gezonde dennen stuiten in hun groei,
Hen bochtig, tegen hun natuur, doen zijn.
En, vorsten, 't kan ook geenszins ons bevreemden,
Dat tegen ons vermoeden Trojes wallen,
Schoon zeven jaren reeds berend, nog staan;
Daar, wat een vroeger tijd ooit ondernam,

Zoo veel ons is bericht, steeds bij 't beproeven
Scheef ging of dwars, nooit strookend met het doel,
Noch met het lichaamlooze beeld, dat zich
De geest, vermoedend, schiep. Waarom dan, vorsten,
Blikt gij, van schaamte rood, op wat wij deden,
En acht dàt schande, wat niets anders is,
Dan 's grooten Jupiters vertraagde toetsing,
Of in den mensch volharding woont en moed?
Van dit metaal wordt de echtheid niet beproefd,
Wanneer Fortuin ons toelacht, want dan schijnen
Held, lafaard, — wijze, dwaze, — strenge, zwakke, —
Geleerd en ongeleerd, steeds naverwant;
Doch als zij 't voorhoofd fronst, en stormt, en loeit,
Komt zifting, met een groote wan, en doet
Met krachtig schudden 't lichte kaf vervliegen;
Maar wat gewicht en echt gehalte heeft,
Blijft liggen, rijk in waarde en onvermengd.

Nestor.

Voor uwen heil'gen troon zich buigend, voegt,
Groote Agamemnon, bij uw laatste woorden
Nestor nog dit. Des menschen ware toetssteen
Is de ongunst van het lot. Bij effen zee
Waagt moedig meen'ge vlakke kleine boot
Zich op haar kalme borst en stevent voort
Naast eed'ler zeekasteelen.
Maar wekk' de woestaard Boreas den toorn
Der zachte Thetis op, terstond doorsnijdt,
Zie, 't sterk geribde schip de waterbergen
En vliegt door beide vochtige elementen
Als Perseus' ros; wàar bleef de drieste boot,
Wier zwakke en ongeschoorde flanken pas
De grootheid trotsten? naar de haven vlood zij
Of werd een bete voor Neptunus. Zoo
Wordt door des noodlots storm vertoon van moed

Van echten moed geschift. Bij held're zon
Is voor het vee de brems een grooter plaag
Dan zelfs de tijger; doch zoo storm de knieën
Van knoestige eiken buigt, en vliegen ijlings
Wegschuilen, o, dan wordt elk moedig wezen,
Bestookt door woede, zelf in woede ontvlamd,
En geeft met klanken, eveneens gestemd,
Aan 't buld'rend noodlot antwoord.

Ulysses.

Agamemnon,
Gij groote veldheer, been en merg der Grieken,
Hart onzer scharen, ziel en een'ge geest,
In wien zich aller neiging, aller meening
Vereen'gen moet, hoor wat Ulysses spreekt.
Bij allen lof en bijval, dien ik beiden, —
(*Tot* Agamemnon.)
U, machtigste om uw rang en heerschersstaf,
(*Tot* Nestor.)
En u, eerwaardigste om uw hoogen leeftijd, —
Voor uwe reed'nen breng, zoo hoog in waarde,
Dat Agamemnon en der Grieken hand
In brons die griff'len moest, en tevens zoo,
Dat onze eerwaarde, zilvergrijze Nestor
Met zulk een ademkluister, — sterk als de as
Des hemels, — aller Grieken oor moest boeien
Aan zijn ervaren tong, — wilt toch gij beiden, —
Gij, groote vorst, — gij, wijze, — Ulysses hooren.

Agamemnon.

Spreek, vorst van Ithaca, 't waar' meer bevreemdend,
Zoo eenig nood'loos, onbelangrijk woord
Uw mond ontvlood, dan zoo ons oor, wanneer
De hond Thersites stout zijn kaken spert,
Ooit geest, muziek, orakeltaal vernam.

Ulysses.

Lang ware Troje, dat nog staat, gevallen,
En onbeheerd des grooten Hectors zwaard,
Had dit het niet gestuit:
't Gezag werd hier verwaarloosd; ziet, zoovele
Hier holle Grieksche tenten staan, zoovele
Partijen zijn er, even hol. En zoo
De veldheer niet den bijënstok gelijk is,
Waar elk inzaam'laar 't zijne brengt, hoe kan men
Ooit honig wachten? Als zich rang vermomt,
Schijnt hoog en laag door 't masker even hoog.
De hemel zelf, de sterren en dit centrum,
Slaan acht op rang en meerderheid en plaats
In stand, in loop, verhouding, jaartij, vorm,
In ambt, gewoonten, al wat orde heet;
En daarom troont het prachtgesternte, Sol,
Vol eed'le majesteit ver boven de and'ren
In eigen sfeer; zijn heilaanbrengend oog
Verhelpt den boozen stand van euv'le sterren,
En vliegt, door niets gestuit, gelijk 't bevel
Eens konings, staâg naar 't goede en 't kwade. Maar
Zoo de planeten, orde en rang vergetend,
In booze warr'ling woest dooreen zich sling'ren,
Wat voorbeduidsels, ziekten, muiterijen,
Wat woelingen op zee, wat aardeschokken,
Wat stormen in de lucht, angst, omkeer, gruw'len,
Verwrikken, kraken, scheuren en ontwort'len
't Verband en de eensgezinde rust der staten
Tot in den grond! O, is de rang geschokt,
Die ladder is naar elk verheven doel,
Dan kwijnt elke onderneming. Kunnen ooit
Gemeenten, scholen, broederschap in steden,
Vreedzaam verkeer van wijdgescheiden kusten,
Aanspraak van eerstgeboorte en edele afkomst,
Voorrecht van leeftijd, kronen, scepters, lauw'ren,

Onwrikbaar blijven, zoo geen rang meer geldt?
O neemt den rang slechts weg, ontspant die snaar,
En hoort, wat wanklank! Alles streed terstond
In open vijandschap; de omzoomde vloed
Verhief den boezem hooger dan het strand
En maakte van deez' vasten bol een brij;
De sterkte heerschte fluks dan over zwakheid,
De ruwe zoon sloeg dan zijn vader dood;
Geweld wierd recht, of liever, recht en onrecht, —
Wier stâgen strijd gerechtigheid in toom houdt, —
Verloren, met gerechtigheid, hun naam.
Alsdan wordt alles door geweld beheerscht,
Geweld door will'keur, will'keur door begeerte,
En de begeerte, een algemeene wolf,
Ter zij gestaan door will'keur en geweld,
Neemt uit haar aard de wereld zich ten buit,
En vreet in 't eind zichzelf. Groote Agamemnon,
Wordt elke rang verwurgd, dan volgt die chaos
Op dezen moord.
En deez' miskenning is 't van al wat rang heet,
Die, als zij streeft omhoog te klimmen, telkens
Een stap teruggaat. Op den veldheer blikt
Minachtend, die één trede lager is,
Op dezen, die hem volgt, de laag're op dezen;
Zoo wordt door 't voorbeeld van den eersten trap,
Die ziek is om zijn meerdere, ied're rang
Bleek, bloedeloos door ijverzucht en nijd,
Wat aangroeit tot een koorts. 't Is deze koorts,
Die Troje staande houdt, niet eigen sterkte.
In 't kort gezegd, wat Troje leven doet,
Is onze zwakte, niet zijn kracht en moed.

Nestor.

Zeer wijs heeft ons Ulysses daar onthuld,
Wat koorts ons ziek maakt, onze macht verlamt.

Agamemnon.

Hebt gij zoo de' aard der kwaal erkend, Ulysses,
Zeg nu, welk middel is er?

Ulysses.

De groote Achilles, dien de meening kroont
Als zenuw en de sterke vuist des legers,
Ligt, daar die ijle roem zijn oor vervult,
Zijn waarde fijn te proeven in zijn tent
En spot met onze plannen. Medepratend,
Verkoopt Patroclus, op het loome rustbed,
Den lieven langen dag hem schrale grappen,
En stelt met linksche, dwaze spotgebaren, —
Waarmee de last'raar zegt ons na te bootsen, —
Ons allen voor. Somtijds, groote Agamemnon,
Waagt hij zich aan uw hoogverheven ambt,
En als een zwetsend speler, die zijn geest
Door kniepeeswerking toont, en 't heerlijk acht,
De houten samenspraak te hooren, die
Hij stampend met den planken bodem voert,
Speelt hij, verwrongen en erbarmenswaardig,
Uw grootheid; als hij spreekt, dan is 't, alsof men
Gebarsten klokken hoort; gezegden zijn 't,
Dat die, zelfs uit eens Typhons mond gebulderd,
Als grootspraak klonken. Zulk een laf vertoon
Juicht, op zijn bed traag neergevlijd, Achilles
Uit volle breede borst dan toe en roept:
„Uitmuntend! prachtig! sprekend Agamemnon! —
Speel Nestor nu; — schraap hm! en strijk uw baard,
Als hij bij de' aanvang van een redevoering."
Hij doet het, doch eer treffen parallellen
Elkaar, dan hij zijn doel, — gelijk'nis is er
Niet meer, dan bij Vulcanus en zijn vrouw, —
Maar toch roept god Achilles steeds: „voortreff'lijk!
't Is sprekend Nestor; — speel hem nu, Patroclus,

Zooals hij 's nachts zich wapent bij alarm."
En dan, dan worden ouderdoms-gebreken
Het voorwerp van hun spot; hij hoest en spuwt,
En schuift met jichtig treuz'len aan den halskraag
Stift uit stift in; — en bij die grappen stikt schier
Heer Dapperheid en roept: „Houd op, Patroclus,
Of geef mij stalen ribben; deze springen
Van 't lachen alle stuk!" Zoo dienen dan
Onze aard, bekwaamheid, gaven en gestalte,
Bijzondere eigenschappen, heel ons wezen,
Bevelen, plannen, voorbereiding, daden,
Opwekking tot den strijd, vermaan tot rust,
Verlies en zege, ja, wat is en niet is,
Dien twee tot stof bij hun onzinnigheid.

Nestor.

En door het voorbeeld dezer beiden, — die,
Zooals Ulysses zegt, de meening kroont
Met heerschersstem, — werd menigeen besmet.
Ajax, vol eigenwaan, draagt nu het hoofd
Zoo hooggetoomd, is even fier en trotsch
Als zelfs Achilles, houdt zijn tent als hij,
Richt telkens feesten van misnoegden aan,
Beschimpt, met al de stoutheid eens orakels,
Den staat des krijgs, en zet Thersites aan, —
Dien schoft, wiens galzucht laster slaat als munt, —
Om ons met slijk en vuil te vergelijken,
En onzen krijg verdacht en zwak te maken,
Wat fel gevaar ons ook rondom bedreig'!

Ulysses.

Zij reek'nen onze omzichtigheid voor lafheid;
Bij hen is wijsheid niet in tel voor de' oorlog,
Bedachtzaamheid verdacht, en niets in aanzien
Dan 't werk der hand. De stille kracht des geestes
Die overlegt, welk handental moet strijden,

Zoodra het tijd is, en 't gewicht des vijands
Door moeitevolle opmerkzaamheid erkent, —
Ach! ze is geen kleinen vinger waard. Zij noemen 't
Bed-arbeid, kaartenkrabb'len, kameroorlog;
Zoodat de stormram, die de muren neerstort
Door sterken zwaai en door zijn plomp gewicht,
Veel meer is dan de hand, die 't werktuig wrochtte,
Of meer dan zij, die door des geestes scherpte
De schrand're leiders van zijn arbeid zijn.

Nestor.

Indien dit doorging, geldt Achilles' paard
Veel Thetiszonen.

(Trompetgeschal.)

Agamemnon.

Welk trompetgeschal!
Ga, zie eens, Menelaus.

Menelaus.

't Is van Troje.

(ÆNEAS *komt op.*)

Agamemnon.

Wat voert u hier tot onze tent?

Æneas.

Vergun mij,
Is dit held Agamemnon's tent?

Agamemnon.

Zoo is 't.

Æneas.

Is 't dan vergund, dat een heraut, die vorst is,
Zijn boodschap uite voor zijn koningsoor?

Agamemnon.

Zoo goed, alsof Achilles' arm zijn schuts was,
Voor al de Grieksche vorsten, die eenstemmig
Als hoofd en veldheer Agamemnon eeren.

Æneas.

Een schoon verlof en volle zekerheid.
Maar hoe kan hij, aan wien zijn heerschersblikken
Nog vreemd zijn, die van de oogen onderscheiden
Der and're stervelingen?

Agamemnon.

Hoe!

Æneas.

Gewis;
Ik vraag dit, om mijn eerbied op te wekken,
En 't blozen aan te vuren van mijn wang,
Beschroomd gelijk Aurora, als zij kuisch
Den jongen Phœbus aanblikt.
Wie is die god op aard, die mannen leidt,
Wie is de hooge, machtige Agamemnon?

Agamemnon.

Of die Trojaan beschimpt ons, of Trojanen
Zijn fijne hovelingen.

Æneas.

Ja, hoov'lingen, zoo gul, beleefd, onweerbaar,
Als dienende eng'len; zoo in vredestijd;
Maar, roept hen strijd, gal hebben zij, goede armen,
En trouwe zwaarden; — steunt hen Jupiter,
Geen harten, zoo vol moed. Doch stil, Æneas;
Wees stil, Trojaan! den vinger op den mond!
De lof verliest de waarde, die hij heeft,
Zoo de gepreez'ne zelf den lof zich geeft;
Doch zoo de vijand prijzen moet, diens woord
Verbreidt de faam; 't leeft, vlekk'loos rein, steeds voort.

Agamemnon.

Spreek, gij Trojaan, is dus uw naam Æneas?

Æneas.

Ja, Griek, zoo heet ik.

Agamemnon.

En wat zoekt gij hier?

Æneas.

Mijn boodschap is voor Agamemnons ooren.

Agamemnon.

Niets hoort hij in 't geheim, wat Troje zendt.

Æneas.

En ik kwam niet van Troje om iets te fluist'ren;
'k Breng een trompet voor 't wekken van zijn oor,
Om hem op mij opmerkzaam te doen zijn,
En dan te spreken.

Agamemnon.

Spreek dan vrank en vrij.
't Is Agamemnons slaapuur niet; verneem,
Trojaan, opdat gij weet, dat hij niet slaapt,
Hij is 't, die dit u zegt.

Æneas.

Trompet, spreek luid
Met koop'ren stem tot al deez' slaperstenten;
En ieder Griek van hart en moed verneem:
Wat Troje oprecht bedoelt, wordt luid gesproken.
(Trompetgeschal.)
Groote Agamemnon, in ons Troje leeft
Prins Hector, een der zoons van Priamus,
Wien deze lange, doffe wapenstilstand
Tot roest verteert. Neem, sprak hij, een trompet,
En spreek aldus: „Gij vorsten, prinsen, eed'len,

Is onder u, der Grieken besten, een,
Bij wien zijn eere meer geldt dan zijn rust,
Die meer naar roem streeft dan gevaren schuwt,
Die weet, wat moed, doch niet beseft, wat vrees is,
Die meer zijn liefste mint dan met het woord, —
Met ijdele eeden op haar rozenlippen, —
Wiens arm, niet enkel in haar armen moedig,
Haar waarde en schoonheid staaft, — hèm daag ik uit.
Hector wil, voor Trojanen beide' en Grieken
Bewijzen of zijn best doen voor 't bewijs,
Dat hij een vrouw heeft, trouwer, schooner, wijzer,
Dan eenig Griek ooit in zijn armen sloot;
En morgen wil hij met trompetgeschal,
Halfweg uw legerkamp en Trojes wallen,
Een Griek, die trouw bemint, ten strijde dagen.
Verschijnt er een, dien man zal Hector eeren;
Zoo niet, dan zegt hij, Troje weer betredend:
Getaand door zongloed zijn der Grieken schoonen,
Geen lansesplinter waard." Ziedaar mijn last.

Agamemnon.

Wij melden onzen minnaars dit, Æneas;
Heeft geen der onzen lust in zulk een kamp,
Dan bleven allen thuis; doch krijgers zijn wij;
En lafaard blijkt in nood die krijger wis,
Die niet verliefd wil zijn, 't niet was, noch is!
Wie 't zijn wil, is of was, hij meld' zich aan;
Komt niemand, dan zal ik dien Hector staan.

Nestor.

Zeg hem van Nestor, die een man reeds was,
Toen Hectors vaders vader zoog, — nu oud;
Doch, wordt geen edelman in 't Grieksche heer
Gevonden, die een sprankel vuurs bezit,
Om voor zijn liefje' een lans te breken, zeg hem:
Ik berg mijn zilv'ren baard in gouden helm,

Deze' ingeschrompelde' arm in ijz'ren mouw,
Begroet en zeg hem: schooner was mijn gade,
Dan ooit zijns vaders moeder, en zoo kuisch
Als één ter wereld. Aan zijn jonglingsgloed
Bewijs ik dit met mijn drie drupp'len bloed.

Æneas.

De hemel geev', dat jeugd zoo schaarsch niet blijk'!

Ulysses.

Amen!

Agamemnon.

Reik, eed'le Æneas, mij de hand en gun,
Dat ik vooreerst u naar mijn tent geleide.
Ik maak Achilles fluks dit plan bekend
En elken Griekschen vorst, van tent tot tent;
En eer gij gaat, wacht u een feestlijk maal,
Een edel vijand vinde een gul onthaal.

(*Allen af, behalve* Ulysses *en* Nestor.)

Ulysses.

Nestor, —

Nestor.

Wat zegt Ulysses?

Ulysses.

Een jong ontwerp is in mijn brein verwekt;
Wees gij de tijd, die het tot rijpheid brengt.

Nestor.

Wat is 't?

Ulysses.

Dit is 't:
Een stompe wig kan harde knoesten splijten;
De trots, die weeld'rig opschoot in Achilles
En zaden rijpt, moet nu ons kapmes voelen,
Of al dit booze zaad wordt uitgestrooid
En overstelpt ons allen.

Nestor.

Goed, maar hoe?

Ulysses.

Al heeft de dapp're Hector door zijn bode
Daar alle Grieksche vorsten uitgedaagd,
Hij heeft alleen Achilles op het oog.

Nestor.

Het doel is even kenn'lijk, als een uitkomst,
Uit tal van kleine cijfers opgesomd;
En bij de ruchtbaarmaking zal, geloof mij,
Achilles, zelfs al waar' zijn brein zoo dor
Als Lybië's zanden, — en, Apollo weet het,
't Is dor en droog genoeg, — met vlug begrip,
Terstond zelfs, Hectors doel, dat hij dit zelf is,
Bevroeden.

Ulysses.

En den strijd aanvaarden, denkt gij?

Nestor.

Dit ware 't best, ja; want wie anders brengt
Den strijd met Hector eervol tot een eind,
Wie dan Achilles? Zij 't ook slechts een wedkamp,
Er staat een schat van goeden naam op 't spel.
Want de Trojaan proeft onzen hoogsten roem
Hier met de fijnste tong; geloof me, Ulysses,
Men meet, hoewel onbillijk, onzen roep
Naar dit gewaagd bedrijf, want de uitslag zal,
Schoon dit een tweekamp zij, als proefjen gelden
Van heil of onspoed in den grooten strijd;
En zulk een index, schoon een stip, een niets
Bij 't boek, dat volgt, laat toch vooruit, zoo meent men,
In kindsgestalte 't reuzenlijf der dingen,
Die komen zullen, zien. Men onderstelt,
Wie tegen Hector kampt, is onze keus;

En keuze, uit onzer zielen samenwerking
Gevloeid, kiest naar verdienste, kookt, als 't ware,
Trekt uit ons allen saâm, uit onze deugden,
Een enk'len man; en zoo nu die niet slaagt,
Hoe zwelt daardoor den overwinnaars 't hart,
Hoe wordt hun zelfvertrouwen dan gestaald!
Wordt dit versterkt, dan wordt elk lid zijn werktuig,
Niet minder werkzaam dan de boog of 't zwaard,
Door forschen arm bestuurd.

Ulysses.

Hoor mij nu aan: juist daarom is het goed,
Dat niet Achilles zich met Hector mete.
Neen, toonen we eerst, als krâmers, slechter waar,
Wellicht wordt die verkocht; zoo niet, dan blinkt
De glans der beet're, die te toonen blijft,
Te beter uit. Neen, laat niet toe, dat ooit
Zich Hector en Achilles samen meten,
Want, — oogsten we eer of schande, beide volgen
Twee booze metgezellen op den voet.

Nestor.

Mijn oog is oud en ziet die niet; wie zijn het?

Ulysses.

De roem, dien onze Achilles wint van Hector,
Zou, waar' hij niet zoo trotsch, ook de onze zijn;
Maar veel, veel te overmoedig is hij reeds,
En liever mocht ons de Afrikaansche zon
Verschromp'len doen, dan zijner oogen trots
En zilte hoon, wanneer hij ongedeerd
Aan Hectors zwaard ontkwam; leed hij de neêrlaag,
Dan ware ons aller aanzien diep gekrenkt
In onzen besten strijder. Neen, doe loten,
En speel den domkop Ajax 't lot in handen,
Dat hij met Hector vecht, en roem hem dan,

Dat hij de beste strijder is van allen;
Dit zal den grooten Myrmidoniër heelen,
Wien bijval opblaast, hem den helmbos fnuiken,
Die nu zich trotscher in de lucht verheft
Dan Iris' blauwe boog. Gij ziet toch: komt
De domme zwakhoofd Ajax heelshuids weer,
Dan wordt hij opgevijzeld; en bezwijkt hij,
Dan hebben we ons bewustzijn steeds tot troost,
Dat wij nog beet'ren hebben. 't Loop' hoe 't loop',
In zoover zal gewis dit plan ons baten:
Achilles zal, strijdt Ajax, veêren laten.

Nestor.

Uw raad begint, Ulysses, mij te smaken;
En onverwijld wil ik dien Agamemnon
Te proeven geven; gaan wij fluks tot hem.
Tem met een hond een hond; ja, trots zij 't been,
Dat beide doggen aanhitst, trots alleen.

(Beiden af.)

TWEEDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Een ander gedeelte van het Grieksche legerkamp.

AJAX *en* THERSITES *komen op.*

Ajax.

Thersites!

Thersites.

Agamemnon, — nu, als die eens builen had? vol zat, geheel en al, over zijn geheele lijf?

Ajax.

Thersites!

Thersites.

En die builen liepen? — Neem dat eens aan, — liep dan niet de geheele veldheer? was hij dan geen zwerend hoofd?

Ajax.

Hond!

Thersites.

Dan kwam er ten minste nog iets van hem voor den dag; nu zie ik niets.

Ajax.

Gij wolvingebroedsel, kunt gij niet hooren? Voel dan!
(Hij slaat hem.)

Thersites.

Dat u de Grieksche pest pakke! gij stierdomme basterd-Griek!

Ajax.

Spreek dan, gij aartsschimmelige zuurdeegklomp, spreek! ik wil u fatsoen inranselen.

Thersites.

Eer zal ik u geest en vroomheid inschimpen; maar ik geloof, eer kent uw paard een preek van buiten, dan gij een gebed leert uitspreken zonder boek. Gij kunt slaan, niet waar? de roode veepest hale uw paardenmanieren!

Ajax.

Gij paddestoel, zeg mij wat er omgeroepen is.

Thersites.

Denkt gij, dat ik geen gevoel heb, dat ge mij zoo slaat?

Ajax.

Wat er omgeroepen is!

Thersites.

Gij zijt omgeroepen, dat gij een dwaas zijt, geloof ik.

Ajax.

Houd op, stekelvarken, houd op! mijn vingers jeuken mij.

Thersites.

Ik wenschte, dat het u jeukte van het hoofd tot de voeten en dat ik u te krabben had; ik zou u tot den korstigsten schooier in heel Griekenland maken. Als gij aan een uitval meedoet, slaat gij al even lam als eenig ander.

Ajax.

Ik vraag, wat er is omgeroepen!

Thersites.

Gij bromt en schimpt altijd door op Achilles; en gij zijt even vol nijd op zijn grootheid als Cerberus op Proserpina's schoonheid; ja, daarom blaft gij hem aan.

Ajax.

Oud wijf Thersites!

Thersites.

Hem moest gij eens slaan!

Ajax.

Misbak!

Thersites.

Hij zou u tot kruimels stooten met zijn vuist, zooals een matroos het zijn beschuit doet.

Ajax.

Gij verdoemde hond!

(Hij slaat hem.)

Thersites.

Ga uw gang! ga uw gang.

Ajax.

Gij heksenstoel!

Thersites.

Ja ja, goed zoo, goed zoo, gij groote heer met afgekookten geest! Gij hebt niet meer hersens, dan ik in mijn elboog heb; een molenaarsezel kon uw leermeester wel zijn, gij schurftig-dappere ezel! gij zijt maar hier om Trojanen te dorschen, en gij laat u onder lieden van eenig oordeel koopen en verkoopen als een Barbarijsche slaaf. Als gij u aanwent mij te slaan, zal ik bij uw hiel beginnen en duim voor duim zeggen wat gij zijt, gij vleeschklomp zonder gevoel!

Ajax.

Gij hond!

Thersites.

Gij schurftige ridder!

Ajax.

Gij rekel!

(Hij slaat hem.)

Thersites.

Gij zotskap van Mars! toe maar, vlegel, toe maar, kameel, toe maar, toe maar!

(Achilles *en* Patroclus *komen op.*)

Achilles.

Wat is er, Ajax, waarom doet gij dit?
Hoe is 't, Thersites? spreek, wat is er, man?

Thersites.

Gij ziet hèm daar, niet waar?

Achilles.

Nu ja, wat is er?

Thersites.

Neen, ziet hem eens goed aan.

Achilles.

Nu ja, dat doe ik.

Thersites.

Neen, maar gij ziet hem toch niet goed aan, want waar gij hem ook voor houden moogt, hij is A-jákk's.

Achilles.

Ik ken hem, nar.

Thersites.

Neen, maar de nar kent zichzelven niet.

Ajax.

Daarvoor sla ik u.

Thersites.

Hahahaha! wat armzalige kwinkslagen stoot hij uit! Zijne uitvallen hebben ooren, — zóo lang! Ik heb zijn brein meer gedeukt, dan hij mijn gebeente heeft geraakt. Ik wil negen musschen voor een stuiver koopen en zijn *pia mater* is niet de negende part van een musch waard. Die heer, Achilles, die Ajax, die zijn geest in zijn buik en zijn darmen in zijn hoofd draagt, — ik wil u vertellen, wat ik van hem zeg.

Achilles.

Wat dan?

Thersites.

Ik zeg, deze Ajax —

(Ajax *wil hem slaan,* Achilles *komt tusschen beide.*)

Achilles.

Laat dat, beste Ajax.

Thersites.

Heeft niet zooveel verstand, —

Achilles (*tot* Ajax).

Neen, ik moet u tegenhouden.

Thersites.

Als er door het oog gaat van Helena's naald, om wie hij vechten komt.

Achilles.

Stil toch, nar!

Thersites.

Ik wilde juist stilte en rust hebben, maar de nar daar wil dat niet, hij daar, die daar; zie maar eens!

Ajax.

O gij vervloekte rekel, ik wil —

Achilles.

Wilt gij uw verstand tegenover dat van een nar stellen?

Thersites.

Neen, dat zal hij zeker niet, want een narrenverstand zou het zijne te schande maken.

Patroclus.

Niet zoo vinnig, Thersites.

Achilles.

Waarover loopt de twist?

Ajax.

Ik beval dien ellendigen uil mij te zeggen, wat er omgeroepen is, en daar begint hij op mij te schimpen.

Thersites.

Ik ben niet in uw dienst.

Ajax.

Mooi zoo, ga door, ga door!

Thersites.

Ik dien hier vrijwillig.

Achilles.

Uw laatste dienst was gedwongen en niet vrijwillig; niemand laat zich vrijwillig slaan; Ajax was daar de vrijwilliger en gij als het ware geprest.

Thersites.

Inderdaad, — ook bij u zit het verstand grootendeels in de spieren, of de menschen liegen. Hector zal een mooie vangst doen, als hij aan een van u de hersens inslaat; even goed alsof hij eene looze noot, een zonder kern, kraakte.

Achilles.

Wat, legt gij het ook met mij aan, Thersites?

Thersites.

Daar hebt gij Ulysses en den ouden Nestor, — wiens verstand al schimmelig was, eer uw grootvaders nagels aan de teenen hadden, — die spannen u in het juk als trekossen en laten u den oorlog omploegen.

Achilles.

Wat! wat!

Thersites.

Ja waarachtig; — voort, Achilles! voort, Ajax, voort!

Ajax.

Ik zal u de tong uitrukken.

Thersites.

Mij wel; ik blijf dan nog altijd even bespraakt als gij.

Patroclus.

Geen woord meer, Thersites; zwijg!

Thersites.

Ik zwijgen op bevel van Achilles' teef? ik?

Achilles.

Daar hebt gij ook wat, Patroclus.

Thersites.

Ik wil u gehangen zien als domme kinkels, eer ik ooit weer in uwe tenten kom; ik wil gaan, waar verstand in zwang is en de samenkomsten van narren vermijden.

(Thersites *af.*)

Patroclus.

Nu, dat lucht op!

Achilles.

Dit is 't, wat omgeroepen werd door 't leger:

Dat Hector morgen, 't vijfde uur na zonsopgang,
Met de trompet, halfweg ons kamp en Troje,
Een ridder uit zal dagen tot een strijd,
Die lust heeft en den moed om vol te houden —
Ja 'k weet niet welke domheid. Vaar gij wel!

Ajax.

Vaarwel; maar wie komt op?

Achilles.

Ik weet niet; er wordt om geloot, want anders
Waar' hem zijn man bekend.

Ajax.

O zoo, gijzelf! — Ik ga er meer van hooren.

(Allen af.)

TWEEDE TOONEEL.

Troje. *Een zaal in* Priamus' *paleis.*

Priamus, Hector, Troilus, Paris *en* Helenus *komen op.*

Priamus.

Na zooveel woorden-, tijd- en menschenoffers
Spreekt nogmaals Griekenland door Nestor dus:
„Geeft Helena terug, en elke schade, —
In eer, geld, moeite, tijdverlies, gewonde,
Gevallen vrienden, en wat dierbaars meer
Door 't vratig monster krijg verslonden zij, —
Zij uitgewischt." — Spreek, Hector, zeg uw meening.

Hector.

Hoewel geen man de Grieken minder vreez'
Dan ik, zoover het mij persoonlijk geldt,
Toch is er, hooge Priamus,
Geen vrouwe, zachter van gemoed, die eer

Zich van 't gevoel van vrees doordringen laat,
Die eer tot de' uitroep komt: „Wie weet, wat volgt?"
Dan Hector. Zorgelooze zekerheid
Is vredes wonde; maar bezonnen twijfel
Des wijzen baak, de vlaswiek, die het diepst
Der wonde peilt. Laat Helena vertrekken;
Sinds de eerste zwaardslag viel om harentwil,
Was ied're tiende ziel uit duizend tienden
Zoo kostlijk als zijzelf, — van de onzen, meen ik; —
Verloren wij van ons zoo menig tiende,
Om te behouden, wat van ons niet is, —
Of, waar' 't zoo, ons geen tiende waard zou zijn, —
Wat grond of rede drijft ons, dat wij weig'ren
Haar uit te leev'ren?

Troilus.

Foei, o foei, mijn broeder!
Weegt gij de waardigheid en eer eens konings,
Groot als onze eed'le vader, in een schaal
Met nietige onsen? Moet de rekenpenning
Die eindelooze waarde u kennen doen?
Wilt gij een reuzenleest met duimen, spannen,
Omgorden van een maat, zoo nietig klein
Als vrees en gronden 't zijn? O foei toch, schaam u!

Helenus.

Geen wonder, dat ge op gronden bijtend schimpt,
Gij, zelf zoo arm er aan. Moet onze vader
Zijn heerschersambt vervullen zonder gronden,
Wijl gij, die dit van hem begeert, ze mist?

Troilus.

Gij zijt voor slaap en droomen, broeder priester,
En voert met gronden uwe handschoen. Zie,
Dit zijn uw gronden:
Gij weet, dat u een vijand tracht te deren,

Weet, dat een zwaard, getrokken, schaden kan,
En wijsheid zegt u elk gevaar te ontvluchten.
Wat wonder dan, dat Helenus, zoodra hij
Een Griek ziet met een zwaard, der wijsheid vleugels
Zich aan de voeten bindt en vliegt, zooals
Mercurius, als hem Jupiter bekeef,
Of sterren die verschieten? — Wilt gij wijs zijn,
Sluit elke deur en slaap dan; moed en eer
Erlangden hazenharten, zoo zij zich
Met zulk een wijsheid mestten. Wijs beraad
Verbleekt de lever en verlamt de daad.

Hector.

Ze is, broeder, wat het kost haar hier te houden,
Niet waard.

Troilus.

Iets is dàt waard, waar wij 't op schatten.

Hector.

Maar waarde rust niet op eens enk'len schatting;
Der dingen waarde is evenzeer afhank'lijk
Van hun gehalte en eigen kostlijkheid,
Als van den schatter. 't Is afgodisch razen
Een eerdienst grooter dan de god te maken;
En 't is een kindsche liefde, die zich hecht
Aan wat zij ziek'lijk mint, al is geen zweem
Van de ingebeelde hooge waarde aanwezig.

Troilus.

Stel, 'k neem vandaag een vrouw, en mijne keus
Wordt door mijn liefde, door mijn wil geleid;
Mijn liefde wordt ontvlamd door oog en oor,
Ervaren loodsen door de blinde klippen
Van wil en oordeel. Hoe rechtvaardig ik
't Verstooten, als de keus mijn' wil berouwt,
Der vrouw, die ik verkoor? Hier is geen uitweg,

Om met behoud van eer terug te gaan.
Men stuurt den koopman niet de zijde weer,
Die men bevlekte, en werpt het overschot
Der spijzen niet minachtend op den mesthoop,
Wijl men genoeg heeft. 't Is beaamd, besloten,
Dat Paris op de Grieken wraak zou nemen;
Uws bijvals adem blies zijn zeilen vol;
De wind en golven, oude twisters, voerden,
Een wijl verzoend, hem naar 't gewenschte strand;
Hij brengt voor de oude moei, die ginds blijft, ons
Een Grieksche koningin, wier frissche jeugd
Apollo rimp'lig maakt, verlept Aurora.
Die houden wij; zoo onze moei de Grieken.
En is zij 't houden waard? o, ze is een parel,
Die meer dan duizend schepen bouwen deed
En van gekroonde vorsten hand'laars maakte.
Zoo gij 't als wijs erkent, dat Paris ging, —
Dit moet gij, want gij allen riept: „ga, ga!" —
En toestemt, dat zijn kaapprijs kostlijk was, —
Dit moet gij, want uw handgeklap en roepen
Getuigde: „onschatbaar!" — waarom schimpt gij dan
Alsnu op de uitkomst van uw eigen wijsheid,
En doet, wat zelfs Fortuin, hoe wuft, nooit deed:
Acht beed'laarswaar, wat eens u rijker scheen
Dan zee en land? O laag bedrijf! wij roofden,
Maar voor 't behouden faalt ons nu de moed!
Als dieven, zulk een buit onwaardig, maakten
Wij door den roof aan hun strand hèn te schand,
Maar vrees verlamt ons in ons eigen land.

Cassandra *(achter het tooneel).*

Trojanen, schreit!

Priamus.

Wat kreet! welk angstgeschreeuw!

Troilus.

Die stem! 't is onze zuster, die weer raast.

Cassandra *(achter het tooneel).*

Trojanen, schreit!

Hector.

Het is Cassandra.

(Cassandra *komt op, waanzinnig, met loshangend haar.*)

Cassandra.

Trojanen, schreit! leent mij tienduizend oogen,
Ik vul die allen met profetentranen!

Hector.

Stil, zuster, stil!

Cassandra.

Gij maagden, knapen, mannen, veege grijsaards,
En wichtjes, die niets anders kunt dan schreien,
Versterkt mijn weekreet! o laat ons vooruit
Een deel betalen van het komend wee.
Trojanen, schreit! uw oog leer' tranen storten!
Ons Troje moet, ons heerlijk Ilium vallen;
Paris, de fakkelzoon, verbrandt ons allen.
Trojanen, schreit! Wee, wee, om Helena!
Schreit! schreit! want Troje brandt, tenzij zij ga.

(Cassandra *af.*)

Hector.

Nu, jeugdig broeder, wekt die krachtige uiting
Van onzer zuster zienersgave niet
Bezwaren bij u op, of is uw bloed
Zoo dol verhit, dat redes stem, noch vrees
Voor slechten uitslag, in een slechte zaak
Het kalmer stemmen kunnen?

Troilus.

Broeder Hector,

Wij mogen de' aard van eenig doen niet rechten
Alleen naarmate de uitkomst er van is,
Noch ook den moed des harten laten zinken,
Omdat Cassandra raast; haar dolle vlagen
Vermogen niet een goeden strijd te onteeren,
Dien wij, onze eer verpandend, allen zwoeren
Als vroom te doen erkennen. Ik ben zelf
Niet meer dan and're zoons van Priamus
Er in gemoeid; en Jupiter verhoede,
Dat een'ge daad gepleegd wierde onder ons,
Die bij het koelst gemoed ooit weerzin wekte,
Om haar door strijd te staven als gerecht.

Paris.

Juist; anders mocht de wereld mijn bedrijf
En ook uw raad met recht lichtzinnig noemen;
Doch, bij de goden, uw volkomen bijval
Gaf aan mijn neiging vleugels, en verdreef
Mij iedere aarz'ling bij 't gewaagd ontwerp;
Want wat vermag, helaas! deze enkele arm?
Wat tegenweer bezit eens enk'len moed,
Om elken stoot en vijandschap te staan,
Die deze strijd moet wekken? Toch, ik zweer 't,
Moest ik alleen die moeilijkheden trotsen,
En waar', wat ik vermag, mijn wil gelijk,
Paris nam niets, van wat hij deed, terug
En schreed besloten voort.

Priamus.

Paris, gij spreekt
Als iemand, door zijn zoet genot verdwaasd;
Gij hebt den honig steeds, doch wij de gal;
Dies u geen lof, al sta uw moed ook pal.

Paris.

Heer, wat mij drijft, is geenszins voor mijzelf

't Genot, dat zulk een schoonheid met zich brengt,
Maar 'k wensch de smet haars liefelijken roofs
Gedelgd te zien door eervol haar te hoeden.
Wat zwart verraad aan de eens geschaakte vrouwe,
Wat smaad voor uwen hoogen roem, voor mij
Wat schande, haar bezit thans op te geven,
Nu dwang zijn eischen stelt! Hoe kan het zijn,
Dat een gezindheid, zoo ontaard als deze,
Ooit in uw eed'le boezems ingang vond?
Den laagstgezinden van ons heer ontbreekt
Geen moed om 't lijf te wagen, 't zwaard te trekken
Voor Helena; en niemand is zoo edel,
Wiens leven al te kostlijk of wiens dood
Niet roemvol waar', ter will' van Helena.
Dies zeg ik: voortgekampt! geheel onze aarde,
Hoe rijk, heeft niets, dat haar gelijkt in waarde.

Hector.

Troilus en Paris, beiden spraakt gij goed,
En hebt den twist, de vraag des tijds, besproken,
Doch oppervlakkig, zooals jonge lieden,
Door Aristoteles niet rijp geacht
Voor zedenwijsbegeerte en haar beoef'ning.
De gronden, die gij bijbrengt, voeren meer
Tot heete opbruising van ontstoken bloed,
Dan tot het onbevangen, juist erkennen
Van recht en onrecht; want genot en wraak
Zijn doover nog dan slangen voor de stem
Van 't wikkend, scherp verstand. Natuur verlangt,
Dat ieder eig'naar 't zijne ontvange; nu,
Wat is ter wereld meer verbonden dan
De vrouw 't is aan den man? Zoo deze wet,
Die der natuur, door hartstocht wordt geschonden,
En grooten, enkel luist'rend naar den lust
Van hun verblinden wil, haar wederstreven,

Dan spreekt bij ieder welgeordend volk de wet
Ter teug'ling van die razende begeerten,
Die ongehoorzaam, driest, weerbarstig zijn.
Is Helena de vrouw van Sparta's koning, —
Elk weet, zij is 't, — dan spreekt de zedewet,
Zoo van natuur als staat, met luider stem:
„Men zende haar terug; zoo te volharden
In 't onrecht, maakt het onrecht wis niet minder,
Neen, eer veel zwaarder." Dit is Hectors meening
Ten aanzien van het recht; maar niettemin,
Mijn vuur'ge broeders, hel ik tot u over,
En wil besluiten Helena te houden;
Het is een zaak, waaraan de waardigheid
Van allen saam en ieder onzer hangt.

Troilus.

Daar hebt gij 't leven van ons doel genoemd;
Zoo niet de roem ons meer ter harte ging
Dan 't ras voldoen aan opgekomen grillen,
Dan wenschte ik, dat geen drup Trojanenbloed
Nu verder om haar vloot. Doch, eed'le Hector,
Zij is 't, die streven doet naar eer en roem,
Tot dappere en hoogeed'le daden spoort,
Door wie thans onze moed den vijand slaat,
En ons in laat'ren tijd de faam verheerlijkt.
Want, wis, de dapp're Hector geeft een oogst,
Zoo rijk, niet prijs van toegezegde glorie,
Als op het voorhoofd dezes strijds hem wenkt,
Voor alle wereldsch goud.

Hector.

Ik denk als gij,
Gij, wakk're spruit des grooten Priamus. —
Ik zond den steeds oneen'gen Griekschen vorsten,
Dat slaap'rig volk, een brommend, tartend woord,
Dat wis hun loome geesten schudt en schokt.

Naar mij bericht is, slaapt hun beste held,
En nijd en tweedracht sluipt bij hen door 't veld;
Dit, acht ik, zal hem wekken.

(Allen af.)

DERDE TOONEEL.

Het Grieksche legerkamp. Voor ACHILLES' *tent.*

THERSITES *komt op.*

Thersites.

Hoe is het, Thersites, hoe is 't? reddeloos in het labyrinth van uw woede verdoold? Moet de olifant Ajax het zoo winnen? hij slaat mij en ik beschimp hem; o heerlijke voldoening! ik wenschte, dat het andersom was, dat ik hem kon slaan en hij mij beschimpte. Drommels! ik wil duivels leeren bannen en bezweren; ik wil ten minste eenige uitkomst zien van mijn booze verwenschingen. Dan is daar nog Achilles, — een kostelijke schansgraver! Als Troje niet genomen wordt, vóor deze twee het ondermijnen, zullen de muren wel blijven staan tot zij van zelf omvallen. O gij groote bliksemslingeraar van den Olympus, vergeet, dat gij Jupiter zijt, de koning der goden, en gij, Mercurius, verlies al de slangenlist van uw bodestaf, als gij hen niet van den geringen, geringen, minder dan geringen geest berooft, dien zij bezitten, en die, zooals zelfs kortarmige domheid begrijpt, hun zoo in overvloed mangelt, dat hij bij wijze van verschalking geen vlieg zou bevrijden van een spin zonder zijn plomp ijzer te trekken en het web door te houwen. En nu, een vloek op het geheele legerkamp! of liever de Napelsche beeneter! want dat, dunkt mij, is de vloek, waar zij aan blootstaan, die om een onderrok oorlog

voeren. Ik ben klaar met mijn gebed, en de duivel Nijd zegge er „Amen" op. Hé, holà! heer Achilles!

(PATROCLUS *komt op.*)

Patroclus.

Wie is daar? Thersites? Beste Thersites, kom binnen en schimp!

Thersites.

Als ik mij een vergulde valsche munt had kunnen herinneren, dan zoudt gij mij niet uit de gedachte gebleven zijn. Maar het doet er niet toe. Wees zelf een bezoeking voor uzelven! De algemeene vloek van het menschdom, dwaasheid en onwetendheid, zij in ruime mate uw deel! De hemel beware u in genade voor een leermeester, en wetenschap genake u niet! Dat de opwelling van uw bloed uw gids zij tot uw dood! Als dan zij, die u aflegt, zegt, dat gij een mooi lijk zijt, wil ik er op zweren en nog eens zweren, dat zij niets dan melaatschen ooit heeft ingespeld. Amen! Waar is Achilles?

Patrocles.

Wat! zijt gij vroom geworden? waart gij in gebede?

Thersites.

Ja; de hemel verhoore mij!

(ACHILLES *komt op.*)

Achilles.

Wie is daar?

Patroclus.

Thersites, mijn vorst.

Achilles.

Waar, waar? — Zijt gij daar? Zeg eens, mijn kaas, mijn maagversterking, waarom hebt gij u zooveel maal-

tijden lang aan mijn tafel niet opgedischt? Spreek op, waar houdt gij Agamemnon voor?

Thersites.

Voor uw gebieder, Achilles. — En zeg gij mij, Patroclus, wat is Achilles?

Patroclus.

Uw heer, Thersites. En zeg gij mij nu, Thersites, wat zijt gijzelf?

Thersites.

Uw kenner, Patroclus. Zeg gij mij nu, Patroclus, wat zijt gij?

Patroclus.

Dat moogt gij zeggen, daar gij mij kent.

Achilles.

Ja, zeg het, zeg het.

Thersites.

Ik wil de geheele vraag verbuigen. Agamemnon gebiedt over Achilles; Achilles is mijn heer; ik ben kenner van Patroclus en Patroclus is een nar.

Patroclus.

Gij vlegel!

Thersites.

Stil, nar! ik heb nog niet gedaan.

Achilles.

Hij heeft een vrijbrief. — Ga voort, Thersites.

Thersites.

Agamemnon is een nar; Achilles is een nar; Thersites is een nar; en, zooals reeds gezegd is, Patroclus is een nar.

Achilles.

Bewijs dit; vlug!

Thersites.

Agamemnon is een nar, dat hij het waagt, over Achilles te gebieden; Achilles is een nar, dat hij zich van Agamemnon laat gebieden; Thersites is een nar, dat hij zulk een nar dient; en Patroclus is op zichzelf reeds een nar.

Patroclus.

Waarom ben ik een nar?

Thersites.

Doe die vraag aan den Schepper. Mij is het voldoende, dat gij er een zijt. — Ziet eens, wie komt daar?

(AGAMEMNON, ULYSSES, NESTOR, DIOMEDES *en* AJAX *komen op.*)

Achilles.

Patroclus, ik wil niemand spreken. — Kom met mij binnen, Thersites.

(ACHILLES *af.*)

Thersites.

Welk een opsmukking, welk een kwakzalverij en welk een schurkerij, die oorlog! Al die beweging is om een horendrager en een lichtekooi; een fraaie twist, om partijen tot naijver op te hitsen en er voor dood te bloeden! Nu, dat melaatschheid de oorzaak sla, en krijg en ontucht hen allen verderven!

(THERSITES *af.*)

Agamemnon.

Waar is Achilles?

Patroclus.

Hier in zijn tent, doch ongesteld, mijn vorst.

Agamemnon.

Bericht hem, dat wij hier zijn. Onze boden
Heeft hij onheusch bejegend, en wij leggen

Thans onze hoogheid af en komen zelf;
Doch meld hem dit, opdat hij niet moog' wanen,
Dat wij van onzen rang niet durven spreken,
Niet weten, wat wij zijn.

Patroclus.

Ik zal 't hem zeggen.
(Patroclus *af.*)

Ulysses.

Wij zagen hem aan de' ingang van zijn tent;
Ziek is hij niet.

Ajax.

Ja, toch wel, hij heeft de leeuwenziekte, hij lijdt aan een trotsch hart; gij kunt het zwartgalligheid noemen, als gij den man wilt voorspreken; maar mijn hoofd af, als het geen trots is; maar waarop? waarop? laat hem eens een reden noemen. — Een woord, mijn vorst!
(Hij neemt Agamemnon *ter zijde.)*

Nestor.

Wat drijft toch Ajax, zoo naar hem te blaffen?

Ulysses.

Achilles heeft zijn nar hem afgegrist.

Nestor.

Thersites?

Ulysses.

Ja.

Nestor.

Dan zal het Ajax aan stof ontbreken, als hij zijn onderwerp kwijt is.

Ulysses.

Neen, gij ziet, nu is hij zijn onderwerp, die zijn onderwerp heeft: Achilles.

Nestor.

Des te beter; hun tweedracht is meer onze wensch dan hun eendracht; maar dat was een sterke band, dien een nar verbreken kon!

Ulysses.

Een vriendschap, die de wijsheid niet samenknoopt, kan de dwaasheid gemakkelijk losmaken. Daar komt Patroclus.

Nestor.

En geen Achilles bij hem.

(Patroclus *komt terug.*)

Ulysses.

De olifant heeft gewrichten, maar niet voor beleefdheid; zijn beenen zijn beenen voor noodzakelijkheid, maar niet voor buigingen.

Patroclus.

Achilles draagt mij op, u dit te zeggen:
Het zou hem groot'lijks leed doen, zoo iets meer
Dan uw vermaak of tijdverdrijf uw hoogheid
En al deze eed'le heeren tot hem voerde;
Hij hoopt, het is niets anders dan, ter wille
Van uw gezondheid en uw spijsvertering,
Een kleine wand'ling na den disch.

Agamemnon.

Patroclus,
Wij kennen zulk een antwoord al te goed;
Maar deze ontwijking, schoon met hoon bevleugeld,
Ontsnapt aan onze opmerkingsgave niet.
Hij heeft veel goeds, en wij niet weinig reden
Om dit te erkennen, ja, maar al zijn deugden,
Van zijn kant niet naar de' eisch der deugd bezien,

Verliezen in ons oog haar glans; en, zeker,
Gelijk schoon fruit op ongezonde schaal,
Verrotten ze ongeproefd. Ga, meld, dat wij
Hem komen spreken; en geen leugen is 't,
Als gij hem zegt, dat wij hem meer dan trotsch
En minder dan wellevend achten, grooter
In eigen oog dan voor een helder oordeel.
Zeg, hoog'ren dan hijzelf verduren hier
De grove ruwheid, door hem aangenomen,
Vermommen zelfs hun heil'ge heerschersmacht,
En kennen hem zijn grillige opperhoogheid
Verschoonend toe, ja, letten op zijn minste
Maanzieke luim, zijn ebbe en vloed, als dreef
De voortgang, heel de loop van dezen strijd
Op zijn getijde. Meld hem dit, en verder,
Dat, als hij zoo zich overschat, wij hem
Verwerpen, laten liggen als een krijgstuig,
Dat onvervoerbaar is, en zeggen: „Brengt
Den oorlog hier, dit kan geen strijd gaan voeren!"
Een dwerg, die goed zich roert, is meer ons waard
Dan eenig reus, die slaapt; ga, meld hem dit.

Patroclus.

Ik ga en breng terstond zijn antwoord weer.

(Patroclus *af.*)

Agamemnon.

Geen antwoord uit een tweeden mond! wij willen
Hemzelven zien. — Ulysses, treed gij binnen.

(Ulysses *af.*)

Ajax.

Wat is hij meer dan een ander?

Agamemnon.

Niet meer dan wat hijzelf denkt dat hij is.

Ajax.

Is hij zoo veel? Gelooft gij niet, dat hij meent een beter man te zijn dan ik ben?

Agamemnon.

Buiten twijfel.

Ajax.

Wilt gij zijn meening onderschrijven, en zeggen, dat hij het is?

Agamemnon.

Neen, edele Ajax, gij zijt evenzoo sterk, evenzoo dapper, evenzoo wijs, niet minder edel, veel beleefder, en verreweg handelbaarder.

Ajax.

Waarom zou een mensch ook trotsch zijn? Waar komt trots van daan? Ik weet niet, wat trots is.

Agamemnon.

Uw hart is er te reiner om, Ajax, en uw deugden te schooner. Wie trotsch is, eet zichzelf op; trots is zijn spiegel, zijn trompet, zijn kroniek; en wie zich anders prijst dan door daden, doet zijn daden door zijn eigenlof te niet.

Ajax.

Ik haat een trotschaard, zooals ik paddengebroedsel haat.

Nestor *(ter zijde).*

En toch is hij op zichzelf verliefd; hoe vreemd!

(Ulysses *komt terug.*)

Ulysses.

Achilles komt op morgen niet in 't veld.

Agamemnon.

En hoe verschoont hij dit?

Ulysses.

Met niets ter wereld;
Hij volgt den stroom slechts van zijn eigen stemming,
Vol eigenzinnigheid, aan niets zich storend;
Hij slaat op niemand dan zichzelven acht.

Agamemnon.

En waarom komt hij, op ons vriendlijk vragen,
Niet uit zijn tent en deelt de lucht met ons?

Ulysses.

Iets klein als niets, zoodra dit hem gevraagd wordt,
Maakt hij gewichtig. Grootheid is zijn duivel;
Hij spreekt niet tot zichzelf dan met een trots,
Die 't eigen woord als oneerbiedig gispt;
Zijn ingebeelde waarde drijft zijn bloed
Tot zulk een hooggezwollen felle taal,
Dat, wijl zijn rede en hartstocht altijd strijden,
Het rijk Achilles steeds oproerig raast,
Zichzelf aldoor bestormt. Wat zal ik zeggen?
Hij is zoo pestig trotsch, dat vlek op vlek
Roept: „Geen herstel!"

Agamemnon.

Dat Ajax tot hem ga. —
Ga, waarde vorst; zoek in zijn tent hem op;
U mag hij lijden, zegt men; uw verzoek
Brengt hem wellicht iets van zijn zelfzucht af.

Ulysses.

O Agamemnon! neen, dit niet, ik bid u.
Wij willen ied'ren stap van Ajax zeeg'nen,
Die van Achilles wegvoert; zou die trotschaard,
Die met zijn eigen vet zijn overmoed
Bedruipt, en niets ter wereld in zijn brein
Laat dringen, dan wat hij, hijzelf er uitbroedt
En kweekt en voedt, — zou die de hulde erlangen

Van een, die meer onze afgod is dan hij?
Neen, deze driewerf eed'le, dapp're vorst
Moet zoo zijn schoon verworven palm niet vlekken,
Noch, zoo mijn wil iets geldt, zich zoo verneed'ren, —
Hij, met gelijke rechten als Achilles, —
En tot Achilles gaan;
Dit waar' zijn reeds zoo vetten trots nog mesten,
Bij 't gloeiend kreeftsgesternt' nog kolen voegen,
Als Hyperion in zijn woning toeft.
Die held tot hèm gaan! Jupiter verhoede 't;
Zijn donder spreek': „Achilles, ga tot hem!"

Nestor (*ter zijde tot* Diomedes).

O, dit is fraai, hij krabt hem, waar 't hem jeukt!

Diomedes (*ter zijde tot* Nestor).

En hoe stilzwijgend slurpt hij dezen lof!

Ajax.

Ik geef, zoo 'k tot hem ga, met ijz'ren hand
Een mep hem in 't gezicht.

Agamemnon.

O neen, gij moogt niet gaan.

Ajax.

En is hij trotsch, dan roskam ik zijn trots;
O, laat mij gaan!

Ulysses.

Zelfs voor den kampprijs niet van onzen krijg.

Ajax.

Wat onbeschofte vlegel!

Nestor (*ter zijde*).

Hoe goed beschrijft hij daar zichzelf!

Ajax.

En kan hij niet inschikk'lijk zijn?

Ulysses *(ter zijde).*

Daar scheldt een raaf het zwartzijn uit!

Ajax.

Ik tap zijn grillen bloed af.

Agamemnon *(ter zijde).*

Wie zelf doorziek is, wil voor arts gaan spelen!

Ajax.

Dacht ieder zooals ik, —

Ulysses *(ter zijde).*

Dan zou verstand fluks uit de mode zijn.

Ajax.

Dan zou hij het niet winnen, of hij moest eerst zwaarden slikken; moet trots zoo de zege wegdragen?

Nestor *(ter zijde).*

Nu, dan droegt gij de helft er van weg.

Ulysses *(ter zijde).*

Dan kreeg hij er negen tienden van.

Ajax.

Ik wil hem kneden; ik zal hem murw maken.

Nestor *(ter zijde).*

Hij is nog niet door en door warm; verhit hem met loftuitingen. Schenk in, schenk in; zijn eerzucht is dorstig.

Ulysses (*tot* Agamemnon).

Mijn vorst, gij trekt zijn wrok te zeer u aan.

Nestor.

O, eed'le veldheer, doe dit niet!

Diomedes.

Wacht van Achilles niets meer voor den strijd.

Ulysses.

Ziet, reeds dit noemen van hem is hem pijnlijk.
Hier staat een man, — doch hij is zelf er bij;
'k Wil liever zwijgen.

Nestor.

Waarom zoudt gij dit?
Hij steekt niet zoo vol heerschzucht als Achilles.

Ulysses.

En is, — de wereld wete 't, — even dapper.

Ajax.

Wat hondsvot, dat hij zoo met ons wil spelen!
Waar' hij eens een Trojaan!

Nestor.

Hoe zou 't in Ajax nu te gispen zijn, —

Ulysses.

Zoo hij eens trotsch was, —

Diomedes.

Of naar lof staâg hunk'rend, —

Ulysses.

Of twistziek, —

Diomedes.

Of vol luim en eigenliefde!

Ulysses.

Den hemel dank, heer, gij zijt zacht van aard;
Lof hem, die u gewon, haar die u zoogde;
Uw' leeraar roem, en driemaal roem uw gaven,
Natuurs geschenk, waar alle leer bij taant!
Doch hem, die uwen arm ten strijde staalde,
Voor hem deel' Mars heel de eeuwigheid in tweeën,
En schenke hem de helft; sta om uw kracht
Stierdrager Milo aan den forschen Ajax

Zijn luister af. Ik zwijg nog van uw wijsheid,
Want die begrenst gelijk een paal, steen, strand,
't Ruim veld van uwe deugden. Hier is Nestor;
Diep in de grauwende oudheid doorgedrongen,
Kan, moet hij wijs zijn, kan niet anders zijn;
Doch, vader Nestor, waar', — vergeef me, — uw leeftijd
Zoo groen als Ajax' jeugd, uw brein zoo vurig,
Gij hadt geen voorrang boven hem, maar waart
Als Ajax.

Ajax.

Mag ook ik u vader noemen?

Nestor.

Ja, beste zoon.

Diomedes.

Volg dan zijn raad, held Ajax.

Ulysses.

Geen toeven helpt; het hert Achilles houdt
In 't bosch zich schuil. Dat onze hooge veldheer
Zijn ganschen krijgsraad fluks te zamen roep';
Naar Troje kwamen nieuwe vorsten; morgen
Zij onze gansche macht ten strijd geschaard;
Hier staat een held; — vrij leze 't oosten, 't westen
Zijn ridders uit, Ajax bekampt de besten.

Agamemnon.

Ten krijgsraad dan! — Achilles slape; goed!
't Groot schip ga diep, de boot bezweeft den vloed.
(Allen af.)

DERDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Troje. *Een vertrek in* PRIAMUS' *paleis.*

PANDARUS *en een Dienaar komen op.*

Pandarus.

Vriend! gij daar! ik bid u, een woord! Behoort gij niet tot het gevolg van den jongen prins Paris?

Dienaar.

Ja, heer, als hij voor mij uitgaat.

Pandarus.

Gij zijt een dienaar van dien heer, meen ik.

Dienaar.

Ja, heer, ik dien den heer.

Pandarus.

Dan dient gij een edelen heer; ik kan niet anders dan hem prijzen.

Dienaar.

De heer zij geprezen!

Pandarus.

Gij kent mij, niet waar?

Dienaar.

Ja, heer, zoo oppervlakkig.

Pandarus.

Leer mij beter kennen, vriend. Ik ben de heer Pandarus.

Dienaar.

Ik hoop uwe edelheid beter te leeren kennen.

Pandarus.

Dit wensch ik inderdaad.

Dienaar.

Gij zijt in den staat van genade.

(Muziek achter het tooneel.)

Pandarus.

Niets van genade, neen, dat niet, vriend; edelheid en heer zijn mijn titels. — Wat is dat voor muziek?

Dienaar.

Ik ken ze maar gedeeltelijk, heer; die muziek heeft verscheidene deelen.

Pandarus.

Kent gij de muzikanten?

Dienaar.

Die ken ik geheel en al, heer.

Pandarus.

Voor wien spelen zij?

Dienaar.

Voor de hoorders, heer.

Pandarus.

Ter wille van wie, man?

Dienaar.

Ter wille van mij, heer, en van andere liefhebbers van muziek.

Pandarus.

Op wiens verlangen, meen ik.

Dienaar.

Op niemands verlangen, heer, maar op hun instrumenten.

Pandarus.

Vriend, wij verstaan elkander niet; ik ben te hoffelijk en gij te gevat. Wie heeft die menschen hier besteld?

Dienaar.

Eindelijk treft gij het, heer. Welnu, heer, mijn meester Paris heeft ze besteld; en hij is in persoon hier, en bij hem de sterfelijke Venus, het hartebloed der schoonheid, de zichtbare ziel der liefde, —

Pandarus.

Wie? mijne nicht Cressida?

Dienaar.

Neen, heer, Helena; kondt gij dat niet uit mijn omschrijving van haar raden?

Pandarus.

Het schijnt, vriend, dat gij de jonkvrouw Cressida nooit gezien hebt. Ik kom Paris spreken van wege prins Troilus; ik wil hem met hoffelijkheden bestormen, want mijn boodschap kookt in mij.

Dienaar.

Een bekookte boodschap! daar mag geen zweem van aanbranding bij zijn, inderdaad!

(Paris *en* Helena *komen op, met Gevolg.*)

Pandarus.

Alles schoons wensch ik u, mijn prins, en dit geheele schoone gezelschap! schoone wenschen, in de schoonste

mate, moge hun allen op de schoonste wijze geworden! in het bijzonder u, schoone koningin! schoone droomen mogen uwe schoone peuluw zijn!

Helena.

Waarde heer, gij zijt vol van schoone woorden.

Pandarus.

Gij gelieft naar uw schoon welgevallen dit te zeggen, liefelijke koningin. — Schoone prins, daar wordt die fraaie melodie plotseling afgebroken.

Paris.

Gij hebt die afgebroken, neef; en zoowaar ik leef, gij zult ze weer heel maken; gij zult wat stuk is met een stuk van uw maaksel weder herstellen. — Leentjen, hij zit vol van harmonie.

Pandarus.

Neen, waarlijk niet, schoone vrouwe.

Helena.

O, heer, —

Pandarus.

Ruw, in ernst; in vollen ernst, zeer ruw.

Paris.

Juist gezegd, heer; ja, gij spreekt zoo, met horten en stooten.

Pandarus.

Ik heb een zaak met mijn prins te behandelen, waarde koningin. — Mijn prins, wilt gij mij een woord vergunnen?

Helena.

Neen, zoo zult gij ons niet ontsluipen; wij willen u hooren zingen, op mijn woord.

Pandarus.

O, lieve koningin, gij wilt met mij schertsen. Maar

waarlijk, mijn prins, dit is het. Mijn waarde prins en hooggeëerde vriend, uw broeder Troilus —

Helena.

Mijn waarde heer Pandarus, honigzoete heer, —

Pandarus.

O vergun, lieve koningin, vergun, — laat u recht hartelijk groeten, —

Helena.

Gij zult ons onze melodie niet ontfutselen; als gij dit doet, onze melancholie op uw hoofd!

Pandarus.

Lieve koningin, lieve koningin; o, maar welk eene zoetelieve koningin! — inderdaad —

Helena.

En een zoetelieve koningin te bedroeven, is een bittere krenking.

Pandarus.

Neen, dit zal u niet helpen; dit zal het niet, waarlijk niet, dàar. Neen, ik geef niet om zulke woorden; neen, neen. — En, mijn prins, hij verlangt van u, dat, als de koning bij het avondeten naar hem mocht vragen, gij hem wilt verontschuldigen.

Helena.

Mijn heer Pandarus, —

Pandarus.

Wat zegt mijn lieve koningin, mijn aller-allerliefste koningin?

Paris.

Wat heeft hij voor plannen? waar eet hij van avond?

Helena.

Neen, maar, mijn heer, —

Pandarus.

Wat zegt mijne lieve koningin? Mijne nicht zal boos op u worden. — Gij moogt niet weten, waar hij het avondmaal gebruikt.

Paris.

Ik verwed mijn leven, bij mijne gebiedster Cressida.

Pandarus.

Neen, neen, volstrekt niet, gij zijt er ver af. Neen, weet, uwe gebiedster is ziek.

Paris.

Nu, ik zal hem verontschuldigen.

Pandarus.

Goed, goed, mijn beste prins. Maar hoe kondt gij daar Cressida noemen? neen, uwe arme gebiedster is ziek.

Paris.

Ik raad iets.

Pandarus.

Gij raden! wat raadt gij? — Kom, geef mij een luit. — Wat zegt gij, lieve koningin?

Helena.

Nu, dit is vriendelijk van u.

Pandarus.

Mijne nicht is schrikkelijk verliefd op iets, dat gij hebt, lieve koningin.

Helena.

Zij zal het hebben, als het maar niet mijn gemaal Paris is.

Pandarus.

Hij? neen, van hem wil zij niets; hij en zij zijn twee.

Helena.

Twee, en dan weer een, kan drie geven.

Pandarus.

Kom kom, daar wil ik niets meer van hooren. Ik wil u nu een liedjen zingen.

Helena.

Ja, ja, ik bid u, dadelijk. Op mijn woord, beste heer, gij hebt een schoon voorhoofd.

Pandarus.

Ja ja, plaag maar toe, plaag maar toe.

Helena.

Zing ons van liefde; die liefde zal ons allen nog te gronde richten. O Cupido, Cupido, Cupido!

Pandarus.

Van liefde; ja dat moet het zijn, op mijn woord.

Paris.

Ja goed, mijn waarde, slechts liefde, liefde, niets dan liefde.

Pandarus.

Op mijn eer, zoo begint het.

(Hij zingt.) „Liefde, liefde, niets dan liefde!
Want liefde's wee
Treft hert en ree;
De pijl is snood,
Maar brengt geen dood,
Zij prikkelt wat zij griefde.

Wie mint, roept: „Ach! mijn stervensdag!"
Maar wat in schijn een doodwond is,
Verkeert geween in blij gelach,
Maakt veege liefde rap en frisch;
Ach, ach! een poos; dan: ha ha ha!
Ach! zuchten weg voor ha ha ha!
Oho!"

Helena.

Verliefd, waarachtig, tot het tipjen van zijn neus toe.

Paris.

Hij eet niets dan duiven, lieve, en dit brengt verhit bloed voort, en verhit bloed brengt verhitte gedachten voort, en verhitte gedachten brengen verhitte daden voort, en verhitte daden — is liefde.

Pandarus.

Is dat de stamboom der liefde? verhit bloed, verhitte gedachten, verhitte daden? Wel, zoo zijn adders; is de liefde een addergebroedsel? Lieve prins, wie zijn vandaag te velde?

Paris.

Hector, Deiphobus, Helenus, Antenor en de geheele bloem der dapperen van Troje; ook ik had vandaag gaarne de wapenen aangegord, maar mijn Leentjen wilde het niet. Hoe komt het, dat mijn broeder Troilus niet mede is uitgetogen?

Helena.

Hij laat de lip hangen om het een of ander; — gij weet er alles van, heer Pandarus.

Pandarus.

Ik? ik niet, honigzoete koningin. — Ik verlang te hooren, hoe het hun vandaag gegaan is. — Gij zult er aan denken uw broeder te verontschuldigen?

Paris.

Daar zal niets aan ontbreken.

Pandarus.

Vaarwel, lieve koningin.

Helena.

Doe mijne groeten aan uwe nicht.

Pandarus.

Dat zal ik, lieve koningin.

(PANDARUS *af.*)

(Er wordt een sein tot terugroeping geblazen.)

Paris.

Zij keeren daar: kom naar de koningshal;
De strijders daar begroet! Help, lieve gade,
Hector ontpants'ren, want zijn stugge gespen,
Raakt slechts uw blanke tooverhand die aan,
Bezwijken eer dan voor der Grieken staal
Of sterksten arm; en eer dan de eilandvorsten
Te zaam, ontwapent gij den grooten Hector.

Helena.

Wij zijn er trotsch op, hem te dienen, Paris;
Want elke hulde, hem door ons gewijd,
Verhoogt in glans den palm van onze schoonheid,
Ja, overstraalt onszelve.

Paris.

O, onuitspreek'lijk, lieve, min ik u.

(Beiden af.)

TWEEDE TOONEEL.

Aldaar. *In* PANDARUS' *tuin.*

PANDARUS *en een Dienaar van* TROILUS *komen op, elkander ontmoetend.*

Pandarus.

Nu, waar is uw meester? bij mijne nicht Cressida?

Dienaar.

Neen, heer, hij wacht op u, dat gij hem er heen geleidt.

(TROILUS *komt op.*)

Pandarus.

O daar komt hij. — Nu, hoe is 't, hoe is 't?

Troilus.

Knaap, gij kunt gaan.

(Dienaar af.)

Pandarus.

Hebt gij mijne nicht gezien?

Troilus.

Neen, Pandarus; ik dwaal hier voor haar deur,
Gelijk een nieuwe ziel, die aan den Styx
Den veerman afwacht. O, wees gij mijn Charon,
En breng mij schielijk over naar die velden,
Waar ik mij went'len moge op leliebedden,
Der trouwe loon. Vriend Pandarus, o roof
De bonte wieken aan Cupido's schouders,
En vlieg met mij naar Cressida.

Pandarus.

Nu, wandel in den tuin; ik breng haar daad'lijk.

(PANDARUS *af.*)

Troilus.

Ik duizel; 't wachten draait mij om en rond.
Het voorgevoel van 't heil is reeds zoo zoet,
Dat ziel en zinnen zijn betooverd. Wat
Zal 't zijn, wanneer 't gehemelt', nu zoo dorstig,
Der liefde driewerf-lout'ren nectar proeft?
De dood, zoo vrees ik, zwijmende ondergang,
Of wel een vreugd, te fijn, te vluchtig-sterk,
Al te verderflijk-zoet voor groov're zinnen.
Dit ducht ik zeer, en bovendien nog ducht ik,
Dat vreugd mij 't onderscheiden rooft van vreugd,
Als in den slag, waar scharen wild den vijand,
Die vlucht, bestormen.

(PANDARUS *komt terug.*)

Pandarus.

Zij maakt zich gereed en komt zoo dadelijk; wees nu goed bij de hand. Zij bloost zoo en haalt zoo kort adem, alsof zij bang was voor een spook; ik ga haar halen. Zij is een allerliefst schelmpjen; zij hijgt zoo kort als een pas gevangen musch.

(PANDARUS *af.*)

Troilus.

Nu, zulk een angst omklemt ook mijne borst;
Mijn hart klopt sneller dan de pols bij koorts:
En al mijn krachten zijn verlamd, zooals
Vazallen bij het onverhoeds ontmoeten
Van 't oog der majesteit.

(PANDARUS *en* CRESSIDA *komen op.*)

Pandarus.

Kom, kom, wat hebt gij te blozen? schuchterheid is een zuigeling. — Daar is zij nu; zweer haar nu die eeden, die gij mij gezworen hebt. — Wat! wilt gij weer teruggaan? moet gij door slapeloosheid mak worden gemaakt? zeg! Kom toch voort, kom toch voort; als gij terugwijkt, zullen wij u in het gareel slaan. — Waarom spreekt ge niet tot haar? — Kom, trek die gordijn toch weg en laat ons de schilderij zien. — Ach, lieve tijd, wat zijt gij schuw om aan het daglicht ergernis te geven! Als het donker was, kwaamt gij schielijker bij elkaâr. — Zoo, zoo; iets verder geschoven, dicht bijeen! Goed zoo! een kus in erfpacht! Hier een hutjen gebouwd, timmerman; de lucht is liefelijk. Neen, gij zult uw hart opgehaald hebben aan den strijd, eer ik u van elkaâr laat gaan. Valk en tersel even fel op de eendenjacht; ga voort, ga voort!

Troilus.

Gij hebt mij van alle woorden beroofd, jonkvrouw.

Pandarus.

Woorden betalen geen schulden, geef haar daden; maar zij zal u ook van de daden berooven, als zij uwe werkzaamheid op de proef stelt. Wat! al weder trekkebekken! Dit zegt hier: „Ter bekrachtiging waarvan de partijen wederzijds...." Komt binnen, komt binnen; ik zal vuur laten aanleggen.

(PANDARUS *af.*)

Cressida.

Wilt gij binnengaan, mijn prins?

Troilus.

O Cressida, hoe vaak heb ik deze ontmoeting gewenscht!

Cressida.

Gewenscht, mijn prins? Geven de goden, — o mijn prins!

Troilus.

Wat moeten zij geven? Wat is de reden van dit liefelijk afbreken? welken zweem van droesem bespeurt mijne lieve jonkvrouw in de bron onzer liefde?

Cressida.

Meer droesem dan water, als mijn angst oogen heeft.

Troilus.

Angst maakt duivels uit cherubijntjens; zij ziet nooit juist.

Cressida.

Blinde angst, door het ziend verstand geleid, treedt op een veiliger grond, dan het blind verstand, dat zonder angst struikelt; angst te voeden voor het ergste redt dikwijls voor het ergste.

Troilus.

O mijne gebiedster voede geen angst; in Cupido's geheelen stoet komt geen schrikgedrocht voor.

Cressida.

En ook verder niets schrikwekkends?

Troilus.

Niets dan wat wij op ons nemen, als wij de gelofte doen zeeën te weenen, in vuur te leven, rotsen te verslinden, tijgers te temmen, wijl wij het voor onze geliefde moeielijker achten een taak voor ons uit te denken die zwaar genoeg is, dan voor ons om eenig ons opgelegd waagstuk te bestaan. Dit is het eenig schrikkelijke in de liefde, jonkvrouw, dat de wil oneindig is en de volvoering begrensd; dat het verlangen grenzenloos is en de vervulling eene slavin der beperking.

Cressida.

Men zegt, dat wat ieder minnaar zweert te zullen volbrengen meer is dan hij vermag, en dat hij toch minder volbrengt dan hij vermag; dat hij zweert, meer te zullen volbrengen dan tien vermogen, en minder volvoert dan het tiende deel van wat één vermag. Wie de stem heeft van een leeuw en handelt als een haas, is hij niet gedrochtelijk?

Troilus.

Zijn er zulke wezens? Wij behooren daar niet toe. Schat ons naarmate wij smaken; beoordeel ons naar wat wij blijken te zijn; ons hoofd blijve onbedekt, tot verdienste het kroont. Geene volkomenheid in de toekomst worde bij voorbaat thans reeds geprezen; wij willen aan geene verdienste een naam toekennen, voor zij geboren is; en als zij geboren is, moet zij een bescheiden naam erlangen. Weinige woorden voor standvastige trouw: Troilus zal zoo waarachtig trouw blijken aan Cressida,

dat het ergste, wat de boosheid van hem zeggen kan, bij zijne trouw te schande zal worden, en het waarste, wat de waarheid zeggen kan, niet waarachtiger zal wezen dan Troilus.

Cressida.

Wilt gij binnengaan, prins?

(Pandarus *komt terug.*)

Pandarus.

Wat! nog altijd blozend? hebt gij nog niet gedaan met praten?

Cressida.

Nu, oom, als ik een dwaasheid bega, is zij voor uw rekening.

Pandarus.

Daar dank ik u voor; als de prins van u een jongen rijk wordt, wilt gij mij dien geven? Blijf gij den prins trouw; als hij wankelmoedig wordt, maak er mij dan een verwijt van.

Troilus.

Thans weet gij wat voor mij borg spreekt; uws ooms woord en mijne hechte trouw.

Pandarus.

Nu, ik wil ook voor haar mijn woord geven. De meisjes uit onze familie dralen lang eer zij ja zeggen; maar, eens gewonnen, zijn zij standvastig; zij zijn klissen, dit verzeker ik u; zij hangen vast, waar zij geworpen zijn.

Cressida.

Nu komt er stoutheid in mij en schenkt moed.
Prins Troilus, ik minde u nacht en dag
Sinds meen'ge lange maand.

Troilus.

Waarom viel 't mij zoo zwaar dan, u te winnen?

Cressida.

Zoo scheen het u; maar, prins, ik was gewonnen
Door de' eersten blik, dien ooit — vergeef mij, prins; —
Zeg ik te veel, dan speelt gij voor tyran.
Ik min u thans, maar voorals nog niet zoo,
Of ik kan 't onderdrukken; — neen, ik lieg;
Balstuur'ge kind'ren waren mijn gedachten,
Naar moeders wil niet luist'rend. Ach, wij dwazen!
Wat praatte ik daar! wie blijft ons ooit getrouw,
Als wij onszelf verraden en verkoopen? —
Maar hoe ik u ook minde, 'k toonde 't niet;
En toch, voorwaar, wenschte ik een man te zijn,
Of dat wij vrouwen 't mannen-voorrecht hadden,
Van 't eerst te spreken. Liefste, doe mij zwijgen,
Want in mijn hartstocht spreek ik zeker uit,
Wat mij berouwen zal. Zie, zie! uw zwijgen,
In stomheid slim, weet aan mijn zwakke ziel
Haar diepst geheim te ontlokken! Sluit mijn mond.

Troilus.

Hoe zoet er uw muziek uit klink', volgaarne!

Pandarus.

Recht aardig, op mijn eer.

Cressida.

Mijn prins, ontschuldig mij, dit smeek ik u;
Mijn doel was 't niet, een kus u af te beed'len;
Ik sta beschaamd; — wat deed ik daar, o hemel! —
Voor ditmaal wil ik afscheid nemen, prins.

Troilus.

Reeds afscheid, lieve Cressida?

Pandarus.

Afscheid? ja, als gij afscheid naamt tot morgen ochtend, —

Cressida.

Ik bid u, laat mij.

Troilus.

Wat mishaagt u, jonkvrouw?

Cressida.

Mijn eigen hierzijn, prins.

Troilus.

O, nergens kunt gij
Uzelf ontvluchten.

Cressida.

Laat mij; 'k wil 't beproeven.
Wel blijft iets wat mijn aard bezit, bij u,
Doch iets onaardigs, dat zichzelf verlaat
En nar eens and'ren wordt. — Werd ik uitzinnig?
Ik moest van hier; — ik zeg ik weet niet wat.

Troilus.

Wie zoo verstandig spreekt, weet wat hij spreekt.

Cressida.

Misschien, prins, toon ik meer nog list dan liefde,
En praatte zoo ronduit om u te vangen.
Doch gij zijt wijs, en dus bemint gij niet;
Want, ja, verliefd te zijn en wijs meteen,
Vermag geen mensch, vermag een god alleen.

Troilus.

O, mocht ik denken, dat een vrouw voor eeuwig, —
En kan een vrouw dit, ik vertrouw 't van u, —
Haar liefdelamp en vlam vermocht te voeden,
Haar trouw bewaren kon in kracht en jeugd,

De schoonheid overlevend met een hart,
Dat sneller zich verjongt dan 't bloed vergaat, —
Ja, kon mijn overtuiging mij verzeek'ren,
Dat gij mijn onbesmette trouw aan u
Kondt tegentreden als een weerpartij
Van even zoo volkomen reine liefde,
Hoe zou mij dit verheffen! maar helaas!
Ik ben trouwhartig als der onschuld trouwe,
Onnooz'ler dan der trouwe kindsheid is.

Cressida.

Dien wedstrijd neem ik aan.

Troilus.

O schoon gevecht,
Als recht met recht strijdt om de kroon van 't recht.
Geen echt verliefde herder, die voortaan
Bij Troilus niet zweert, wanneer zijn lied,
Vol eeden reeds en prachtgelijkenissen,
Een beeld behoeft, daar trouw die oude wraakt: —
„Zoo trouw als staal, als groeikracht aan de maan,
Als aan den dag de zon, der duif de doffer,
De aard aan haar centrum, ijzer den magneet," —
Ja, dan, als elke vergelijking uitgeput is,
Komt, als 't waarachtigst ideaal der trouw;
„Zoo trouw als Troilus", om 't vers te kronen
En 't lied te wijden.

Cressida.

O, wees een profeet!
Word ik ooit valsch, wijk ik een haar van trouwe, —
Als tijd van ouderdom zichzelf vergat,
Als waterdruppels Troja's steenen sloopten,
En 't blind vergeten steden heeft verzwolgen,
En wereldrijken spoorloos zijn vergruisd
Tot stof en niets, dan moge nog herinn'ring,

Waar valschheid wordt genoemd en valsche maagden,
Mijn valschheid smaden! Heeft men dan gezegd:
Zoo valsch als water, lucht, als wind of zandgrond,
De vos voor 't lam, de wolf voor 't kalf, de panther
Voor 't ree, een tweede moeder voor haar zoon,
Dan zegg' men, als een steek in 't hart der valschheid:
„Zoo valsch als Cressida".

Pandarus.

Kom aan, de koop is gesloten; het zegel er op, het zegel! Ik wil getuige zijn. — Hier grijp ik uwe hand, hier die van mijne nicht. Als gij ooit elkander ontrouw wordt, nu ik u met zooveel moeite bijeengebracht heb, mogen alle arme bemiddelaars tot 's werelds einde naar mij genoemd worden, alle trouwe minnaars Troilus, alle valsche meisjes Cressida, en alle koppelaars Pandarus heeten! Zegt: „Amen".

Troilus.

Amen.

Cressida.

Amen.

Pandarus.

Amen. En nu wil ik u een kamer met bed aanwijzen; drukt daar dan het bed dood, opdat het uw aardige gevechten niet verklappe. Voort nu, voort!

En geev' Cupido, dat elk stom schoon kind
Een kamer, bed en Pandarus zoo vind'!

(Allen af.)

DERDE TOONEEL.

Het Grieksche legerkamp.

AGAMEMNON, ULYSSES, DIOMEDES, NESTOR, AJAX, MENELAUS *en* CALCHAS *komen op.*

Calchas.

Thans, vorsten, maant mij 't gunstig uur des tijds
Om voor de diensten, die ik u bewees,
Het loon te vragen. Roept u voor den geest,
Hoe ik, als ziener in de toekomst blikkend,
Troje en mijn have ontweek, den naam verrader
Niet heb geschroomd, en, voor het zeker voordeel,
Dat ik bezat, mij aan onzeek're kansen
Heb blootgesteld, van alles mij gescheiden,
Wat tijd, verkeer, gewoonte en aard met mij
Vertrouwd en met mijn wezen één gemaakt had,
En, u ten dienste, hier een nieuwling werd
In deze vreemde en onbekende wereld;
Zoo smeek ik dan, dat gij mij thans als voorproef
Een luttel gunstbewijs verleenen wilt,
Uit al de velen, plechtig mij beloofd,
Als in de toekomst, naar gij zegt, mij wachtend.

Agamemnon.

Wat is uw wensch, Trojaan? noem uw verlangen.

Calchas.

Op gist'ren viel u een Trojaan in handen,
Met name Antenor; Troje schat hem hoog.
Vaak hebt gij, — en ik bracht u vaak mijn dank, —
Mijn Cressida voor rijken ruil verlangd,
Maar Troje sloeg steeds af; nu, deze Antenor
Is, weet ik, zulk een drijfveer bij hun doen,

Dat iedere onderneming moet verslappen,
Als hij die niet bestuurt; zij gaven gaarne
Voor hem een prins zelfs van den bloede in ruil,
Een zoon van Priamus. Ontslaat hem, vorsten,
Als losprijs voor mijn dochter; elke dienst,
Dien ik, en u zeer welkom, ooit bewees,
Is dan voldaan.

Agamemnon.

Geleid hem, Diomedes,
Naar Troje, en Cressida tot ons; aan Calchas
Geworde wat hij wenscht. — En, Diomedes,
Zorg voor die zaak u waardig uit te rusten;
Bericht ons ook, of Hector nu op morgen
Den kamp laat doorgaan; Ajax is bereid.

Diomedes.

Ik neem dit op mij; 't is een last, waarvan
Mij de opdracht trotsch maakt.

(Diomedes *en* Calchas *af.*)

(Achilles *en* Patroclus *verschijnen voor hun tent.*)

Ulysses.

Achilles staat aan de' ingang van zijn tent;
't Behage u, veldheer, koel voorbij te gaan,
Alsof gij hem niet zaagt. Gij allen, vorsten,
Uw blik dwaal' onverschillig langs hem heen:
Ik kom het laatst. Waarschijnlijk vraagt hij mij,
Wat de oorzaak is van die misnoegde blikken;
En dan reik ik hem hoon als artsenij,
Die, bij uw koelheid en zijn trots, zal werken,
En die hij zeker gretig slikken zal.
Dit helpt gewis; trots heeft geen and'ren spiegel
Om zich te zien, dan trots; want buigen, prijzen
Voedt trots; de trotschaard eischt die eerbewijzen.

Agamemnon.

Wij treden in uw plan en gaan hem dus
Recht koel voorbij, zooals men vreemden doet.
Zoo doe elk uwer; niemand moet hem groeten,
Dan uit de hoogte; dit zal meer hem erg'ren,
Dan als hij niet gezien werd. Ik ga voor.

Achilles.

Wat! komt de veldheer daar om mij te spreken? —
(*Tot* AGAMEMNON.)
Gij weet, ik strijd niet langer tegen Troje.

Agamemnon *(tot* NESTOR, *die hem volgt).*

Wat zegt Achilles? wil hij iets van ons?

Nestor (*tot* ACHILLES).

Wenscht gij, mijn vorst, iets van den veldheer?

Achilles.

Neen.

Nestor.

Niets, veldheer.

Agamemnon.

Des te beter.

(AGAMEMNON *en* NESTOR *af.*)

Achilles *(tot* MENELAUS, *die voorbijgaat).*

Wees gegroet!

Menelaus.

Hoe is 't? hoe is 't?

(MENELAUS *af.*)

Achilles.

Wat! spot de horendrager daar met mij?

Ajax.

Ziedaar Patroclus!

Achilles.

Goeden morgen, Ajax.

Ajax.

He?

Achilles.

Goeden morgen.

Ajax.

Goede' overmorgen.

(Ajax *af.*)

Achilles.

Wat wil dat volk? het kent Achilles niet?

Patroclus.

't Is vreemd genoeg; zij bogen vroeger diep,
Vooruit een glimlach naar Achilles zendend;
Deemoedig, als naar heilige outers kruipend,
Was steeds hun komst.

Achilles.

Hoe! werd ik plots'ling arm?
Ja, raakt ooit grootheid bij 't geluk in ongunst,
Dan raakt zij 't ook bij menschen; de gevall'ne
Leest even ras zijn val in and'rer oogen,
Als hij dien voelt; de mensch doet als de vlinder,
En toont den zomer slechts zijn bonte wieken;
En niemand is in eer als mensch alleen;
Eer valt hem slechts ten deel voor eenige eer,
Die buiten hem is: rijkdom, hofgunst, rang, —
Des toevals gaaf zoo vaak als loon van kloekheid; —
En vallen deze, zij die glibb'rig staan,
Waartegen vriendschap even glibb'rig leunt,
Dan sleept de een de' ander mede, en alles valt
En sterft te zaâm. Doch zoo is 't niet met mij:
't Geluk en ik zijn vrienden; nog geniet ik

Ten volle wat ik ooit bezat, slechts niet
De blikken dezer mannen, die, naar 't schijnt,
In mij iets vinden, dat mij 't vroeger aanzien
Bij hen onwaardig maakt. Daar komt Ulysses;
Hij leest, — ik wil hem storen. —
Hoe is 't, Ulysses?

Ulysses.

Groote Thetiszoon!

Achilles.

Wat leest gij daar?

Ulysses.

Een wonderlijke snaak
Schrijft hier: „Geen mensch, hoe heerlijk ook begaafd,
Hoe rijk in goed, uitwendig of inwendig,
Kan roemen, dat hij heeft wat hij bezit,
Noch voelt wat hij bezit, dan door weêrkaatsing;
Als moest hij zijne waarde op and'ren stralen,
En zij, verwarmd, die warmte hem weer zenden,
Die eerst haar schonk."

Achilles.

Dit is niet vreemd, Ulysses.
De schoonheid, die een mensch draagt op 't gelaat,
Ziet hij niet zelf, zij moet zich aanbevelen
Bij and'rer oogen; ja, ook 't oog, het edelst
Der zinnen, ziet zichzelf niet, dan zoo 't buiten
Zichzelve gaat; maar stel oog tegen oog,
Dan groet elk oog het ander met zijn beeld;
De zienskracht kan niet op zichzelf zich richten,
Dan zoo zij omzwerft en een huwlijk sluit
Om zich te zien. Neen, neen, dit is niet vreemd.

Ulysses.

Wat mij verbaast, is niet de stelling zelf,
Die elk wel kent, maar wel 't besluit des schrijvers,

Die, dit ontwikk'lend, hier uitdrukk'lijk leert,
Dat niemand heer en meester is van iets, —
Hoe veel hij ook bezitte en in zich hebbe, —
Eer hij zijn gaven and'ren mededeelt;
Noch 't immer uit zichzelf als iets zal kennen,
Eer hij het ziet gestempeld door den bijval,
Die 't gansch ontvouwt, zooals een booggewelf
't Geluid herkaatst, of als een stalen poort
Het beeld der zon ontvangt en weer teruggeeft
Met al zijn gloed. Ik was daarin verdiept
En oogenblikk'lijk viel mij hierbij in
De roemlooze Ajax.
Wat man, o hemel! een echt paard, onkundig
Van wat hij is. Natuur, hoe menig ding
Wordt laag geschat, schoon kost'lijk voor 't gebruik,
Hoe menig ander is naar schatting kost'lijk,
Maar arm in waarde! Morgen zien wij nu, —
Een daad, door louter toeval hem bedeeld! —
Ajax beroemd! Ach, wat toch enk'len doen,
Terwijl een ander niets doet!
Hoe sluipen enk'len bij Fortuin in gunst,
En speelt een ander zotskap in haar oog!
Hoe doet zich de een te goed aan and'rer roem,
Terwijl, hoe rijk ook, trots gebrek moet lijden!
Zie maar die Grieksche vorsten, — hoe zij reeds
Dien plompen Ajax op den schouder kloppen,
Als stond zijn voet op Hectors heldenborst
Bij Troje's jammerkreten!

Achilles.

'k Geloof u, want zij gingen mij voorbij,
Als vrekken 't beed'laars doen: geen hunner gaf mij
Goed woord of blik. Mijn daden dus vergeten?

Ulysses.

De tijd, heer, draagt een knapzak op den rug,

Waarin hij brokken zamelt voor 't vergeten,
Een monster, lijvig van ondankbaarheden;
De brokken, goede daden zijn 't, verslonden
Zoo ras ze ontstaan zijn, even ras vergeten
Als zij volbracht zijn; slechts volharding, vriend,
Houdt de eere blank; want vroeg're daden hangen,
Terstond oudmodisch, als een roestig harnas
Ten toon, voor spot. Treed immer voort, terstond,
Want de eere wandelt op een pad, welks smalte
Voor één slechts ruimte heeft. Dus, houd het pad,
Want roembegeerte heeft een duizend zoons,
Die, de een den ander, dringen; wijkt gij uit,
Of treedt gij zijwaarts van het rechte pad,
Dan stroomen ze allen toe als 't wassend tij,
Voorbij u, u vooruit;
Of als een ros, in 't voorst gelid gevallen,
Ligt ge als plaveisel voor den lagen nazwerm,
In 't stof vertrapt; en wat zij nù verrichten,
Hoe klein bij wat gij vroeger deedt, weegt meer;
De tijd is als een gastheer naar de wereld,
Die flauw de hand drukt van een gast, die gaat,
Maar de armen uitbreidt of hij vliegen wil,
Naar hem die komt; het welkom wordt geglimlacht,
Het afscheid flauw gezucht. O nimmer wachte
Deugd eenig loon voor wat zij eenmaal was;
Want schoonheid, geest, geboorte,
Krijgsroem en lichaamssterkte, liefde, vriendschap,
Weldadigheid, 't is alles aan den tijd,
Die nijdig is en last'rend, onderworpen.
Eén trek maakt heel de wereld saamverwant:
Eénstemmig prijst men nieuwgeboren pronk,
Ofschoon gemaakt, vervormd van oude zaken;
En heeft voor stof, met klatergoud bedekt,
Meer lof veil dan voor overstoven goud.
Het oog van nu prijst enkel 't iets van nu;

Dies geen verbazing, groote en een'ge held,
Dat alle Grieken thans voor Ajax knielen,
Daar wat zich roert veel eer de blikken boeit
Dan 't roerloos zijn. Eens gold hun juichen u,
En 't gold u nog, 't zou weer u kunnen gelden,
Als gij niet levend hier uzelf begroeft,
En niet uw roem hier in uw tent verborgt,
Gij, wiens roemruchtig strijden onlangs nog
De goden zelf bewoog partij te kiezen,
Ja, Mars tot strijden dreef.

Achilles.

Voor deze onthouding
Heb ik gegronde reed'nen.

Ulysses.

Doch daartegen
Zijn sterker gronden, en een held meer waardig.
Men weet, dat gij verliefd zijt op een dochter
Van Priamus, Achilles.

Achilles.

Wat! men weet, —

Ulysses.

Nu, acht gij dit een wonder?
Het toezicht in een welbewaakten staat
Kent ied'ren korrel schier van Plutus' goud,
Vermag de onmeetb're diepten zelfs te peilen,
Dringt tot het denken door, en, als de goden,
Onthult het dit schier in zijn stomme wieg.
Een wond're kracht, wier wezen geen bericht
Ooit heeft ontvouwd, woont in de ziel des staats;
Zij heeft een werking, godd'lijker van aard,
Dan woord of veder kenbaar maken kan.
Geheel 't verkeer, dat gij met Troje hadt,
Is ons, mijn vorst, zoo goed als u bewust.

En zeker, 't paste Achilles beter, Hector
Ter neêr te werpen dan Polyxena.
Maar 't grieft gewis daar ginds den jongen Pyrrhus,
Als door ons eilandrijk de Faam bazuint,
En alle Grieksche meisjes tripp'lend zingen:
„Held Hector's zuster deed Achilles bukken,
Maar Hector's val held Ajax lauw'ren plukken."
Vaarwel, mijn vorst, de vriendschap deed mij spreken;
De nar glijdt over 't ijs, dat gij zoudt breken.

(Ulysses *af.*)

Patroclus.

Hoe vaak, Achilles, wees ik ook hierop.
De vrouw, die onbeschaamd, een manwijf wordt,
Wekt minder afkeer dan de man, verwijfd
Als 't hand'lenstijd is. Mij treft groote blaam;
't Zou mijn geringe strijdlust zijn, zoo waant men,
Die, bij uw groote vriendschap, u weerhoudt.
Dies, op, mijn vriend; de week'lijke Cupido
Omklemt dan dartel u den hals niet langer;
Schud, als de leeuw een dauwdrop van zijn maan,
Hem af tot damp!

Achilles.

Strijdt Ajax tegen Hector?

Patroclus.

Ja, en hij oogst wellicht veel roem door hem.

Achilles.

Ik zie, mijn naam staat op het spel; mijn roem
Wordt zwaar bezoedeld.

Patroclus.

O verhoed dit dan!
Een wond door eigen hand geneest niet licht.
Wie onmacht toont, niet handelt als dit moet,
Geeft aan 't gevaar een volmacht om te schaden;

En dit besluipt ons listig, als een koorts,
Juist als wij nietsdoend in de zon ons koest'ren.

Achilles.

Ga, vriend Patroclus, roep Thersites hier.
De nar ga Ajax vragen, dat hij mij
De vorsten der Trojanen na 't gevecht
Hier noodig', ongewapend. Als een vrouw
Ben ik belust, ja van 't verlangen ziek,
Den grooten Hector in 't gewaad des vredes
Te zien, te spreken, zijn gelaat te aanschouwen,
En oog in oog. — De moeite is u gespaard!

(Thersites *komt op.*)

Thersites.

Een wonder!

Achilles.

Wat!

Thersites.

Ajax loopt het veld op en neer en zoekt zichzelf.

Achilles.

Hoe zoo?

Thersites.

Hij moet morgen zijn tweegevecht met Hector houden, en is zoo profetisch trotsch op een heldenwaardige ranselpartij, dat hij raast zonder een woord te spreken.

Achilles.

Hoe kan dat?

Thersites.

Wel, hij stapt op en neer als een pauw; één schrede, en dan weer stilstand; peinst als een waardin, die geen rekentafel heeft dan haar brein om het gelag op te teekenen; bijt zich op de lip met een blik van staatsmans-

wijsheid, als wilde hij zeggen, dat er wel verstand steekt in zijn hoofd, als het er maar uit wilde; en zoo is het ook; maar het huist zoo koud in hem als vuur in een keisteen en komt alleen door slaan voor den dag. De man is voor eeuwig verloren; want als Hector hem in het gevecht den nek niet breekt, doet hij het zichzelf door inbeelding. Hij kent mij niet; ik zeide: „Goeden morgen, Ajax!" en hij antwoordt: „Dank, Agamemnon!" Wat dunkt u van zulk een man, die mij voor den veldheer houdt? Hij is een echte landvisch, sprakeloos, een monster. De pest haal' dien eigenwaan; een mensch kan dien aan weerskanten dragen, als een leêren wambuis.

Achilles.

Gij moet mijn afgezant bij hem wezen, Thersites.

Thersites.

Wie? ik? hij zal niemand antwoord geven; hij maakt van het niet antwoorden zijn beroep; spreken is goed voor bedelaars; hij heeft zijn tong in zijn armen. Ik wil hem eens u voordoen; laat Patroclus zijn vragen tot mij richten, en gij zult de vertooning van Ajax zien.

Achilles.

Ga tot hem, Patroclus; zeg hem, dat ik den held Ajax nederig vraag, den allerdappersten Hector uit te noodigen, om ongewapend in mijn tent te komen, en voor diens persoon vrijgeleide te verwerven van den groothartigen en allerdoorluchtigsten zes- of zevenwerf geëerden opperveldheer van het Grieksche leger, Agamemnon, *et cætera.* Doe dit eens!

Patroclus.

Jupiter zegene den grooten Ajax!

Thersites.

Hum!

Patroclus.

Ik kom van den edelen Achilles, —

Thersites.

Ha!

Patroclus.

Die u zeer nederig vraagt, Hector uit te noodigen om in zijn tent te komen, —

Thersites.

Hum!

Patroclus.

En vrijgeleide voor hem te verwerven van Agamemnon.

Thersites.

Agamemnon!

Patroclus.

Ja, heer.

Thersites.

Ha!

Patroclus.

Wat is uw antwoord, heer?

Thersites.

God zij met u, van ganscher harte.

Patroclus.

Uw antwoord, heer?

Thersites.

Als het morgen een schoone dag is, zal het tegen elf uur zoo of zoo gaan: in allen gevalle, duur zal hij mij betalen, eer hij mij heeft.

Patroclus.

Maar uw antwoord, heer?

Thersites.

Vaarwel, van ganscher harte!

Achilles.

Nu, maar zoo is hij toch niet gestemd?

Thersites.

Neen, maar zoo is hij ontstemd. Wat er voor muziek in hem zal wezen, als Hector hem de hersens heeft ingeslagen, weet ik niet; maar ik ben er zeker van, geene, tenzij de vedelaar Apollo zijn pezen neemt en er darmsnaren van maakt.

Achilles.

Kom nu, gij moet terstond een brief hem brengen.

Thersites.

Laat mij er liever een brengen aan zijn paard, want dat is een bevattelijker creatuur dan hij.

Achilles.

Mijn geest is neev'lig als een troeb'le bron;
Ik kan er zelf den bodem niet van zien.

(Achilles *en* Patroclus *af.*)

Thersites.

Ik wenschte, dat de bron van uw geest weer helder was, opdat ik er een ezel uit drenken kon. Ik zou liever een luis in een schapevacht zijn, dan zulk een dappere domheid.

(Thersites *af.*)

VIERDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Troje. *Een straat.*

Van de eene zijde komen op: Æneas *en een Bediende met een toorts, van de andere* Paris, Deiphobus, Antenor, Diomedes *en Anderen, met toortsen.*

Paris.

Zie! ho, wie daar?

Deiphobus.

De vorst Æneas is 't.

Æneas.

De prins hier, in persoon?
Had ik zoo goeden grond om lang te slapen,
Als gij, prins Paris, niets dan hemelplichten
Ontrukten mij aan mijne bedgenoot.

Diomedes.

'k Beaam dit. — Goeden morgen, vorst Æneas!

Paris.

Een dapp're Griek, Æneas; heet hem welkom.
Zoo schetstet gij hemzelf door uw verhaal,

Hoe Diomedes dag voor dag in 't veld
Een week lang u bestookte.

Æneas.

Heil u, held,
Bij elk verkeer der kalme wapenschorsing;
Maar bij den eersten kamp een groet, zoo norsch,
Als 't hart bedenken kan of moed kan bieden.

Diomedes.

En 't een en 't and're is Diomedes welkom.
Ons beider bloed is kalm nu, zoo lang heil!
Doch brengt weêr krijg ons saâm, bij Jupiter,
Dan maak ik weder op uw leven jacht,
Met alle kracht, volharding en beleid.

Æneas.

En jagen zult gij dan een leeuw, die vlucht
Met omgewend gelaat. — Wees vriend'lijk nu
Gegroet in Troje; bij Anchises' leven,
Wees welkom hier. Ik zweer bij Venus' hand,
Geen mensch, die met zoo vuur'gen gloed het wezen,
Dat hij begeert te dooden, eeren kan.

Diomedes.

'k Gevoel hetzelfde. — Jupiter, o spaar,
Mag niet zijn dood de roem zijn van mijn zwaard,
Æneas' leven duizend zonnekringen!
Doch laat hem, tot mijn eeuwige eere, sterven,
Gewond aan ieder lid, en morgen reeds!

Æneas.

Wij kennen elkaâr goed.

Diomedes.

Ja wis; en boozer
Elkaâr te kennen is ons beider wensch.

Paris.

De meest verbolgen vriendengroet en de edelst-
Haatvolle vriendschap is dit, die mij ooit
Ter oore kwam. — Zoo vroeg in touw, mijn vorst?

Æneas.

De koning riep mij op; 'k weet niet, waartoe.

Paris.

Mijn zending meldt u dit: voer dezen Griek
Naar Calchas' huis; men geeft Antenor vrij,
Maar neemt de schoone Cressida in ruil.
Verzel ons dus, of — spoed u, zoo gij wilt,
En kom daar voor ons aan. Naar ik vermoed, —
Of liever, noem 't vermoeden zeker weten, —
Toeft daar van nacht mijn broeder Troilus;
Ga, wek hem, en bericht hem, dat wij naad'ren,
En ook waarom. Ik vrees, dat wij hem zeer
Onwelkom zijn.

Æneas.

Dit kan ik u verzeek'ren;
Eer wenscht hij Troje weg, naar Griekenland,
Dan Cressida uit Troje weg.

Paris.

Het moet;
Het is de bitt're nooddwang van den tijd,
Die dit verlangt. Ga voor, mijn vorst, wij volgen.

Æneas.

Nu, goeden morgen dan; het zij.

(ÆNEAS *af.*)

Paris.

Nu, eed'le Diomedes, zeg ronduit, —
In naam van onze goede kameraadschap, —

Wie, dunkt u, is de schoone Helena meer waardig,
Ikzelf of Menelaus?

Diomedes.

't Staat gelijk:
Hij is wel waardig haar te erlangen, die,
Wat vlek hare eer bezoed'le, naar haar streeft
Met zooveel hellepijn en aardsche schatten;
En gij ook, haar te houden, wijl gij haar,
Niet lettend op den bijsmaak harer schande,
Met zware geld- en vriendenoffers hoedt;
Hij, pruilend horendrager, dronk volgaarne
't Bezinksel van een aangebroken vat;
Gij, wellust zoekend, wilt uit hoerelenden
U kroost verwekken; dus, u beider waarde
Weegt even zwaar, of weegt er een iets meer,
Dan drukt de lichtekooi zijn schaal iets neer.

Paris.

Gij zijt te bitter voor uw landgenoote.

Diomedes.

Zij is het voor haar land; want, hoor mij, Paris:
Voor elken overspeel'gen drup haars bloeds
Bezweek eens Grieken leven, voor elk grein,
Dat haar besmet, verdorven lichaam weegt,
Stierf een Trojaan. Veel minder goede woorden
Heeft ze ooit geuit, sinds zij begon te spreken,
Dan Grieken en Trojanen zijn bezweken.

Paris.

Vriend Diomedes, als een kooper doet gij,
En smaalt op iets, dat gij te koopen wenscht;
Maar ik ken hare waarde en zwijg dus stil;
Ik roem alleen, wat ik verkoopen wil. —
Hier, dezen weg!

(Beiden af.)

TWEEDE TOONEEL.

Aldaar. *Een binnenplaats van* PANDARUS' *huis.*

TROILUS *en* CRESSIDA *komen op.*

Troilus.

Blijf, liefste, ginds; de morgenlucht is koud.

Cressida.

Dan, liefste prins, wil ik mijn oom gaan roepen,
Dat hij de poort u open'.

Troilus.

Stoor hem niet;
Naar bed, naar bed; slaap dekke uw lieflijke oogen,
En boeie uw zinnen in een rust zoo zoet,
Als de onbewuste kindsheid.

Cressida.

Vaar dan wel!

Troilus.

Ik bid u, thans naar bed!

Cressida.

Zijt gij mij moede?

Troilus.

O Cressida, zoo niet de roer'ge dag,
Door 't leeuwriklied ontwaakt, de kraaien opriep,
Maar droomster nacht ons dart'len bleef omhullen,
Dan scheidde ik niet.

Cressida.

De nacht was al te kort.

Troilus.

Die booze heks! voor zondaars kruipt zij traag,
Als helletijd, en vliedt van liefde-omarming
Met vleugels, sneller dan gedachtenvlucht.
Doch gij vat koude en wijt het mij dan.

Cressida.

Toef!
Gij mannen wilt nooit toeven.
O dwaze Cressida! 'k Had moeten weig'ren,
Dan hadt gij wel getoefd. Hoor! iemand op!

Pandarus *(van binnen).*

Wat! alle deuren' open?

Troilus.

't Is uw oom.

Cressida.

Haal' hem de pest! nu zal hij met mij spotten;
Dat zal me een leven zijn!

(Pandarus *komt op.*)

Pandarus.

Hoe is 't, hoe is 't? hoe duur zijn maagdebloempjes? —
Gij, meisjen, spreek! waar is mijn nichtjen Cressida?

Cressida.

Loop naar de galg, gij booze, spotzieke oom!
Eerst brengt gij mij er toe, — dan volgt uw hoon.

Pandarus.

Waartoe? waartoe? — dat zij het dan zegge! — waartoe heb ik u gebracht?

Cressida.

Komj, kom! foei, welk een hart! nooit zijt gij goed;
En laat niet toe, dat and'ren 't zijn.

Pandarus.

Ha, ha! Ach, gij arm ding! gij arm gekkinnetjen! Hebt gij van nacht niet geslapen? wilde hij niet laten slapen, die booze man? dat een bietebauw hem hale!

(Er wordt geklopt.)

Cressida.

Zeide ik 't u niet? — Klop liever hem op 't hoofd! —
Wie is daar toch? Goede oom, ga gij eens zien. —
Mijn prins, kom gij weer mede naar mijn kamer; —
Wat spotlach, foei! als doelde ik op iets ergs!

Troilus.

Ha ha!

Cressida.

Gij hebt het mis; aan zoo iets denk ik niet.

(Er wordt weder geklopt.)

Dat kloppen is gemeend: naar binnen, kom!
'k Wilde om half Troje niet, dat men u hier zag.

(TROILUS *en* CRESSIDA *af.*)

Pandarus *(naar de deur gaande).*

Wie is daar? wat beteekent dat? wilt gij de deur inslaan? Nu, nu, nu, wat moet dat?

(ÆNEAS *komt op.*)

Æneas.

Goeden morgen, heer, goeden morgen!

Pandarus.

Wie is daar? Vorst Æneas! Op mijn eer,
Ik kende u niet. Wat nieuws brengt gij zoo vroeg?

Æneas.

Spreek, is prins Troilus niet hier?

Pandarus.

Hier? wat zou hij hier doen?

Æneas.

Kom, kom, hij is hier wel; ontken maar niet;
't Is van belang voor hem, dat ik hem spreek.

Pandarus.

Is hij hier, zegt gij? 't is meer dan ik weet, daar wil op zweren; — om de waarheid te zeggen, ik ben laat thuis gekomen. Wat zou hij hier doen?

Æneas.

Hij? — Nu, waarachtig; — maar ja, gij zult hem schaden, zonder het te weten. Uit louter trouw zult gij verraad aan hem plegen. Kom, weet vrij niets van hem, maar ga en haal hem hier; ga!

(Troilus *komt weder op.*)

Troilus.

Hoe is 't, wat is de zaak?

Æneas.

'k Heb nauwlijks tijd om u te groeten, prins,
Zoo eischt mijn zending spoed. Terstond verschijnen
Uw broeder Paris hier, Deiphobus,
Een Griek, held Diomedes, en Antenor,
Die uitgeleverd is, maar daad'lijk moeten
Wij, binnen 't uur, vóor 't eerste morgenoffer,
Voor hem in Diomedes' handen afstaan
De jonkvrouw Cressida.

Troilus.

Is dit besloten?

Æneas.

Door Priamus en Troje's breeden raad;
Zij komen reeds om de uitspraak te voltrekken.

Troilus.

Wee, mijn veroov'ring spot met mij!
Ik ga hun tegen; — maar gij hebt, Æneas,
Toevallig mij ontmoet, vondt mij niet hier.

Æneas.

Goed, goed, mijn prins; natuurs geheimen zijn
Niet beter met stilzwijgendheid begaafd.

(TROILUS *en* ÆNEAS *af.*)

Pandarus.

Is het mogelijk? nauwelijks gewonnen en reeds verloren? De duivel hale dien Antenor! de jonge prins zal waanzinnig worden. De pest treffe Antenor! ik wenschte, dat zij hem den nek hadden gebroken!

(CRESSIDA *komt weder op.*)

Cressida.

Hoe is 't? wat is er hier te doen en wie was daar?

Pandarus.

Ach, ach!

Cressida.

Wat zucht gij zoo? waar is mijn liefste? weg?
Spreek toch, beste oom! wat is er gaande?

Pandarus.

O, ware ik even diep onder den grond als ik er boven ben!

Cressida.

O, alle goden! — wat is er?

Pandarus.

Ik bid u, ga binnen. O, waart gij nooit geboren! Ik wist, dat gij zijn dood zoudt zijn. — O, arme prins! — Die verwenschte Antenor!

Cressida.

Ik bid, ik smeek, lieve oom, u op mijn knieën,
Ik smeek u, zeg, wat is er?

Pandarus.

Gij moet heen, deerne, gij moet heen; gij zijt uitgewisseld tegen Antenor. Gij moet naar uw vader, gij moet van Troilus weg; het zal zijn dood zijn, zijn ondergang; hij komt dit niet te boven.

Cressida.

O eeuw'ge goden! — Neen, ik wil niet gaan.

Pandarus.

Gij moet.

Cressida.

Ik wil niet, oom; mijn vader is vergeten;
De stem van 't bloed is stom in mij; geen vriend,
Geen broeder, geen verwant, geen ziel is mij
Zoo na als Troilus. — O eeuw'ge goden!
Noemt Cressida de kroon van alle valschheid,
Verzaakt zij Troilus. Tijd, nood en dood,
Doet vrij dit lijf het uiterste geweld aan;
Toch blijft steeds mijner liefde hechte grondvest
En bouw zoo vast als 't middelpunt der aard,
Dat alles aantrekt. — Ik ga binnen, ween, —

Pandarus.

Ja, doe dit, doe dit.

Cressida.

En ruk mij 't glanzend haar uit, en ik rijt
Mijn veelgeprezen wangen op, en snik
Mijn stemme heesch door de' uitroep: Troilus!
En breek mij 't hart. Ik wil niet weg van Troje!

(Beiden af.)

DERDE TOONEEL.

Aldaar. *Voor het huis van* PANDARUS.

PARIS, TROILUS, ÆNEAS, DEIPHOBUS, ANTENOR *en* DIOMEDES *komen op.*

Paris.

't Is volle morgen, en het uur, bepaald
Om aan den dapp'ren Griek haar uit te leev'ren,
Is weldra daar. — Mijn broeder Troilus,
Zeg gij de jonkvrouw, wat zij heeft te doen,
En dring op spoed aan.

Troilus.

Gaat dan in haar huis;
Ik zal terstond haar tot den Griek geleiden.
En acht, zoo ik in zijne hand haar stel,
Die een altaar en Troilus, uw broeder,
Een priester, die zijn eigen hart daar offert.

(TROILUS *af.*)

Paris.

Wat liefde is, weet ik, en ik wenschte, dat ik
Niet slechts beklagen, maar ook helpen kon. —
Treedt binnen, heeren, als gij wilt.

(Allen af.)

VIERDE TOONEEL.

Aldaar. *Een vertrek in* PANDARUS' *huis.*

PANDARUS *en* CRESSIDA *komen op.*

Pandarus.

Bedaard, bedaard, kind, matig u!

Cressida.

Wat spreekt gij mij van matiging?
De smart is vol, scherp, diep, die ik gevoel,
En even overweldigend als dat,
Wat haar verwekt; is matiging dan moog'lijk?
Kon ik op een'ge wijs mijn hartstocht dempen,
Afkoelen, dat zij zwakker werd van gloed,
Dan kon ik evenzoo mijn smart verzachten;
Maar neen, niets is er dat mijn hart verkilt,
Niets, dat, na zulk verlies, mijn jammer stilt!

(Troilus *komt op.*)

Pandarus.

Hier, hier, hier komt hij. — Ach, die arme duifjes!

Cressida.

O, Troilus, Troilus!

(Zij omarmt hem.)

Pandarus.

O welk een schouwspel, dit paartjen! Laat mij u ook omarmen! „O hart," zooals het schoone liedjen luidt:

„O hart, o zwaar beladen hart,
Wat zucht ge en kunt niet breken?"

waarop hij weer antwoordt:

„Wijl gij geen troost vindt in uw smart,
Door vriendschap noch door spreken."

Nooit was er een rijm meer waar. Laten wij niets wegwerpen, want wij kunnen het beleven, dat wij zulk een vers noodig hebben, dit zien wij, dit zien wij. Hoe is het, mijn lammetjes?

Troilus.

O 'k min u, Cressida, zoo sterk, zoo rein,
Dat zaal'ge goden, op mijn min verstoord,

Die vuur'ger gloeit, dan ooit gebed tot hen
Van koude lippen stroomt, u mij ontrukken.

Cressida.

Zijn goden ijverzuchtig?

Pandarus.

Ja, ja, ja, ja, dit ziet men duid'lijk.

Cressida.

En is het waar, moet ik van Troje weg?

Troilus.

Afschuw'lijk waar.

Cressida.

En ook van Troilus?

Troilus.

Van Troje, en ook van Troilus.

Cressida.

Is 't moog'lijk?

Troilus.

En wel terstond; des noodlots wrevel stoot
Het afscheidnemen zelfs terug, verbiedt
Norsch elk vertoef, ontzegt wreed onzen lippen
Zich te vereenen, hindert met geweld
Innige omarming, wurgt de liefdeseeden
In onzes adems barensweeën reeds.
Wij tweeën, die met zooveel duizend zuchten
Elkander kochten, moeten ons verkoopen
Voor één, één korten, uitgestooten zucht.
De booze tijd steekt, met de haast eens diefs,
Zijn rijken roofbuit op, hij weet niet hoe;
Zooveel vaarwels, als hemelsterren schitt'ren,
Bezegeld, een voor een, door woord en kus,
Propt hij te zaâm in één kaal, koud „vaarwel!",

En scheept ons af met éen armzaal'gen kus,
Vergald door 't zilt van uitgesnikte tranen.

Æneas *(van buiten).*

Prins, is de jonkvrouw nu gereed?

Troilus.

Hoor, dit geldt u. Zoo roept de schutsgeest, zegt men,
Zijn „Kom!" tot hem, die daad'lijk sterven moet.
Vraag hun te wachten; zeg, dat ze aanstonds komt.

Pandarus.

Waar zijn mijne tranen? drupt neer, opdat deze storm bedare, of mijn hart wordt met zijne wortels meêgesleurd!

(Pandarus *af.*)

Cressida.

Dus moet ik naar de Grieken?

Troilus.

Ja, niets helpt.

Cressida.

Een weevol meisjen bij de dart'le Grieken!
Wanneer zien wij elkaar terug?

Troilus.

Hoor mij, geliefde. Blijft uw harte trouw, —

Cressida.

Ik trouw! hoe, vriend, welk een onzaal'ge twijfel?

Troilus.

Neen, laat ons zacht zijn bij dit onderhoud;
Bedenk, ons afscheid is 't.
Ik zeg niet „blijf mij trouw", als twijfelde ik,
Want zelfs den dood wierp ik mijn handschoen voor,
Dat in uw hart geen smet te vinden is;
Dit „blijf getrouw" zeide ik alleen, om zoo
Mijn volgende betuiging in te kleeden;
Blijf trouw, dan zie ik u terug.

Cressida.

O prins, gij zult u in gevaren storten,
Talloos en dreigend! Doch getrouw, ik blijf het.

Troilus.

Gevaar wordt mij een vriend. Draag deze mouw.

Cressida.

Gij dezen handschoen. Wanneer zie ik u?

Troilus.

Ik koop de Grieksche wachten om en kom
U in de nacht bezoeken. Maar, blijf trouw!

Cressida.

O hemel, weer dat: „blijf mij trouw"!

Troilus.

Hoor, lief, waarom ik 't zeg.
Rijk is de Grieksche jong'lingschap begaafd;
Hun minnende aard, gesteund door lichaamsschoon,
Door oef'ning en beschaving sterk, bruischt op;
Hoe alles saam, gestalte, geest en nieuwheid
Kan boeien, ach, rechtmatige ijverzucht, —
Ja, 'k bid u, noem 't een vrome zonde, — wekt
Mij zorg en angst.

Cressida.

Wee! gij bemint mij niet.

Troilus.

Dan sterve ik als een schurk!
Neen, niet uw trouw betwijfel ik, veeleer
Mijn eigen waarde: zingen kan ik niet,
Noch fraaie dansen hupp'len, lief'lijk praten,
Noch fijne spelen spelen; fraaie kunsten,
Waarin de Grieken sterk zijn en gevat;
Maar 'k weet, in elk van deze gaven loert

Een stille duivel, zwijgend doch welsprekend,
Die sluw verzoekt. O laat u niet verzoeken!

Cressida.

Gij denkt, dat ik 't zou willen?

Troilus.

Neen; maar toch,
Iets kan gebeuren, schoon wij 't zelf niet willen;
Soms zijn wij duivels voor onszelf, verzoeken
De zwakheid onzes geestes, door te roekloos
Vertrouwen op zijn wankelbare kracht.

Æneas *(van buiten).*

Mijn waarde prins!

Troilus.

Kom, kus me; en laat ons scheiden.

Paris *(van buiten).*

Nu, Troilus!

Troilus.

Kom, waarde broeder, herwaarts,
En breng Æneas en den Griek met u.

Cressida.

Mijn prins, gij blijft mij trouw?

Troilus.

Wie, ik? helaas! het is mijn zwak, mijn ondeugd:
Wie ook met list naar aanzien vissche, ik vang
Door echte trouw eenvoudigheid alleen;
Wie ook hun koop'ren kronen sluw vergulden,
Ik draag eenvoudig, waar, de mijne bloot.
O twijfel niet; mijn leuze is steeds geweest:
„Eenvoudig, trouw!" — niet verder reikt mijn geest.

(Æneas, Paris, Antenor, Deiphobus *en* Diomedes *komen op.*)

Diomedes, welkom hier. Deze is de jonkvrouw,
Voor wie Antenor uitgewisseld wordt.
'k Zal aan de poort haar aan u overgeven,
En onderweg haar schild'ren, hoe zij is.
Houd haar in eere, en, eed'le Griek, voorwaar,
Hebt gij mijns zwaards genade ooit in te roepen,
Noem Cressida, en veilig zult gij zijn,
Als Priamus in Troje.

Diomedes.

Schoone jonkvrouw,
Spaar vrij den dank, dien deze prins verwacht;
Der oogen glans aan uwer wangen hemel
Verzekert allerwege u gunst; en mij
Zult gij gebiedster zijn, mij gansch beheerschen.

Troilus.

Niet hoff'lijk, Griek, behandelt gij mij daar,
Dat gij mijn bede niet bezeeg'len wilt,
Maar zelf haar prijst. Ik zeg u, Griekenvorst,
Zij zweeft zoo ver te hoog voor uwen lof,
Als gij onwaardig zijt haar knecht te heeten.
Ik zeg u, wees haar goed, doe 't op mijn last,
Want, bij den gruwb'ren Pluto, doet gij 't niet,
Al ware Achilles' reuzenlijf uw schutse,
Dan kost het u den hals.

Diomedes.

Wees kalmer, prins,
En gun aan mij als afgezant mijn voorrecht
Van vrij te spreken; ben ik van hier weg,
Dan handel ik naar mijnen wil. Wat, prins!
Niets doe ik op bevel. Men zal haar schatten
Naar hare waarde; doch schrijft gij dit voor,
Een man van eer en moed zegt: „geen gehoor!"

Troilus.

Komt, naar de poort. — Maar, Diomedes, weet,
Dit pochen brengt u nood en angst en leed. —
Reik, jonkvrouw, mij de hand; en onder 't gaan
Brenge overleg ons raad en uitkomst aan.

(Troilus, Cressida *en* Diomedes *af.*)

(Trompetgeschal.)

Paris.

Hoor, Hectors sein!

Æneas.

Hoe spilden wij deze' ochtend!
De vorst moet mij voor traag, nalatig houden;
Ik had beloofd, hem voor te zijn in 't veld.

Paris.

't Is Troilus te wijten. Komt, te velde!

Deiphobus.

Ja, fluks ons toegerust!

Æneas.

Juist, met den blijden spoed eens bruidegoms
Ons opgemaakt om Hectors spoor te volgen;
Wat heden Trojes roem beschermt en hoedt,
Is zijne waarde alleen, zijn heldenmoed.

(Allen af.)

VIJFDE TOONEEL.

Het Grieksche legerkamp. Een strijdplaats is afgeperkt.

AJAX *komt op, in volle wapenrusting, verder* AGAMEMNON, ACHILLES, PATROCLUS, MENELAUS, ULYSSES, NESTOR, *en Anderen.*

Agamemnon.

Daar staat gij, frisch en kloek ten strijd gerust,
Nog voor uw tijd gereed, met vuur'gen moed.
Schalle uw trompet een luiden roep naar Troje,
Ontzaglijke Ajax; dat de lucht, verschrikt,
Uws grooten tegenstanders hoofd doordring',
Hem herwaarts blaaz'!

Ajax.

Trompetter, neem mijn beurs;
Blaas thans uw long en koop'ren buis te bersten;
Blaas, knaap, totdat uw wang in ronde zwelling
Den blaaskaak Aquilo te schande maak'!
Kom, span uw borst, en springe u 't bloed uit de oogen;
Gij blaast om Hector.

(Trompetgeschal.)

Ulysses.

Geen antwoord schalt.

Achilles.

't Is vroeg nog op den dag.

Agamemnon.

Zie! Diomedes wis met Calchas' dochter?

Ulysses.

Hij is het; ik herken hem aan zijn gang;
Hij richt zich op de teenen op; zijn geest,
Die 't hooge nastreeft, heft hem op van de aard.

(DIOMEDES *komt op, met* CRESSIDA.)

Agamemnon.

Is dit de jonkvrouw Cressida?

Diomedes.

Zij is 't.

Agamemnon.

Wees welkom bij de Grieken, schoone jonkvrouw!

Nestor.

Onze opperveldheer groet u met een kus.

Ulysses.

Maar op dit veld zij hij geen opperst heer;
Komt, kussen wij haar allen naar de rij.

Nestor.

Een loff'lijk, hoff'lijk voorstel; ik begin.
Zooveel voor Nestor.

Achilles.

Ik wil den winter van den mond u nemen;
Achilles heet u welkom.

Menelaus.

Een goeden grond tot kussen had ik eens.

Patroclus.

't Zij; maar dit geeft geen grond om thans te kussen.
Zóo drong stoutmoedig Paris met zijn mond
Zich tusschen u en uwen goeden grond.

Ulysses.

O bitter leed, ja, in ons vleesch een doorn!
Want om dien hoon verguldt ons bloed zijn hoorn.

Patroclus.

Die was voor Menelaus; — nu de mijne;
Patroclus kust u.

Menelaus.

Scherts, zoo zilt als brem!

Patroclus.

Paris en ik, wij kussen steeds voor hem.

Menelaus.

'k Wil zelf mijn kus. — Gun, jonkvrouw, mij dien lust.

Cressida.

Spreek, geeft gij of ontvangt gij, als gij kust?

Patroclus.

Hij neemt en geeft.

Cressida.

Nu dan, 'k verwed mijn leven:
Gij neemt een beet'ren kus dan gij kunt geven;
Daarom: geen kus!

Menelaus.

Ik bied u meer en geef er drie voor één.

Cressida.

Gij hebt er over, zie ik; dank u, neen!

Menelaus.

Er over, jonkvrouw? dat heeft ieder man.

Cressida.

Neen, Paris niet; die spaart niet op; 't is waar,
Want gij zijt één en Paris is een paar.

Menelaus.

Wat felle krab!

Cressida.

Geen wond toch, wil ik zweren.

Ulysses.

Neen; zou uw nagel ooit zijn horen deren? —
Mag ik u, jonkvrouw, bidden om een kus?

Cressida.

Gij moogt.

Ulysses.

Ik wensch dien zeer.

Cressida.

Nu, bedel dus.

Ulysses.

Alsdan, bij Venus, zij een kus de mijne,
Als Helena weer maagd is, en de zijne.

Cressida.

'k Erken de schuld; vervalt hij, maan dan vrij.

Ulysses.

Zoo is de kus op Nimmerdag eerst mij.

Diomedes.

Jonkvrouw, een woord: volg thans mij naar uw vader.
(DIOMEDES *geleidt* CRESSIDA *heen.*)

Nestor.

Dat meisje' is bij de hand!

Ulysses.

O schande op haar!
Bij haar spreekt alles: oogen, wangen, lippen;
Haar voet zelfs spreekt; haar wulpsche geest komt uit
Aan ieder lid, bij elken draai en wending.
O, die aanhaal'gen, die, zoo glad van tong,
Een groet, eer die geuit werd, welkom heeten
En 't boek van haar gedachten openslaan
Voor elk, wien 't lust te lezen! Reken haar
Gelegenheids onkuische en lichte buit
En dochters van den boozen lust.
(Trompetgeschal.)

Allen.

Een sein van Troje.

Agamemnon.

Ginder komt de stoet.

(HECTOR *komt op, in volle wapenrusting; verder* ÆNEAS, TROILUS *en andere Trojanen, met Gevolg.*)

Æneas.

Heil, Grieksche heldenschaar! Wat eer wacht hem,
Die zegepraalt? Of wenscht gij, dat men eerst
Den overwinnaar kent? Verlangt gij, dat de strijders
Met alle kracht elkander tot het uiterst
Bekampen, of zal hen een machtwoord scheiden,
Vooraf bij 't reeg'len van den strijd bepaald?
Dit vraagt u Hector.

Agamemnon.

Wat is Hectors wensch?

Æneas.

Het is hem één; hij schikt zich naar uw uitspraak.

Achilles.

't Is Hector waardig; maar 't is stout gesproken,
Met een'gen trots, als werd de tegenstander
Gering geschat.

Æneas.

Heer, zijt gij niet Achilles,
Hoe heet gij dan?

Achilles.

Zoo niet Achilles, niets.

Æneas.

Achilles dus; maar, hoe dit zij, weet dit: —
Door 't uiterste van grootte en kleinheid blinken

In Hector dapperheid en hoogmoed uit:
Die bijna zoo onmeet'lijk als 't heelal,
Deez' ledig als het niets. Begrijp hem wel,
En dat, wat hoogmoed schijnt, is hoff'lijkheid.
Ajax is half uit Hectors bloed gestamd;
En daarom bleef de halve Hector thuis;
Half-harts, half-hands, komt Hector half in 't veld,
Nu 't dezen Griek, die half Trojaan is, geldt.

Achilles.

Een meisjeskampstrijd dus? — O, ik begrijp!

(Diomedes *komt terug.*)

Agamemnon.

Daar komt vorst Diomedes. — Eed'le ridder,
Steun Ajax als getuige; en zoo, als gij
Met vorst Æneas dezen kamp wilt reeg'len,
Zal 't wezen, 't zij op dood en leven, 't zij
Eén uitval slechts; de strijders zijn verwant,
Hun strijd dus half gebluscht, eer hij ontbrandt.

(Ajax *en* Hector *treden het kampperk binnen.*)

Ulysses.

Zij staan alreeds bereid.

Agamemnon.

Wie is daar die Trojaan met somber uitzicht?

Ulysses.

De jongste zoon van Priamus: echt ridder;
Schoon niet gerijpt, reeds roemrijk; vast van woord,
Met daden sprekend, daad'loos met de tong;
Niet ras vergramd; vergramd, niet ras bevredigd;
Van hart en hand steeds open, en steeds mild:
Hij geeft wat hij bezit, toont wat hij denkt,
Maar geeft slechts, als verstand zijn goedheid stuurt;

En siert met woorden niets onreins van zin;
Als Hector dapper, doch gevaarlijker;
Want Hector geeft, in toorn ontvlamd, vaak toe
Aan zachter stemming; hij, in 't vuur des strijds,
Woedt grimmiger dan liefde in ijverzucht.
Zijn naam is Troilus; op hem bouwt Troje
Een tweede hoop, niet minder dan op Hector.
Zoo zeide Æneas mij, die duim voor duim
Den jong'ling kent, en eens in Ilion
Vertrouw'lijk met mij sprekend, dus hem schetste.

(Trompetsein. HECTOR *en* AJAX *vechten.)*

Agamemnon.

Ha, welk een strijd!

Nestor.

Nu, Ajax, weer u goed!

Troilus.

Hector, gij slaapt; ontwaak!

Agamemnon.

Hij voert het zwaard uitmuntend; — goed zoo, Ajax!

Diomedes.

Niet verder, rust!

(De trompetten zwijgen.)

Æneas.

Laat dit genoeg zijn, vorsten.

Ajax.

'k Ben nog niet warm; hervatten wij den strijd.

Diomedes.

Dat Hector 't zegg'.

Hector.

Nu dan, ik wil niet meer.
Groot vorst, gij zijt mijns vaders zusterszoon,

Een bloedneef uit mijns grooten vaders stam;
De naverwantschap van ons bloed verbiedt
Bij ons het bloedig slechten van den kamp.
Ware in u zoo Trojaan en Griek vereend,
Dat gij kondt zeggen: „Deze hand is Grieksch,
Die echt Trojaansch; de spieren van dit been
Zijn Grieksch, van dat Trojaansch; mijn moeders bloed
Vloeit in mijn rechter wang, en dat mijns vaders
Stroomt in mijn linker, — bij den Oppergod,
Geen enkel Grieksch lid naamt gij van hier mede,
Waarop mijn zwaard geen merk des fellen strijds
Had ingegrift; maar de eeuw'ge goden wraken,
Dat u mijn dood'lijk zwaard een druppel bloeds
Van uwe moeder, mijn vereerde moei,
Ooit aftapp'! Laat mij u omhelzen, Ajax! —
Nu, bij den Dond'raar, gij hebt krachtige armen;
Gaarn liet zich Hector dus door u omvatten;
Nu, neef, u elken roem!

Ajax.

Ik dank u, Hector;
Gij zijt een al te nobel, open man;
Ik wilde u dooden, neef, en door uw val
Een rijken aanwas oogsten van mijn roem.

Hector.

Zelfs Neoptolemus, de wonderheld, —
Wiens helmkam zetel is der Faam, die luide
Daar uitschalt: „Dit is hij!" voedt niet den waan,
Op Hectors kosten zijnen roem te hoogen.

Æneas.

Men vraagt van beide zijden vol verwachting,
Wat gij gaat doen.

Hector.

Zij die aldus bevredigd:
Omarming is het eind. — Ajax, vaarwel!

Ajax.

Indien mijn beê gehoor vond, noodigde ik,
Wat zelden moog'lijk is, beroemde neef,
U uit, der Grieken tenten te bezoeken.

Diomedes.

't Is Agamemnons wensch; en ook Achilles
Verlangt held Hector wapenloos te zien.

Hector.

Æneas, roep mijn broeder Troilus
Naar hier, en deel dit minzaam onderhoud
Aan de Trojanen, die ons wachten, mede;
Zend hen naar huis. — Kom, neef, reik mij de hand;
Ik eet met u en wil uw helden zien.

Ajax.

Daar komt vorst Agamemnon ons begroeten.

Hector.

Wijs al de waardigsten mij aan bij name;
Achilles niet, dien kent mijn speurend oog
Aan zijn gestalte wis, zoo forsch en hoog.

Agamemnon.

Wees, strijdb're vorst, verwelkomd als door iemand,
Die gaarne zulk een vijand derven zou;
Doch dit, geen welkom is 't; versta dus beter:
Wat was, wat komt, is door vergetelheids
Onkenbaar puin bestelpt, door kaf verborgen;
Maar in deze' oogenblik heet trouw en waarheid,
Van alle looze valschheid vlekk'loos rein,
Met al de oprechtheid, die men Goden wijdt,
Uit 's harten grond u, groote Hector, welkom.

Hector.

Ik zeg u dank, grootmachtige Agamemnon.

Agamemnon (*tot* Troilus).

Roemrijk Trojanenvorst, niet minder u.

Menelaus.

Ik groet u, als mijn koninklijke broeder;
Krijgshaftig broederpaar, wees welkom hier!

Hector.

Wien geldt mijn antwoord?

Æneas.

De' eed'len Menelaus.

Hector.

U, vorst? Bij Mars' omstaalde vuist, heb dank!
O spot niet met deze' ongewonen eed;
Uw vroeg're vrouw zweert steeds bij Venus' handschoen;
Zij is zeer wel, doch droeg geen groet mij op.

Menelaus.

Noem thans haar niet; zij is me een steek door 't hart.

Hector.

Vergeef mij, zoo ik krenkte.

Nestor.

Ik zag, Trojaansche held, u vaak, dat gij
Uitvoerder van het noodlot, door de rijen
Der Grieksche jeugd een schrikbaar pad u baandet,
Uw Phrygisch ros, als Perseus, grimmig spoordet; —
'k Zag ook verbeurde levens, meen'ge zege
Door u versmaad, ja, dat ge uw dalend zwaard
Deedt zweven, niet liet vallen op gevall'nen;
Zoodat ik tot mijn strijdgenooten sprak:
„Ziet, daar is Jupiter, die levens uitdeelt!"
Ik zag ook rust u nemen, adem scheppen,
Terwijl een kring van Grieken u omsloot,
Als een Olympisch worst'laar; 'k zag dit alles,

Maar uwe trekken, steeds door staal omhuld,
Aanschouwde ik nooit. Uws vaders vader kende ik,
En streed met hem; hij was een wakker krijger;
Maar niet, neen, bij God Mars, ons aller hoofd,
Als gij. Laat van een grijsaard u omarmen;
En, waardig held, wees welkom in ons kamp!

Æneas.

't Is de oude Nestor.

Hector.

Laat me u, eerwaardige kroniek, omarmen,
Die met den tijd zoo lang gingt hand aan hand.
Vereerde Nestor, gaarne omhels ik u.

Nestor.

Kon in den strijd mijn arm zich met u meten,
Zooals hij 't nu in vriend'lijkheid vermag!

Hector.

Ik wenschte, dat hij 't kon.

Nestor.

Ha!
Dan, bij mijn grijzen baard, wij vochten morgen.
Wees welkom, welkom! O, mij heugt de tijd, —

Ulysses.

't Verbaast mij, dat de stad daar ginds nog staat,
Nu hier bij ons haar grond en pijler toeft.

Hector.

Uw trekken, vorst Ulysses, ken ik wel.
Wat viel er menig Griek, vorst, en Trojaan,
Sinds ik voor 't eerst u, als gezant der Grieken,
Met Diomedes zag in Ilion.

Ulysses.

Toen, vorst, heb ik voorspeld, wat volgen zou;
Doch halfweg pas is thans mijn profecie;

De stoute muren ginds voor uwe stad,
De torens ginds, die met de wolken stoeien,
Zij kussen eens hun eigen voet.

Hector.

Ik twijfel;
Nog staan zij daar en ik vermoed bescheiden:
De val van ieder Phrygisch steenbrok kost
Een druppel Griekenbloed. Het einde kroont;
En wis zal eens de Tijd, die 't al beslecht,
Het einde brengen.

Ulysses.

Hem dan 't eind vertrouwd!
Hoogsteed'le, dapp're Hector, 'k heet u welkom;
En 'k bid u, als gij van den veldheer komt,
Als gast mij te bezoeken in mijn tent.

Achilles.

Ik ga u voor, ja, vorst Ulysses, voor! —
Nu, Hector, 'k heb mijn oog aan u vergast,
En u met scherpen blik gemonsterd, Hector,
Ja, lid voor lid bespied.

Hector.

Is dit Achilles?

Achilles.

Ik ben Achilles.

Hector.

Blijf, bid ik, staan, opdat ik u beschouw.

Achilles.

Verzadig vrij uw oog.

Hector.

Ik heb gedaan.

Achilles.

Gij zijt te haastig; ik wil andermaal,
Als voor een koop, u lid voor lid bezien.

Hector.

O, gij doorbladert me als een boek tot scherts;
Doch er is meer in mij dan gij begrijpt.
Wat drukt gij zoo mij met uw blik ter neêr?

Achilles.

Zegt mij, o goden! in welk lichaamsdeel
Tref ik hem dood'lijk? hier, of daar, of daar?
Opdat ik aan de wonde een zetel toeken,
De bres nauwkeurig toonen moog', waaruit
Zijn groote geest ontvliedt; — antwoordt, o goden!

Hector.

Het antwoord op een vraag als deze, trotschaard,
Bracht de' eeuw'gen Goden oneer. Sta nog eens;
Denkt gij mijn leven zoo in scherts te vangen,
Dat gij vooruit spitsvondig gist en zegt,
Waar gij mij dood'lijk treft?

Achilles.

Ja, zeg ik, ja.

Hector.

Al spraakt gij als een godspraak zoo tot mij,
'k Geloofde 't niet. Wees voortaan op uw hoede;
Want ik dood u niet hier, of daar, of daar;
Maar, bij den smid, die Mavors helm gesmeed heeft,
Ik dood u overal, ja, door en door. —
Vergeeft mij, wijze Grieken, dat ik poch;
Zijn hoogmoed lokt die dwaasheid van mijn lippen;
Maar 'k laat mijn daden strooken met mijn woord,
Of anders moge —

Ajax.

Niet zoo heftig, neef; —
En gij, Achilles, laat dit dreigen varen,
Tot toeval of bedoeling 't waar doet zijn.
Aan Hector kunt gij daag'lijks u vergasten,
Wanneer 't u lust; doch heel de krijgsraad, vrees ik,
Beweegt u niet, dat gij met hem u meet.

Hector.

Ik bid u, dat we u weer te velde zien;
Een nietige oorlog was 't, sinds gij de Grieken
Verzaakt hebt en niet strijdt.

Achilles.

Gij wenscht het, Hector?
Nu, morgen zoek ik u, fel als de dood;
Vandaag zijn wij bevriend.

Hector.

Uw hand er op!

Agamemnon.

Treedt eerst, gij Grieksche vorsten, in mijn tent;
Daar zitten we allen samen aan; daarna
Moge elk van u, naarmate Hectors tijd
En uw verlangen strooken, hem onthalen. —
Dat nu de trommen en trompetten schallen,
Want welkom is de groote held ons allen.

(*Allen af, behalve* Troilus *en* Ulysses.)

Troilus.

Ik bid u, vorst Ulysses, wil mij melden:
Waar is 't verblijf van Calchas in het kamp?

Ulysses.

In Menelaus' tent, prins Troilus,
Waar Diomedes ook deze' avond feestviert,
Die thans van hemel noch van aarde iets ziet,

En, dol verliefd, voor niets meer oogen heeft,
Dan voor de schoone Cressida.

Troilus.

Wilt gij, mijn waarde vorst, den dienst mij doen,
Van mij, als we Agamemnons tent verlaten,
Daarheen te brengen?

Ulysses.

Tot uw dienst, mijn prins.
En zeg nu gij eens, in welke achting stond
In Troje Cressida? Had zij geen liefste,
Die om haar afzijn treurt?

Troilus.

O vorst, elk die zijn wonden pochend toont,
Verdient slechts spot. Ik bid u, laat ons gaan.
Zij werd bemind, zij minde; zoo is 't nu;
Doch 't lot belaagt de min steeds, wreed en sluw.
(Beiden af.)

VIJFDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Het Grieksche legerkamp. Voor ACHILLES' *tent.*

ACHILLES *en* PATROCLUS *komen op.*

Achilles.

Met Griekschen wijn verhit ik straks zijn bloed,
En morgen koel ik met mijn zwaard het af. —
Patroclus, laat ons duchtig met hem beek'ren.

Patroclus.

Daar komt Thersites.

(THERSITES *komt op.*)

Achilles.

Zoo, gij lasterbuil,
Gij korstig baksel van natuur, wat is er?

Thersites.

Wel, gij afbeeldsel van wat gij schijnt, en afgod van domheid-aanbidders, hier is een brief voor u.

Achilles.

Van waar, gij afval?

Thersites.

Wel, gij volle dwaasheidsschotel, uit Troje.

Patroclus.

Wie is nu in de tent gebleven?

Thersites.

Wie door zijn heelmeester getent wordt.

Patroclus.

Niet kwaad, ongeluk! en waartoe die grappen?

Thersites.

Ik bid u, wees stil, knaap; ik heb niets aan uw gebabbel. Gij staat bekend als Achilles lijfjongen.

Patroclus.

Lijfjongen, schoft? wat beteekent dit?

Thersites.

Wel, zijn mannelijke bijzit. Mochten toch alle rotziekten van het zuiden, snijdingen in den buik, breuken, verkoudheden, steen- en ruggemergskwalen, bezwijmingen, verlammingen, leepoogen, leverziekten, borstbeklemming, etterbuilen, heupjicht, schurftjeukte, ongeneeslijke beeneter, en het rimpelig erfgoed van den dauwworm immer en immer meer zulke tegennatuurlijke verschijnselen treffen!

Patroclus.

Wel, gij doemwaardige lasterkoker, wat meent gij met deze vloeken?

Thersites.

Vloek ik u?

Patroclus.

Neen, gij lek vat, gij gemeene bastaardhond, neen.

Thersites.

Niet? waarover zijt gij dan zoo verbitterd, gij nietig, waardeloos floszijkluwen, gij groen taffen klepjen voor

een ziek oog, gij kwast aan de beurs van een doorbrenger, gij? Ach, wat wordt de arme wereld verpest door zulke watervliegen, zulke nietigheden der natuur!

Patroclus.

Weg, galappel!

Thersites.

Vinkenei!

Achilles.

Patroclus, vriend, mijn grootsch plan voor 't gevecht
Van morgen wordt door dezen brief verijdeld.
Hij komt van Hecuba, de koningin,
En van haar schoone dochter, mijn geliefde;
Die voegt er nog een minnepand aan toe;
Verwijtend dringen beiden mij, den eed,
Dien 'k zwoer, te houden. Nu, ik breek dien niet:
Valt, Grieken; roem, verbleek; en eer, vaar heen!
'k Gehoorzaam dezen hoog'ren eed alleen. —
Kom nu, Thersites, fluks mijn tent versierd;
De gansche nacht zij lustig feestgevierd!
Ga meê, Patroclus.

(Achilles *en* Patroclus *af.*)

Thersites.

Met hun te veel bloed en te weinig brein kunnen die twee nog wel eens dol worden; maar als zij het worden door te veel brein en te weinig bloed, wil ik gekkenarts worden. Daar hebt gij Agamemnon, een tamelijk flinken kerel en een liefhebber van een lekker boutjen, maar hersens heeft hij niet zooveel als oorsmeer; en dan die fraaie transformatie van Jupiter, zijn broeder, de stier, het voor- en zinnebeeld van alle hoorndragers, een bruikbare schoenhoren, die met een ketting aan zijns broeders been hangt, — in welke andere gedaante dan zijne eigene zou verstand, met boosheid gespekt, en boosheid,

met verstand volgepropt, hem kunnen veranderen? In een ezel? dit ware niets; hij is beide, ezel en os. In een os? dat ware ook niets; hij is beide, os en ezel. Als ik een hond moest wezen, een muilezel, een kat, een bunsing, een pad, een hagedis, een havik of een ijle haring, ik gaf er niets om; maar moest ik Menelaus wezen, ik spande tegen het noodlot samen. Vraag mij niet, wat ik zou willen zijn, als ik niet Thersites was; want ik gaf er niet om, de luis van een melaatsche te wezen; alleen Menelaus zou ik niet willen zijn. — Zie eens! spoken en vlammen!

(HECTOR, TROILUS, AJAX, AGAMEMNON, ULYSSES, NESTOR, MENELAUS *en* DIOMEDES *komen op, met fakkels.*)

Agamemnon.

Wij gaan verkeerd; wij gaan verkeerd.

Ajax.

Neen; ginder is 't, waar wij de lichten zien.

Hector.

't Veroorzaakt u veel moeite.

Ajax.

O neen, geenszins.

Ulysses.

Daar komt hijzelf om u den weg te wijzen.

(ACHILLES *komt op.*)

Achilles.

Welkom, held Hector; vorsten, allen welkom!

Agamemnon.

Thans, goede nacht, doorluchte vorst van Troje!
Ajax heeft het bevel der eerewacht.

Hector.

Dank, Grieksche legerhoofden; goede nacht!

Menelaus.

Goed' nacht, prins!

Hector.

Goed' nacht, mijn beste vorst!

Thersites.

Beste, zeide hij; beste leiding, beste put, best riool!

Achilles.

Goed' nacht en welkom tevens, — u, die gaat, —
En u, die blijft.

Agamemnon.

Goed' nacht!

(AGAMEMNON *en* MENELAUS *af.*)

Achilles.

De eerwaarde Nestor blijft; — en, Diomedes,
Ook gij moet Hector een paar uurtjes schenken.

Diomedes.

Onmoog'lijk, vorst; mij wacht gewichtig werk;
De vloed er van komt op. — Goed' nacht, held Hector!

Hector.

Geef mij de hand.

Ulysses (*ter zijde tot* TROILUS).

Gij, volg zijn toorts; hij gaat naar Calchas' tent.
Ik wil u vergezellen.

Troilus.

Veel eer, mijn beste vorst.

Hector.

Nu dan, goed' nacht!

(DIOMEDES *gaat heen;* ULYSSES *en* TROILUS *volgen.*)

Achilles.

Komt, treedt mijn tent nu binnen.

(Achilles, Hector, Ajax *en* Nestor *af.*)

Thersites.

Die Diomedes is toch een valsche schelm, een recht gemeene kerel; ik vertrouw hem, wanneer hij glimlacht, al even weinig als een slang, wanneer zij sist. Hij zet een mond op en belooft, als een keffer op de jacht; maar als hij ooit een belofte vervult, voorspellen de sterrenzieners, dat het een wonderteeken is en dat de wereld zal omgekeerd worden; de zon gaat van de maan borgen, als Diomedes zijn woord houdt. Ik wil liever Hector niet langer gadeslaan, dan dat ik hem niet naspeur; men zegt, dat hij er een Trojaansche snol op nahoudt en druk in de tent van den verrader Calchas komt. Ik ga hem achterna. — Niets dan ontucht! allen liederlijke knapen!

(Thersites *af.*)

TWEEDE TOONEEL.

Aldaar. *Voor* Calchas' *tent.*

Diomedes *komt op.*

Diomedes.

Zijt gij nog op hier? spreek!

Calchas *(van binnen).*

Wie is 't, die roept?

Diomedes.

Diomedes. — Calchas wis? — Waar is uw dochter?

Calchas *(van binnen).*

Zij komt tot u naar buiten.

(TROILUS *en* ULYSSES *komen in de verte op;* THERSITES *achter hen aan.*)

Ulysses.

Sta zoo, dat ons de fakkel niet verraadt!

(CRESSIDA *komt op.*)

Troilus.

Zie, Cressida, zij komt!

Diomedes.

Hoe is 't, mijn pleegkind?

Cressida.

Ah! mijn beschermer! — Hoor, een woord in 't oor!
(Zij fluistert hem iets in.)

Troilus.

Wat! zoo vertrouw'lijk!

Ulysses.

O, zij zingt ied'ren man op 't eerst gezicht.

Thersites.

En ieder man kan haar zingen, als hij haar sleutel maar weet; maar dit is noodig, want zij heeft noten op haar zang.

Diomedes.

Gij wilt er dus aan denken?

Cressida.

Aan denken? ja.

Diomedes.

Nu goed, zoo doe het ook;
En laat uw hart instemmen met uw woorden.

Troilus.

Waar moet ze aan denken?

Ulysses.

Luister slechts.

Cressida.

Staak uw verleiding, honigzoete Griek!

Thersites.

Schurkerij!

Diomedes.

Nu, dan —

Cressida.

Neen, hoor, 'k wil u iets zeggen; —
(Zij fluistert hem weder iets in.)

Diomedes.

Och, kom! uitvluchten, — niets! gij wilt mij foppen!

Cressida.

Neen neen, ik kan niet; wat verlangt gij dan?

Thersites.

Een goochelstuk; — recht heim'lijk iets te ontsluiten.

Diomedes.

Wat zwoert gij dan, dat gij mij toestaan zoudt?

Cressida.

Ik bid u, houd mij niet aan dezen eed;
Vraag wat gij wilt, slechts dit niet, lieve Griek.

Diomedes.

Goed' nacht!

Troilus.

Begeef mij niet, geduld!

Ulysses.

Trojaan, blijf kalm!

Cressida.

Diomedes, —

Diomedes.

Neen, goede nacht; ik wil uw nar niet zijn.

Troilus.

Een beet're was het reeds.

Cressida.

Een woord in 't oor!

Troilus.

O, pest en waanzin!

Ulysses.

Gij zijt geprikkeld, prins; kom, laat ons gaan,
Eer uw verbitt'ring in een vlaag van toorn
Zich lucht verschaft. De plaats hier is gevaarlijk,
Deze ure dood'lijk; dus ik bid u, ga.

Troilus.

O zie eens, zie!

Ulysses.

Neen, beste prins, ga mede;
Gij zijt uzelf niet; kom dus, kom, mijn prins.

Troilus.

Blijf, bid ik.

Ulysses.

Neen, gij zijt uzelf niet meester.

Troilus.

Blijf, bid ik. Bij de hel en al haar folt'ring,
Ik zeg geen woord meer.

Diomedes.

Nu dan, goede nacht!

Cressida.

Neen, gij gaat toornig heen.

Troilus.

Doet dit u leed?
O vooze trouw!

Ulysses.

Mijn prins!

Troilus.

Bij Jupiter,
'k Wil kalm zijn.

Cressida.

Mijn beschermer! — Kom, mijn Griek!

Diomedes.

Kom, kom, vaarwel! gij fopt mij.

Cressida.

Neen, neen, ik zweer 't u; kom nog eens terug.

Ulysses.

Gij beeft en trilt, prins; kom toch mee, want anders
Houdt ge u niet in.

Troilus.

Zij streelt zijn wang!

Ulysses.

Kom, kom!

Troilus.

Neen, blijf; bij Jupiter, ik spreek niet meer,
Want tusschen mijne woede en elke krenking
Betrok geduld de wacht; — blijf dus nog even.

Thersites.

Wat kittelt daar de wellustduivel, met zijn vette pens en zijn aardappelvinger, die twee bij elkander! Snerk, ontucht, snerk!

Diomedes.

Gij wilt dus, wilt?

Cressida.

Ja, 'k zweer het; of vertrouw mij nimmer meer.

Diomedes.

Verzeker 't mij met eenig liefdepand.

Cressida.

Ik zal er u een halen.

(Cressida *af.*)

Ulysses.

Gij zwoert geduld.

Troilus.

Wees onbezorgd, mijn vorst;
Ik wil mijzelf niet zijn; ik wil niet weten,
Wat ik gevoel; ik ben geheel geduld.

(Cressida *komt terug.*)

Thersites.

Nu komt het pand, nu, nu!

Cressida.

Hier, Diomedes, hier; neem deze mouw.

Troilus.

O schoonheid, waar is uwe trouw?

Ulysses.

Mijn prins, —

Troilus.

Nu, ik wil kalm zijn, uiterlijk het zijn.

Cressida.

Wat tuurt gij op die mouw? bekijk haar goed. —
Hij minde mij; — wat ontrouw! — Geef haar weer!

Diomedes.

Wie gaf u die?

Cressida.

O vraag niet, neen; — genoeg, ik heb haar weer;
Ik wil u niet verwachten morgen nacht:
Ik bid u, Diomedes, kom niet weer.

Thersites.

Nu scherpt zij hem wat aan; — goed, goed zoo, slijpsteen!

Diomedes.

Ik wil haar, geef!

Cressida.

Wat? dit?

Diomedes.

Ja, dat!

Cressida.

O, alle goden! — Lief'lijk liefdepand,
Uw heer ligt wis nu in zijn bed en denkt
Aan u en mij, en zucht, en neemt mijn handschoen,
En geeft dien, aan mij denkend, teed're kussen,
Als ik thans u. — Neen, ruk mij dit niet weg;
Die dit me ontneemt, ontrukt mij ook mijn hart.

Diomedes.

Ik heb uw hart reeds; dit behoort er bij.

Troilus.

Ik zwoer geduld.

Cressida.

Neen, Diomedes; neen, dit krijgt gij niet;
'k Wil u iets anders geven.

Diomedes.

Dit wil ik. Van wien was het?

Cressida.

Onverschillig.

Diomedes.

Kom, zeg, van wien het was.

Cressida.

Van een, die meer mij heeft bemind dan gij.
Doch nu gij 't hebt, behoud het.

Diomedes.

Van wien was het?

Cressida.

Bij alle kameniers, ginds, van Diana,
En bij haarzelf, ik zeg u niet van wien.

Diomedes.

Nu, 'k wil het morgen dragen op mijn helm;
Hem, die 't niet op te vord'ren waagt, tot grief.

Troilus.

Waart gij de duivel zelf, die 't op zijn horen
Ten toon droeg, opgevorderd werd het, ja.

Cressida.

Goed, goed, 't is uit, voorbij; — neen, niet voorbij;
Ik neem mijn woord terug.

Diomedes.

Nu, dan vaarwel;
Gij zult niet meer met Diomedes spotten.

Cressida.

Neen, ga niet heen; men kan geen woord u zeggen,
Of gij vliegt op.

Diomedes.

Ik houd niet van die grappen.

Thersites.

Ik ook niet, bij Pluto; maar wat u niet bevalt, bevalt mij juist het best.

Diomedes.

Nu, zal ik komen? en hoe laat?

Cressida.

Ja, kom; —
Bij Jupiter! het zal mij bitter rouwen.

Diomedes.

Vaarwel zoolang!

Cressida.

Goed' nacht; — ja, 'k bid u, kom!
(Diomedes *af.*)
Troilus, vaarwel! Eén oog nog blikt naar u,
Maar 't ander, ach! ziet met het harte nu.
Zwak zijn wij, armen! o, ik voel te goed:
De dwaling van ons oog stuurt ons gemoed.
Wat dwaling leidt, moet dwalen; ach, wat smaad!
't Gemoed, door 't oog geleid, pleegt kwaad op kwaad!
(Cressida *af.*)

Thersites.

Niet sterker kon zijzelf haar vonnis spreken;
't Was of zij sprak: „Mijn hart is hoer gebleken."

Ulysses.

't Is uit, mijn prins.

Troilus.

't Is uit.

Ulysses.

Wat toeft gij dan?

Troilus.

Om mij nog eenmaal voor den geest te roepen
Het minste woord, dat hier gesproken werd.
Maar zeide ik, welk een stuk die twee daar speelden
Zoude ik niet liegen, schoon ik waarheid sprak?
Want nog zit een geloof mij in het hart,

Een hope zoo hardnekkig vastgeworteld,
Dat dit, wat oog en oor betuigen, omkeert,
Als oefenden die zinnen, valsch, bedrieg'lijk,
Hun ambt uit, tot belast'ring slechts geschapen.
Was 't Cressida?

Ulysses.

Ik kan geen geesten roepen.

Troilus.

Ik zeg, zij was het niet.

Ulysses.

Ik zweer, zij was het.

Troilus.

Hoe, wat! mijn „neen" toont toch geen spoor van waanzin.

Ulysses.

Noch 't mijne. Cressida was hier, zoo pas.

Troilus.

Geloof het niet, om de eer der vrouwen niet!
Bedenk, wij hadden moeders; geef geen voet
Aan booze vitters, — zonder grond geneigd
Tot last'ring, — om geheel 't geslacht te meten
Naar Cressida; neen, denk: zij was het niet.

Ulysses.

Wat al deed zij tot bezoed'ling onzer moeders?

Troilus.

Niets, niets, zoo zij daar Cressida niet was.

Ulysses *(ter zijde).*

Wil hij zich uit zijn eigen oogen zwetsen?

Troilus.

Zij? neen, 't was Diomedes' Cressida.
Zoo 't schoone een ziel bezit, dan was zij 't niet;

Zoo zielen eeden doen, zoo eeden heilig,
En heiligheid der goden wellust is,
Zoo éenheid richtsnoer wezen kan, dan was
Die daar niet zij. O waanzin van mijn denken,
Dat gronden opzoekt voor en tegen zich!
Verdeeld gezag! zoo rede in opstand komen
En toch 't verderf ontgaan kan, zinneloosheid
In redes rechten treden zonder opstand:
Die hier was Cressida, en was het niet.
Er wordt in mijne ziel een krijg gevoerd
Van vreemden aard, die een ondeelbaar wezen
Veel verder deelt dan aarde en hemel 't zijn;
En toch, de gansche breede klove toont
Geen oop'ning, groot genoeg om zelfs een punt,
Fijn als Arachne's ragdraad, door te laten.
Bewijs! bewijs! zoo sterk als Pluto's poort:
Des hemels band snoert Cressida aan mij;
Bewijs! bewijs! sterk als de hemel zelf:
Des hemels band schoot los, gaf toe en brak;
Een and're band, maar van vijf vingers 't werk,
Bond harer trouw en liefde stukken, brokken,
De afknaagsels, kruimels, vette kliekjens, de' afval
Dier ruim verzade trouw aan Diomedes.

Ulysses.

Kan de eed'le Troilus zelfs half gevoelen,
Wat hem aldus zijn hartstocht uiten doet?

Troilus.

Ja, Griek, en weet, verkondigd zal het worden
In letters, zoo vuurrood als Mavors' hart,
Voor Venus vlammend: nooit beminde een jong'ling
Zoo eeuwig, zoo uit 's harten diepsten grond.
Hoor, Griek: — zoozeer ik Cressida bemin,
Zoo diep gehaat is mij haar Diomedes.
Mijn is die mouw, die hem den helm zal sieren;

Maar kwam die helm ook uit Vulcanus' hand,
Mijn hart doorklieft hem. Niet de schrikb're wolkbreuk,
Bij schipperslieden Hurricaan genoemd,
Door de almacht van de zon te zaam gebald,
Verdooft met meer geraas Neptunus' oor
Bij 't nederstorten, dan mijn suizend zwaard,
Als 't Diomedes treffen zal.

Thersites.

Hij zal hem kitt'len voor zijn wulpschen lust.

Troilus.

O valsche Cressida! ontrouw! ontrouw!
Ha, blank zal nevens uw bevlekten naam
Thans iedere ontrouw schitt'ren!

Ulysses.

Stil! bedwing u;
Uw hartstocht trekt hier ooren heen.

(Æneas *komt op.*)

Æneas.

Een uur, en langer, zoek ik u, mijn prins.
In Troje wapent Hector zich alreeds,
En Ajax wacht om u naar huis te brengen.

Troilus.

Ik ben bereid. — Beleefde vorst, vaarwel! —
Vaarwel, ontrouwe! — En, Diomedes, waak!
Geen toor'n op 't hoofd behoedt u voor mijn wraak.

Ulysses.

Ik breng u tot de poort.

Troilus.

Aanvaard eens radeloozen dank.

(Troilus, Æneas *en* Ulysses *af.*)

Thersites *(vooruittredend).*

Ik wenschte, dat ik dien schurk Diomedes ontmoette. Ik zou krassen als een raaf, ik zou onheil spellen, onheil! Patroclus geeft mij al wat ik wil, als ik hem met deze snol bekend maak; een papegaai kan niet meer doen voor een amandel, dan hij voor een willige deerne. Ontucht, ontucht; niets dan oorlog en ontucht! niets anders blijft in de mode. Een verschroeiende duivel pakke hen allen!

(THERSITES *af.*)

DERDE TOONEEL.

Troje. *Voor* PRIAMUS' *paleis.*

HECTOR *en* ANDROMACHE *komen op.*

Andromache.

Wanneer was ooit mijn gâ zoo boos gestemd,
Dat hij voor goeden raad zijn ooren sloot?
Ontwapen u, en ga vandaag niet strijden.

Hector.

Gij dwingt mij hard te zijn; ga; maak u voort;
Bij de eeuw'ge goden, ik zal gaan.

Andromache.

Mijn droom, voorwaar, spelt heden u groot onheil.

Hector.

Genoeg, zeg ik.

(CASSANDRA *komt op.*)

Cassandra.

Waar is mijn broeder Hector?

Andromache.

Hier, zuster, hier; gewapend en bloedgierig.
Vereenig u met mij tot dringend smeeken;
Bezweren wij hem knielend; want ik droomde
Van bloedig dwarr'len, en de gansche nacht
Zag ik steeds beeld op beeld van moord en doodslag.

Cassandra.

O, waar! te waar!

Hector.

Dat mijn trompet weerklinke!

Cassandra.

Geen uitval! Bij de goden, neen, mijn broeder!

Hector.

Van hier! De goden hoorden mijnen eed!

Cassandra.

De goden zijn voor toornige eeden doof;
Dat zijn onheilige offers, meer verafschuwd
Dan levervlekken in een offerdier.

Andromache.

O, laat u raden; 't is niet vroom, te kwetsen
Uit lout're zucht tot recht; 't ware even loff'lijk,
Om veel te geven, and'ren te berooven,
En door een zucht tot weldoen, dief te zijn.

Cassandra.

't Is de inhoud, die een eed verbindend maakt;
Niet iedere eed, van elken inhoud, bindt.
Ontwapen u, mijn Hector!

Hector.

Zwijgt, zeg ik!
Mijn eer trotseert de stormen van mijn noodlot;

Voor elk is 't leven kost'lijk; doch den dapp're
Is de eere veel, veel kost'lijker dan 't leven. —

(TROILUS *komt op.*)

Zoo, jong'ling, denkt gij heden te gaan strijden?

Andromache.

Cassandra, roep mijn vader hier ter hulp.

(CASSANDRA *af.*)

Hector.

Neen, wakk're jong'ling, leg uw harnas af;
Ik ben vandaag gestemd tot heldendaden.
Dat eerst uw spieren hard als ijzer worden,
Eer ge aan het noodweer van den krijg u waagt.
Ontwapen u, en, knaap, geloof mij vrij,
Vandaag beschut ik Troje en u en mij.

Troilus.

Gij hebt een edelmoedigheid-gebrek,
Dat, broeder, leeuwen beter staat dan mannen.

Hector.

En welk, mijn Troilus? berisp mij vrij.

Troilus.

Vaak, als de Griek gevangen nederstort
Reeds voor den wind en 't suizen van uw zwaard,
Roept gij: „Rijs op en leef!"

Hector.

Dit past een held.

Troilus.

Een nar veeleer, mijn broeder.

Hector.

Hoe zoo? hoe zoo?

Troilus.

Om aller goden wil,
De kluiz'naar meêlij blijv' bij onze moeders;
En hebben wij het pantser aangegespt, —
De felste wraak rijde op ons zwaard en spoor' het
Tot deerlijk slachten, wende 't af van deernis.

Hector.

Foei, woestaard, foei!

Troilus.

Dan, Hector, dan is 't krijg.

Hector.

Troilus, neem heden aan den strijd geen deel.

Troilus.

Wie zou mij tegenhouden?
Het lot niet, noch gehoorzaamheid, noch Mars,
Schoon die met vuur'gen staf terug mij wenkte,
Noch Priamus en Hecuba, al knielden
Zij, de oogen rood van zilten vloed, voor mij;
Noch gij, mijn broeder, schoon gij 't bloote zwaard
Verbiedend ophieft, zoudt den weg mij sperren,
Neen, enkel door mijn dood.

(Cassandra *komt terug, met* Priamus.)

Cassandra.

O Priamus, weerhoud hem, houd hem vast;
Hij is uw staf; verliest gij dezen steun, —
Gij, die op hèm leunt, zooals Troje op u,
Valt, en sleept alles meê.

Priamus.

Blijf, Hector, blijf!
Uw gade droomde; uw moeder had gezichten;

Cassandra spelt groot onheil; en ikzelf
Ben plots'ling als een ziener aangeblazen,
En zeg u, deze dag is onheilvol;
Daarom, blijf hier.

Hector.

Æneas is te velde;
En meen'gen Griek heb ik mijn woord verpand,
Zoo waar ik moed heb, dezen morgen hem
In 't veld te staan.

Priamus.

En toch, gij moogt niet gaan.

Hector.

Ik mag mijn woord niet breken.
Gij weet, hoe ik u eer; dies, dierb're vader,
Spaar gij mij 't schenden van mijn plicht en geef mij
Verlof tot volgen van den weg, dien gij
Mij thans nog, koning Priamus, ontzegt.

Cassandra.

Geef, Priamus, niet toe.

Andromache.

Zeg neen, mijn vader.

Hector.

Andromache, gij wekt mijn gramschap op;
Zoo waarlijk gij mij liefhebt, ga naar huis.

(Andromache *af.*)

Troilus.

Die bijgeloovige, overdwaze droomster
Broedt al die teekens uit.

Cassandra.

O, dierb're Hector!
Zie, hoe gij sterft! zie, hoe uw oog verdooft!

Zie, hoe uw bloed uit tal van wonden stroomt!
Hoor, hoor, hoe Troje huilt! uw moeder schreeuwt!
Uw arme Andromache van smarte gilt!
Zie, waanzin, woede, ontzetting woelen allen
Als dolle potsenmakers woest dooreen;
't Roept alles: „Hector! Hector stierf! o Hector!"

Troilus.

Van hier! van hier!

Cassandra.

Vaarwel! — Maar stil! — Hector, wij scheiden nu;
Uzelf verderft ge, en Troje valt door u.
(Cassandra *af.*)

Hector.

Haar weeroep, vorst, heeft u ontsteld. Doch ga;
Bemoedig 't volk. Wij gaan; doch vóór de nacht
Hoort gij van ons, wat roem de strijd ons bracht.

Priamus.

Vaarwel! en dat der goden gunst u hoede!
(Priamus *en* Hector *af, naar verschillenden kant. Strijdgedruis.*)

Troilus.

Wat, aan den gang reeds! — Diomedes, hoor!
Ik win dat pand, al derf ik de' arm er voor.
(Hij wendt zich om heen te gaan.)

(Pandarus *komt op.*)

Pandarus.

Hoor toch, mijn prins, o hoor toch!

Troilus.

Wat is er?

Pandarus.

Hier is een brief van 't arme kind.

Troilus.

Geef hier, ik wil hem lezen.

Pandarus.

Een vervloekte borstkwaal, een vervloekte schurkachtige borstkwaal hindert mij zoo, en dan dat dwaze lot van dit meisje bovendien, en nu het een, en dan het ander, dat ik u eerstdaags zal moeten verlaten; en dan heb ik nog een zinking op mijn oogen, en zulk een pijn in mijn gebeente, dat ik door een boozen vloek moet getroffen zijn, anders kan ik het mij niet verklaren. — Wat schrijft zij daar?

Troilus.

Slechts woorden, woorden, uit het harte niets; —
(Hij verscheurt den brief.)
In waarheid volgt haar lust een and'ren weg. —
Ga, wind, tot wind en dartelt saâm in 't rond. —
Met leugentaal wordt mijne min gevoed;
Een ander wordt gesticht door wat zij doet.
(Beiden af, naar verschillenden kant.)

VIERDE TOONEEL.

Tusschen Troje *en het Grieksche legerkamp.*

Strijdgedruis; schermutselingen. Thersites *komt op.*

Thersites.

Nu zijn zij met elkander aan 't bakkeleien; ik moet er eens naar kijken. Die huichelachtige, afschuwelijke schoelje, Diomedes, heeft de mouw van dien schurftigen, verdwaasden, mallen jonkman uit Troje op zijn helm gestoken; ik zou hen graag eens handgemeen zien worden, opdat die jonge Trojaansche ezel, die de lichtekooi

daar bemint, den schurkachtigen Griekschen deernenjager met de mouw naar de huichelachtige liederlijke slet met de kous op den kop terugzond. Van den anderen kant, de staatsmanskunst van die listige, bij hoog en laag zwerende schoften, — die beschimmelde, oude, droge, van muizen beknabbelde kaas Nestor en dien schelmschen vos Ulysses, — die is ook al geen braambezie waard; — daar zetten zij, uit sluwe berekening, dien bastaard-bullebijter Ajax op tegen den evenzoo gemeenen dog Achilles; en nu is hond Ajax nog trotscher dan hond Achilles en wil heden niet te velde trekken; — waarop nu de Grieken voor barbaarschheid partij kiezen en staatsmanskunst in minachting komt. Stil, daar komt held Mouw en die ander.

(DIOMEDES *komt op, gevolgd door* TROILUS.)

Troilus.

Neen, vlucht niet, want al sprongt gij in den Styx,
Ik zwom u na.

Diomedes.

Gij lastert mijn teruggaan;
Ik vlucht niet; zoeken naar een gunstige' aanval
Was 't, dat mij 't slaggewoel ontwijken deed.
Thans, weer u!

Thersites.

Weer u voor uwe snol, Griek! — en gij nu voor uwe snol, Trojaan! — nu om de mouw! nu om de mouw!

(TROILUS *en* DIOMEDES *af, vechtende.*)

(HECTOR *komt op.*)

Hector.

Wie zijt gij, Griek? een strijd met Hector waardig?
Zijt gij van edel bloed?

Thersites.

Neen, neen, — ik ben een schobbejak, een schurftige, hoonende knaap, een recht armzalige vlegel.

Hector.

'k Wil u gelooven; — leef!

(Hector *af.*)

Thersites.

Goddank, dat gij mij gelooven wilt; maar de pest breke u den hals, omdat gij mij zoo hebt doen schrikken! Wat er wel van die schelmen van meisjesgekken geworden is? Ik denk, dat zij elkander opgevreten hebben; ik zou lachen om dat wonder; en toch, het zou geen wonder zijn, want lichtmisserij eet zichzelf op. Ik wil hen gaan zoeken.

(Thersites *af.*)

VIJFDE TOONEEL.

Een ander gedeelte der vlakte.

Diomedes *en een Dienaar komen op.*

Diomedes.

Ga, knaap, en neem het paard van Troilus;
Breng jonkvrouw Cressida het fraaie dier;
Meld, hoe ik mij voor hare schoonheid kweet;
Zeg, dat ik dien Trojaansche' aanbidder strafte,
Haar dapp're ridder bleek.

Dienaar.

Ik ga, mijn vorst.

(Dienaar af.)

(Agamemnon *komt op.*)

Agamemnon.

Op! op! De woedende Polydamas
Sloeg Menon neer; de bastaard Margarelon
Nam Doreus krijgsgevangen, en hij zwaait
Als een kolossus fier zijn weversboom
Hoog boven de vertreden koningslijken
Van Cedius en van Epistrophus;
Polyxenes is dood; ter dood getroffen
Amphimachus en Thoas; ook Patroclus
Gevangen of gevallen; Palamedes
Is zwaar gekwetst; de schrikb're Pijlverzender
Dooft onzer scharen moed. Snel, Diomedes!
Versterking of wij allen zijn verloren.

(Nestor *komt op.*)

Nestor.

Gaat, brengt Patroclus' lijk ras naar Achilles;
De slaktrage Ajax waap'ne zich uit schaamte.
Er zijn een duizend Hectors in het veld;
Nu vecht hij op zijn klepper Galathee,
Tot hij geen werk meer vindt; dan daar te voet,
Zoodat zij vlieden, sterven, als beschubde
Zeescharen voor den open walvischmuil;
Dan weder ginder, waar de Grieksche halmen,
Rijp voor de zeis, bij zwaden voor hem vallen;
Hier, daar, alomme, spaart hij en verderft;
En kloekheid staat zijn strijdlust zoo ter zij,
Dat, wat hij wil, hij 't doet, en zooveel doet,
Dat zelfs wie 't ziet, het nog onmoog'lijk noemt.

(Ulysses *komt op.*)

Ulysses.

Vat moed, o vorsten, moed! de groote Achilles

Grijpt naar de wapens, weent, en vloekt, zweert wraak;
Patroclus' sneuv'len wekt zijn slaap'rig bloed,
En zoo ook zijn verminkte Myrmedonen,
Hand-, neusloos, stukgekorven weergekeerd;
't Geldt Hector nu. — Ajax verloor een vriend;
Hij schuimt van woede en is reeds in den strijd,
En brult om Troilus, die zich op heden
Dolzinnig, ongeloof'lijk heeft geweerd,
Zich in gevaar begeven en bevrijd,
Zoo zorgloos krachtvol en zoo krachtloos zorgend,
Alsof 't geluk, elk krijgsbeleid ten trots,
Hem alles winnen deed.

(AJAX *komt op.*)

Ajax.

Troilus! gij lafbek Troilus!

(AJAX *af.*)

Diomedes.

Ja, daar!

Nestor.

Zoo, zoo, wij trekken saam.

(ACHILLES *komt op.*)

Achilles.

Waar is die Hector?
Kom, knapenwurger, toon mij uw gelaat;
Weet, wat het zegt, Achilles wrok te ontmoeten.
Hector! waar is hij? Hector zoek ik, Hector!

(Allen af.)

ZESDE TOONEEL.

Een ander gedeelte van het slagveld.

AJAX *komt op.*

Ajax.

Troilus! gij lafaard Troilus, voor den dag!

(DIOMEDES *komt op.*)

Diomedes.

Troilus! waar zijt gij, Troilus?

Ajax.

Wat wilt gij?

Diomedes.

Ik wil hem tuchtigen.

Ajax.

Ware ik de veldheer, eer zou ik mijn rang
Dan deze tuchtiging u afstaan. — Kom!
Kom, Troilus! waar blijft gij, Troilus?

(TROILUS *komt op.*)

Troilus.

Verrader Diomedes! — Kom dan! keer,
Verrader, mij uw valsch gelaat eens toe!
Uw leven zij de koopprijs voor mijn ros.

Diomedes.

Ha! zijt gij daar?

Ajax.

Ik vecht alleen met hem; — weg, Diomedes!

Diomedes.

Neen, mijn buit is hij; toezien wil ik niet.

Troilus.

Komt beiden, Grieksche schelmen, 'k sta u beiden.
(Allen af, vechtende.)

(Hector *komt op.*)

Hector.

't Is Troilus? — Goed, goed, mijn jongste broeder!

(Achilles *komt op.*)

Achilles.

Nu zie ik u. — Ha! weer u, Hector, sta!

Hector.

Kom eerst op adem, zoo gij wilt.

Achilles.

Trojaan, gij trotschaard, weg met hoff'lijkheid!
Wees blijde, dat ik 't strijden ben ontwend;
Mijn rust, mijn lediggang komt u ten goede,
Maar weldra zult gij nader van mij hooren;
Zoek zoolang uw geluk nog.

(Achilles *af.*)

Hector.

Vaar dan wel!
'k Had in den strijd mij meer gespaard, indien
Ik u hier had verwacht. — Wat is er, broeder?

(Troilus *komt weder op.*)

Troilus.

Æneas viel in Ajax' macht; duldt gij dit?
Neen, bij des hemels vlammengloed, hij sleept

Hem niet als krijgsbuit meê. Ik deel zijn lot,
Of maak hem vrij. — Hoor, noodlot, wat ik zeg:
Mij deert het niet, al rukt deez' dag mij weg.
(TROILUS *af.*)

(Een Krijgsman komt op, in prachtige wapenrusting.)

Hector.

Sta, sta, gij Griek! gij zijt een prachtig doelwit. —
Wat! wilt gij niet? — Uw harnas trekt mij aan;
Ik beuk er op, tot al zijn voegen springen;
Maar mijn zal 't zijn. — Wat, lafbek, toeft gij niet?
Nu, 'k jaag uw vel u af, hoe snel gij vliedt.
(Beiden af.)

ZEVENDE TOONEEL.

Een ander gedeelte van het slagveld.

ACHILLES *komt op, met zijne Myrmidonen.*

Achilles.

Komt, Myrmidonen, schaart u om mij heen;
Let op mijn last. — Volgt mij, waar ik mij heenwend;
Maar doet geen slag; zorgt, dat ge op adem blijft;
En als ik den verdelger Hector vindt,
Sluit met uw spietsen dan rondom hem in,
En laat uw wapens zonder deernis zijn.
Volgt, knapen, op den voet mij overal; —
Besloten is des grooten Hectors val.
(Allen af.)

(MENELAUS *en* PARIS *komen op, vechtende; daarna* THERSITES.)

Thersites.

De horendrager en die het hem maakte zijn handge-

meen. Er op los, stier! er op los, hond! Sa, Paris! sa, musch met het dubbelmannig wijfjen! Sa, Paris, sa! De stier is in 't voordeel; — pas op zijn horens, hei!

(PARIS *en* MENELAUS *af.*)

(MARGARELON *komt op.*)

Margarelon.

Sta, schoft, en vecht!

Thersites.

Wie zijt gij?

Margarelon.

Een bastaardzoon van Priamus.

Thersites.

Ik ben ook een bastaard. Ik houd van bastaards; ik ben als bastaard verwekt, als bastaard opgevoed, bastaard in mijn geest, bastaard in moed, in alle opzichten onecht. De eene beer bijt den anderen niet, waarom zouden bastaarden het doen? Pas op, de strijd is voor ons vol voorbeduidsels; als de zoon van een lichtekooi voor een lichtekooi vecht, dan tart hij het hemelsche gerecht uit. Vaarwel, bastaard.

Margarelon.

De duivel hale u, lafbek.

(Beiden af.)

ACHTSTE TOONEEL.

Een ander gedeelte van het slagveld.

HECTOR *komt op.*

Hector.

Gij, doorverrotte kern, zoo schoon van buiten,
Uw schoone rusting bracht den dood u aan.

Mijn dagtaak is gedaan, en rust doet goed;
Rust uit, mijn zwaard, gij zijt verzaad van bloed.
(Hij zet zijn helm af en legt zijn zwaard ter zijde.)

(ACHILLES *komt op, met zijne Myrmidonen.*)

Achilles.

Zie, Hector, hoe de zon begint te dalen,
En achter haar de zwarte nacht reeds hijgt;
En nu de zon verflauwt en nederzweeft,
Bezwijkt de dag en Hector heeft geleefd.

Hector.

'k Ben weerloos, Griek; dit voordeel zij versmaad.

Achilles.

Stoot, knapen, toe! hij is het, dien ik haat.
(HECTOR *valt.*)
Volg, Ilion, gij! en Troje, zink ineen!
Die hier ligt, was uw hart, uw merg en been.
Op, Myrmidonen! roept het uit, gij allen:
„Achilles deed den grooten Hector vallen."
(Trompetsein tot terugroeping van het slagveld.)
Hoort, de aftocht wordt geblazen voor de Grieken!

Een der Myrmidonen.

Voor de Trojanen eveneens, mijn vorst.

Achilles.

De nacht dekt met zijn drakenvleug'len de aard,
En scheidt als rechter van den strijd de legers;
Mijn hong'rig zwaard, op overdaad belust,
Gaat, zoo vergast, nu welvoldaan ter rust.
(Hij steekt zijn zwaard in de scheede.)
Komt, bindt zijn lijk mijn' klepper aan den staart;
Ik sleep het rondom Troje in dolle vaart.
(Allen af.).

NEGENDE TOONEEL.

Een ander gedeelte van het slagveld.

AGAMEMNON, AJAX, MENELAUS, NESTOR, DIOMEDES *en Anderen komen op, marcheerend. Gejubel achter het tooneel.*

Agamemnon.

Hoort! welk een jubelkreet!

Nestor.

Stil, trommen, zwijgt!

Geroep achter het tooneel.

Achilles! leve Achilles! Hector viel!

Diomedes.

Zij roepen: Hector viel, en door Achilles.

Ajax.

Indien 't zoo is, geen dwaze snoeverij!
Held Hector was een man, zoo goed als hij.

Agamemnon.

Trekt rustig voort. — Maar daad'lijk ga een bode,
Die tot mij in mijn tent Achilles noode. —
Viel hij, dan zij der goden gunst erkend,
Want dan valt Troje, en de oorlog is ten end.

(Allen trekken voort.)

TIENDE TOONEEL.

Een ander gedeelte van het slagveld.

ÆNEAS *komt op, met Trojaansche krijgers.*

Æneas.

Staat, niet van hier! aan ons is de eer van 't veld.
Neen, niet naar huis; wij overnachten hier.

(TROILUS *komt op.*)

Troilus.

Hector is dood.

Allen.

Hector? — De goden keeren 't!

Troilus.

Ja, dood, en aan den staart van 't ros zijns moord'naars
Beestachtig door 't beschaamde veld gesleurd. —
Blikt, goden, boos, leent aan uw woede vleugels!
Zit op uw tronen, lacht bij Trojes lot!
Doch toont uw deernis door het ras verderf,
En houdt den zeek'ren ondergang niet op!

Æneas.

Zoo, prins, ontmoedigt gij 't geheele leger.

Troilus.

Neen, gij begrijpt mij niet, als gij dit zegt.
Ik spreek niet, neen, van vlucht of vrees of dood;
Neen, tarten doe ik elk gevaar, het kome
Van goden of van menschen. Hector stierf!
Wie meldt dit Priamus of Hecuba?
Wie steeds den naam van doodsuil dragen wil,

Hij ga naar Troje en zegg' daar: „Hector stierf!"
Dit woord zal Priamus in steen verkeeren,
In bronnen, Niobe's, de maagden, vrouwen,
De jong'lingschap in beelden, met één woord,
Gansch Troje slaan met schrik. Doch komt, schrijdt voort;
Hector is dood; geen woord nu meer, geen woord.
Neen, toeft nog. — Gij verfoeib're booze tenten,
Die daar zoo trotsch op Phrygië's vlakten prijkt,
Hoe vroeg ook Titan rijze, op morgen storm ik
U door en door! — En, grofgeschonkte lafaard,
Geen ruimte op aard zal onzen haat ooit scheiden;
'k Wil u vervolgen als een boos geweten,
Dat spoken teelt, als waanzinsbeelden fel! —
Naar Troje thans! — Trekt op, verlicht van hart;
De hoop op wraak verdoov' de diepe smart.

(ÆNEAS *en de Trojaansche krijgers af.*)

(*Terwijl* TROILUS *wil heengaan, komt, van de andere zijde,* PANDARUS *op.*)

Pandarus.

Maar hoor toch, hoor!

Troilus.

Weg, slaafsche kopp'laar! leef in schimp en blaam,
En schande kleev' voor eeuwig aan uw naam!

(TROILUS *af.*)

Pandarus.

Een fraaie artsenij voor mijn pijn in de leden! — O wereld, wereld, wereld! zoo wordt de arme handlanger veracht. O verraders en koppelaars, hoe vurig verlangt men uwe hulp en hoe slecht wordt gij beloond! Waarom worden uwe diensten zoo begeerd, en, als zij bewezen zijn, zoo verafschuwd? welk een rijmpjen is hierop? welk voorbeeld er van? — Laat zien, laat zien.

Recht lustigjes gonst u het bijken in 't oor,
Totdat het zijn honig en angel verloor;
Maar ruk aan 't dier zijn wapen uit, voortaan
Is 't met het zoet van zeem en zang gedaan. —

Mijn goede makelaars in menschenvleesch, zet dit op uw wandtapijten:

Zoo velen gij hier vaart in Pand'rus' schuit,
Weent om zijn val uw tranende oogen uit;
Kunt gij niet weenen, kreunt dan toch, hetzij
Om uwe beenderpijn, hetzij om mij.
Gij, broeders, zusters in het kopp'len, weet:
In twee maand is mijn testament gereed;
Ik maakte 't nu, kon ik niet zeker gissen,
Dat menig gansje' uit Winchester zou sissen;
Eerst zweet ik om mijn kwalen kwijt te raken,
En zal dan u het overschot vermaken.

(PANDARUS *af.*)

ANTONIUS EN CLEOPATRA.

PERSONEN:

Marcus Antonius,
Octavianus Cæsar,
M. Æmilius Lepidus, } Driemannen.
Sextus Pompeius.

Domitius Enobarbus,
Ventidius,
Eros,
Scarus,
Dercetas,
Demetrius,
Philo, } aanhangers van Marcus Antonius.

Mœcenas,
Agrippa,
Dolabella,
Proculeius,
Thyreus,
Gallus, } aanhangers van Octavianus Cæsar.

Menas,
Menecrates,
Varrius, } aanhangers van Sextus Pompeius.

Taurus, legerhoofd onder Cæsar.
Canidius, legerhoofd onder Antonius.
Silius, een krijgsoverste onder Ventidius.
Euphronius, een gezant van Antonius aan Cæsar.

Alexas,
Mardian,
Seleucus,
Diomedes, } dienaars van Cleopatra.

Een Waarzegger.
Een Boer.

Cleopatra, koningin van Egypte.
Octavia, zuster van Cæsar en gemalin van Antonius.

Charmian,
Iras, } kamerjuffers van Cleopatra.

Officieren, Soldaten, Boden en verder Gevolg.

Het stuk speelt in verschillende gedeelten van het Romeinsche Rijk.

EERSTE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Alexandrië. *Een vertrek in het paleis van* CLEOPATRA.

DEMETRIUS *en* PHILO *komen op.*

Philo.

Neen, die verliefde waanzin onzes veldheers
Is mateloos. Zijn wakker oogenpaar,
Dat fonkelde op het heer, ten strijd geschaard,
Als Mars in 't schitt'rend staal, richt thans, keert thans
Den eerbiedvollen dienst van hunne blikken
Naar een getaand gelaat; zijn heldenhart,
Dat vaak de spangen van zijn borst deed springen
In 't krijgsgewoel, verzaakt zijn mann'lijkheid
En doet nu blaasbalg-, waaierdienst tot koeling
Der lusten dier Egyptische. Daar zijn zij!

(Trompetgeschal. ANTONIUS *en* CLEOPATRA *komen op, met hun gevolg; Eunuchen waaien verfrissching toe.)*

Zie slechts goed toe; gij vindt in hem het derde
Des pijlers, die de wereld draagt, vervormd
Tot nar van een boelin. Aanschouw en zie!

Cleopatra.

Is 't werk'lijk liefde, zeg mij dan hoe groot.

Antonius.

Die liefde is armoe, die zich meten laat.

Cleopatra.

Ik zet een grenssteen, tot hoever gij mint.

Antonius.

Zoek dan een grooter aarde, een nieuwen hemel.

(Een Dienaar komt op.)

Dienaar.

Berichten, heer, uit Rome.

Antonius.

Erg'ren mij; —
Vat de' inhoud saam.

Cleopatra.

Neen, hoor ze, Antonius;
Wellicht is Fulvia boos; of moog'lijk zendt, —
Wie weet? — de baardelooze Cæsar u
Zijn machtig dwangbevel: „Doe dit, of dat;
Verover thans dit rijk, of geef dat vrij;
Volbreng dit, of het rouwt u!"

Antonius.

Wat, geliefde!

Cleopatra.

Misschien, — ja, zeer waarschijnlijk, —
Moogt gij niet langer blijven, en roept Cæsar
U weder tot zich; hoor het dus, Antonius! —
U dagvaardt Fulvia, — Cæsar wilde ik zeggen, —
Of beiden; — roep de boden. — Bij mijn kroon,

Gij bloost, Antonius, en dat bloed der wang
Brengt Cæsar hulde of Fulvia schaamte-schatting,
Als ze u bekijft met scherpe tong. — De boden!

Antonius.

Smelt in den Tiber, Rome; vall' de prachtbouw
Uws rijks in gruiz'len! Hier is mijne wereld!
Een troon is stof; het modd'rig aardrijk voedt
Zoo beest als mensch; wat adel geeft aan 't leven,
Is zóó te doen, *(Hij kust haar.)* als zulk een tweelingpaar,
Zóó waarlijk één, het doet, gelijk de wereld, —
Dit zij, op zware straf, haar wel bewust! —
Geen tweede ooit zag.

Cleopatra.

O, uitgezochte valschheid!
Wat huwde hij dan Fulvia, zonder liefde? —
Zoo schijn ik dwaas, al ben ik 't niet; Antonius
Blijft steeds zichzelf.

Antonius.

Slechts door Cleopatra! —
Ter liefde van der liefde lief'lijke uren,
Laat af, geen tijd met boozen strijd verspild!
Dat van ons leven geen minuut verstrijk',
Dan in een nieuw genot. Wat brengt deze avond?

Cleopatra.

Hoor hun bericht.

Antonius.

Foei, kijfsche koningin!
Toch, wat staat u niet kost'lijk! twisten, lachen,
Ook weenen! Ied're luim en hartstocht weet
In u bewond'renswaard en schoon te zijn!
Geen bode, neen! Slechts de uwe, alleen met u,
Doorkruisen wij de stad van avond, slaan

Het volk eens gade. Kom, mijn koningin!
Gij dacht dit gist'ren uit. — *(Tot den Dienaar.)* Neen,
[zeg ons niets.
(ANTONIUS *en* CLEOPATRA *met hun Gevolg af.*)

Demetrius.

Schat dus Antonius Cæsar zóó gering?

Philo.

Somtijds, vriend, als hij niet Antonius is,
Verloochent hij te zeer dat grootsch karakter,
Dat steeds bij hem moest blinken.

Demetrius.

't Is mij smart,
Dat hij 's volks leugenstem bevestigt, die
In Rome dit hem nageeft. Maar de nacht
Brengt, hoop ik, hem beraad. Het ga u wel!
(Beiden af.)

TWEEDE TOONEEL.

Aldaar. *Een ander vertrek in het paleis.*

CHARMIAN, IRAS, ALEXAS *en een Waarzegger komen op.*

Charmian.

Genadige heer Alexas, lieve Alexas, in alles voortreffelijke Alexas, zoo ongeveer het puik van alles Alexas, waar is de waarzegger, dien gij bij de koningin zoo geprezen hebt? O leerde ik toch dien echtgenoot eens kennen, van wien gij zegt, dat hij zijn horens met bloemfestoenen zou sieren!

Alexas.

Waarzegger!

Waarzegger.

Wat verlangt gij?

Charmian.

Is dat de man? — Zijt gij 't, die alles weet?

Waarzegger.

In 't eindeloos geheimboek van natuur
Lees ik een weinig.

Alexas.

Laat uw hand hem zien.

(ENOBARBUS *komt op.*)

Enobarbus.

Breng vlug het nagerecht en wijn genoeg,
Om 't welzijn van Cleopatra te drinken.

Charmian.

Goede vriend, geef mij goed geluk.

Waarzegger.

Ik maak het niet, 'k voorzie het slechts.

Charmian.

Dan bid ik u, voorzie mij goed geluk.

Waarzegger.

Gij zult nog schooner worden, dan gij zijt.

Charmian.

Hij meent, in 't vleesch.

Iras.

Neen, door 't blanketsel, als ge op jaren komt.

Charmian.

Geen rimpels, bid ik!

Alexas.

Spot niet met zijn voorwetendheid; let op!

Charmian.

Stil!

Waarzegger.

Gij zult veel meer verliefd zijn dan geliefd.

Charmian.

'k Zou liever met wijn de lever mij verhitten.

Alexas.

Neen, luister naar hem.

Charmian.

Komaan, waarde heer, eens een uitgezocht geluk. Laat mij op één voormiddag met drie koningen trouwen en hen allen als weeuw overleven; laat mij op mijn vijftigste jaar nog een kind krijgen, waar zelfs de grimmige Herodes, de koning der Joden, hulde aan moet bewijzen; lees mij hier, *(Zij strekt de hand uit.)* dat ik met Octavius Cæsar zal trouwen en met mijne meesteres gelijk staan.

Waarzegger.

Gij overleeft die uw gebiedster is.

Charmian.

O heerlijk! een lang leven smaakt mij nog beter dan vijgen.

Waarzegger.

Het heil, dat gij beleefd hebt en genoten,
Is schooner dan wat komt.

Charmian.

Dan zal ik, naar het schijnt, geen kinderen te benoemen hebben; ik bid u, zeg mij, hoeveel jongens en meisjes zal ik krijgen?

Waarzegger.

Had ied're wensch van u een schoot, en waren
Die wenschen allen vruchtbaar, een miljoen.

Charmian.

Weg, dwaas! Alleen omdat gij een heksenmeester zijt, vergeef ik u.

Alexas.

Gij denkt, dat alleen uw beddelakens met uwe wenschen vertrouwd zijn?

Charmian.

Nu, kom, zeg ook Iras waar.

Alexas.

Hij moet aan ons allen ons lot voorspellen.

Enobarbus.

Mijn lot en dat van de meesten onzer, zal van avond zijn: beschonken naar bed.

Iras *(haar hand uitstrekkende).*

Hier is een handpalm, die, zoo iets, kuischheid voorspelt.

Charmian.

Juist zooals de overstrooming van den Nijl honger voorspelt.

Iras.

Loop, gij dartele bedgenoot, gij kunt niet waarzeggen.

Charmian.

Nu, als een glibberige handpalm niet op vruchtbaarheid wijst, ben ik te dom om mij achter het oor te krabben. — Ik bid u, voorspel haar slechts een alledaagsch lot.

Waarzegger.

Uw lot en 't hare zijn gelijk.

Iras.

Maar hoe? maar hoe? geef toch bijzonderheden.

Waarzegger.

Ik heb gedaan.

Iras.

Ben ik geen duimbreed meer geluk waard dan zij?

Charmian.

Nu, als gij slechts een duimbreed geluk op mij mocht voor hebben, waarin zoudt gij dan kiezen dat het bestond?

Iras.

Niet in het zooveel langer zijn van mijn mans neus.

Charmian.

O, genadige hemel, maak onze dwaze invallen geestiger! — Alexas! — kom, nu zijn lot, zijn lot! — O! laat hem een vrouw nemen die niet loopen kan, liefste Isis, ik smeek er u om; en laat die hem sterven, en geef hem dan een andere die erger is; en laat dan weer een ergere op die ergere volgen, tot de ergste van allen hem lachend naar het graf brengt, met wel vijftig horens! Beste Isis, verhoor mij dit gebed, al slaat gij mij een bede van meer gewicht af; beste Isis, ik smeek er u om.

Iras.

Amen. Geliefde godin, verhoor dit gebed van uw volk! want even als het een hartbrekend gezicht is, als een knap man een losse vrouw heeft, zoo is het een doodelijk verdriet een lagen schavuit ongehorend te zien; daarom, geliefde Isis, doe wat passend is en schenk hem het geluk, dat hem toekomt.

Charmian.

Amen.

Alexas.

Zie toch eens! als het aan haar stond mij horens op te zetten, zij zouden, al was het alleen om dat te doen, zichzelve tot hoeren maken.

Enobarbus.

Daar komt Antonius!

Charmian.

Neen, de koningin.

(CLEOPATRA *komt op.*)

Cleopatra.

Hebt gij mijn heer gezien?

Enobarbus.

Neen, hooge vrouwe.

Cleopatra.

Is hij hier niet geweest?

Charmian.

Toch niet, gebiedster.

Cleopatra.

Hij was zeer goed geluimd, doch plots'ling drong
Zich Rome in zijn gedachten. — Enobarbus!

Enobarbus.

Gebiedster?

Cleopatra.

Ga, zoek en breng hem hier. — Waar is Alexas?

Alexas.

Hier, u ten dienst. — Daar nadert onze heer.

Cleopatra.

Wij willen hem niet aanzien; gaat met ons.

(CLEOPATRA, ENOBARBUS, ALEXAS, IRAS, CHARMIAN, *Waarzegger en Gevolg af.*)

(ANTONIUS *komt op, met een Bode en Gevolg.*)

Bode.

Eerst trok uw gade Fulvia te velde.

Antonius.

En tegen mijnen broeder Lucius?

Bode.

Ja;
Doch weldra was de krijg ten eind. De drang
Des tijds verbond hen tegen Cæsars troepen,
Wiens krijgsgeluk hen reeds na 't eerste treffen
Italje deed ontruimen.

Antonius.

Nog iets ergers?

Bode.

Heer, booze tijding steekt den brenger aan.

Antonius.

Zoo hij ze een nar of lafaard brengt. — Ga voort;
't Gebeurde is mij iets afgedaans. 't Is zoo:
Zoo een mij waarheid meldt, al waar' zij doodlijk,
Ik hoor 't, als sprak hij vleitaal.

Bode.

Labienus, —
't Is onheilnieuws, — heeft met zijn Parthisch leger
Zich Azië onderworpen; zeeghaft wapp'ren
Van de' Eufraat en van Syrië zijne vanen
Tot Lydië en tot Ionië, terwijl —

Antonius.

Antonius, wilt gij zeggen, —

Bode.

O! mijn heer!

Antonius.

Spreek vrij; verbloem niet wat het volk zegt; noem
Cleopatra zooals haar Rome noemt;

Bekijf me als Fulvia; en bespot mijn feilen
Zoo ruw en scherp, als enkel waar- en boosheid
't Vermogen. Ja, dan brengen we onkruid voort,
Als frissche wind ons spaart; en wie ons gispt,
Doet ons den dienst van ploeg. — Vaarwel, tot later!

Bode.

Steeds tot uw dienst bereid.

(Bode af.)

Antonius.

Nu 't nieuws van Sicyon! Komaan, wie brengt het?

Eerste Dienaar.

Van Sicyon! Kwam daar een bode van?

Tweede Dienaar.

Hij wacht ginds uw believen.

Antonius.

Roep hem hier. —

(Dienaar af.)

Egypte's sterke kluisters moet ik breken,
Of dwaze liefde is mijn verderf.

(Een tweede Bode komt op.)

Wat meldt gij?

Tweede Bode.

Heer, uwe gade, Fulvia, stierf.

Antonius.

Waar stierf zij?

Tweede Bode.

Te Sicyon;
Den loop der ziekte en wat u meer te weten
Van noode is, meldt dit blad.

(Hij overhandigt een brief.)

Antonius.

Laat ons alleen.
(De Bode en Dienaren af.)
Daar scheidde een groote geest! Dit was mijn wensch;
Doch wat wij vaak verachtend van ons stieten,
Wij wenschen 't weer terug; wat thans ons streelt,
Wordt door der tijden ommezwaai verkeerd
In 't tegendeel; goed is zij na 't verscheiden;
Thans hield de hand haar tegen, die haar voortstiet.
Ik moet me ontscheuren aan die tooverboeien;
Tienduizend euvels, meer, veel meer dan 'k weet,
Broedt dit mijn nietsdoen. — Enobarbus, hier!

(Enobarbus *komt op.*)

Enobarbus.

Wat is uw verlangen, heer?

Antonius.

Ik moet met allen spoed van hier.

Enobarbus.

Zoo! Dan brengen wij al onze vrouwen om. Wij zien, hoe reeds een enkele onvriendlijkheid hun leven in gevaar brengt; moeten zij ons weggaan beleven, dan is dood het wachtwoord.

Antonius.

Ik moet, moet heen.

Enobarbus.

Is de aanleiding dringend, laat dan de vrouwen sterven; ze voor niets weg te werpen, zou jammer wezen; maar moeten wij kiezen tusschen haar en een zaak van groot gewicht, dan mogen zij niet meêtellen. Komt het minste gerucht hiervan Cleopatra ter oore, dan sterft zij oogenblikkelijk; ik heb haar wel twintigmaal om een arm-

zaliger reden zien sterven. Ik geloof, dat er in het sterven iets steekt, dat een spel der minne met haar speelt, zoo schielijk heeft zij het sterven bij de hand.

Antonius.

O, zij is listiger, dan men zich verbeelden kan.

Enobarbus.

Toch niet, heer; haar hartstochten bestaan uit niets, dan de fijnste deelen van zuivere liefde. Haar rukwinden en stortbuien zuchten en tranen te noemen gaat niet aan; het zijn grooter stormen en orkanen, dan de almanak te vermelden heeft; dit kan geen listigheid van haar zijn; en is het zoo, dan kan zij even goed regenvlagen maken als Jupiter.

Antonius.

Hadd' ik haar nooit gezien!

Enobarbus.

O heer, dan hadt gij een wondervol meesterstuk verzuimd te zien; en dit geluk gemist te hebben, had uwe reis te schande gemaakt.

Antonius.

Fulvia is dood.

Enobarbus.

Wat, heer?

Antonius.

Fulvia is dood.

Enobarbus.

Fulvia.

Antonius.

Dood.

Enobarbus.

Nu, heer, breng den goden een dankoffer. Als het den hemelschen hoogheden behaagt aan een man zijne vrouw te ontnemen, dan moet dit hem doen zien naar

de snijders op aarde, die dezen troost kunnen geven, dat als oude kleeren afgedragen zijn, er genoeg lieden zijn om nieuwe te maken. Waren er geen vrouwen meer dan Fulvia, dan waart gij er inderdaad erg aan toe en wegens uw lot te beklagen; maar dit leed wordt met troost gekroond; uw oud vrouwenhemd levert een nieuwen onderrok; en, waarachtig, in een ui schuilen de tranen, die dezen kommer moeten besproeien.

Antonius.

De brand, dien zij ontstak in onzen staat,
Duldt niet, dat ik afwezig blijf.

Enobarbus.

En de brand, dien gij hier ontstoken hebt, kan u hier niet missen, vooral die van Cleopatra niet, die alleen door uw hierblijven ontstoken en gebluscht wordt.

Antonius.

Genoeg gebeuzeld! Geef onze' oversten
Bericht van ons besluit. Der koningin
Deel ik de reed'nen mee van ons vertrek,
Opdat ze er vreê mee hebbe. Want ons dringt
Niet Fulvia's dood alleen, met and're zaken
Van groot gewicht; ons nopen bovendien
Veel welberaden vrienden ginds met brieven
Tot dezen tocht. Sextus Pompeius kwam
In opstand tegen Cæsar, en beheerscht
Alreeds de zee; het wankelmoedig volk,
Dat nooit aan wie 't verdient zijn liefde schenkt,
Eer die verdiensten lang voorbij zijn, kent
De grootte en waardigheden van Pompeius
Zijn zoon reeds toe, die, groot door naam en macht,
Nog grooter door zijn vurig bloed, thans optreedt
Als wakker krijgsheld. Groeit zijn aanzien nog,
Dan dreigt gevaar de wereld. Veel is gistend,

Veel is in wording, krielt en heeft reeds leven,
Schoon 't gif der slang nog niet. Ga, meld aan al
Mijn onderhoor'gen, dat ik heb besloten,
Ten spoedigste op te breken.

Enobarbus.

't Zal geschieden.
(Beiden af.)

DERDE TOONEEL.

Aldaar. *Een ander vertrek.*

CLEOPATRA, CHARMIAN, IRAS *en* ALEXAS *komen op.*

Cleopatra.

Waar is hij?

Charmian.

'k Heb hem sedert niet gezien.

Cleopatra.

Zie, waar hij is, met wien, en wat hij doet; —
Maar niet, dat ik u zend. — Vindt gij hem somber,
Zoo zeg, ik dans; vindt gij hem vroolijk, meld dan:
'k Werd plots'ling ziek. — Nu voort en fluks terug.
(ALEXAS *af.*)

Charmian.

Ik acht, vorstin, dat, mint gij hem oprecht,
Gij niet de midd'len kiest om hem te dwingen
Tot wederliefde.

Cleopatra.

Wat zou 'k anders doen?

Charmian.

Geef toe in alles, ga in niets hem tegen.

Cleopatra.

O dwaze raad! dit doen, waar' hem verliezen.

Charmian.

Beproef hem niet te zeer; ik zeg, houd maat!
Wat telkens vrees ons wekt, wordt dra gehaat.

(Antonius *komt op.*)

Daar komt Antonius.

Cleopatra.

Ik ben ziek, verstoord.

Antonius *(ter zijde).*

Ik aarzel mijn besluit haar mee te deelen.

Cleopatra.

Leid mij van hier; ik zijg schier neder, Charmian;
Zoo kan het niet lang duren; vleesch en bloed
Houdt dit niet uit.

Antonius.

Geliefde koningin,

Cleopatra.

Blijf, bid ik u, niet nader!

Antonius.

Wat is dit?

Cleopatra.

Dat oog verkondigt: u gewerd goed nieuws.
Spreek, wat zegt de echte vrouw? — Nu, gij kunt gaan;
O, had ze u nooit veroorloofd hier te komen!
Zij zegge niet, dat ik u hier weerhoud;
Ik heb geen macht op u; neen, haar behoort gij.

Antonius.

De Goden weten 't, —

Cleopatra.

O, geen koningin
Werd ooit zoo grof misleid. Doch reeds van de' aanvang
Zag ik 't verraad gezaaid.

Antonius.

Cleopatra, —

Cleopatra.

Hoe kon ik u ooit trouw, den mijnen, denken,
Wiens meineed jegens Fulvia de eeuw'ge Goden
Deed rillen op hun tronen? Welk een waanzin,
Verstrikt te zijn door lippeneeden, die
Bij 't zweren breken.

Antonius.

Dierb're koningin, —

Cleopatra.

Geen schijngrond, bid ik, voor uw gaan. Neen, zeg
Vaarwel, en ga. O, toen ge om blijven smeekte,
Toen vondt gij woorden, toen was 't: nimmer gaan; —
Toen troonde in oog en lip ons eeuwigheid,
Heil in den wenkbrauwboog; geen deel, hoe nietig,
Of 't wees op hemelsche' oorsprong. Zoo is 't nog,
Of gij, der wereld grootste krijger, werdt
Haar grootste leug'naar.

Antonius.

Welk een taal, gebiedster!

Cleopatra.

O, hadde ik uw gestalte, 'k zoude u toonen,
Dat in Egypte een hart woont.

Antonius.

Hoor, vorstin,
De nooddwang van den tijd eischt onze diensten

Voor korte poos; doch heel mijn hart blijft hier
Bij u, tot uwen dienst. Itaalje flikkert
Van 't zwaard des burgerkrijgs; Sextus Pompeius
Naakt dreigend Rome's haven. De gelijkheid
Van twee partijen in den staat verwekt
Een gisting, die gevaar dreigt. Die gehaat was,
Werd sterk en wint in liefde; de verbannen
Pompeius, rijk door 's vaders eer, sluipt thans
In 't harte van die allen, wien het heden
Geen welvaart brengt; hun aantal is te duchten;
En vrede, ziek door vadsigheid, zoekt heul
In dolle wiss'ling. Wat mij nader dringt,
En u met mijn vertrek verzoenen moog',
Is Fulvia's dood.

Cleopatra.

Voor dwaasheid moog' mijn leeftijd mij niet hoeden,
Voor kindschheid doet hij 't wel. — Kan Fulvia sterven?

Antonius.

Ja, zij is dood, mijn koningin.
Lees, in een rustig uur, hier zelf, wat twisten
Zij heeft gewekt en vind ten laatste 't beste,
Waar en wanneer zij stierf.

Cleopatra.

O valsche liefde!
Hebt gij geen heil'ge vaten, die zich vullen
Met weedoms dauw? O, thans wordt mij geleerd
Door Fulvia's sterven, hoe gij mij eens eert.

Antonius.

Geen twist meer; wees veeleer bereid te hooren
Wat plannen ik ontwierp, die thans uw raad
Bevestige of verwerpen doe. Bij 't vuur,
Dat leven wekt in 't Nijlslib, als uw krijger,

Uw dienaar trek ik op, maak vrede of oorlog
Naar uwen wensch.

Cleopatra.

Verruim mijn gordel, Charmian; —
Neen, laat het. — Ik ben plots'ling ziek en wel,
Zooals Antonius mint.

Antonius.

Laat af, mijn kleinood;
Geef waar getuig'nis van mijn liefde, die
De strengste toetsing duldt.

Cleopatra.

Dit leert mij Fulvia.
Ik bid u, ga ter zijde en ween om haar;
Neem afscheid dan, en zeg: die tranen gelden
Egypte's koningin. Speel één tooneel
Van kunstig huich'len, laat dit echte trouw
En liefde schijnen.

Antonius.

Stil; mijn bloed bruischt op.

Cleopatra.

Gij kunt het beter, maar 't was reeds verdienstlijk.

Antonius.

Nu, bij mijn zwaard, —

Cleopatra.

En schild. 't Is al weer beter;
Maar 't beste moet nog komen. Zie eens, Charmian,
Hoe goed staat dien Romeinschen Hercules
Dit gramschapsmasker.

Antonius.

Gebiedster, 'k ga.

Cleopatra.

Eén woord nog, hoff'lijk man.
Wij tweeën moeten scheiden, — dit is 't niet;
Wij tweeën minden eens, — ook dit is 't niet;
Dit weet gij wel; iets anders wilde ik zeggen, —
Mijn niet-geheugen is een ware Antonius,
Ik ben 't geheel vergeten.

Antonius.

Vloog niet dwaasheid
Als onderdaan op uwen wenk, ik zeide:
Gij zijt de dwaasheid zelve.

Cleopatra.

Licht bezwijkt,
Wie zulk een dwaasheid draagt zoo dicht op 't hart,
Als nu Cleopatra. Doch, vriend, vergeef mij;
Want wat mij goed staat, doch uw oog niet boeit,
Vernietigt mij. Uw eer roept u van hier;
Wees doof dus voor mijn onbeklaagde dwaasheid;
Der Goden gunst geleide u en met lauw'ren
Bekrans' de zege uw zwaard, en krijgsgeluk
Bestrooie en eff'ne uw weg!

Antonius.

Van hier nu; kom!
Ons scheiden doet ons tevens gaan en toeven,
Want gij, die hier steeds troont, gaat toch met mij,
En ik, die wegzeil, blijf u hier nabij.
Van hier!

(Allen af.)

VIERDE TOONEEL.

Rome. *Een vertrek in* Cæsar's *woning.*

Octavius Cæsar, Lepidus *en Dienaren treden op.*

Cæsar *(met een brief in de hand).*

Erken toch, Lepidus, en weet voortaan,
Dat Cæsar onzen grooten medestander
Niet gispt uit haat. Zie, uit Alexandrië
Kwam dit bericht: hij vischt, hij drinkt, hij brast
De nachten door, is niet meer mann'lijk dan
Cleopatra, noch Ptolemæus gade
Meer vrouw dan hij; hij hoorde nauw de boden;
Deed of hij geen genooten had; erken:
Hij is het kort begrip van ied're boosheid,
Die eenig man ooit had.

Lepidus.

En toch verduistert
Het booze in hem niet alles wat hij goeds heeft;
Zijn feilen komen uit in hem, zooals
't Gesternte vuur'ger glanst door 't zwart der nacht,
Zijn eer hem aangeboren dan verkregen,
Veeleer geduld, dan met zijn wil hem eigen.

Cæsar.

Gij zijt toegeef'lijk. Nu dan, 't zij veroorloofd,
Op Ptolemæus' echtbed zich te vlijen;
Een rijk te geven voor een scherts; met slaven
Een roes te drinken; langs de straat te zwieren
Te middernacht, en handgemeen te worden
Met vunzig volk; beweer, dat dit hem siert, —
Schoon 't wel een vreemde kernstof wezen moet,
Waar dit geen smet op werpt, — maar onverschoonlijk
Is zulk een doen, als zijn losbandigheid

Zoo zwaren last ons oplegt. Bracht hij slechts
Zijn vrijen tijd in zulk een wellust door,
Ik liet aan zwakte, afmatting, walging gaarne
De afreek'ning over; maar een tijd verkwisten,
Die zoo van 't feest hem tromm'lend roept, zoo spreekt
Van zijn en ons gevaar, — dit zij gewraakt,
Zooals we een knaap bekijven, die, reeds rijp
Van inzicht, voor den lust van 't oogenblik
Zijn beter oordeel prijs geeft.

(Een Bode komt op.)

Lepidus.

Zie, meer nieuws.

Bode.

Volbracht zijn uw bevelen; uur op uur,
Verheven Cæsar, zult gij tijding hooren,
Hoe 't buiten staat. Pompeius heerscht ter zee;
En naar het schijnt, wordt hij bemind van hen,
Die Cæsar enkel vreesden; naar de havens
Stroomt ontevreden volk, en elk verklaart:
Hij leed groot onrecht.

Cæsar.

O, dit kon ik wachten.
Van de' oudsten tijd af weten wij 't: wie klimt,
Hem hangt, zoolang hij klimt, de wereld aan;
Wie valt en, eer hij niets was, nooit geliefd werd,
Hem schat men om 't gemis. De groote hoop
Drijft heen en weer, als op den storm een blad,
Volgt zonder wil het wiss'lend tij, en rot
Bij 't zwerven weg.

Bode.

En waar is dit ook, Cæsar,
Menecrates en Menas, wijd berucht

Door roof op zee, beheerschen haar; zij ploegen
Met tal van kielen 't zeevlak; meen'ge landing
Verwoest Itaalje; 't volk der kusten beeft,
Verbleekt van angst; en muitend gist de jeugd.
Geen schip kiest zee, of 't is, zoodra 't bespeurd wordt,
Genomen, want Pompeius naam verslaat
Meer volks, dan krijg met hem zou doen.

Cæsar.

Antonius,
Laat af van weeld'rig brassen! Toen gij eens
Van Mutina moest wijken, waar uw kloekheid
De consuls Hirtius en Pansa velde,
Toen volgde u honger op de hielen, maar,
Hoe ook verwend, gij droegt hem met meer moed,
Dan wilden 't zouden kunnen; toenmaals dronkt gij
De pis van paarden, 't glinst'rend vocht der poelen,
Waar 't vee van walgde; toen versmaadde uw tong
De wrangste bezie van de ruigte niet,
Toen hebt ge, als 't hert, door sneeuw van gras verstoken,
Zelfs boomschors afgeknabbeld; ja, op de Alpen,
Zoo zegt men, at gij vleesch van 't vreemdst gedierte,
Zoodat er stierven van het zien; dit alles, —
Het moge u thans beschamen, dat ik 't meld, —
Verdroegt ge als krijger zoo, dat uwe wang
Zelfs nauw'lijks inviel.

Lepidus.

Jammer van dien man!

Cæsar.

O, dreef de schaamte spoedig hem naar Rome!
Hoog tijd is 't, dat wij tweeën in het veld
Verschijnen. Zonder toeven zij daarom
De raad door ons belegd. Ons dralen doet
Pompeius' zaak gedijen.

Lepidus.

Morgen, Cæsar,
Kan ik nauwkeurig melden, welke macht
Ter zee, te land gereed is om den drang
Des tijds het hoofd te bieden.

Cæsar.

Tot zoolang
Vervult die zorg mij evenzeer. Vaarwel.

Lepidus.

Vaarwel, mijn vriend. En komt u iets ter oore
Van wat er buiten woelt, deel 't, bid ik u,
Mij daad'lijk mede.

Cæsar.

Wees gerust, mijn vriend;
Dit achtte ik steeds mijn plicht.

(Allen af.)

VIJFDE TOONEEL.

Alexandrië. *Een kamer in het paleis.*

CLEOPATRA, CHARMIAN, IRAS *en* MARDIAN *komen op.*

Cleopatra.

Charmian!

Charmian.

Vorstin?

Cleopatra.

Ach, ach! —
Een dronk van alruinsap!

Charmian.

Waartoe, vorstin?

Cleopatra.

'k Wil slapen, al den tijd, dat mijn Antonius
Ver van mij wijlt.

Charmian.

Gij denkt te veel aan hem.

Cleopatra.

Dit woord is hoogverraad!

Charmian.

Toch niet, vorstin.

Cleopatra.

Gesneed'ne Mardian!

Mardian.

Wat verlangt uw hoogheid?

Cleopatra.

Niet dat gij voor mij zingt, niets kan mij streelen
Van een gesneed'ne. Wel gelukkig gij,
Gij zonder mann'lijkheid, wien vuur'ge wenschen
Niet uit Egypte drijven. Hebt gij driften?

Mardian.

Gewis, gebiedster.

Cleopatra.

Inderdaad?

Mardian.

Niet in der daad. Gij weet, niets kan ik doen,
Dan wat men inderdaad in eere doen kan;
Toch heb ik sterke driften, en ik denk
Wat Venus deed met Mars.

Cleopatra.

O Charmian,
Waar denkt gij, zou hij zijn? wat doen? Staan, zitten?

Een tocht te voet doen of een verren rit?
Gelukkig ros, dat een Antonius draagt!
Wees fier, gij ros! want weet gij, wien gij draagt?
Den tweeden Atlas dezer aard, den arm
En helm des volks. — Licht zegt hij thans of murmelt:
„Waar is mijn slang nu van den ouden Nijl?"
Zoo noemt hij mij. O wonderzoet vergif,
Waarin ik laafnis vind. — Hij aan mij denken,
Aan mij, zoo zwart door Phoebus' liefdeknepen,
Diep rimp'lig door den tijd? Toen gij nog, Cæsar,
Uw blik liet lichten over de aard, toen was ik
Een bete voor een koning, en Pompeius
De Groote vestte de oogen op mijn wenkbrauw;
Daar ging zijn blik voor anker en hij stierf
Door de' aanblik van zijn leven.

(ALEXAS *komt op.*)

Alexas.

Heil, vorstin!

Cleopatra.

Hoe ongelijk zijt gij aan mijn Antonius!
Maar toch, gij komt van hem; zijn wondersteen
Heeft u tot goud gemaakt. —
Hoe gaat het mijnen eed'len vriend Antonius?

Alexas.

't Laatst wat hij deed, vereerde koningin:
Hij kuste, — voor het laatst na vele kussen,
Deze eed'le parel. — 'k Draag zijn woord in 't hart.

Cleopatra.

Laat daar mijn oor het rooven.

Alexas.

„Vriend", sprak hij,
„Meld dit: een trouw Romein zendt aan Egypte's

Vorstin dit kleinood uit een schelp. Ik wil,
Om de arme gave te verbeet'ren, rijken
Haar strooien voor haar rijken troon; heel 't oosten
Zal, meld dit, haar meest'resse noemen." Kalm,
Mij groetend, steeg hij op een fieren klepper;
Die hinnikte zoo luid, dat ik, als antwoord,
Slechts klanken had.

Cleopatra.

Hoe was hij? somber? vroolijk?

Alexas.

Zooals het jaargetijde in 't juiste midden
Van hitte en koude; vroolijk niet, noch somber.

Cleopatra.

O welgekozen stemming! — Zie toch, Charmian,
Merk wel dit op, zoo is hij, merk het op!
Niet somber was hij, om niet droef te maken,
Die naar zijn blik zich richten; vroolijk niet,
Tot onderpand voor hen, dat zijn herinn'ring
Hier bij zijn vreugde wijlt; neen, tusschen beide!
O, zoete meng'ling! — Wees gij vroolijk, somber;
Zelfs de overmaat van beide staat u goed,
Als niemand ooit. — Kwaamt gij mijn boden tegen?

Alexas.

Gebiedster, twintig boden achtereen. Waarom
Zendt ge er zoo vaak?

Cleopatra.

Wie op dien dag het licht ziet,
Dat ik vergeet Antonius zoo te groeten,
Die sterve als beed'laar. — Charmian! inkt, papier! —
Wees welkom, goede Alexas! — Charmian, heb ik
Ooit Cæsar zoo bemind?

Charmian.

O, eed'le Cæsar!

Cleopatra.

Verstik, brengt gij die hulde hem nog eens!
Zeg: eed'le Antonius.

Charmian.

O, die dapp're Cæsar!

Cleopatra.

Bij Isis, 'k sla de tanden u aan bloed,
Stelt gij nog eens op ééne lijn met Cæsar
Mijn man der mannen.

Charmian.

Met uw hoog verlof,
Ik zing uw eigen lied.

Cleopatra.

Uit groene jeugd,
Toen 't oordeel nog een kind was; — foei! koelbloedig
Mij dit thans na te zeggen! — Doch kom mede;
Breng mij papier en inkt;
Mijn groet zal hem geworden dag op dag,
Al moest ik gansch Egypte er voor ontvolken!

(Allen af.)

TWEEDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Messina. *Een vertrek in het huis van* POMPEIUS.

POMPEIUS, MENECRATES *en* MENAS *komen op.*

Pompeius.

Is bij de Goden 't recht in eer, dan vinden
Gerechten bij hen steun.

Menecrates.

Geduld, Pompeius!
Wat zij verdagen, is niet afgeslagon.

Pompeius.

Bij 't lange smeeken voor hun troon, verachtert
Wat ons tot smeeken dringt.

Menecrates.

Wij dwazen bidden
Vaak om ons eigen leed, wat wijze machten
Tot ons geluk ons weig'ren; 't vrucht'loos smeeken
Is dan een zegen.

Pompeius.

Ik zal zeker slagen;
Het volk bemint mij en de zee is mijn;

Mijn macht is wassend en mijn hoop voorspelt mij:
Zij groeit tot volheid aan. Antonius zit
Te gastmaal in Egypte en trekt niet heen
Ten oorlog; Cæsar, geld verzaam'lend, stoot
De harten van zich; Lepidus vleit beiden,
En beiden hem; maar hij bemint hen niet,
En wordt van hen geminacht.

Menas.

Cæsar staat
Met Lepidus in 't veld; hun macht is sterk.

Pompeius.

Wie meldde u dit? Onmoog'lijk!

Menas.

Silvius, heer.

Pompeius.

Hij droomt; ik weet, zij zijn in Rome en wachten
Antonius af. Maar zinsbegooch'ling troon'
U, wulpsche vrouw, op de uitgebloeide lippen!
Sluit, schoonheid! een verbond met toovermacht,
En, wellust! met die twee! Maakt hem een feestzaal
Een veld van eer; houdt hem het brein beneveld;
Zijn eetlust zij gescherpt door prikkelkookkunst;
Dat slaap en slemplust de eerzucht hem verstomp',
Als dronk hij Lethe's nat!

(Varrius *komt op.*)

Wat brengt gij, Varrius?

Varrius.

Volkomen zeker, heer, is wat ik meld;
Men wacht in Rome Antonius uur op uur,
Want sinds hij uit Egypte ging, verstreek
Een tijd voor groot're reis.

Pompeius.

Iets min belangrijks
Waar' beter welkom. — Menas, ik dacht nooit
Dat zulk een nietige oorlog den wellust'ling
De wapens zou doen grijpen; zijne krijgskunst
Is dubbel die der and're twee. Wat roem
Voor ons, dat om ons woelen zulk een man,
Zoo aan 't genot verslaafd, zich aan den schoot
Der schoone koningsweeuw ontscheurt!

Menas.

Recht vriend'lijk
Zal Cæsar toch Antonius niet begroeten;
Zijn vrouw, die dood is, krenkte Cæsar diep,
Zijn broeder deed hem de' oorlog aan, hoewel —
Niet door Antonius' toedoen.

Pompeius.

Moog'lijk, Menas,
Doet grooter vijandschap de mind're wijken.
Ja, stonden wij niet tegen alle drie,
Dan, zeker, zouden zij elkaar bestrijden,
Want gronden, om het zwaard te trekken, zijn er
Meer dan genoeg; maar hoe de vrees voor ons
De kloven voegen zal, hun klein're tweedracht
Wellicht verzoenen, weten wij nog niet.
Den goden zij 't bevolen! Goed en bloed
Verspelen we, als niet elk het uiterst doet.
Kom, Menas.

(Allen af.)

TWEEDE TOONEEL.

Rome. *Een vertrek in het huis van* LEPIDUS.

ENOBARBUS *en* LEPIDUS *komen op.*

Lepidus.

Vriend Enobarbus, 't is een goede daad,
Een, die u siert, als gij tot zachte taal
Uw veldheer stemt.

Enobarbus.

Vraag ik hem iets, 't is dit:
Zijn taal zij zijner waardig; krenkt hem Cæsar,
Hoog zie Antonius dan op Cæsar neer
En spreke luid als Mars. Bij Jupiter,
Ware ik de drager van Antonius' baard,
'k Liet dien vandaag niet scheren.

Lepidus.

't Is geen tijd nu
Voor onderlinge twisten.

Enobarbus.

Ied're tijd
Past wel voor alles, wat er in ontstaat.

Lepidus.

Voor groote zaken moeten mind're wijken.

Enobarbus.

Zoo 't kleine 't eerst komt, neen.

Lepidus.

Gij spreekt hartstocht'lijk;
Ik bid u, rakel de asch niet op. Daar komt
De wakk're Antonius op.

(ANTONIUS *komt op, met* VENTIDIUS.)

Enobarbus.

En ginder Cæsar.

(CÆSAR *komt op, met* MÆCENAS *en* AGRIPPA.)

Antonius (*tot* VENTIDIUS).

Gelukt hier 't vergelijk, dan snel naar Parthië;
Verstaan, Ventidius?

Cæsar (*tot* MÆCENAS).

'k Weet het niet, Mæcenas,
Vraag er Agrippa naar.

Lepidus.

Mijn eed'le vrienden,
Wat ons vereende, was iets groots; laat thans
Niet kleine twist ons scheiden. Wat verkeerd was,
Zij vriend'lijk aangehoord. Bespraken wij
Geringe tweespalt luid, 't waar' moord begaan
Bij 't wondenheelen. Daarom, machtgenoten, —
Om mijnentwil ook, die u dringend smeek, —
Geeft zelfs aan wrange zaken zoete namen;
Geen bitsheid maak' haar erger!

Antonius.

Wel gesproken;
Aan 't hoofd van onze legers en strijdvaardig,
Groette ik u dus.

(Hij groet CÆSAR *met de hand.)*

Cæsar.

Welkom te Rome!

Antonius.

Dank!

Cæsar.

Neem plaats!

Antonius.

Na u, heer.

Cæsar.

't Zij dan zoo.

Antonius.

Ik hoor, gij duidt mij euvel, wat niets kwaads is,
Of, is 't zoo, u niet deert.

Cæsar.

Ik ware een dwaas,
Zoo 'k, om een niets of bijna niets, verklaarde
Gekrenkt te zijn, en wel vooral, zoo 'k zeide
Gekrenkt door u; nog dwazer, had ik smaad'lijk
Van u gesproken, zoo 'k geen reden had
Om u te noemen.

Antonius.

Dat ik in Egypte
Bleef toeven, Cæsar, wat ging u dit aan?

Cæsar.

Niet meer, dan mijn verblijf alhier in Rome
U aanging in Egypte; doch zoo gij
Daar plannen smeeddet tegen mij, dan mocht ik
Er acht op slaan.

Antonius.

Wat meent gij? plannen smeden?

Cæsar.

Gij vat, als gij slechts wilt, wat ik bedoel,
Uit wat mij wedervoer. Uw vrouw en broeder
Bekrijgden mij; hun strijd, zoo heette 't, was
Voor uw belang; uw naam was steeds het wachtwoord.

Antonius.

Een dwaling is 't; mijn naam heeft nooit mijn broeder
Tot leus gediend; ik won berichten in,
En heb ze ontvangen van betrouwb're mannen,
Uw medestrijders. Heeft hij niet veeleer
Mijn aanzien evenzoo verzwakt als 't uwe,
En krijg gevoerd tot ergernis van mij,
Wiens zaak met de uwe één is? Uit mijn brieven
Moest dit u blijken. Zoekt gij voor een twistvuur
Te sprokk'len, daar u grooter hout ontbreekt,
Raap dit dan toch niet op.

Cæsar.

Uzelf verheft gij
Door dwaasheid mij te last te leggen; maar
't Is opgeraapte ontschuldiging.

Antonius.

Neen! Neen!
Ik weet, het kan niet anders, of ge erkent
De klemming van 't bewijs, dat ik, met u
Bewindsman in de zaak, door hen bestreden,
Met wrevel oog den krijg beschouwen moest,
Die mij ook deerde. Wat mijn vrouw betreft,
'k Wenschte u er een, van zulk een geest bezield!
Der wereld derde is u, doch dit bestuurt gij
Eer met een halster, dan een vrouw als zij.

Enobarbus.

Hadden wij maar allen zulke vrouwen! Dan konden de mannen met hunne vrouwen te velde trekken!

Antonius.

Haar woel'ge geest, die steeds ontembaar was
En ruim met sluwe staatszucht was bedeeld,
Heeft, Cæsar, u, — ik geef 't met smart u toe, —

Veel zorg verwekt, maar toch, — erken het zelf, —
't Was mijn schuld niet.

Cæsar.

Terwijl Alexandrië
U brassen zag, zond ik u brieven; gij
Staakt ze ongelezen bij u, hebt mijn bode
Met hoon gehoor geweigerd.

Antonius.

Heer, hij werd
Niet aangemeld, hij overviel me; ik had
Toen juist drie koningen onthaald, en was
Niet als des morgens vroeg; den and'ren dag
Kwam ik hier zelf voor uit; dit was zooveel
Als hem verschooning vragen. Dat die knaap
Niet tell' bij onzen strijd; verlangt gij twist,
Laat hem toch buiten 't spel.

Cæsar.

Gij hebt een hoofdpunt
Gebroken van uw eed; en nimmer vindt gij
Grond tot gelijk verwijt aan mij.

Lepidus.

Kalm! Cæsar.

Antonius.

Neen, Lepidus, hij spreke;
Want de eer is ongeschonden, die hij aanvalt,
Al denkt hij haar door mij gedeerd. Ga voort;
Dat hoofdpunt, Cæsar, van mijn eed —

Cæsar.

Van mij
Met raad en daad te steunen, als ik 't vroeg;
Dit hebt gij mij geweigerd.

Antonius.

Zeg: verzuimd;
En wel, toen een vergiftend leven mij
Mijn denkkracht had geroofd. Zooveel ik kan,
Wil ik een boet'ling zijn, doch mijn oprechtheid
Mag nooit mijn aanzien deren, noch mijn macht
Bij de uiting aanzien derven. Fulvia, ja,
Schiep hier een krijg, om mij van ginds te lokken;
'k Was onbewust haar drijfveer, en hiervoor
Vraag ik vergiff'nis, voor zoover mijn eer
In zulk een zaak vergunt.

Lepidus.

Een edel woord!

Mæcenas.

Kondt gij nu eens besluiten, uwe grieven
Te laten rusten! Ze uit uw geest te wisschen
Is iets, waartoe de nood van 't oogenblik
U dringend maant.

Lepidus.

Een passend woord, Mæcenas.

Enobarbus.

Of als de een den ander zijne vriendschap slechts voor het oogenblik borgen wil, dan kunt gij, als er van Pompeius geen sprake meer is, ze weer teruggeven; gij zult tijds genoeg hebben tot twisten, als gij niets anders te doen hebt.

Antonius.

Gij zijt alleen een krijgsman; spreek niet mede.

Enobarbus.

Dat de waarheid zwijgen moet, had ik bijna vergeten.

Antonius.

Gij doet ons and'ren onrecht, spreek dus niet.

Enobarbus.

Ga voort dan; ik ben uw bedachtzame, stille steen.

Cæsar.

Ik acht, in wat hij zegt heeft hij geen onrecht,
Slechts in de wijze hoe. Het is onmoog'lijk,
Dat wij, in aard en doen zoozeer verscheiden,
Steeds vrienden blijven. Doch, indien ik wist,
Wat band ons stevig saam kon houden, 'k zou
De wereld door hem zoeken.

Agrippa.

Wilt gij vergunnen, Cæsar, —?

Cæsar.

Spreek, Agrippa.

Agrippa.

Gij hebt van moederszijde een zuster, Cæsar,
Octavia, door een elk vereerd; Antonius
Is weduwnaar.

Cæsar.

Zeg dit toch niet, Agrippa;
Had dit Cleopatra gehoord; zij had
Met recht om overijling u gegispt.

Antonius.

Neen, Cæsar, ik ben niet gehuwd; Agrippa
Moog' verder spreken.

Agrippa.

Om u door vriendschap duurzaam te verbinden,
U te verbroed'ren en u beider hart
Ten hechtste saam te knoopen, neme Antonius
Octavia nu tot vrouw. Haar schoonheid geeft
Haar recht op den uitnemendste' aller mannen;
Haar sieren, meer dan woorden 't kunnen uiten,
Bevalligheid en deugden. Door dit huw'lijk

Wordt nietige ijverzucht, die 't kleine groot maakt,
En groote vrees, die met gevaar thans dreigt,
Tot niets; wat nu een waarheid is, wordt sprookjen,
Terwijl thans halve sprookjes waarheid zijn.
Haar liefde knoopt u beiden saam en wint
U beiden aller hart. Vergeef mijn raad;
Hij is doordacht, geenszins een vluchtige inval,
Maar aan mijn plicht getoetst.

Antonius.

Wil Cæsar spreken?

Cæsar.

Niet eer hij hoorde, wat Antonius denkt
Van 't daar gezegde.

Antonius.

Wat vermag Agrippa,
Om, zoo ik zeggen mocht: „Agrippa, 't zij zoo",
Dit waar te maken?

Cæsar.

Veel, hetzelfde als Cæsar
Op zich en op Octavia.

Antonius.

Nimmer wil ik
Bij dezen voorslag, die zooveel belooft,
Van hindernissen droomen! — Reik me uw hand;
Bevorder 't schoon verbond en van dit uur
Zij broederzin en eendracht onze drijfveer
En regele al ons doen!

Cæsar.

Hier is mijn hand.
Een zuster schenk ik u, zooals geen broeder
Ooit inniger beminde. Dat zij leve
Om ons gebied en harten te vereenen;
En niets verbreek' die vriendschap!

Lepidus.

Heil u, amen!

Antonius.

'k Was niet van zins mijn zwaard te trekken tegen
Pompeius; groote diensten heeft hij mij
Nog pas bewezen; 'k zeg thans eerst hem dank,
Want niemand moog' vergetelheid mij wijten;
Doch dán zij hij bestookt.

Lepidus.

De tijd is dringend.
Van onze zijde dient hij opgezocht,
Of anders zoekt hij ons.

Antonius.

Waar ligt zijn vloot?

Cæsar.

Bij Kaap Misenum.

Antonius.

Hoe is zijn macht te land?

Cæsar.

Sterk en steeds wassend;
De zee beheerscht hij reeds.

Antonius.

Dit zegt men. Hadde ik
Alreeds met hem gesproken! Haasten we ons,
Doch eer we ons waap'nen, zij de zaak beklonken,
Zoo even overlegd.

Cæsar.

Van harte gaarne.
Bezoek, stel ik u voor, mijn zuster daad'lijk;
Ik leid er u thans heen.

Antonius.

Gun, Lepidus,
Ons daarbij uw gezelschap.

Lepidus.

Eed'le Antonius,
Zelfs ziekte hield mij niet terug.

(Trompetgeschal. Cæsar, Antonius *en* Lepidus *af.)*

Mæcenas.

Wees welkom uit Egypte, vriend.

Enobarbus.

Gij helft van Cæsar's hart, waardige Mæcenas! — Mijn geëerde vriend Agrippa!

Agrippa.

Wakkere Enobarbus!

Mæcenas.

Wij hebben alle reden tot blijdschap, dat alles zoo goed is afgeloopen. — Gij hebt in Egypte genoten?

Enobarbus.

Ja zeker; wij sliepen zoo lang, dat de dag in de war kwam, en dronken, dat de nacht licht werd.

Mæcenas.

Acht wilde zwijnen in haar geheel gebraden voor een ontbijt, en dat voor slechts twaalf personen; is dat waar?

Enobarbus.

Dit was slechts een vlieg bij een arend vergeleken; wij hadden veel meer ongehoorde zaken wat feesten betreft, en wel der vermelding waard.

Mæcenas.

Zij moet een onweerstaanbare vrouw zijn, als het gerucht niet overdrijft.

Enobarbus.

Toen zij Marcus Antonius voor het eerst ontmoette, heeft zij onmiddellijk zijn hart gekaapt, op de rivier Cydnus.

Agrippa.

Ja, daar was zij inderdaad een verschijning, of mijn berichtgever heeft in haar voordeel gefabeld.

Enobarbus.

Ik wil het u vertellen.
De bark, waarin zij zat, brandde op het water,
Hel glanzend als een troon; de spiegel goud,
De purp'ren zeilen geurend, dat de wind
Die ziek van liefde omzweefde; zilv'ren riemen,
Maathoudend bij het spel van fluiten, noopten
Het water, als verliefd op hunne slagen,
Tot sneller vlieten. Wat haarzelf betreft
Is elke schild'ring kleurloos, arm. Zij lag,
In haar met goud doorweven tent, veel schooner
Dan Venus ooit door kunst, natuur vereed'lend,
Is afgebeeld, omstuwd van schoone knapen,
Met wangenkuiltjes, dart'le liefdegoden
Met kleur'ge waaiers, wier bekoelend trillen
Haar teed'ren wangen gloed scheen toe te wuiven,
Hun doen te niet doend.

Agrippa.

Heerlijk voor Antonius!

Enobarbus.

Een schaar van maagden, ware Nereïden,
Zag haar naar de oogen; elke buiging deed
De groep nog schooner zijn. Die 't roer bestuurde,
Geleek een meergodin; het zijden tuig
Trilde, als die handen, zacht als bloemen, 't grepen,
Die rap en flink zich weerden. Aan de bark

Ontvloeide een raadselvolle geur, betoov'rend
Voor de oevers aan weerszij. Al 't volk der stad
Stroomde uit tot haar. Antonius, die op 't marktplein
Ten troon zat, bleef alleen en zag al fluitend
De lucht in, die, waar' leegte moog'lijk, mede
Zich tot Cleopatra gespoed had, zorg'loos,
Wat klove in 't ruim ontstond.

Agrippa.

Betoov'rend wezen!

Enobarbus.

Toen zij geland was, liet Antonius haar
Ten avondmaaltijd nooden. 't Antwoord was:
Haar was het liever, hem als gast te ontvangen;
Dit vroeg ze als gunst. Antonius, steeds beleefd,
Van wien nog nooit een vrouw een „Neen" moest hooren,
Gaat, tienmaal glad geschoren, naar het feest,
En met zijn hart betaalt hij het gelag
Voor wat zijn oog verslond.

Agrippa.

Gekroonde boel!
Zij lokte in bed het zwaard des grooten Cæsar's;
Hij ploegde, haar was de oogst.

Enobarbus.

Ik zag haar eens
Een veertig schreden hupp'len door de straat,
En, buiten adem, hijgde ze onder 't spreken,
En 't afgebroken spreken werd welsprekend;
Zij ademde, ademloos, betoov'ring uit.

Mæcenas.

Thans moet, voor goed, Antonius van haar afzien.

Enobarbus.

Dit doet hij nimmer! — Haar kan ouderdom

Niet doen verwelken, noch gewoonte's sleur
Haar 't eeuwig nieuw ontrooven. And're vrouwen
Verzadigen den lust; zij scherpt den honger,
Hoe meer zij hem verzaadt; zoo lieflijk wordt
Bij haar de laagste drift, dat heil'ge priesters
Haar zeeg'nen, als ze onkuisch is.

Mæcenas.

Kan lieflijk schoon, een schrand're geest en reinheid
Antonius boeien, dan schat hij Octavia
Het schoonst geschenk van 't lot.

Agrippa.

Komt, laat ons gaan. —
Mijn wakkere Enobarbus, wees mijn gast,
Zoolang gij hier vertoeft.

Enobarbus.

Zeer gaarne; dank!

(Allen af.)

DERDE TOONEEL.

Aldaar. *Een vertrek in* Cæsar's *woning.*

Cæsar, Antonius, *(tusschen hen)* Octavia, *en Dienaren komen op.*

Antonius.

Somwijlen zal de wereld en mijn ambtsplicht
Mij scheiden van uw boezem.

Octavia.

Al dien tijd
Smeek ik geknield de goden, u hun zegen
Te schenken.

Antonius.

Goede nacht, vriend! — Mijn Octavia,
Acht mij zoo zwart niet, als 't gerucht mij maalt;
't Is waar, 'k heb veel gedwaald; doch in de toekomst
Houd ik het rechte pad. Vaarwel, geliefde! —
Vaarwel, vriend!

Cæsar.

Goede nacht!
(Cæsar, Octavia *en Dienaars af.*)

(Een Waarzegger treedt op.)

Antonius.

Wel, vriend, gij wenscht uzelf weer in Egypte?

Waarzegger.

Ik wenschte, dat ik nooit van daar was weggegaan, noch gij daarheen gekomen.

Antonius.

Noem den grond, als gij kunt.

Waarzegger.

Ik zie dien in mijn geest, maar heb dien niet op de tong; maar toch, haast u naar Egypte terug.

Antonius.

Zeg mij, wiens geluk zal hooger stijgen, Cæsar's geluk of het mijne?

Waarzegger.

Cæsar's.
Daarom, Antonius, blijf niet aan zijn zijde;
Uw dæmon, — 'k meen den geest, die in u woont, —
Is edel, koen, hooghartig, onnavolgbaar,
Als Cæsar's dæmon verre is, doch bij dezen
Wordt hij tot vrees, is overweldigd; — daarom,
Een afstand tusschen u.

Antonius.

Zeg dit niet weder!

Waarzegger.

Alleen tot u; niet weder, dan tot u.
Verliest gij, als gij met hem speelt, niet zeker
Bij ieder spel? 't Geluk, hem aangeboren,
Wint tegen alle kans; uw luister taant
Bij zijnen glans. Ik zeg nog eens, uw schutsgeest
Is in zijn bijzijn angstig u te leiden,
Hoe fier ook als hij verre is.

Antonius.

Weg, ga heen!
En zeg Ventidius, dat ik hem wil spreken. —
(Waarzegger af.)
Die moet naar Parthië. — Zij het kunst of toeval,
Het is zoo; zelfs de dobbelsteenen dwingt hij;
In ieder spel schiet mijne kunst te kort
Bij zijn geluk; bij loting treft hij 't steeds;
Zijn haan verwint den mijnen, ook al stond
Het alles tegen niets; zijn zwakke kwartels
Slaan in de mand de mijne. Naar Egypte!
En sluit ik ook dit huw'lijk voor mijn rust,
In 't oosten woont mijn lust.

(Ventidius *komt op.*)

O! kom, Ventidius!
Gij moet naar Parthië; uwen lastbrief kan ik
U geven; volg mij.
(Beiden af.)

VIERDE TOONEEL.

Aldaar. *Een straat.*

LEPIDUS, MÆCENAS *en* AGRIPPA *komen op.*

Lepidus.

Geen moeite verder! spoor uw legerhoofden
Slechts aan, mij ras te volgen.

Agrippa.

Heer, Antonius
Kust slechts Octavia nog, dan volgen wij.

Lepidus.

Tot ik u weerzie in uw krijgsdos, die
U beiden goed zal staan, vaartwel!

Mæcenas.

Wij zullen,
Als ik de streek wel ken, te Kaap Misenum
U vóór zijn, Lepidus.

Lepidus.

Uw weg is korter;
Wat ik te doen heb, eischt een verren omweg;
Twee dagen zijt gij voor.

Mæcenas *en* Agrippa.

Heer, slaag naar wensch!

Lepidus.

Vaartwel!

(Naar verschillende zijden af.)

VIJFDE TOONEEL.

Alexandrië. *Een vertrek in het paleis.*

CLEOPATRA, CHARMIAN, IRAS *en* ALEXAS *komen op.*

Cleopatra.

Maak mij muziek, muziek, droefgeestig voedsel
Voor ons, verliefde zielen.

Dienaar.

Hé, muziek!

(MARDIAN *komt op.*)

Cleopatra.

Neen, toch niet. Liever 't balspel; Charmian, kom.

Charmian.

Mijn arm doet pijn; ik bid u, speel met Mardian.

Cleopatra.

Een vrouw speelt even goed met zijns gelijke
Als met een vrouw. — Kom, wilt gij met mij spelen?

Mardian.

Zoo goed ik kan, gebiedster.

Cleopatra.

Waar goede wil is, neemt men dien voor lief;
Al schiet hij ook te kort. — Maar 'k wil niet meer. —
'k Wil heng'len; kom! rivierwaarts; daar verschalk ik,
Terwijl muziek van verre klinkt, het schubbig
Roodvinnig volk; mijn kromme hoek dringt hun
In 't glibb'rig keelgat; en bij elken visch,
Dien 'k opsla, stel ik mij Antonius voor,
En zeg: „Ah zoo! gevangen!"

Charmian.

Welk een lust,
Die hengelwedstrijd met hem, toen uw duiker
Een pekelvisch hem aan den hoek hing, dien
Hij driftig opsloeg!

Cleopatra.

Toen, — o schoone tijden! —
Lachte ik hem boos; en ja, diezelfde nacht
Lachte ik hem weder goed; en de' and'ren morgen,
Voor negen uur, dronk ik hem in zijn bed,
Deed mijn gewaad hem aan, en ik intusschen
Droeg zijn Philippisch zwaard!

(Een Bode komt op.)

O, van Italië! —
Stort gij uw vruchtb're tijding in mijn ooren,
Sinds lange dorstig, dor!

Bode.

Vorstin, vorstin, —

Cleopatra.

Antonius dood? Bericht gij, schurk, mij dit,
Dan doodt ge uw koningin; — gezond en vrij?
Meldt gij hem zoo, neem dan dit goud, en hier
De schoonstblauwe ader van een hand ten kus,
Die koningslippen sidd'rend drukten.

Bode.

Eerst,
Gebiedster, hij is wel.

Cleopatra.

Hier, nog meer goud.
Doch, mensch, gij weet, wij zeggen:
Den dooden is het wel; meent gij het zoo,

Dan smelt ik 't goud, dat ik u geef, en giet
Het u in de onheilskeel.

Bode.

Gebiedster, hoor mij!

Cleopatra.

Verder! 'k wil u hooren;
Maar wat gelaat is dat, indien Antonius
Gezond en vrij is; — zoo gefronste wenkbrauw
Bij zoo goed nieuws! Is hij niet wel, als Furie,
Omkranst van slangen, moest gij hier verschijnen,
En niet in mansgedaante.

Bode.

Mag ik spreken?

Cleopatra.

Lust had ik u te slaan, aleer gij spreekt;
Doch als gij zegt: „Antonius leeft, is wel,
Bevriend met Cæsar, vrij, niet onderdanig,"
'k Zet in een regen u van goud, een hagel
Van paarlen wacht u.

Bode.

Hij is wel, vorstin.

Cleopatra.

Goed.

Bode.

Cæsar's vriend.

Cleopatra.

Gij zijt een wakk're borst.

Bode.

Cæsar en hij zijn meer bevriend dan ooit.

Cleopatra.

Vraag rijkdom als uw loon.

Bode.

Maar toch, gebiedster, —

Cleopatra.

Wat is nu dit, „Maar toch"? Den goeden aanloop
Maakt dit te schande; weg met dit „Maar toch"!
„Maar toch" is als een kerkerknecht, die dieven
En moord'naars tot den beul voert. Vriend, ik bid u,
Stort in mijn oor in eens, al wat gij brengt,
Het goede en 't kwade saam. Bevriend met Cæsar,
Gezond, zoo zegt ge, en zegt ook: vrank en vrij.

Bode.

Vrij? Neen, vorstin, dit meldde ik niet. Hij is
Verbonden aan Octavia.

Cleopatra.

Voor wat dienst?

Bode.

Tot zachten dienst, — in bed.

Cleopatra.

Ik sidder, Charmian.

Bode.

Vorstin, hij huwde Octavia.

Cleopatra.

De giftigste aller koortsen velle u neer!

(Zij slaat hem neder.)

Bode.

Vorstin, kom tot uzelf.

Cleopatra.

Wat zegt gij? —

(Zij slaat hem op nieuw.)

Voort,
Afschuw'lijk monster, voort! of met uw oogen

Speel ik als ballen; 'k ruk het hoofd u kaal;
(Zij sleurt hem op en neder.)
Met ijz'ren roê laat ik u gees'len, langzaam
U stoven in een zilte loog!

Bode.

Vorstin,
Het huw'lijk meld ik slechts, ik sloot het niet.

Cleopatra.

Zeg, dat gij loogt, ik schenk u heel een land,
En geld, veel geld; de slagen, die 'k u gaf,
Zijn kwijting dan voor 't wekken van mijn woede;
En wat gij verder nog bescheiden vraagt,
Zij u verleend.

Bode.

Hij is gehuwd, gebiedster.

Cleopatra.

O schurk, gij hebt te lang geleefd.
(Zij trekt een dolk.)

Bode.

Dan vlucht ik. —
Vorstin, wat wilt gij? Mijne schuld is 't niet.
(Bode af.)

Charmian.

O goede meesteres, bedwing uzelf;
De man is schuld'loos.

Cleopatra.

De bliksem treft wel vaak een schuld'loos kind! —
Smelt in den Nijl, Egypte, en, zachte wezens,
Wordt allen adders! — Roep den slaaf terug;
Al ben ik dol, ik bijt hem niet. — Ga, roep hem!

Charmian.

Hij is bevreesd te komen.

Cleopatra.

'k Doe hem niets. —
(CHARMIAN *af.*)
Die handen zijn ontadeld, want zij sloegen
Iemand beneden mij; en dit, terwijl
Ikzelf hem spreken deed.

(CHARMIAN *komt weder op, met den Bode.*)

Treed nader, vriend;
Rechtschapen moog' het zijn, goed is het nimmer,
Onheil te melden; geef een goede tijding
Een heer van tongen; slechte tijding melde
Zichzelf aan, als zij wordt gevoeld.

Bode.

Ik heb mijn plicht gedaan.

Cleopatra.

Hij is gehuwd?
Ik kan niet meer u haten, dan ik doe,
Al zegt gij nog eens „Ja".

Bode.

Hij is gehuwd.

Cleopatra.

Vloek, vloek op u! Gij houdt het dus nog vol?

Bode.

Moest ik dan liegen?

Cleopatra.

'k Wenschte, dat gij 't deedt;
Dek, watervloed, mijn half Egypte! 't worde
Een poel voor schubbige adders! — Weg van hier!
Al waart gij een Narcissus van gelaat,
Afschuw'lijk waart gij mij! — Hij is gehuwd?

Bode.

Vergeef mij, koningin!

Cleopatra.

Hij is gehuwd?

Bode.

Wees niet gebelgd, zoo ik u niet wil krenken;
Een daad te straffen, waar gijzelf toe dwingt,
Onreed'lijk is 't. Hij is Octavia's gade.

Cleopatra.

O, hoe maakt zijn vergrijp u tot een schelm,
Ook al vermoedt gij 't zelf niet! — Weg van hier!
De waar, die gij uit Rome medebracht,
Is mij te duur; houd gij ze voor uzelf
En richte ze u te gronde!

(De Bode af.)

Charmian.

Kalm, vorstin!

Cleopatra.

Antonius lovend, laakte ik Cæsar vaak!

Charmian.

Ja, vaak, vorstin.

Cleopatra.

Thans wordt mij dit vergolden!
Geleid mij weg;
Ik zwijm. O Iras, Charmian! — Neen, 't is niets. —
Ga naar dien knaap, Alexas; dat hij u
Octavia's trekken schild're; van haar leeftijd,
Haar aard, haar doen berichte, en, ja, vooral,
Wat kleur van haar zij heeft; breng spoedig antwoord. —

(Alexas *af.*)

Hij blijv' nu eeuwig verre! — neen toch, — Charmian,

Hij moog' aan de eene zijde een Gorgo schijnen,
Aan de and're is hij een Mars. — (*Tot* MARDIAN.) Zeg,
[dat Alexas
Ook vraag', hoe groot zij is! — Beklaag mij, Charmian,
Maar spreek niet tot mij. — Leid mij naar mijn kamer.
(Allen af.)

ZESDE TOONEEL.

In de omstreken van Kaap Misenum.

Trompetgeschal. Van de eene zijde komen op: POMPEIUS *en* MENAS, *met trommels en trompetten; van de andere:* CÆSAR, LEPIDUS, ANTONIUS, ENOBARBUS, MÆCENAS, *met optrekkende Soldaten.*

Pompeius.

Gij gaaft mij gijz'laars en ontvingt de mijne,
Laat ons nu samen spreken vóór den strijd.

Cæsar.

't Is goed, eerst te onderhand'len, daarom zonden
Wij schrift'lijk ons verzoeningsplan u toe;
Hebt gij 't nu overwogen, zoo laat hooren,
Of 't u de wreev'le kling weer op doet steken,
En meen'gen jong'ling naar Sicilië keeren,
Die anders hier moest vallen.

Pompeius.

Hoort, gij drieën,
Machthebbers saam in deze wijde wereld,
Der goden plaatsvervangers, — ik weet niet,
Waarom mijn vader wrekers derven zou,
Hij, zoon en vrienden rijk; als Julius Cæsar,
Wiens geest den eed'len Brutus bij Philippi

Verscheen, daar u hem wreken zag. Wat dreef
Den bleeken Cassius saam te zweren, wat
Den oud-Romein, den hoogvereerden Brutus,
Met al die felle vrijheidminnaars, bloed
Op 't kapitool te plengen, zoo niet dit:
„Geen mensch zij meer dan mensch"? En juist daarom
Rustte ik mijn vloot uit, die de zee verbolgen
En schuimend torscht; met haar wilde ik den ondank,
Waar 't snoode Rome mijnen eed'len vader
Mee heeft bejegend, gees'len.

Cæsar.

Houd u in.

Antonius.

Uw vloot, Pompeius, maakt ons niet beducht;
Wij spreken u ter zee; hoe wij te land
U overmogen, weet gij.

Pompeius.

Ja, daar heeft
Uw overmacht mijns vaders huis geëigend;
Nu, blijf er in, zoolang gij kunt, de koekoek
Bouwt voor zichzelf geen nest.

Lepidus.

Ik bid u, zeg ons, —
Want dit dient niets ter zake, — wat gij denkt
Van onzen voorslag.

Cæsar.

Ja, dit is de zaak.

Antonius.

Wij wenschen niet er u toe te overreden,
Doch weeg eens, wat hij waard is.

Cæsar.

En hoeveel
Hij voor 't vervolg belooft.

Pompeius.

Gij biedt mij aan
Sicilië en Sardinië; en ik moet
De zee van roovers zuiv'ren, en naar Rome
Voorraad van tarwe zenden; dan moge ieder
In vrede gaan met ongeschaarde kling
En ongeschonden schild.

Cæsar, Antonius, Lepidus.

Dit is ons aanbod.

Pompeius.

Zoo weet, ik kwam reeds voor u hier, besloten
Dit aanbod aan te nemen; doch Antonius
Verhitte mij het bloed. — Verbeure ik ook
Door eigen lof den dank, 't zij u gemeld:
Toen Cæsar krijg met uwen broeder voerde,
Vlood uwe moeder naar Sicilië en vond er
Een gulle ontvangst.

Antonius.

Ik heb 't gehoord, Pompeius,
En wil mij gaarne kwijten van den dank,
Aan u verschuldigd.

Pompeius.

Reik mij slechts de hand.
Voorwaar, 'k had niet gedacht u hier te zien.

Antonius.

Ginds zijn de bedden zacht; maar 'k dank het u,
Dat ik, aleer 't mijn plan was, herwaarts keerde;
Die komst was mij gewin.

Cæsar.

Gij zijt veranderd,
Sinds ik het laatst u zag.

Pompeius.

't Kan wezen, dat
Het lot zijn reek'ning op 't gelaat mij schreef,
Maar in mijn boezem dringt het nooit; mijn hart
Erkent het nooit als meester.

Lepidus.

Wees mij welkom.

Pompeius.

Dit hoop ik, Lepidus. — Wij zijn verzoend.
Doch thans zij ons verdrag op schrift gebracht
En onderteekend.

Cæsar.

Dit zij de eerste zorg.

Pompeius.

Onthalen wij elkaar, aleer we uiteengaan;
Wij loten, wie begint.

Antonius.

Laat mij dit zijn, Pompeius.

Pompeius.

Neen, 't lot beslisse, Antonius; doch wees eerste
Of laatste, Egypte's fijne kookkunst wint het
Ons allen af. Zelfs Julius Cæsar, hoorde ik,
Werd daar van 't smullen log.

Antonius *(scherp).*

Gij hoordet veel.

Pompeius.

Ik meen niets kwaads, heer.

Antonius *(zich afwendend).*

O, gij spreekt niet kwaad.

Pompeius.

Nu, wat ik hoorde, hoorde ik;
Zoo hoorde ik ook, Apollodorus droeg —

Enobarbus.

O stil, — 't is waar, hij droeg —

Pompeius.

En wat dan? zeg mij.

Enobarbus.

Omwikkeld zeek're koningin tot Cæsar.

Pompeius.

'k Herken u thans; hoe gaat het, wakk're krijger?

Enobarbus.

Goed, en ik hoop nog beter, want vier feesten
Zie 'k onderweg.

Pompeius.

Laat mij de hand u schudden;
Nooit heb ik u gehaat; maar wel benijd,
Toen ik u vechten zag.

Enobarbus.

En nooit was ik
U zeer genegen, — maar ik roemde u hoog,
Toen gij wel tienmaal meerder lof verdiende,
Dan ik u gaf.

Pompeius.

Behoud steeds uw oprechtheid;
Zij staat u goed. — Ik noodig thans u allen
Aan boord van mijn galei. En, eed'le heeren,
Gaat voor.

Cæsar, Antonius, Lepidus.

Wijs gij den weg!

Pompeius.

Welnu dan, komt.
(POMPEIUS, CÆSAR, ANTONIUS, LEPIDUS, *Soldaten en Dienaren af.*)

Menas *(ter zijde).*

Uw vader, Pompeius, zou nooit dit vergelijk getroffen hebben. — (*Tot* ENOBARBUS.) Wij hebben elkander al wel eens ontmoet, vriend.

Enobarbus.

Ter zee, meen ik.

Menas.

Juist zoo.

Enobarbus.

Gij hebt u ter zee dapper gekweten.

Menas.

En gij te land.

Enobarbus.

Ik wil iedereen prijzen, die mij prijst; trouwens, het is niet te loochenen, wat ik te land al verricht heb.

Menas.

Noch wat ik te water verricht heb.

Enobarbus.

Toch wel; iets mocht gij voor uw eigen veiligheid wel loochenen; gij zijt een groot dief ter zee geweest.

Menas.

En gij te land.

Enobarbus.

In dit opzicht loochen ik mijn dienst te land. Maar geef mij de hand, Menas; waren onze oogen gerechtsdienaars, dan konden zij hier twee dieven vatten, die elkander kussen.

Menas.

Alle menschen hebben eerlijke gezichten, hunne handen mogen zijn wat zij willen.

Enobarbus.

Maar toch, geen enkele schoone vrouw heeft een eerlijk gezicht.

Menas.

Dit is zeker geen laster, want zij stelen harten.

Enobarbus.

Wij kwamen herwaarts om u te bestrijden.

Menas.

Wat mij betreft, mij was het leed, dat het op een drinkgelag uitloopt. Pompeius verlacht vandaag zijn geluk.

Enobarbus.

Als hij dit doet, kan hij het zeker niet weer terug weenen.

Menas.

Volkomen waar. — Wij hadden Marcus Antonius hier niet verwacht. Zeg mij, is hij gehuwd met Cleopatra?

Enobarbus.

Cæsar's zuster heet Octavia.

Menas.

Juist, zij was de vrouw van Caius Marcellus.

Enobarbus.

Maar zij is nu de vrouw van Marcus Antonius.

Menas.

Wat zegt gij?

Enobarbus.

Het is zoo.

Menas.

Dan zijn Cæsar en hij voor immer met elkander verbonden

Enobarbus.

Als het mijn ambt was, over die eenheid eene voorspelling te doen, dan zou ik dit niet profeteeren.

Menas.

Ik denk, dat de staatkundige bedoeling meer tot dit huwelijk geleid heeft, dan de liefde van weêrszijde.

Enobarbus.

Dit geloof ik ook; maar gij zult zien, dat de band, die hunne vriendschap schijnt saam te knoopen, veeleer de strik zal worden om hunne verbroedering te worgen. Octavia is zedig, koel en stilzwijgend in den omgang.

Menas.

Wie zou zijn vrouw zoo niet wenschen?

Enobarbus.

Hij niet, die zelf niet zoo is; en zoo is Marcus Antonius. Hij zal tot zijn Egyptischen disch terugkeeren; dan zullen de zuchten van Octavia het vuur in Cæsar aanblazen; en, zooals ik straks reeds zeide, wat nu de sterkte van hunne verbroedering is, zal dan juist de oorzaak van hun tweespalt zijn. Antonius zal voor zijn neiging leven, daar waar die hem aantrekt; hier heeft hij slechts zijn voordeel gehuwd.

Menas.

Dit alles kan wel waar zijn. Kom, vriend, gaat gij mee aan boord? Daar wacht u eene gezondheid van mij.

Enobarbus.

Die neem ik aan; wij hebben onze kelen in Egypte geoefend.

Menas.

Kom, laat ons gaan.

(Beiden af.)

ZEVENDE TOONEEL.

Aan boord van POMPEIUS' *galei, nabij* Misenum.

Muziek. Twee of drie Bedienden komen op, met een nagerecht.

Eerste Bediende.

Zij komen hierheen, kameraad. Sommigen van hen staan niet meer al te vast op de beenen, het minste windjen kan hen omblazen.

Tweede Bediende.

Lepidus heeft een kleur van belang.

Eerste Bediende.

Zij hebben hem voor anderen mee laten drinken.

Tweede Bediende.

Als zij elkander op hunne zwakke punten hekelen, roept hij uit: „Houdt op"; dan bepraat hij hen tot verzoening en zichzelven tot drinken.

Eerste Bediende.

Maar zoo verwekt hij des te grooter tweedracht tusschen zich en zijn verstand.

Tweede Bediende.

Ja, zoo gaat het, als men genoemd wil wezen met groote mannen saam; ik had al even lief een riet, dat mij geen dienst kon doen, als een hellebaard, die ik niet kan tillen.

Eerste Bediende.

Als iemand in een hooge sfeer zich moet bewegen en men merkt niets van hem, dan is het als leêge holten, waarin de oogen ontbreken, wat het gezicht jammerlijk misvormt.

(Trompetgeschal. Cæsar, Antonius, Pompeius, Lepidus, Agrippa, Mæcenas, Enobarbus, Menas *en andere Krijgsoversten komen op.)*

Antonius.

Zoo doen zij, vriend: men meet den stand des Nijls
Met pyramide-trappen; hoogte of laagte
Of middelhoogte toont, of schaarschte volgt,
Of overvloed. Hoe hooger 't water zwelt,
Te beter is 't vooruitzicht. Valt de stroom,
Dan werpt de zaaier 't koren in het slib,
Weldra verheugd door de oogst.

Lepidus.

Gij hebt daar vreemde slangen.

Antonius.

Ja, Lepidus.

Lepidus.

Die slang van Egypte wordt daar dus uitgebroed door de kracht van de zon; en evenzoo is het met uw krokodil.

Antonius.

Zoo is het.

Pompeius.

Kom, zet u! — wijn! — Hier, Lepidus, uw welzijn!

Lepidus.

Ik ben niet zoo wel, als ik zou wenschen, maar weg wil ik niet.

Enobarbus.

Niet voor gij in slaap valt; maar dan zult gij, vrees ik, wel geheel en al weg zijn.

Lepidus.

Neen, maar in ernst, ik heb gehoord, dat die pyramises van Ptolemeus dingen zijn van belang; neen, maar zonder gekheid, ik heb het gehoord.

Menas *(ter zijde).*

Een woord, Pompeius.

Pompeius *(ter zijde).*

Fluister 't mij maar in;
Wat is 't?

Menas *(ter zijde).*

Sta op, ik bid u, veldheer! Kom
Ter zijde en hoor mij.

Pompeius *(ter zijde).*

Heb nog wat geduld. —
Die dronk geldt Lepidus!

Lepidus.

Wat voor een soort van ding is uw krokodil?

Antonius.

Het ziet er uit, vriend, zooals het is; en het is zoo breed als het breedte heeft; het is juist zoo hoog als het is, en het beweegt zich op zijn eigen pooten; het leeft van wat zijn voedsel is; en als het zich ontbindt, moet het aan de zielsverhuizing gelooven.

Lepidus.

Wat voor een kleur heeft het?

Antonius.

Ook juist zijn eigen kleur.

Lepidus.

Het moet een vreemde soort van slang zijn.

Antonius.

Dat is het; en zijn tranen zijn nat.

Cæsar.

Zou hij aan deze beschrijving genoeg hebben?

Antonius.

Met de gezondheid, die Pompeius hem toebrengt, zeker; anders is hij een waar kraantje-lek.

Pompeius *(tot* Menas, *ter zijde).*

Kom, kerel, zwijg toch! Kom, wat moet dat? Ga!
Doe wat ik zeg. — Waar blijft mijn beker nu?

Menas *(ter zijde).*

Toonde ik u ooit mijn trouw, geef dan gehoor,
En sta nu op!

Pompeius *(met hem ter zijde gaande).*

Gij schijnt wel dwaas. Wat is er?

Menas.

'k Heb u in lief en leed ter zij gestaan.

Pompeius.

Gij hebt mij altijd trouw gediend. Wat meer? —
Met lust, mijn vrienden!

Antonius.

Lepidus, pas op
Voor drijfzand, want gij zinkt!

Menas.

Spreek, wilt gij heer der wereld zijn?

Pompeius.

Wat zegt gij?

Menas.

Nog eens dan, wilt gij heer der wereld zijn?

Pompeius.

En hoe dan?

Menas.

Neem mijn voorstel aan, en ik,
Hoe arm ik schijne, ben de man, die u
Geheel de wereld schenk.

Pompeius.

Man, hebt ge een roes?

Menas.

Neen neen, Pompeius, 'k liet den beker staan.
Wees stout, en gij zijt de aardsche Jupiter;
Al wat de zee omgeeft, de lucht omsluit,
Is, als gij durft, het uwe.

Pompeius.

Zeg mij hoe.

Menas.

De drie, die de aarde deelden, saam beheerschen,
Zijn hier aan boord; laat mij de kabels kappen;
Wij steken af en 't gelde dan hun hals,
En u is 't hunne.

Pompeius.

O, hadt gij dit gedaan,
En niet gezegd! Van mij waar' 't schurkerij,
Van u een trouwe, goede dienst. Let wel,
De baatzucht mag mijn eer den weg niet wijzen,
Mijn eer zij haar ten gids. Treur, dat uw tong
Uw doen verried; waar 't buiten mij volbracht,
Dan waar 't gedane als welgedaan erkend,
Doch thans veroordeel ik 't. Laat af en drink!

Menas *(ter zijde)*.

Wanneer het zoo staat, volg ik
Niet langer uw gelukster, zij verbleekt.
Wie zoekt, maar wat hij vindt niet grijpen durft,
Vindt nooit meer iets.

Pompeius.

Uw welzijn, Lepidus.

Antonius.

Draag hem aan land; ik doe voor hem bescheid.

Enobarbus.

Daar gaat gij, Menas.

Menas.

Hier, vriend Enobarbus.

Pompeius.

Schenkt boordevol.

Enobarbus *(op den Dienaar wijzend, die* Lepidus *wegdraagt).*

Een sterke knaap daar, Menas.

Menas.

Die?

Enobarbus.

Hij draagt
Het derde deel der wereld. Ziet gij 't niet?

Menas.

Een derde is dronken; ware zoo 't geheel,
Hoe lustig zou zij zwaaien!

Enobarbus.

Drink gij en help haar draaien!

Menas.

Kom!

Pompeius.

Dit is nog lange geen Egyptisch feest!

Antonius.

't Begint er naar te zweemen. — Kom, een beker;
Uw welzijn, Cæsar.

Cæsar.

'k Liet het liever na;
Een dwaze wijs van doen, zijn brein te wasschen,
Om 't erger te bezoed'len.

Antonius.

Volg den stroom.

Cæsar.

Neen, zeg ik, blijf hem meester; liever vast ik
Vier dagen, dan op één zoo veel te drinken.

Enobarbus (*tot* Antonius).

Mijn dappere imperator, willen wij
Egypte's Bacchusdans nu eens vertoonen
En 't feest verhoogen?

Pompeius.

Goed zoo, wakk're krijger.

Antonius.

Komt, dan elkander bij de hand gevat,
Tot wijn, de werelddwinger, onze zinnen
In Lethe's sluim'ring dompelt.

Enobarbus.

Sluit den kring. —
En schallend moog' muziek ons oor bestormen. —
Intusschen schik ik u; dan zing' de knaap;
En ieder galme luid het slotrijm na,
Zoo veel zijn longen 't lijden.

(Muziek. Enobarbus *plaatst hen hand aan hand.)*

Lied.

Bacchus, wijngod, glinsteroog,
Zorgverdrijver, kom, verhoog
Zoo de vreugd ons, dat zij kraait,
Wingerdloof om 't hoofd zich zwaait;

Koor.

Schenk ons, tot de wereld draait!
Schenk ons, tot de wereld draait!

Cæsar.

Wat wilt gij meer? Vaarwel, Pompeius! Zwager,
Ga, bid ik, mee; ons ernstig ambt veroordeelt
Zulke uitgelatenheid. — Wij scheiden, vrienden!
't Was wèl, zegt onze blos! Held Enobarbus
Is zwakker dan de wijn; mijn eigen tong
Splijt wat zij spreekt. Tot potsenmakers schier
Maakt ons dit doen. Genoeg hiervan. Goê nacht. —
Uw hand, Antonius.

Pompeius.

De and're maal te land.

Antonius.

Zoo zij 't, de hand er op.

Pompeius.

Antonius, ach!
Gij hebt mijns vaders huis, — Doch, vrienden zijn wij;
Thans in de boot.

Enobarbus.

Geef acht, dat gij niet valt.

(Pompeius, Cæsar, Antonius *en Dienaars af.*)

Ik blijf nog, Menas.

Menas.

Goed, kom in mijn hut. —
Die trommen! — En die fluiten, die trompetten!
Neptunus hoor', hoe luid wij afscheid nemen
Van deze groote heeren! Blaast en barst!

(Trompetgeschal en tromgeroffel.)

Enobarbus.

Dat klonk daar! ho! — Ik zwaai mijn muts! ho ho!

Menas.

Ho! Edel krijger! Kom!

(Beiden af.)

DERDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Eene vlakte in Syrië.

VENTIDIUS *komt op, als het ware in zegepraal, met* SILIUS *en andere Romeinen, Officieren en Soldaten; het lijk van* PACORUS *wordt voor hem uitgedragen.*

Ventidius.

Zoo, Parthië, brak ik uwer speeren kracht;
Die gunst schonk mij 't geluk, van Crassus' dood
Te wreken. — Draag het lijk des koningszoons
Voor 't leger uit. — Uw Pacorus, Orodes,
Kwijt dit voor Marcus Crassus.

Silius.

Zet, Ventidius,
Terwijl uw zwaard nog rookt van Parthisch bloed,
Het vluchtend Parthisch leger na, door Medië,
Mesopotamië en waar 't verder zich
Een schuilplaats zoeke. Dan zal uw groote veldheer,
Antonius, op de zegekar u plaatsen,
U kransen met laurieren.

Ventidius.

Goede Silius!

Ik deed genoeg; wie lager staat, — let wel! —
Doet licht iets al te groots. Iets ongedaan
Te laten, zie, 't is beter, dan door daden
Te veel te schitt'ren, zoo de veldheer verre is.
Als Cæsar, zegevierde Antonius ook
Steeds minder zelve dan door and'ren; Sossius,
Een van mijn rang in Syrië, die voor hem
Bevel voerde en zich grooten naam verwierf
In korten tijd, verloor zijn gunst. Wie meer
In de' oorlog uitricht, dan zijn veldheer kan,
Wordt veldheer van zijn veldheer; en de deugd
Des krijgsmans, eerzucht, kiest veeleer verlies,
Dan winst, die hèm verduistert.
Ik kan, ja, meer doen in Antonius' voordeel,
Maar 't zou hem krenken, en door zijne krenking
Wierd al mijn lof tot niets.

Silius.

Bij u, Ventidius,
Huist iets, wat zwaard en krijgsman doet verschillen,
Bij velen niet. Gij schrijft wis aan Antonius?

Ventidius.

Bescheiden meld ik, wat door zijnen naam,
Die tooverleuze, hier ons is gelukt;
Hoe zijn banier en goed bezoldigd heer
Der Parthen vroeger nooit verslagen ruiters
Verstuiven deed.

Silius.

Waar houdt hij thans zich op?

Ventidius.

Hij wilde naar Athene; spoeden we ons
Zoo veel de zware legertros vergunt,
Dan zijn we er nog vóór hem. — Vooruit; trekt op!
(Allen af.)

TWEEDE TOONEEL.

Rome. *Een voorvertrek in* CÆSAR's *huis.*

AGRIPPA *en* ENOBARBUS *ontmoeten elkander.*

Agrippa.

Hoe is het, namen reeds de zwagers afscheid?

Enobarbus.

Pompeius ging; zijn zaak is afgedaan;
Maar de and're drie nog saâm. Octavia weent,
Omdat ze uit Rome gaat; Cæsar is droevig,
En Lepidus, zegt Menas, nog steeds ziek
Van 't feest aan boord.

Agrippa.

Een eed'le Lepidus!

Enobarbus.

Een prachtig heer! Wat heeft hij Cæsar lief!

Agrippa.

Ja, doch Antonius! hoe aanbidt hij dien!

Enobarbus.

Cæsar? Dat is de Jupiter der menschen!

Agrippa.

Antonius dan? De god van Jupiter!

Enobarbus.

Spraakt gij van Cæsar? O, dat puik der mannen!

Agrippa.

En dan Antonius! O, de feniks zelf!

Enobarbus.

Noem Cæsar — Cæsar, als gij hem wilt prijzen.

Agrippa.

Ja, lofs genoeg zwaait hij hun beiden toe.

Enobarbus.

Doch Cæsar mint hij 't meest; — schoon ook Antonius.
Geen hart, tong, cijfer, schrijver, zanger, dichter
Denkt, spreekt, berekent, schrijft, berijmt of zingt,
Wat hem Antonius is. Maar spreek van Cæsar,
En kniel, kniel en aanbid.

Agrippa.

Hij mint hen beiden.

Enobarbus.

Zij zijn hem vleugelschilden, hij hun tor.

(Trompetgeschal.)

Hoort gij? Dat roept: „Te paard"! — Vaarwel, Agrippa.

(Cæsar, Antonius, Lepidus *en* Octavia *komen op.*)

Antonius.

Niet verder, zwager!

Cæsar.

Gij neemt een groot deel van mijzelf met u;
Toon mij uw liefde in haar. — Mijn zuster, wees
Een vrouw zooals mijn ziel u denkt, die vrouw
Voor wie ik alles borg stel. — Eed'le Antonius,
Laat niet die deugd, belichaamd, die 't gebouw
Van onze vriendschap vastheid moet verleenen
Als hecht cement, de stormram worden, die
Haar sterkte gruist; want beter hadden wij
Vriendschap gesloten zonder haar, blijft zij
Niet beiden dierbaar.

Antonius.

Denk, dat zulk een argwaan
Mij krenkt.

Cæsar.

Ik heb gedaan.

Antonius.

Hoe scherp gij toeziet,
Voor zulk een achterdocht geef ik u nimmer
Den minsten grond. — Behoeden u de goden
En neigen ze aller hart naar uwen wensch!
Laat ons nu scheiden.

Cæsar.

Vaar, liefste zuster, wel, vaarwel! O, mogen
U de elementen gunstig zijn, uw geest
Van blijden moed vervullen! Vaar gij wel!

Octavia.

Mijn eed'le broeder! —

Antonius.

April staat haar in 't oog; die milde regens
Doen liefde's lente ontluiken. — Wees blijmoedig!

Octavia.

Draag zorg voor 't huis van mijn gemaal, en —

Cæsar.

Wat,
Octavia?

Octavia.

Hier, ik zeg het u in 't oor.

Antonius *(op* Octavia *ziende).*

Haar tong wil 't hart niet volgen; evenmin
Kan 't hart de tong doen spreken; is de vloed
Op 't hoogst, dan staat een zwaandonspluimpjen stil
Op 't water, drijft noch op- noch nederwaarts.

Enobarbus (*ter zijde tot* Agrippa).

Weent Cæsar daar?

Agrippa.

Een wolk staat op zijn voorhoofd.

Enobarbus.

Dat is iets wat een paard ontsiert; hoeveel
Te meer een man!

Agrippa.

Nu, Enobarbus, toen
Antonius Cæsar liggen zag in 't stof,
Toen brulde hij zijn leed schier uit, en zoo
Zag hem Philippi Brutus' dood beschreien.

Enobarbus.

Toen had hij juist een zinking op zijn oog;
Beweenen, wat hijzelf ten val bracht? Nu,
Geloof dit, ziet gij 't mij doen!

Cæsar.

Lieve Octavia,
Ik laat u telkens van mij hooren; nimmer
Wijkt gij uit mijn gedachten.

Antonius (*tot* Cæsar).

Kom, vriend, kom;
Ik wil met u in liefdekracht mij meten.
'k Houd u omvat; en thans moge u behoeden
Der goden hand!

Cæsar.

Vaarwel, en wees gelukkig!

Lepidus.

Der sterren heer spreide op uw heilrijk pad
Zijn vriend'lijk licht!

Cæsar (Octavia *omarmend*).

Vaarwel, vaarwel!

Antonius.

Vaarwel!

(Trompetgeschal. Allen af.)

DERDE TOONEEL.

Alexandrië. *Een vertrek in het paleis.*

CLEOPATRA, CHARMIAN, IRAS *en* ALEXAS *komen op.*

Cleopatra.

Waar is de knaap?

Alexas.

Hij is bevreesd te komen.

Cleopatra.

Kom, kom, treed nader, vriend!

(De Bode treedt op.)

Alexas.

Gebiedster, zelfs
Herodes van Judea schuwt uw blik,
Als gij verstoord zijt.

Cleopatra.

Dat Herodes-hoofd
Moet mijn zijn; doch aan wien draag ik dit op,
Nu mijn Antonius verre is? — Treed gij nader.

Bode.

Doorluchte koningin, —

Cleopatra.

Zaagt gij Octavia?

Bode.

Ja, hooge vrouwe.

Cleopatra.

Waar?

Bode.

Vorstin, in Rome.
Ik kon haar in 't gelaat zien; naast haar ging
Haar broeder, aan haar and're zijde Antonius.

Cleopatra.

Is zij zoo groot als ik?

Bode.

O neen, vorstin.

Cleopatra.

Kent gij haar stem? Spreek, is die diep of helder?

Bode.

Zij sprak juist, eed'le vrouw; haar stem is diep.

Cleopatra (*tot* Charmian).

Dat klinkt niet goed; lang zal zij hem niet boeien.

Charmian.

Hem boeien? O, bij Isis, 't is onmoog'lijk.

Cleopatra.

Juist, Charmian; dof van stem en klein van stuk! —
Wat majesteit is in haar gang? hebt gij
Ooit majesteit gezien, zoo spreek!

Bode.

Zij sluipt;
Stilstaan en gaan schijnt een te zijn; men ziet
Een lichaam, maar geen leven; eerder schijnt zij
Een beeld, dan iets bezields.

Cleopatra.

Is 't waarlijk zoo?

Bode.

Zoo waar ik oogen heb.

Charmian.

Drie man van hier
Zien samen niet zoo goed!

Cleopatra.

Ja, oordeel heeft hij;
Dit merk ik wel. — Nog vind ik niets aan haar. —
De knaap daar heeft een scherpen blik.

Charmian.

Zeer scherp.

Cleopatra.

Raam, als gij kunt, hoe oud zij is.

Bode.

Gebiedster,
Zij was een weduw, —

Cleopatra.

Weduw? — Charmian, hoor;

Bode.

En dertig is zij, denk ik.

Cleopatra.

Staat haar gelaat u voor? Is 't lang of rond?

Bode.

Zeer rond, wat al te veel zelfs.

Cleopatra.

Die zóó zijn, zijn meest goed, maar dat is al. —
En 't haar, van welke kleur?

Bode.

't Is bruin, vorstin;
En 't voorhoofd laag; men kon 't niet lager wenschen.

Cleopatra.

Daar hebt gij goud; vergeet mijn vroeg're bitsheid.

Gij reist terstond terug; ik zie, gij doet
Uw zaken best. Ga heen, maak u reisvaardig;
De brieven zijn gereed.

(De Bode af.)

Charmian.

Een bruikbaar man.

Cleopatra.

Dat is hij, ja; het spijt mij zelfs, dat ik
Hem vroeger hard viel. Spreekt hij waar, dan heeft
Dat wezen niets aantrekk'lijks.

Charmian.

Niets, gebiedster.

Cleopatra.

Hij zag toch majesteit en moet ze kennen.

Charmian.

Hij majesteit niet kennen! Nu, bij Isis,
En zoolang in uw dienst!

Cleopatra.

Nog één ding heb ik hem te vragen, Charmian,
Maar 't heeft geen haast; gij zult hem bij mij brengen,
Terwijl ik schrijf. — Het komt nog wel te recht.

Charmian.

Daar sta ik u voor in, gebiedster.

(Allen af.)

VIERDE TOONEEL.

Athene. *Een vertrek in* Antonius' *woning.*

Antonius *en* Octavia *komen op.*

Antonius.

Neen, neen, Octavia; 't is niet enkel dit, —
Dit waar' verschoonlijk, dit, en duizend dingen

Van soortgelijk gewicht, — maar met Pompeius
Voert hij op nieuw weer krijg, en leest aan 't volk
Zijn testament voor, pas door hem gemaakt;
Van mij gewaagt hij nauw'lijks; is 't onmooglijk
Mij niet met lof te noemen, dan nog doet hij 't
Slechts koel en flauw; recht karig is zijn roemen;
Lag 't prijzen voor de hand, dan zweeg hij, of
Sprak met de lippen, zonder ziel.

Octavia.

Mijn waarde!
Geloof niet alles, of, moet gij 't gelooven,
Duid alles toch niet euvel. Zoo een scheuring
Ontstaat, waar was dan ooit onzaal'ger vrouw,
Die, tusschen beiden staand, voor beiden bidt?
Ja, 'k wek voorwaar den spot der goden op,
Zoo 'k bid: „O, zegen mijnen heer en gade!"
En 't weer herroep door even luid te smeeken:
„O, zegen mijnen broeder!" Welk gebed
Verhooring vind', de gunst verderft de smeekster;
Er is geen middelweg.

Antonius.

Mijn lieve Octavia,
Schenk uwe beste liefde aan hem, die 't best
Haar tracht te hoeden. Met mijn eer ben ik
Ook zelf verloren; liever de uwe niet,
Dan de uwe, zoo ontsierd. Doch, daar gij 't vroegt,
Beproef het bij te leggen; midd'lerwijl
Rust ik mij zoo ten oorlog, dat uw broeder
Zijn glans er door ziet tanen. Spoed u; thans
Gewordt u wat gij wenschtet.

Octavia.

Dank, mijn gade;
De god der kracht kiez' mij, zwak, nietig wezen,

Tot uw verzoenster. Oorlog tusschen u
Ware als een breede klove in de aard, door niets
Te vullen dan verslaag'nen.

Antonius.

Doorzie slechts, waar de twist ontstond, en richt
Naar die zijde uw verwijten. Onze schuld
Kan zoo gelijk niet zijn, dat gij uw liefde
Gelijk'lijk moet verdeelen. Draag nu zorg
Voor uwe reis; kies uw geleide zelf;
Spaar niets, richt alles in zooals gij 't wenscht.

(Beiden af.)

VIJFDE TOONEEL.

Aldaar. *Een ander vertrek.*

Enobarbus *en* Eros *ontmoeten elkander.*

Enobarbus.

Wat is er, vriend Eros?

Eros.

Er is vreemd nieuws aangebracht.

Enobarbus.

Wat dan?

Eros.

Cæsar en Lepidus zijn een oorlog begonnen tegen Pompeius.

Enobarbus.

Dit is oud; maar nu het vervolg?

Eros.

Cæsar, die zich van hem bediend heeft in de krijgstochten tegen Pompeius, wil hem thans niet langer als machtgenoot hebben, noch hem in den roem van den

krijg laten deelen; en dit niet alleen, maar hij klaagt hem aan wegens brieven, die hij vroeger aan Pompeius geschreven heeft, en op deze zijn eigen beschuldiging neemt hij hem in hechtenis. Zoo is nu die arme derde in verzekerde bewaring, tot de dood zijnen kerker opent.

Enobarbus.

Thans, aarde, zijn uw kaken twee slechts; maar
Werp al uw voedsel tusschen die, — zij brijz'len
In 't eind elkander. Spreek, waar is Antonius?

Eros.

Hij wandelt in den tuin, — aldus; en schopt
De steentjes weg; roept: „Dwaze Lepidus!"
En dreigt zijn dienaar, die Pompeius doodde,
Te laten hangen.

Enobarbus.

Onze vloot ligt zeilreê.

Eros.

't Geldt Cæsar en Italië. 'k Had u meer
Te melden, vriend; maar onze meester wacht u;
Mijn nieuws lijdt uitstel.

Enobarbus.

't Zal niet van belang zijn;
Maar 't zij hoe 't zij, geleid mij tot Antonius.

Eros.

Kom, vriend.

(Beiden af.)

ZESDE TOONEEL.

Een vertrek in Cæsar's *woning.*

Cæsar, Agrippa *en* Mæcenas *komen op.*

Cæsar *(met een brief in de hand).*

Dit alles deed hij, wijl hij Rome minacht;
En meer, — hier staat het: — in Alexandrië
Zat hij, op een verzilverde tribune,
Hij met Cleopatra, in gouden zetels,
Op de open markt ten troon; aan hunne voeten
Cæsarion, den beweerden zoon mijns vaders;
Daar was ook al het basterdkroost, dat sedert
Door hunne lusten werd verwekt. Aan haar
Verleende hij, bij 't koninkrijk Egypte,
Nog zuid'lijk Syrië, Cyprus, Lydië, alles
Met vol gezag.

Mæcenas.

En dit voor 't oog des volks?

Cæsar.

In 't worstelperk der jong'lingschap. Hij maakte
Tot koningen van koningen zijn zonen.
Groot-Medië, Parthië en Armenië gaf hij
Aan Alexander; Ptolemæus kreeg
Phoenicië, Syrië en Cilicië. Zij
Verscheen dien dag in het gewaad van Isis;
Vaak hield zij, zegt men, vroeger reeds ontvangst,
Gekleed als die godin.

Mæcenas.

Dat dit in Rome
Bekend zij!

Agrippa.

't Volk, zijn overmoed reeds moe,
Komt van zijn goede meening dan terug.

Cæsar.

't Vernam het, en ontving ter zelfder tijd
Ook zijne klachten.

Agrippa.

Wie is 't, dien hij aanklaagt?

Cæsar.

Cæsar. Toen wij Sicilië aan Pompeius
Ontnamen, kenden wij, — zoo spreekt hij, — hèm
Zijn deel niet toe; dán gaf ik, zegt hij, schepen,
Van hem geleend, niet weer; en eind'lijk grieft het
Hem diep, dat Lepidus van 't driemanschap
Ontzet werd; en dat wij nu zijn vermogen
Geheel behouden.

Agrippa.

Dit vereischt een antwoord.

Cæsar.

Wij gaven 't reeds; de bode is onderweg.
Ik heb vermeld, hoe Lepidus zijn macht
Misbruikte, wreedheid oefende en zijn val
Verdiende; 'k wil van wat ik heb veroverd,
Zijn deel hem afstaan, mits hij van Armenië
En de and're door hem onderworpen rijken
Ook mij dit doe.

Mæcenas.

Dit staat hij nimmer toe.

Cæsar.

Dan staan ook wij niet toe, wat hij verlangt.

(Octavia *treedt op, met haar Gevolg.*)

Octavia.

Heil, Cæsar, gij mijn heer! Heil, dierb're broeder!

Cæsar.

Ach, dat ik u verstoot'ne noemen moet!

Octavia.

Zoo noemdet gij mij nooit; en 't is zoo niet.

Cæsar.

Waarom dan sluipt gij dus tot ons? Gij komt niet
Als Cæsar's zuster. Want Antonius' gade
Moest aangemeld zijn door een leger; 't brieschen
Van rossen, lang voor zij verscheen, haar naad'ring
Verkonden, en 't geboomte langs den weg
Van menschen weem'len, kijklust schier bezwijmen
Van 't ingespannen turen, ja, het stof,
Door uwe troepen opgewoeld, moest zweven
Tot 's hemels dak. Doch als een marktvrouw komt gij
Naar Rome en hebt het praalvertoon verijdeld
Van onze liefde, wier onachtzaamheid
Licht and'ren acht'loos maakt; wij hadden u
Ter zee, te land, met telkens grooter pracht
Plechtstatig ingehaald.

Octavia.

Mijn waarde broeder,
Dat ik dus kom, is niet uit dwang; ik deed het
Uit eigen vrijen wil. Mijn gade Antonius,
Die van uw krijgstoerusting hoorde, deelde
Dit droevig nieuws mij mee; en toen begeerde ik
Verlof tot wederkeer.

Cæsar.

Dat werd gegund;
De laatste slagboom van zijn lusten viel.

Octavia.

O, zeg dit niet!

Cæsar.

Ik heb hem steeds in 't oog,
En al zijn doen komt tot mij met den wind.
Waar is hij thans ?

Octavia.

Nog in Athene, broeder.

Cæsar.

Neen, arme zuster, neen; Cleopatra
Heeft lang hem reeds gewenkt. Een lage boel
Deelt thans zijn macht; zij roept met hem de vorsten
Der aard op tot den krijg. Reeds staan hem bij
Bochus, de vorst van Libye, Archelaüs
Van Cappadocië; Philadelphos, koning
Van Paphlagonië; Adallas, vorst van Thracië;
Malchus, Arabië's koning; die van Pontus;
Herodes van Judea; Mithridates
Van Comagene; Polemon, Amintas
Van Lycaonië, en der Meden koning,
Met nog veel and're scepterdragers.

Octavia.

Wee mij!
Mijn hart gedeeld, ach, tusschen twee, mij waard,
Die zoo elkaar bestrijden!

Cæsar.

Welkom hier.
Uw schrijven slechts weerhield mij op te breken,
Totdat ons bleek, hoe u bedrog omgaf
En dralen ons gevaar bracht. Wees getroost!
De tijd, die thans uw vrede zoo verstoort
Door harden nooddwang, buige uw geest niet neder.
Laat wat het lot beschikt zijn loop volbrengen
En spil geen tranen. Welkom hier in Rome,
Gij, boven allen mij geliefd! Men heeft

U nameloos gekrenkt; de hooge goden
Verkoren ons en allen, die u eeren,
Tot wrekers van uw onrecht. Troost geworde u;
En nog eens welkom!

Agrippa.

Welkom, eed'le vrouwe!

Mæcenas.

Wees welkom, waarde vrouwe!
Elk hart hier wijdt u liefde en mededoogen;
Slechts de overspeel'ge Antonius, allerschand'lijkst
In al zijn daden, stoot u weg, en geeft
Zijn machtig rijk in handen van een slet,
Die 't opzet tegen ons.

Octavia.

Spreek gij, is 't waar?

Cæsar.

Maar al te waar is 't. Zuster, welkom; o!
Toon in dit leed u groot! — Mijn dierb're zuster!

(Allen af.)

ZEVENDE TOONEEL.

ANTONIUS' *kamp, nabij het voorgebergte* Actium.

CLEOPATRA *en* ENOBARBUS *treden op.*

Cleopatra.

Ik zet het u betaald, daar kunt ge op reek'nen.

Enobarbus.

Maar wat, wat, wat?

Cleopatra.

Gij hebt gewraakt, dat ik te velde trok,
En zegt, het geeft geen pas.

Enobarbus.

Nu, geeft het pas?

Cleopatra.

Niet? Ons werd de oorlog aangedaan, wij zouden
Dien zelf niet voeren?

Enobarbus *(ter zijde).*

Hier kon ik op vragen:
Wie, die een hengst rijdt, dient bij merrietroepen?
Dan waar' de hengst glad weg: de merries sleepten
En paard en ruiter mee.

Cleopatra.

Wat zegt gij toch?

Enobarbus.

Uw hierzijn brengt Antonius in de war,
Ontvreemdt hem van zijn hart, zijn brein, zijn tijd,
Wat hij niet missen mag. Lichtzinnig heet hij
Alreeds te zeer, en Rome praat: Photinus
En een eunuuk en uwe kamerjuffers
Besturen dezen krijg.

Cleopatra.

Verzinke Rome!
En elke tong, die ginds mij smaadt, verstijv'!
Als hoofd mijns rijks is 't mijne taak, in de' oorlog
Mij man te toonen. Neen, geen tegenspraak;
Ik blijf niet achter.

Enobarbus.

Nu, ik heb gedaan.
Daar komt de veldheer.

(Antonius *komt op, met* Canidius.)

Antonius.

Is 't niet wonderbaarlijk,

Canidius, van Tarentum en Brundusium
Zoo snel het Ionisch zeevlak te doorsnijden
En Toryne te nemen? — Lieve, weet gij
Het nieuws al?

Cleopatra.

Niemand prijst ooit spoed zoo zeer
Als wie nalatig is.

Antonius.

Een goed verwijt,
Den besten man wel passend, die op traagheid
Verwijten sling'ren wil. — Canidius, wij
Bevechten hem ter zee.

Cleopatra.

Ter zee! Waar anders?

Canidius.

Heer, waarom daar?

Antonius.

Omdat hij daar ons uitdaagt.

Enobarbus.

Zoo daagdet gij hem tot een tweekamp uit.

Canidius.

En ook, den slag te leev'ren te Pharsalus,
Waar Cæsar met Pompeius vocht; dit heeft hij,
Wijl hij daarbij in 't nadeel was, geweigerd;
Doe gij 't hem na.

Enobarbus.

Uw vloot is slecht bemand;
Uw schepelingen boeren, muildierdrijvers
En meer geprest gespuis; op Cæsar's vloot
Zijn velen, die Pompeius vaak bevochten,
Hun schepen vlug en de uwe log. Geen blaam

Op u, als gij 't gevecht ter zee hem weigert,
En hem te land wilt staan.

Antonius.

Ter zee! ter zee!

Enobarbus.

Mijn eed'le veldheer, denk, dan werpt gij weg
Uw onbereikbare oorlogskunst te land,
Verdeelt uw troepen, die vooral bestaan
Uit keur van voetvolk; gansch onvruchtbaar wordt
Uw wijd befaamde ervaring; gij versmaadt
Een weg, die alle kans van slagen biedt,
En werpt, in plaats van 't zekere aan te grijpen,
U 't toeval in den arm.

Antonius.

Ik wil den zeestrijd.

Cleopatra.

'k Heb zestig schepen, Cæsar heeft geen beet're.

Antonius.

Wat ik van schepen over heb, verbrand ik;
De rest wordt sterk bemand en diene om Cæsar
Terug te slaan van Actium. En faalt dit,
Dan zij de strijd te land aanvaard.

(Een Bode komt op.)

Wat meldt gij?

Bode.

Bevestigd is het nieuws, hij is herkend;
't Was Cæsar zelf, die Toryne verraste.

Antonius.

Hij was daar zelf? onmoog'lijk; van zijn troepen
Is 't vreemd genoeg reeds. — U, Canidius, draag ik

Mijn landmacht, negentien legioenen met
Twaalfduizend ruiters, op. — En nu aan boord.
Mijn Thetis, kom!

(Een Krijgsman komt op.)

Wat wilt gij, wakker krijger?

Krijgsman.

O edel veldheer! strijd toch niet ter zee;
Vertrouw vermolmde planken niet. Of voedt gij
Wantrouwen voor mijn zwaard, mijn wonden? Laat
Egyptenaars en Phœniciërs duiken; wij,
Wij plegen vast te staan bij 't overwinnen,
En vechten voet aan voet.

Antonius.

Goed, goed! — Wij gaan.
(ANTONIUS, CLEOPATRA *en* ENOBARBUS *af.*)

Krijgsman.

Bij Hercules; mij dunkt, ik heb gelijk.

Canidius.

Dat hebt gij, man; maar zijne krijgskunst steunt
Niet op haar kracht; de leider wordt geleid,
En wij zijn vrouweknechts.

Krijgsman.

Gij blijft aan land,
Met de legioenen en de ruiters, meen ik?

Canidius.

Marcus Octavius en Marcus Justeius,
Publicola en Cælius gaan op zee;
Wij blijven gaaf aan land. Schier wonderbaarlijk
Is Cæsar's spoed.

Krijgsman.

Lang voor hem was zijn leger
Reeds opgerukt, maar zoo gesplitst, dat niemand
Er lucht van kreeg.

Canidius.

Weet gij zijn onderveldheer?

Krijgsman.

Zijn naam moet Taurus zijn.

Canidius.

Dien ken ik wel.

(Een Bode komt op.)

Bode.

De veldheer roept Canidius.

Canidius.

De tijd gaat groot van nieuws, en ieder oogwenk
Baart een of ander.

(Allen af.)

ACHTSTE TOONEEL.

Eene vlakte bij Actium.

Cæsar, Taurus, *Officieren en Anderen komen op.*

Cæsar.

Taurus!

Taurus.

Mijn veldheer?

Cæsar.

Houd uw macht bijeen!

Geen veldslag, voor de strijd ter zee beslist is!
Volg dezen lastbrief stipt'lijk op; wij doen
Den worp, die over ons beslist.

(Allen af.)

NEGENDE TOONEEL.

Een ander gedeelte der vlakte.

ANTONIUS *en* ENOBARBUS *komen op.*

Antonius.

Stel onze troepen ginds, voorbij dien heuvel,
Aan Cæsar's leger over; van die plek
Kan men de vloten overzien, en hand'len
Zooals de tijd het eischt.

(Beiden af.)

TIENDE TOONEEL.

Een ander gedeelte der vlakte.

CANIDIUS *komt met zijn landleger op en trekt over het tooneel. Daarna trekt* TAURUS, CÆSAR'S *onderveldheer, in tegengestelde richting over het tooneel. Als allen voorbijgegaan zijn, hoort men het gedruis van een zeeslag.*

Een strijdkreet. ENOBARBUS *komt op.*

Enobarbus.

't Is uit, uit, uit! Ik kan 't niet verder zien;
De Antoniade, Egypte's admiraalschip,
Met al de zestig and'ren, wendt en vlucht;
Het schroeit mij de oogen.

(SCARUS *komt op.*)

Scarus.

Goden en godinnen,
En heel hun hooge raad!

Enobarbus.

Van waar die wanhoop?

Scarus.

Der wereld grootste deel is weggeworpen
Uit louter domheid; rijken en provinciën
Zijn weggekust.

Enobarbus.

Hoe doet de strijd zich voor?

Scarus.

Aan onze zij gelijk de pest, met vlekken
Van zeek'ren dood. Egypte's sloorsche snol, —
Melaatschheid treff' haar! — midden in den slag,
Toen voordeel op een tweelingpaar geleek,
Geheel gelijk, of de oud're zelfs voor ons, —
Gelijk een koe in Juni, dol van bremzen,
Hijscht zij de zeilen op en vlucht.

Enobarbus.

Dit zag ik;
Ik kreeg een steek in 't oog, en kon niet langer
Het aanzien.

Scarus.

Nauw heeft zij de loef, daar slaat ook
Antonius, 't edel wrak van haar betoov'ring,
Zijn zeewiek op, als een verliefde woerd,
IJlt uit den heetsten strijd en vlucht haar na;
Een stuk, zoo schand'lijk, zag ik nooit bedrijven,
Ervaring, mannenmoed en eer bevlekten
Zich nooit te voren zoo.

Enobarbus.

Helaas! helaas!

(CANIDIUS *komt op.*)

Canidius.

Ter zee blaast ons geluk den adem uit;
Het zinkt er jammervol. Ware onze veldheer
Zich trouw gebleven, alles waar' nog goed;
Ons gaf hij 't voorbeeld, ja, een wenk tot vluchten,
Door zijne vlucht.

Enobarbus *(ter zijde).*

Ah! zijt gij reeds zoo ver?
Dan, waarlijk, goede nacht!

Canidius.

Naar de Peloponnesus ging de vlucht.

Scarus.

Dat is niet ver; daar wil ook ik verwachten,
Wat verder volgt.

Canidius.

Ik geef aan Cæsar over
En 't voetvolk en mijn ruiters. Aan zes vorsten
Kon ik reeds zien, hoe onderwerping gaat.

Enobarbus.

Ik volg de kreup'le kans nog van Antonius,
Schoon in den wind van mijn verstand.

(Allen af.)

ELFDE TOONEEL.

Alexandrië. *Een vertrek in het paleis.*

ANTONIUS *komt op, met Gevolg.*

Antonius.

Hoort, de aarde schaamt zich, langer mij te dragen;
Zij roept: betreed mij langer niet. — Hier, vrienden!

De nacht heeft in de wereld me overvallen;
Ik vind den weg nooit meer. — Ik heb een schip,
Met goud beladen; gaat en deelt dat; vlucht,
En sluit met Cæsar vrede.

Allen.

Vluchten! nimmer!

Antonius.

Vlood ik niet zelf, en leerde ik lafaards niet,
Den rug te toonen? — Vrienden, gaat, verlaat mij;
Ik ben besloten tot een reis, waarop
Uw hulp mij niet kan dienen; daarom, gaat!
Mijn schat ligt in de haven; neemt dien. — O!
Ik volgde, wat ik met een blos moet aanzien;
Mijn haar zelfs muit; het grijs verwijt aan 't bruine
Zijn onbezonnenheid, het bruine aan 't grijze
Zijn angst en kindschheid. — Vrienden, gaat; ik geef
U brieven mede aan vrienden, om den weg
Voor u te banen. 'k Bid u, ziet niet droevig,
En spreekt mij niet van onwil; volgt den wenk,
Dien mijn vertwijf'ling thans u geeft; verlaten
Zij, wie zichzelf verlaat! Snelt naar de kust;
Ik zal dat schip en heel zijn schat u afstaan.
Maar 'k bid u, laat me een wijl alleen; ik bid u; —
Ach gaat! voorwaar, ik kan niet meer bevelen,
En daarom smeek ik. — Daad'lijk kom ik tot u.

(Hij zet zich neder.)

(Eros *komt op, daarna* Cleopatra, *ondersteund door* Charmian *en* Iras.)

Eros.

Kom, mijn vorstin; ga tot hem, breng hem troost.

Iras.

Ja, doe 't, gebiedster!

Charmian.

Doe het, want, wat anders?

Cleopatra.

O, laat mij! 'k zet mij neer, o Juno!

Antonius *(bij zich zelven, zonder op* Cleopatra *te letten).*

Neen, neen, neen, neen, neen!

Eros.

O, zie toch op, heer, zie!

Antonius.

O, foei, foei, foei!

Charmian.

Vorstin!

Iras.

Vorstin! gebiedster!

Eros *(tot* Antonius).

Heer! mijn meester!

Antonius *(in gedachten verzonken).*

Ja, edel heer! Ja, bij Philippi hield hij
Zijn zwaard op zij, gelijk een danser; ik
Sloeg midd'lerwijl den maag'ren denker Cassius;
Ik bracht den dweper Brutus om, maar hij
Liet and'ren voor zich hand'len, bleek een nieuw'ling
In 't edel krijgsgewoel; en nu — Maar 't zij zoo.

Cleopatra.

O steunt mij!

Eros.

De koningin, heer, zie, de koningin!

Iras.

Ga tot hem, eed'le vrouwe, spreek hem toe;
Hij is geheel ontdaan van rouw en schaamte.

Cleopatra.

Welnu dan, reikt mij de' arm; — O!

Eros.

Mijn meester, rijs; daar komt de koningin,
Het hoofd gebogen, schier een prooi des doods;
Uw troost alleen kan redden.

Antonius.

Mijn eer, mijn roem heb ik geschonnen;
Een schand'lijk vluchten!

Eros.

Heer, de koningin!

Antonius.

Egypte, waar hebt gij mij toe gebracht?
Zie, hoe ik voor uw oog mijn schaamte berg,
Als ik terugdenk aan mijn ouden roem,
Door schande nu gesloopt!

Cleopatra.

Mijn gâ, mijn gade,
Vergeef mijn angst en vlucht! Maar kon ik denken,
Dat gij zoudt volgen?

Antonius.

O, gij wist te goed,
Hoe aan uw roer mijn hart gebonden was,
Hoe gij mij na zoudt sleepen; o, gij kendet
Uw volle macht op mij, en hoe uw wenk
Mij tegen het gebod der goden in
Zou hand'len doen.

Cleopatra.

Vergeef mij!

Antonius.

Nu moet ik
Den jonkman need'rig vrede voorslaan, listig
Mij als een lage slaaf in bochten wringen,

Ik, die de halve wereld spelend woog,
Geluk verdeelde en nam; 't was u bewust,
Wat overmacht gij op mij hadt, en hoe
Mijn zwaard, verweekt door mijne liefde, blind'lings
Zou doen, wat gij bevaalt.

Cleopatra.

Vergeef! vergeef!

Antonius.

Geen traan, geen traan, zeg ik! Een enk'le zelfs
Weegt mijn verlies mij op. Kom! geef me een kus;
Reeds dit kwijt alles. — Is onze onderwijzer,
Mijn bode, weer? — Lieve, alles is mij lood. —
Hier! wijn! een maal! — Ik toon op nieuw aan 't lot,
Dat ik, hoe meer het dreige, 't meer bespot.

(Allen af.)

TWAALFDE TOONEEL.

Cæsar's *legerplaats in* Egypte.

Cæsar, Dolabella, Thyreus *en Anderen komen op.*

Cæsar.

Men breng' den bode van Antonius voor. —
Wie is hij?

Dolabella.

Cæsar, 't is zijn onderwijzer;
Wat moet hij kaalgeplukt zijn, dat hij u
Een veer, zoo nietig, uit zijn wiek u zendt;
Hij, die voor weinig maanden, vorsten te over
Als boden had.

(Euphronius *komt op.*)

Cæsar.

Treed nader, zeg uw boodschap.

Euphronius.

Wat ik ook zij, mij zendt Antonius tot u;
Nog pas was ik zoo klein bij zijn belangen,
Als de uchtenddauwdrop op het myrtenblad
Bij de' eind'looze' oceaan.

Cæsar.

Het zij; ter zake!

Euphronius.

U groetend als zijn lotbeschikker, vraagt hij
Egypte hem te laten. Wordt hem dit
Ontzegd, dan matigt hij zijn bede en wenscht
Slechts rustig te aad'men tusschen aarde en hemel,
Als burger van Athene. Dit van hem.
Cleopatra erkent uw heerschappij,
Buigt voor uw macht en smeekt u voor haar kind'ren
Der Ptolemeën haarband als een gave
Van uw genade.

Cæsar.

Wat Antonius aangaat,
Zijn beê vindt geen gehoor. De koningin
Erlangt, wat zij begeert, zoo ze uit Egypte
Haar thans met smaad bestelpten vriend verdrijft,
Of hier hem 't leven neemt. Volbrengt zij dit,
Dan smeekt zij niet vergeefs. Ziedaar hun antwoord.

Euphronius.

Geluk verzelle u!

Cæsar.

Breng hem 't leger door.

(Euphronius *af.*)

(*Tot* Thyreus.)

Toon nu uw redekunst, 't is tijd; maak spoed.

Beroof Antonius van Cleopatra;
Beloof uit onzen naam haar, wat zij eischt,
Ja meer nog, wat gij goed acht. Reeds in voorspoed
Zijn vrouwen zwak, doch zelfs Vestaalsche maagden
Brengt nood tot meineed. Toon u schrander, Thyreus;
Maak zelf uw reek'ning op voor uwe diensten;
Zij zal mij als een wet zijn.

Thyreus.

Cæsar, 'k ga.

Cæsar.

Bespied ook, hoe Antonius dese slagen
Verduurt, en wat er uit zijn houding spreekt
Bij alles wat hij doet.

Thyreus.

Dit zal ik, Cæsar.

(Allen af.)

DERTIENDE TOONEEL.

Alexandrië. *Een vertrek in het paleis.*

CLEOPATRA, ENOBARBUS, CHARMIAN *en* IRAS *komen op.*

Cleopatra.

Wat nu doen, Enobarbus?

Enobarbus.

Denken, sterven.

Cleopatra.

Is 't aan Antonius of aan mij te wijten?

Enobarbus.

Slechts aan Antonius; hij toch liet zijn lusten
Zijn oordeel overheerschen. Ja, gij vloodt

Voor 't zien des krijgs, wiens aanblik beide zijden
Met angsten sloeg; maar wat had hij te volgen?
De kitt'ling van zijn liefde mocht zijn hand'len
Als veldheer niet verschalken, toen vooral niet,
Daar 's werelds helft toen de and're helft bevocht
Alleen om hem. Een schande was 't, zoo groot
Als zijn verlies, dat hij uw vlaggen najoeg,
Zijn vloot hem na moest turen.

Cleopatra.

'k Bid u, zwijg!

(Antonius *komt op, met* Euphronius.)

Antonius.

Is dat zijn antwoord?

Euphronius.

Ja, gebieder.

Antonius.

Hij zegt der koningin zijn gunst toe, mits
Zij ons verraad'?

Euphronius.

Zoo is het.

Antonius.

Zij verneme 't! —

(*Tot* Cleopatra.)

Zend slechts dit grijzend hoofd den jongen Cæsar,
En uwe wenschen vult hij tot den boorde
Met vorstendommen.

Cleopatra.

Beste vriend, dat hoofd?

Antonius (*tot* Euphronius).

Ga nog eens tot hem. Spreek dan: hem siert nog

De roos der jeugd, en die moog' aan de wereld
Iets groots doen zien. Goud, schepen, krijgers, kan
Een lafaard hebben; en diens mind'ren kunnen
In dienst eens kinds niet minder zeeg'rijk zijn
Dan aangevoerd door Cæsar. 'k Tart hem dus
Den glans, dien hij mij voor is, af te leggen,
En mij, geboog'nen, zwaard met zwaard, te staan,
Hij mij alleen. Ik wil 't hem schrijven; volg mij.

(ANTONIUS *en* EUPHRONIUS *af.*)

Enobarbus.

Wel zeker, Cæsar, met zijn trotsche heermacht,
Geeft alles op, en gaat een schouwspel geven,
Hij met een vechter! — 'k Zie, des menschen oordeel
Is één met zijn geluk; wat buiten ons is
Sleept in zijn val ons innigst wezen mee
En alles stort te zaam. Wat droom van hem,
Die weet wat ieder weegt, dat Cæsar's rijkdom
Zijn armoê antwoordt! Cæsar, ook zijn oordeel
Hebt ge overmocht!

(Een Dienaar komt op.)

Dienaar.

Een afgezant van Cæsar.

Cleopatra.

Wat, zonder een'gen vorm? — Ziet, meisjes, bij
't Verflenste roosjen houdt den neus zich dicht,
Wie voor het knopjen knielde. — Laat hem voor ons.

(Dienaar af.)

Enobarbus *(ter zijde).*

Thans strijden saam mijn plichtgevoel en ik.
Wie dwazen eerlijk trouw blijft, maakt de trouwe
Tot dwaasheid; ja, maar wie zijn lust betoomt
En zijn gevallen heer trouwhartig dient,

Die overwint zijns meesters overwinnaar,
Oogst eeuw'gen lof.

(THYREUS *komt op.*)

Cleopatra.

Den last van Cæsar?

Thyreus.

Hoor dien
Alleen.

Cleopatra.

Hier zijn slechts vrienden; spreek vrijuit.

Thyreus.

Dan zijn 't vermoed'lijk vrienden van Antonius.

Enobarbus.

Hij heeft er noodig, heer, zooveel als Cæsar
Er telt, of ons ook kan hij missen. Wenkt
Hem Cæsar, in zijn armen vliegt hij. Wij
Behooren hem, wien hij behoort, dus: Cæsar.

Thyreus.

Zoo. — Hooggevierde vrouwe, Cæsar smeekt u,
Uw lot niet te overwegen, maar veeleer,
Dat Cæsar Cæsar is.

Cleopatra.

Recht vorst'lijk; verder!

Thyreus.

't Is hem bekend, dat vrees, veel meer dan liefde,
U voerde in de armen van Antonius.

Cleopatra *(ter zijde).*

O!

Thyreus.

De schrammen op uw eer beklaagt hij dus

Als krenking, die u opgedrongen werd,
Maar buiten uwe schuld.

Cleopatra.

Hij is een god,
En weet, wat waar is. 'k Gaf mijn eer niet over,
Zij werd veroverd.

Enobarbus *(ter zijde).*

Hiervan geve Antonius
Mij zekerheid. — Arm heer, gij zijt zoo lek,
Dat wij u moeten laten zinken; wat
U 't liefste is, vlucht reeds.

(Enobarbus *af.*)

Thyreus.

Mag ik Cæsar melden
Wat gij van hem verlangt? Hij bedelt schier,
Dat gij uw wenschen kenbaar maakt. Genot
Waar' 't hem, zoo zijn geluk de staf mocht zijn,
Waar gij op steunt; maar streelendst voor zijn ziele,
Meldde ik, dat gij Antonius hadt verlaten
En u gesteld hadt onder zijne hoede,
Van hem, der wereld heer.

Cleopatra.

Hoe is uw naam?

Thyreus.

Mijn naam is Thyreus.

Cleopatra.

Vriend'lijke gezant,
Bericht den grooten Cæsar: door u kus ik
Zijn overwinnaarshand; ik ben bereíd
Geknield mijn kroon te leggen aan zijn voet;
Ja, zeg hem: zijn almachtige adem spreke
Egypte's vonnis uit.

Thyreus.

Een eed'le keus.
Zoo wijsheid en geluk elkaâr bestrijden,
En de eerste waagt al wat zij kan, dan zal
Geen noodlot haar doen sidd'ren. Gun mijn eerbied
Uw hand ten kus.

Cleopatra *(hem de hand toereikend).*

Vaak drukte uws Cæsar's vader,
Het peinzen op veroov'ring moe, zijn lippen
Op dit onwaardig plekje', als daalde een regen
Van kussen neder.

(Antonius *en* Enobarbus *komen weder op.*)

Antonius.

Gunsten, bij den Dond'raar! —
Wie zijt gij, knaap?

Thyreus.

Ik kwijt mij van den last
Des machtigsten en grootsten, die mag eischen,
Dat zijn gebod geschiedt.

Enobarbus *(ter zijde).*

Hij laat u gees'len.

Antonius.

Treed nader!

(Thyreus *blijft onbeweeglijk staan.*)

Ja, gij gier! — O, goden, duivels!
Mijn aanzien smelt; pas vloog nog, als ik riep,
Een koningsschaar, als knapen bij gegrabbel,
En riep: „Wat is uw wil?" Hebt gij geen ooren?

(Bedienden komen op.)

Nog ben 'k Antonius! Neemt dien aap, ter gees'ling!

Enobarbus *(ter zijde).*

't Is beter spelen met een leeuwenwelp,
Dan met een stervende' ouden.

Antonius.

Maan en sterren!
Striemt hem! — Vond ik een twintig groote vorsten,
Die Cæsar schatting brengen, zoo vermetel,
Dat zij de hand van — O, hoe noem ik haar,
Weleer Cleopatra? — Voort, knapen, striemt hem!
Tot hij 't gezicht vertrekt gelijk een kind,
Luid grienend om genade! — Voert hem weg!

Thyreus.

Antonius, —

Antonius.

Sleept hem weg, en na de gees'ling
Hier weer terug. — Die aap van Cæsar breng' hem
Een boodschap over. —
(Bedienden voeren Thyreus *weg.)*
Eer ik u kende, waart gij half verlept!
Liet ik mijn peuluw koud in Rome, liet ik
't Verwekken na van wettig kroost bij 't kleinood
Van alle vrouwen, om den hoon te dulden
Van een, die slaven aanhaalt?

Cleopatra.

Beste vriend, —

Antonius.

Steeds waart ge een weerhaan; —
Maar, ach! verstokken wij ons in de boosheid,
Dan blinden ons de wijze goden de oogen,
Zij domp'len 't klaar verstand in onze onreinheid,
En lachen, als wij, onzen waan aanbiddend,
Trotsch in 't verderf ons storten.

Cleopatra.

Kwam 't zoo ver?

Antonius.

Ik vond u als een koud geworden bete
Op Cæsar's bord; gij waart een kliekjen van
Cneus Pompeius' tafel, om van uren
Van hartstocht nu te zwijgen, die ge in stilte
Wellustig hebt besteed; want, dit is zeker,
Hoewel gij gissen moogt, wat kuischheid is,
Gekend hebt gij ze nooit.

Cleopatra.

Waarom dit alles?

Antonius.

Een' niet'ling, die zijn hand naar fooien uitstrekt
En zegt: „God loone 't u!" te laten kozen
Met mijne speelnoot, uwe hand, dat zegel
En onderpand van vorstenliefde! O, stond ik
Op Basans berg, dat ik zijn forsche stieren
Mocht overbrullen! Grond tot woeden heb ik;
En klaagde ik in gekuischte taal, 't ware als
Een knaap, die, om den hals den strik, den beul
Dankt voor zijn handigheid. —

(*De Dienaars komen terug met* Thyreus.)

Is hij gegeeseld?

Eerste Dienaar.

Streng, heer.

Antonius.

Heeft hij geschreeuwd, genâ gevraagd?

Eerste Dienaar.

Hij smeekte om matiging.

Antonius.

Hebt gij uw vader nog, dat hij dan klage,
Dat gij geen meisjen werdt; en volg al bevend
De zegepraal van Cæsar, daar ge als volg'ling
Van hem gegeeseld zijt; dat u voortaan
De blanke hand van eene vrouw doe bibb'ren,
Het zien de koorts u brenge. — Ga weer tot Cæsar,
Zeg, hoe gij werdt onthaald; en zeg hem, — hoort gij? —
Dat hij mij toornig maakt, omdat hij trotsch,
Minachtend steeds herhaalt, wat ik nu ben,
Niet wat ik vroeger was. Hij maakt mij toornig;
En dit is licht te doen in dezen tijd,
Nu ied're goede ster, die eens mij leidde,
Haar hemelbaan verliet en al haar gloed
In de' afgrond schoot der hel. Indien mijn woord
En doen hem ergert, zeg hem dan, dat hij
Mijn vrijgelaat'ne heeft, Hipparchus, dat
Hij dien naar lust doe gees'len, hangen, folt'ren,
Om met mij af te reek'nen. Zeg hem dit,
En weg nu met uw striemen, ga!

(Thyreus *af.*)

Cleopatra.

Is 't nu genoeg?

Antonius.

Helaas, onze aardsche maan
Is nu verduisterd; en dit spelt als zeker
Antonius' val.

Cleopatra.

'k Moet wachten, dat hij uitraast.

Antonius.

Wat lonkt gij, Cæsar ten gevalle, een slaaf,
Die hem moet schoeien, toe?

Cleopatra.

Gij kent mij nòg niet?

Antonius.

Voor mij bekoeld?

Cleopatra.

Is dit zoo, dierb're, dan
Verwekke uit mijn koud hart de hemel hagel,
Vergiftig bij 't ontstaan, en de eerste steen
Valle dan op mij; en als hij smelt, vervloeie
Mijn leven ook! De tweede treffe Cæsarion;
Tot een voor een de telgen van mijn schoot,
En met hen al mijn wakkere Egyptenaren,
Door 't smelten van die steenenstorm vergaan,
Grafloos, tot hen de vliegen en de muggen
Des Nijls als buit begraven.

Antonius.

Ik geloof u. —
Alexandrië aanschouwt reeds Cæsar's leger;
Hier werp ik mij hem tegen. Onze landmacht
Hield roemrijk stand; ook de verstrooide vloot
Drijft, nieuw vereend, fier dreigend op de golven.
Mijn hart, waar hieldt ge u schuil? — Geliefde, hoor!
Zoo ik nog eens van 't slagveld keer, om u
Den mond te kussen, ziet gij mij in bloed;
Van mij, mijn zwaard zal de geschied'nis spreken;
't Is nog niet uit!

Cleopatra.

Ziedaar mijn dapp're Antonius!

Antonius.

Drievoudig sterk zijn spieren, hart en adem;
En woedend wil ik vechten! Toen mijn dagen
Nog licht en luchtig waren, schonk ik 't leven
Vaak om een scherts; nù knars ik met de tanden,
En zend ter hel wie mij weerstaat. — Maar kom,
Nog eens een dolle nacht! — Roept tot mij al

Mijn somb're legerhoofden; vult de schalen;
Noch eens de middernacht bespot!

Cleopatra.

't Is heden
Mijn jaardag; 'k liet dien stil voorbijgaan, maar
Nu gij op nieuw Antonius zijt, ben ik
Cleopatra.

Antonius.

Wij komen 't weer te boven.

Cleopatra.

Roept de eed'le legerhoofden tot den veldheer.

Antonius.

Ja goed, ik spreek hen toe, en doe van nacht
Den wijn uit hunne schrammen dampen. — Kom,
Mijn koningin; mijn kracht doorstroomt mij. 'k Zal
Nu vechten, dat de dood mij broeder noemt,
Wedmaaien met zijn onheilszeis.

(Antonius, Cleopatra *en Dienaren af.*)

Enobarbus.

Nu overfonkelt hij den bliksem. Razen
Is, vrees verjaagd te hebben; zoo gestemd,
Grijpt zelfs de duif den havik aan. En 'k zie,
Wat onze veldheer van zijn brein verliest,
Versterkt zijn hart. Doch aast de moed op 't oordeel,
Dan eet hij 't zwaard, waarmee hij vecht. Ik wil
Mij van hem zien te scheiden.

(Enobarbus *af.*

VIERDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

CÆSAR's *legerplaats bij* Alexandrië.

CÆSAR *treedt op, een brief lezende; met hem* AGRIPPA, MÆCENAS *en Anderen.*

Cæsar.

Hij noemt mij knaap, en scheldt, als kon hij mij
Verjagen uit Egypte, deed mijn bode
Met roeden gees'len, daagt mij uit ten tweekamp,
Antonius Cæsar! — Zeg den ouden woest'ling,
Dat ik wel and're wegen ken van sterven
En zulk een eisch belach.

Mæcenas.

Heer, overweeg,
Als zulk een groot man raast, dan is hij schier
Ter dood gejaagd. Geef thans hem geen veraad'ming;
Trek nut uit dezen waanzin. Nooit verweert
Zich woede goed.

Cæsar.

Zeg onzen legerhoofden,
Dat wij den laatsten slag van vele slagen
Op morgen leev'ren. Onder de onzen zijn er

Genoeg, die pas nog bij Antonius dienden,
Om hem te vangen. Zorg er voor; en 't leger
Zij goed onthaald; wij hebben ruimen voorraad
En hun gedrag verdient het. Arme Antonius!

(Allen af.)

TWEEDE TOONEEL.

Alexandrië. *Een vertrek in het paleis.*

ANTONIUS, CLEOPATRA, ENOBARBUS, CHARMIAN, IRAS, ALEXAS *en Anderen komen op.*

Antonius.

Hij wil niet met mij vechten, Enobarbus.

Enobarbus.

Neen.

Antonius.

En waarom niet?

Enobarbus.

Wel, zijn geluk is twintigmaal het uwe,
Hij acht zich twintigmaal meer waard.

Antonius.

Vriend, morgen
Vecht ik te land en ook ter zee. 'k Wil leven,
Of zal mijn stervende eer in bloed doen baden,
Dat haar nieuw leven schenke. Zult gij goed vechten?

Enobarbus.

'k Houw toe en roep: „'t Geldt u of mij."

Antonius.

Goed. Kom! —
Roep hier mijn huisbedienden; 'k wil van nacht
Een heerlijk feestmaal. —

(Dienaren komen op.)

Hier, reik mij de hand,
Gij waart getrouw en eerlijk; — zoo ook gij; —
Gij, — gij, — en gij; gij hebt mij goed gediend,
En vorsten dienden met u mee.

Cleopatra (*ter zijde tot* Enobarbus).

Wat wil hij?

Enobarbus (*ter zijde tot* Cleopatra).

't Is een der vreemde grillen, waar de kommer
Den geest toe prikkelt.

Antonius.

En ook gij zijt eerlijk.
O, 'k wenschte mij te deelen in zoo velen,
En u tot één Antonius saam te smelten,
Opdat ik u zoo goed bedienen mocht,
Als gij het mij deedt.

Dienaars.

Dat verhoed' de Hemel!

Antonius.

Bedient mij, brave borsten, deze nacht;
Schenkt mij niet karig, ziet mij zoo naar de oogen,
Als toen mijn wereldrijk mij diende als gij
En op mijn wenken vloog.

Cleopatra (*ter zijde tot* Enobarbus).

Wat wil hij toch?

Enobarbus (*ter zijde tot* Cleopatra).

Tot tranen hen bewegen.

Antonius.

Dient mij heden.
Wellicht is uwe dienst er mee gedaan;

Wie weet, of gij mij weerziet, of, zoo ja,
Verminkt, als schim; misschien ook hebt gij morgen
Een and'ren dien gij dient. Ik zie u aan,
Als een die afscheid neemt. Mijn wakk're vrienden,
'k Zeg u den dienst niet op; neen, 'k blijf uw heer,
Trouw aan uw trouwen dienst tot in den dood.
Bedien twee uur mij deze nacht, niet meer,
En loonen 't u de goden!

Enobarbus.

Heer, wat wenscht gij,
Hun 't harte week te maken? Zie, zij weenen;
Ook mijn oude ezelsoogen merken knoflook;
Foei, maak ons niet tot vrouwen!

Antonius.

Wat, wat, wat!
De Booze haal' mij, als ik 't zoo bedoelde!
Heil spruite uit deze droppels! Liefste vrienden,
Gij neemt het veel te droevig op; ik wilde
U troost inspreken, u door fakkelglans
De nacht verdelgen doen. Weet, mijn getrouwen,
'k Heb goede hoop op morgen; ik geleid u,
Waar ons veeleer een zeeg'rijk leven wenkt,
Dan eervol sterven. Komt, naar 't avondfeestmaal!
De zorgen weggespoeld!

(Allen af.)

DERDE TOONEEL.

Aldaar. *Voor het paleis.*

Twee Soldaten treden op, die naar hun wachtpost gaan.

Eerste Soldaat.

Nu broeder, goede wacht! De dag is morgen.

Tweede Soldaat.

Die zal beslissen, zoo of zoo; vaarwel!
Kwam u op straat niets vreemds ter oore?

Eerste Soldaat.

Niets, neen; weet gij iets nieuws?

Tweede Soldaat.

Het kan een loos gerucht zijn, goede nacht!

Eerste Soldaat.

Nu, desgelijks, vriend!

(Twee andere Soldaten komen op.)

Tweede Soldaat.

Mannen, opgelet!

Derde Soldaat.

Doet ook zoo, goede nacht.

(De vier Soldaten nemen hunne posten in.)

Vierde Soldaat.

Wij hier. Als morgen
De vloot zich goed houdt, heb ik alle hoop,
Dat wij te land hun staan.

Derde Soldaat.

't Is een braaf leger,
Vol moed en vuur.

(Men hoort onderaardsche muziek, als van hobo's.)

Vierde Soldaat.

Wat klinkt daar?

Eerste Soldaat.

Luister, luister!

Tweede Soldaat.

Hoor!

Eerste Soldaat.

Tonen in de lucht!

Derde Soldaat.

Neen, onderaardsch.

Vierde Soldaat.

Een gunstig teeken; niet?

Derde Soldaat.

Neen, neen!

Eerste Soldaat.

O stil toch! —
(Na eenige oogenblikken.) Wat meldt ons dit?

Tweede Soldaat.

Dat Hercules, de god,
Die door Antonius werd gediend, hem nu
Verlaat.

Eerste Soldaat.

Kom, laat ons zien, of and're wachten
Hetzelfde hooren.

(Zij naderen een volgenden wachtpost.)

Tweede Soldaat.

Mannen, hier!

Soldaten *(opkomend).*

Wat is er?
Wat is er? — Hoort gij dat?

Eerste Soldaat.

Ja, is 't niet vreemd?

Derde Soldaat.

Gij hoort het dus, gij hoort het, mannen?

Eerste Soldaat.

Wij volgen die muziek, zoover wij mogen;
Geeft acht, waar ze ophoudt!

Soldaten.

Goed! — 't Is wondervreemd.

(Allen af.)

VIERDE TOONEEL.

Aldaar. *Een vertrek in het paleis.*

ANTONIUS *en* CLEOPATRA *komen op, gevolgd door* CHARMIAN *en Anderen.*

Antonius.

Eros! mijn rusting, Eros!

Cleopatra.

Slaap nog wat!

Antonius.

Neen, duifjen! — Eros, kom; mijn rusting, Eros!

(EROS *komt, met* ANTONIUS' *wapenrusting.*)

Kom, brave, hul me in 't ijz'ren kleed; — staat heden
Fortuin ons niet ter zij, dan is 't, omdat
Wij haar trotseeren. — Kom!

Cleopatra.

Ook ik help mede. —
Waarvoor is dit?

Antonius.

O laat toch, laat, uw taak
Is 't pants'ren van mijn hart; — dat niet, dit eerst!

Cleopatra.

Neen, 'k wil u helpen. Dan is 't zoo.

Antonius.

Goed, goed;
Nu is de zege ons zeker. — Ziet gij, knaap?
Ga, wapen thans uzelven.

Eros.

Daad'lijk, heer.

Cleopatra.

Is dit niet goed gegespt?

Antonius.

't Is onberisp'lijk;
Wie dit ontgespt, aleer wij, om te rusten,
Onszelf ontwaap'nen, die zal 't hooren stormen. —
Gij treuzelt, Eros; hier mijn koningin,
Is vrij wat vlugger schildknaap. Vlug! — O, lieve,
Zaagt gij mij heden vechten, en verstondt gij
Dit koningshandwerk, dan zoudt gij eens zien,
Wie 't meester is.

(Een gewapend Soldaat komt op.)

Zoo, goeden morgen; welkom;
't Is wel te zien, u is de krijg niet vreemd.
Men staat vroeg op voor de arbeid, dien men lief heeft,
En gaat met lust er aan.

Soldaat.

Een duizendtal
Staat, heer, hoe vroeg het zij, in 't ijz'ren kleed,
En wacht u aan de haven.

(Gejuich. Trompetgeschal.)

(Hoplieden en Soldaten komen op.)

Hopman.

De dag is prachtig! Goeden morgen, veldheer.

Allen.

Goed' morgen, veldheer.

Antonius.

Goed geblazen, kind'ren.
De dag van heden doet, als 't vuur eens jong'lings,
Die uit wil blinken, en begint reeds vroeg.
(Tot EROS *en* CLEOPATRA, *die hem wapenen.)*
Zoo, zoo! — Nu dat; — en dit hoort hier. — Gereed!
Vaarwel, mijn gade! Wat mij ook gebeure
Dit is een krijgsmanskus.
(Hij kust haar.)
Berisp'lijk ware 't,
Ja schamen moest ik mij, hield ik mij op
Met kunstige afscheidsreed'nen; ik verlaat u
Thans als een man van staal. — Wie vechten wil,
Volg' me op den voet; ik voer u aan. — Vaarwel!
(ANTONIUS, EROS, *Hoplieden en Soldaten af.*)

Charmian.

Ik bid u, ga in uw vertrek.

Cleopatra.

Geleid mij.
Zoo gaat een held! — O wierd door tweegevecht
Van hem en Cæsar deze krijg beslecht!
Antonius zou gewis — Doch nu, — Kom, gaan wij.
(Allen af.)

VIJFDE TOONEEL.

ANTONIUS' *legerplaats bij* Alexandrië.

Trompetgeschal. ANTONIUS *en* EROS *komen op. Een Soldaat ontmoet hen.*

Soldaat.

Zij heden aan Antonius heil beschoren!

Antonius.

Hadt gij eens, met uw naden, me overreed,
Den strijd te land te kiezen!

Soldaat.

Heer, dan volgden
Al de afgevallen vorsten en de krijger,
Die heden morgen u verliet, uw vanen
Nog immer.

Antonius.

Wie ging heden morgen?

Soldaat.

Wie?
Een man, u steeds nabij; roep Enobarbus;
Hij hoort u niet, of roept uit Cæsar's leger:
„'k Ben niet van de uwen meer."

Antonius.

Wat zegt gij?

Soldaat.

Heer,
Hij is bij Cæsar.

Eros.

Doch zijn schat en koffers
Liet hij hier achter.

Antonius.

Ging hij heen?

Soldaat.

't Is zeker.

Antonius.

Ga, Eros, zend zijn schat hem na; ja, doe het;
Houd niets terug; verstaan? En schrijf hem ook, —
Ik onderteeken 't, — mijn vaarwel en groeten;
Meld hem mijn wensch, dat niets hem ooit meer noop'
Van meester te veranderen. — O, mijn rampen
Doen braven schurk zijn. — Spoed u! — Enobarbus!

(Allen af.)

ZESDE TOONEEL.

Cæsar's *legerplaats voor* Alexandrië.

Trompetgeschal. Cæsar *komt op met* Agrippa, Enobarbus *en Anderen.*

Cæsar.

Voorwaarts, Agrippa; dat de slag beginne!
Ik wensch, dat men Antonius levend grijp;
Maak dit bekend!

Agrippa.

Het zal geschieden, Cæsar.

(Agrippa *af.*)

Cæsar.

De tijd van de' algemeene' vrede naakt;
Brengt deze dag ons heil, drie werelddeelen
Zien 't bloeien des olijfs.

(Een Bode komt op.)

Bode.

Antonius
Is reeds te velde.

Cæsar.

Ga, gelast Agrippa,
Al de overloopers aan de spits te stellen,
Opdat Antonius op zichzelf zijn woede
Te koelen schijne.

(Cæsar *met zijn Gevolg af.*)

Enobarbus.

Alexas, door Antonius naar Judea
Gezonden, werd afvallig en bewoog
Herodes om Antonius te verlaten,
Naar Cæsar om te zwenken. Deze geeft hem
Een strik tot loon. Canidius en al de and'ren,
Die overliepen, kregen rang en loon,
Doch geen vertrouwen, dat vereert. Mijn doen
Was boos, en ik verklaag mij zelf zoo bitter,
Dat vreugd voor mij voorbij is.

(Een van Cæsar's *Soldaten komt op.)*

Soldaat.

Enobarbus,
Antonius zendt u al uw schatten toe,
En voegde er nog geschenken bij. De bode
Kwam aan mijn post; hij is nu bij uw tent
En laadt zijn muilen af.

Enobarbus.

Ik schenk het u.

Soldaat.

O, spot niet, Enobarbus.
't Is werk'lijk waar; 't is zaak, dat gij den brenger

Door 't leger heenbrengt. Ik moet naar mijn post;
'k Zou anders zelf het doen. Uw veldheer is
Nog steeds een Jupiter.

(Soldaat af.)

Enobarbus.

O, ik ben de een'ge schurk der aard, en voel
Dit zelf het allerdiepst. Antonius, gij,
Gij mijn van mildheid, o, wat loon hadt gij
Mijn trouw geschonken, als gij zoo mijn laagheid
Met goud bekroont! Dit spat mijn hart uiteen;
Breekt ras berouw het niet, een sneller middel
IJlt rouw vooruit; maar rouw zal 't doen, ik voel het.
Ik strijden tegen u? — Neen, 'k zoek een poel
Om ras te sterven; de allerzwartste kleurt
Het best bij 't slot mijns levens.

(ENOBARBUS *af.*)

ZEVENDE TOONEEL.

Slagveld tusschen de beide legerplaatsen.

Strijdgedruis. Trommels en trompetten. AGRIPPA *en Anderen treden op.*

Agrippa.

Terug; wij hebben ons te ver gewaagd;
Zelfs Cæsar moet zich weren; 's vijands aandrang
Is sterker dan wij 't wachtten.

(Allen af.)

(Strijdgedruis. ANTONIUS *komt op, met* SCARUS, *die gewond is.)*

Scarus.

O dapp're veldheer, dit eerst noem ik vechten;

Waar' 't van den aanvang zoo gegaan, zij hadden
Bebloede koppen thuis gebracht.

Antonius.

Gij bloedt,
En sterk.

Scarus.

Ik had een wond hier als een V,
Maar nu is 't W geworden.

Antonius.

Zie, zij wijken.

Scarus.

Wij jagen hen, dat ze in rioolen kruipen;
'k Heb plaats voor zeven kerven meer.

(Eros *komt op.*)

Eros.

Zij zijn geslagen, heer; ons voordeel is
Een ware zegepraal.

Scarus.

Kerft hun de ruggen;
Pakt hen van acht'ren, zooals hazen, aan;
Een looper knupp'len, 't is een lust!

Antonius.

Ik loon 't u;
Vooreerst uw wakk're taal, maar dan tienvoudig
Uw wakk'ren moed. Kom mede.

Scarus.

Ik hink u na.

(Allen af.)

ACHTSTE TOONEEL.

Onder de wallen van Alexandrië.

Strijdkreten. ANTONIUS *treedt op, met* SCARUS, *en troepen in marschorde.*

Antonius.

Wij dreven hem tot in zijn kamp. Een bode
Melde aan de koningin van onze gasten.
Vóór 't daagt, vergieten wij op morgen 't bloed,
Dat heden ons ontging. U allen dank;
Kloekhandig zijt gij, en gij vocht, als gold
Het niet de zaak, maar alsof 't ieders zaak was,
Niet slechts de mijne. Hectors waart gij allen.
Trekt binnen; klemt aan 't hart uw vrouwen, vrienden,
Doet hun 't verhaal; dat ze u met vreugdetranen
't Gestolde bloed van de eerewonden wasschen,
En met hun kus ze heelen. — (*Tot* SCARUS.) Reik me
[uw hand;

(CLEOPATRA *komt op, met Gevolg.*)

Ik roem uw daden bij die groote fee;
En haar dank schenke u heil. — Gij dag der wereld,
Omklem mijn bronzen hals; spring met uw tooi
Door 't harnas tot mijn hart; zijn klopping zij u
Een rit van zegepraal.

Cleopatra.

Gij held der helden!
O weêrgalooze moed! Keert gij, zoo lachend
En vrij, van 't net des doods?

Antonius.

Mijn nachtegaal,
Wij dreven hen naar bed. Ha, kind, al mengde

Zich grijs bij ons met jonger bruin, toch bleef
Ons 't brein, dat onze spieren staalt, der jeugd
Nog zege op zege ontrooft. Maar zie dien man;
Reik aan zijn lippen uwe hand des heils; —
Kus die, mijn held; — hij heeft vandaag gevochten,
Als koos een god, die heel het menschdom haatte,
Zijn leest om 't uit te delgen.

Cleopatra.

Schoon! ik schenk u
Een gouden harnas, vriend; een koning droeg het.

Antonius.

Hij is het waard, al ware 't vol karbonkels,
Als Phoebus' heil'ge wagen. — Reik me uw hand;
Thans door Alexandrië een blijde marsch!
Draagt fier als eig'naars uw gekloofde schilden!
Ja, hadde ons groot paleis de ruimte voor
't Geheele heer, wij spijsden allen saam,
En wijdden dronken aan den dag van morgen,
Die weer roemruchten strijd belooft. — Trompetten,
Verdooft met koop'ren klank het oor der stad;
Vereent u met der trommen zwaar geroffel,
Dat aarde en hemel dreunend samenklinken,
Om onze komst te vieren!

(Allen af.)

NEGENDE TOONEEL.

Cæsar's *legerplaats.*

Schildwachten op hun post.

Eerste Soldaat.

Lost men ons binnen 't uur niet af, dan moeten
Wij naar de hoofdwacht keeren. Helder is

De nacht, en 't strijden neemt een aanvang, zegt men,
Het tweede morgenuur.

Tweede Soldaat.

De dag van gist'ren
Was tegen ons.

(ENOBARBUS *komt op.*)

Enobarbus.

O nacht, wees mijn getuige, —

Derde Soldaat.

Wie is die man?

Tweede Soldaat.

Stil, stil! naar hem geluisterd!

Enobarbus.

Wees mijn getuige, o zegenrijke maan,
Als vol van haat de menschen mijn gedacht'nis
Brandmerken, dat de ellendige Enobarbus
U diep berouw getoond heeft!

Eerste Soldaat.

Enobarbus!

Derde Soldaat.

Stil, luister verder!

Enobarbus.

O gij, vorstinne der oprechte wroeging,
O, spat den giftdamp van de nacht op mij,
Opdat het leven, dat mijn wil trotseert,
Niet langer mij bezware; werp mijn hart
Op 't harde rotsgesteente van mijn schuld,
En 't zij, van rouw verdoofd, tot stof gegruisd,
En nooit meer broede 't valschheid uit. Antonius,
Die eed'ler zijt, dan mijn verraad veracht'lijk,

Schenk gij mij in uw eigen hart vergiff'nis,
En dan tell' de aarde vrij mij bij de schare
Van aartsverraders, schaamt'looze overloopers!
Antonius! O, Antonius!

(Hij sterft.)

Tweede Soldaat.

Komt, spreken wij hem toe.

Eerste Soldaat.

Neen, luist'ren wij; 't kan zijn, dat wat hij spreekt
Cæsar betreft.

Derde Soldaat.

Ja, goed zoo. — Maar hij slaapt.

Eerste Soldaat.

't Is eer een onmacht; een gebed als 't zijne
Was nooit een slaapgebed.

Tweede Soldaat.

Komt, gaan wij tot hem!

Derde Soldaat.

Ontwaak, heer, geef ons antwoord!

Tweede Soldaat.

Hoort gij, heer?

Eerste Soldaat.

Hem greep de hand des doods. *(Tromgeroffel in de verte.)*
Daar wekt de trommel
De slapers op tot ernst. Laat ons hem dragen
Naar onze wacht; hij is van rang; het uur
Van onze dienst is om.

Derde Soldaat.

Welaan;
Misschien komt hij nog bij.

(Zij gaan heen, met het lijk.)

TIENDE TOONEEL.

Tusschen de twee legerkampen.

ANTONIUS *en* SCARUS *komen op, met hunne troepen in marschorde.*

Antonius.

Zij rusten heden zich ten zeestrijd; 't vechten
Te land viel tegen.

Scarus.

Heer, zij willen beide.

Antonius.

O boden ze ons den strijd in vuur en lucht,
Wij stonden hun ook daar. — Doch hoor, ons voetvolk
Bezet, door ons geleid, de heuv'lenrij
Nabij de stad; de vloot heeft mijn bevelen;
Zij stak alreeds in zee;
Daar kunnen we overzien hoe zij zich plaatst,
En alles wat zij doet.

(Allen af.)

ELFDE TOONEEL.

Elders tusschen de beide kampen.

CÆSAR *komt op met zijne troepen, in marschorde.*

Cæsar.

Slechts als hij aanvalt, roeren we ons te land,
Maar denk'lijk doet hij 't niet; zijn beste troepen
Bemannen zijn galeien. Naar de laagten,
En kiest den besten stand!

(Allen af.)

TWAALFDE TOONEEL.

Elders tuscchen de beide kampen.

ANTONIUS *en* SCARUS *komen weder op.*

Antonius.

De slag begon nog niet. Ginds bij den pijnboom
Is alles te overzien. Ik zeg u spoedig,
Hoe 't schijnt te staan.

(ANTONIUS *af.*)

Scarus.

Vol zwaluwnesten waren
De zeilen onzer vloot; de wichlaars weten
Het niet, zoo 't heet, — zijn stom, — zien somber, — [schuwen
Te spreken naar hun wetenschap. Antonius
Is moedig en neerslachtig; en, bij vlagen,
Doet hem zijn voos geluk nù redding hopen,
Dàn 't ergste duchten.

(Krijgsgedruis in de verte, als van een zeeslag.)

(ANTONIUS *komt weder op.*)

Antonius.

Alles is verloren!
De vuige, booze Egyptische verried mij.
Mijn vloot ging over; ginds is mutsgezwaai,
Gezwelg, gejuich, als vonden oude vrienden
In 't eind elkander weer. — Driedubb'le hoer!
Verkocht hebt gij mij aan dien knaap; mijn hart
Bevecht alleen nog ù. — Dat allen vluchten;
Want heb ik me op mijn tooverkol gewroken,
Dan zij het uit. — Ga, zeg hun, dat zij vluchten.

(SCARUS *gaat heen.*)

O zon, ik zie uw opkomst nimmer meer;

Geluk! Antonius scheidt van u; hier schudden
We elkaar de hand. — Is 't nu zoo ver? — De harten
Die mij als hondjes volgden, wien ik al
Hun wenschen schonk, versmelten, worden wierook
Voor Cæsar, die nu bloeit; de den, die boven
Hen allen uitstak, staat ontschorst. Verraden!
O valsche Egyptische, o, die booze heks,
Wier wenk mijn krijgsheer heenzond, en terugriep,
Wier boezem 't hoogste doel mijns levens was,
Zij, echte tooveres, heeft met haar guich'len,
Mij diep rampzalig, bedelarm gemaakt! —
Hier, Eros, Eros!

(CLEOPATRA *komt op.*)

Wat! Gij, kol! Van hier!

Cleopatra.

Wat raast mijn gade tegen die hem lief is?

Antonius.

Verzink; of gij ontvangt uw loon, al schend ik
Zoo Cæsar's zegepraal. Dat hij u grijpe,
Den juichenden Plebejers hoog u toone!
Volg gij zijn wagen, als de grootste schandvlek
Van heel uw kunne; word, als 't vreemdste monster,
Voor aalmoesgeld, een duit, aan elk vertoond!
De zachte Octavia rijt' met scherpe nagels
't Gelaat u op!

(CLEOPATRA *gaat heen.*)

't Is goed, dat gij gegaan zijt.
Als 't goed is, dat gij leeft; doch beter ware 't,
Dat u mijn woede worgde, want één dood
Had meen'gen dood voorkomen. — Eros, kom!
Het hemd van Nessus brandt mij; o, mijn stamheer,
Alcides, leer me uw woede, dat ik Lichas
Ook aan de horens werp der maan, en met

De hand, die reuzenknotsen zwaaide, 't edelst,
Mijzelf, verdelge! — Sterven moet de heks!
Zij heeft me aan dien Romeinschen knaap verkocht;
Mij velt die slang; zij sterft er voor! — Hier, Eros!
(ANTONIUS *af.*)

DERTIENDE TOONEEL.

Alexandrië. *Een vertrek in het paleis.*

CLEOPATRA, CHARMIAN, IRAS *en* MARDIAN *komen op.*

Cleopatra.

Helpt mij, getrouwen! O, hij raast als Aiax
Deed om zijn waap'nen; geen Thessalische ever
Was ooit zoo witbeschuimd.

Charmian.

Naar 't grafgesticht!
Sluit daar u op; laat hem uw dood berichten.
Min grieft de scheiding van de ziel en 't lichaam,
Dan grootheid, die ons vliedt.

Cleopatra.

Naar 't grafgesticht! —
Ga, Mardian, zeg hem, dat ik mij doorstak,
En dat mijn laatste zucht „Antonius" was,
En, 'k bid u, zeg het diep bewogen! Ga,
En meld mij, hoe hij 't doodsbericht ontvangt. —
Naar 't grafgesticht!

(Allen af.)

VEERTIENDE TOONEEL.

Aldaar. *Een ander vertrek.*

ANTONIUS *en* EROS *komen op.*

Antonius.

Eros, ziet gij mij nog?

Eros.

Ja, eed'le meester.

Antonius.

Somwijlen zien we een wolk, een draak gelijk,
Een damp somwijlen, als een leeuw of ever,
Een stad met tinnen of een hangend rotsblok,
Gespleten rotsen, blauwe voorgebergten,
Die met hun boomen trotsch de wereld wenken,
Maar 't oog met lucht bedriegen; wis, gij zaagt dit,
Dat pronkvertoon van 't avondgrauw?

Eros.

Ja, heer.

Antonius.

Maar wat een paard is, wischt de drift der wolken
Zelfs in een oogwenk uit, doet het vervloeien,
Als water doet in water.

Eros.

't Is zoo, heer.

Antonius.

Mijn wakkere Eros, knaap, nu is uw veldheer
Ook zulk een luchtbeeld. Ja, gij ziet Antonius,
Maar blijvend is de vorm niet, dien ge ontwaart.
'k Streed voor Egypte, en, zie, de koningin, —
Wier hart, zoo 'k waande, mijn was, als haar 't mijne,

Dat, zoo lang 't mijn was, veel miljoenen meer
Zich won, die 'k nu verloor, — zij, Eros, schoof
De kaarten Cæsar toe, verspeelde valsch
Mijn roem, een vijand ten triomf.
Ween niet, mijn Eros, 'k bleef mijzelven over,
Ben heer mijns levens.

(MARDIAN *komt op.*)

Vloek op uw gebiedster!
Zij heeft mijn zwaard me ontstolen.

Mardian.

Neen, Antonius;
Zij minde u steeds, en uw lot was het hare
Geheel en al.

Antonius.

Weg, onbeschaamde, zwijg!
Verraden heeft zij mij, zij sterft den dood.

Mardian.

Een ieder heeft slechts éénen dood te sterven;
Die schuld heeft zij betaald. Wat gij wilt doen,
Werd vóór uw hand gedaan. Haar laatste woord
Was: „O Antonius! o mijn eed'le Antonius!"
Toen brak een felle snik den naam Antonius
In 't midden door; dien deelden hart en lippen;
Zij blies het leven uit en hield uw naam
In zich begraven.

Antonius.

Dood dus?

Mardian.

Dood.

Antonius.

Mijn Eros,
Ontwapen mij; het werk des langen dags,

Gedaan is 't, slapen volge. — (*Tot* MARDIAN.) Dat gij
[heelshuids
Ontkomt, beloont u rijk'lijk; ga!
(MARDIAN *gaat heen.*)
(*Tot* EROS.) Dit weg!
Zelfs Ajax' zevendubbel schild beschutte
Mijn hart niet voor dien slag. O scheur, mijn borst!
Hart, wees voor eens nu sterker dan uw woning;
Verbreek uw broos omhulsel! — Eros, spoed! —
Geen krijgsman meer! — Gebutste platen, weg!
Gij hebt uw plicht gedaan. —
(EROS *gaat heen.*)
Gij gingt mij voor,
Cleopatra, maar 'k haal u in, en ween,
Dat gij vergeeft. Zoo moet het zijn, want nu
Is uitstel mart'ling; nu de toorts gedoofd is,
Zij 't dwalen uit, volg' rust. Nu richt alle arbeid
Zijn werk te gronde; ja, kracht zelf verwart zich
In eigen sterkte; 't zegel en 't is uit! —
Eros! — Geliefde, ik kom reeds. — Eros! — Wacht mij!
Waar zielen zich op bloemen vlijen, wand'len
Wij hand in hand, zoo, dat verbaasd de geesten
Geen Dido en Æneas meer omzwermen,
Maar alles dringt om ons. — Kom, Eros! Eros!

(EROS *komt weder op.*)

Eros.

Wat wenscht mijn heer?

Antonius.

Na 't sterven der vorstin
Leef ik in zulk een schande, dat de goden
Mijn lafheid diep verachten. Ik, wiens zwaard
De wereld deelde, die op 't groene zeevlak

Uit schepen steden schiep, bevind, dat ik
Den moed mis van een vrouw, den eed'len geest
Van haar, die door haar dood tot Cæsar zegt:
„Ik buk slechts voor mijzelf." — Gij zwoert mij, Eros,
Dat, kwam het tot het uiterst', — en mij dunkt,
Het kwam er toe, — dat, zoo verderf en schande
Mij onontwijkbaar op de hielen volgden,
Gij dan op mijn bevel mij dooden zoudt;
Zoo doe het nu; de tijd is daar; gij treft
Niet mij; 't is Cæsar, vien uw zwaard zal vellen.
Verbleek niet, moed!

Eros.

Verhoeden dit de goden!
Ik doen, wat al des vijands pijlen misten,
Geen felle Parthen ooit vermochten?

Antonius.

Eros,
Wilt gij, aan 't venster staand in 't groote Rome,
Uw meester zien, — zoo! — met gebonden armen
Gebogen nek, den gloed der diepste schaamte
Op zijn gelaat, terwijl de zegewagen
Des toegejuichten Cæsars voor hem uitrijdt,
Zijn laagheid brandmerkt?

Eros.

Nimmer wil ik 't zien.

Antonius.

Zoo kom, want slechts een wonde kan mij heelen.
Trek dit uw eerlijk zwaard, zoo vaak gezwaaid
Ten oorbaar van uw land.

Eros.

O spaar mij, heer!

Antonius.

Toen ik u vrijliet, zwoert gij mij toen niet,

Dat gij dit doen zoudt op mijn last? Doe 't nu,
Of al uw vroeg're diensten zijn niets meer
Dan blind en waard'loos toeval. Trek, en kom!

Eros.

Zoo wend dat edel aanschijn van mij af,
Waar nog der gansche wereld hulde op glanst.

Antonius *(zich afwendend).*

Ziedaar!

Eros.

Ik nam mijn zwaard ter hand.

Antonius.

Zoo doe terstond,
Waarvoor gij het ter hand naamt.

Eros.

Dierb're meester,
Mijn hooge veldheer, gun mij nog, dat ik
Vóór dezen bloed'gen stoot vaarwel u zeg.

Antonius.

Zoo zij het, vriend, vaarwel.

Eros.

Vaarwel, o grootsche held! — Thans, heer?

Antonius.

Ja, Eros.

Eros.

Welaan! *(Hij stort zich in zijn zwaard.)* — De smart,
[Antonius' dood te zien,
Ontga ik dus.

(Hij sterft.)

Antonius.

O driemaal eed'ler gij
Dan ik! Gij leert mij, dapp're vriend, wat ik
Moest doen en gij niet kondt. Mijn koningin

En Eros wonnen door hun edel voorbeeld
Een roem, die mij beschaamt; maar nu snel ik
Ter dood, gelijk een bruîgom, die zich spoedt
Naar 't bed der liefste. Kom! uw meester, Eros,
Sterft als uw leerling; zoo te doen, heb ik
Van u geleerd! *(Hij stort zich in zijn zwaard.)* — Wee
[mij! niet dood? niet dood? —
De wacht! — Kom! — O, voleind het!

(DERCETAS *komt op, met de Wacht.*)

Eerste Wachter.

Wat gebeurt hier?

Antonius.

'k Heb slecht mijn werk gedaan; voltooit, mijn vrienden,
Wat ik begon.

Tweede Wachter.

Gevallen is de ster.

Eerste Wachter.

Het eind der wereld naakt.

Allen.

O wee ons! wee!

Antonius.

O, wie mij lief heeft, doode mij.

Eerste Wachter.

Niet ik.

Tweede Wachter.

Noch ik.

Derde Wachter.

Noch een van ons.

(De Wacht af.)

Dercetas.

Uw dood en lot verjaagt uw volgers. Zoo ik
Dit zwaard aan Cæsar breng met deze tijding,
Dan kom ik in zijn gunst.

(DIOMEDES *komt op.*)

Diomedes.

Waar is Antonius?

Dercetas.

Ginds, Diomedes, ginder.

(Hij gaat heen met het zwaard.)

Diomedes.

Leeft hij nog?
(Rondziende.) Hebt gij geen antwoord, mensch?

Antonius.

Zijt gij daar, Diomedes? Trek uw zwaard,
Geef mij den doodsteek.

Diomedes.

Hoogverheven heer,
Mij zendt de koningin tot u.

Antonius.

Wanneer zond zij u tot mij?

Diomedes.

Nu.

Antonius.

Waar is zij?

Diomedes.

In 't grafgesticht versperd. Haar angst voorspelde
Haar wat gebeurd is; want om uwen argwaan, —
Die iets onmoog'lijks dacht, — dat ze u aan Cæsar
Verried, en om uw woede, voor geen rede

Toegank'lijk, liet ze u eerst haar dood berichten,
Maar toen, de werking duchtend, zond zij mij
Met ware kondschap af; doch, naar ik vrees,
Kom ik te laat.

Antonius.

Ja, vriend, te laat. Ik bid u, roep de wacht.

Diomedes.

Hier, mannen, 's veldheers wacht! De wacht! De wacht!
Komt ras, uw heer ontbiedt u.

(Eenigen van de Wacht komen op.)

Antonius.

Mijn vrienden, draagt mij naar Cleopatra;
Het is de laatste dienst, dien ik verlang.

Eerste Wachter.

O wee, heer, wee, dat gij uw trouwe volgers
Niet overleven moogt!

Allen.

O dag van ramp!

Antonius.

Neen, goede vrienden, schenkt aan 't nijdig noodlot
't Genot niet van uw kommer; heet dát welkom,
Wat ons komt straffen, want dan straffen wij het,
Door 't schijnbaar licht te dragen. Neemt mij op;
Vaak leidde ik u, draagt gij mij thans, mijn vrienden,
En hebt voor alles dank!

(Allen af; Antonius *wordt weggedragen.)*

VIJFTIENDE TOONEEL.

Aldaar. *Een grafgesticht.*

CLEOPATRA, CHARMIAN *en* IRAS *komen op, boven.*

Cleopatra.

O, Charmian, ik wil nimmermeer van hier.

Charmian.

Neem troost aan, dierb're meesteres.

Cleopatra.

Neen, 'k wil niet.
Wat schrikk'lijk is en ongehoord, is welkom,
Doch troost versmaad ik; onze kommer moet
Zoo groot en vrees'lijk zijn als de oorzaak is,
Die ons hem wekt.

(DIOMEDES *komt op, beneden.*)

Hoe is het? is hij dood?

Diomedes.

De hand des doods is op hem, doch hij leeft.
Zie slechts naar de and're zij van 't grafgesticht;
Daarheen brengt hem zijn wacht.

(ANTONIUS *verschijnt, door de Wachters gedragen, beneden.*)

Cleopatra.

O zon!
Verbrand heel de omvang van uw sfeer! — omnacht
Zij heel de bonte wereld! O, Antonius,
Antonius! Ach, Antonius! Charmian, Iras, helpt!
Helpt, vrienden onder! trekken wij hem op!

Antonius.

O stil! Niet Cæsar's moed bedwong Antonius;
Antonius viel, maar door zijn eigen kracht.

Cleopatra.

Zoo moest het zijn, dat niemand dan Antonius
Antonius overmocht; doch wee dien dag!

Antonius.

Ik sterf, mijn koningin, ik sterf;
Ik trots alleen den dood een wijl, totdat
Ik de' armen laatsten van veel duizend kussen
U op de lippen druk.

Cleopatra.

Ik waag het niet; —
Mijn dierb're gâ, vergeef! — ik waag het niet;
Men mocht mij vatten. Cæsar zij dé gunst'ling
Van 't lot, zijn zegepraal ontvangt door mij
Geen hooger glans. Als dolken, slangen, gift,
Nog bijten, steken, scherp zijn, ben ik veilig;
Uw vrouw Octavia, met haar zachten blik
En strenge kalmte, zal niet groot zich achten,
Terwijl haar oog mij meet. — Maar kom, Antonius! —
Mijn vrouwen, helpt; wij trekken, — 't moet, — u op;
Gij, vrienden, helpt.

Antonius.

O snel, of ik bezwijk.

Cleopatra.

Wat spel is dit! *(Zij trekken op.)* — Hoe zwaar weegt
[mijn Antonius!
Al onze kracht werd één zwaarmoedigheid;
En dit, dit weegt! Hadde ik de macht van Juno,
Mercurius met zijn sterke wieken hieve u
Ter zijde van den Dond'raar. Nog iets hooger; —

Wie wenscht, was immer dwaas! — O! kom, kom, kom;
(Zij trekken ANTONIUS *boven.)*
Wees welkom, welkom! sterf, waar gij geleefd hebt;
Herleef door kussen, ja, kon dit mijn mond,
'k Sleet dus mijn lippen af!

Allen.

O droevige aanblik!

Antonius.

Ik sterf, mijn koningin, ik sterf.
Geef mij een weinig wijns, ik wil iets zeggen.

Cleopatra.

Neen, ik wil spreken, wil zoo luid Fortuin,
De valsche vrouw, verguizen, dat ze in toorn
Haar rad verbreekt.

Antonius.

Eén woord, geliefde. Streef,
Dat Cæsar de eer u laat' bij 't leven. — O!

Cleopatra.

Die twee gaan niet te zamen.

Antonius.

Lieve, hoor mij;
Vertrouw geen een van hen, dan Proculeius.

Cleopatra.

'k Vertrouw mijzelve slechts, mijn moed, mijn handen,
Doch geen van Cæsar's volgers.

Antonius.

De onzalige omkeer van mijn lot op 't einde
Ontlokke u tranen noch beklag; zoek troost
Door 't overdenken van mijn vroeg're dagen,
Hoe ik toen leefde als grootste vorst der wereld,
Als de edelste, en ook nu niet eerloos sterf,

Den helm niet van het hoofd nam om mijn landsman
Te huldigen, neen, val als een Romein,
Door een Romein verslagen. 'k Geef den geest; —
Ik kan niet meer.

Cleopatra.

O, kroon der mannen, sterft gij?
Denkt gij aan mij dan niet? moet ik nog toeven
Op deze glanslooze aard, die zonder u
Niet meer is dan een stal? — O, ziet, mijn vrouwen,
(Antonius *sterft.*)
Daar smelt de kroon der wereld! — O, mijn heer! —
Verwelkt is nu des oorlogs zegekrans,
De krijgsvaan ligt in 't stof; gelijk aan mannen
Zijn knapen, meisjes; elk verschil is weg,
Niets bleef er, wat aanschouwenswaardig is,
Waar ook de maan op neerblikk'.

Charmian.

Kalmte, vrouwe!

Iras.

Ook zij stierf, onze koningin!

Charmian.

Vorstin!

Iras.

Gebiedster!

Charmian.

O vorstin, vorstin!

Iras.

Verheev'ne
Meest'resse van Egypte!

Charmian.

Stil, stil, Iras!

Cleopatra.

Niets meer, alleen een vrouw, en zoo beheerscht
Van 't bitter hartzeer, als de melkmeid, zwoegend
Voor nietig dagloon. — O, ik moest mijn scepter
Thans sling'ren naar de booze goden, roepend:
„Deze onze wereld evenaarde de uwe,
Tot gij ons kleinood ons ontstaalt!" O, alles
Is niets; geduld is suffen, ongeduld
Betaamt een dollen hond. En is 't dan zonde,
Te dringen in 't geheime huis des doods,
Eer hij aan ons zich waagt? — Hoe is 't u, meisjes?
Niet zoo, hebt blijden moed! Kom aan, mijn Charmian!
Mijn brave kind'ren! — Ach, mijn lieven, ziet,
Uit, uit is onze lamp! —
(Tot haar Dienaars.) Gij, vrienden, moed!
Eerst hem begraven; dan volbracht wat moedig,
Wat edel is naar Rome's fiere wijs;
De dood zij trotsch ons zijn te noemen. Komt!
Het hulsel van dien reuzengeest is koud.
Ach, vrouwen, komt! Ons helpt in dezen nood
Slechts ongebogen moed en snelle dood!

(Allen af; de Dienaars boven dragen Antonius' *lijk weg.)*

VIJFDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

CÆSAR's *legerplaats voor* Alexandrië.

CÆSAR, AGRIPPA, DOLABELLA, MÆCENAS, GALLUS, PROCULEIUS *en Anderen komen op.*

Cæsar.

Ga tot hem, Dolabella, stel hem de' eisch,
Dat hij zich overgeev'. Zijn doen is vrucht'loos,
Zijn dralen nietig spelen.

Dolabella.

Cæsar, 'k ga.

(DOLABELLA *af.*)

(DERCETAS *komt op, met* ANTONIUS *zwaard.*)

Cæsar.

Waartoe is dit? wie zijt gij, die het waagt
Ons zoo te naad'ren?

Dercetas.

'k Heet Dercetas; 'k diende
Marcus Antonius steeds, en beet're diensten
Was niemand beter waard; zoolang hij leefde,

Was hij mijn meester; 'k leefde slechts om 't leven
Te wagen tegen zijne haters. Wilt gij
Mij tot u nemen, 'k zal voor Cæsar zijn,
Wat ik Antonius was; wilt gij het niet,
Ik ben in uwe hand.

Cæsar.

Wat meldt gij daar?

Dercetas.

Ik meld, o Cæsar, u Antonius' dood.

Cæsar.

Wat? Volgt geen grooter slag en schok op 't vallen
Van zoo iets groots? Heel de aard moest schudden,
[leeuwen
In steden op de straten drijven, burgers
Naar hunne kuilen, want Antonius' dood
Is niet de dood eens enk'len, neen, die naam
Omvat een wereldhelft.

Dercetas.

Hij stierf, o Cæsar;
Geen werktuig in den dienst van 't recht versloeg hem,
Noch een gehuurde dolk; dezelfde hand,
Die zijnen roem vereeuwigde in haar daden,
Heeft met den moed, haar door zijn hart geleerd,
Dat hart doorboord. Dit is zijn zwaard;
Ik roofde 't uit zijn wond; zie, 't is geverfd
Door 't edelst bloed der aarde.

Cæsar.

Treurt gij, vrienden?
Ja, straffen mij de goden, is 't geen tijding,
Die goden weenen doet.

Agrippa.

Vreemd, dat natuur

Ons dwingt tot jamm'ren om de daden, 't vurigst
Door ons bejaagd.

Mæcenas.

Het booze en 't eed'le voerden
In hem gelijken strijd.

Agrippa.

Een hooger geest
Bestuurde menschheid nooit; doch, goden! feilen
Deelt gij ons toe, opdat wij menschen zijn.
't Grijpt Cæsar aan.

Mæcenas.

In zulk een grootschen spiege
Moet hij zichzelf aanschouwen.

Cæsar.

O, Antonius!
Ik bracht u hiertoe; — maar wij vlijmen vaak
Zelf aan ons lichaam builen; ik moest u
Mijn ondergang aanschouwen doen, of zelf
Den uwen zien; geheel de wereld had
Geen ruimte voor ons beiden. Toch betreur ik
Met tranen, kost'lijk als mijns harten bloed,
Dat gij, mijn broeder, eenmaal met mij strevend
Naar ieder hoogste doel, mijn machtgenoot,
Mijn vriend en metgezel aan 't hoofd des heers,
Arm van mijn eigen lichaam, 't hart, waaraan
Ik 't mijne heb ontvlamd, dat onze sterren
Zoo onverzoenlijk dus ons moesten scheiden,
Ons, zoo gelijk eens! — Hoor mij, goede vrienden; —

(Een Egyptenaar komt op.)

Maar 'k deel het te geleeg'ner tijd u mee;
Wat deze man hier brengt, staat hem op 't voorhoofd;
Spreek, man, van waar?

Bode.

'k Ben thans een arm Egyptenaar:
De koningin, mijn meesteres, besloten
In 't eenigst, dat zij heeft, haar grafgesticht,
Vraagt van uw plannen onderricht te zijn,
Opdat zij reeds vooruit zich schikken moog'
In wat haar wacht.

Cæsar.

Zeg haar goedsmoeds te zijn.
Dra zend ik haar door een der mijnen tijding,
Wat eervol en gelenigd lot door ons
Haar toegedacht is; Cæsar's goedheid eindigt
Slechts met zijn leven.

Bode.

Hoeden u de goden!
(Bode af.)

Cæsar.

Treed nader, Proculeius. Ga haar melden,
Dat haar geen schande wacht; geef ied'ren troost,
Dien zulk een leed als 't hare vraagt, opdat
Zij niet hooghartig door een rassche daad
Ons nog versla; want zij, in Rome levend,
Vereeuwigde onze zegepraal. Ga daad'lijk
En breng ons snel bericht van wat zij zegt,
En hoe ze in 't leed zich houdt.

Proculeius.

Ik spoed mij, Cæsar.
(Proculeius *af.*)

Cæsar.

Ga mede, Gallus. (Gallus *af.*) — Waar is Dolabella!
Ook die steun' Proculeius.

Agrippa, Mæcenas.

Dolabella!

Cæsar.

Neen, laat hem, want ik droeg hem, 't valt mij in,
Iets op; gewis is hij bij tijds gereed.
Komt met mij in mijn tent; daar toon ik u,
Hoe noode ik dezen krijg begon, hoe zacht,
Hoe kalm ik bij het onderhand'len bleef
In al mijn brieven. Volgt mij, en neemt kennis
Van wat ik óverleggen kan.

(Allen af.)

TWEEDE TOONEEL.

Alexandrië. *Het grafgesticht.*

CLEOPATRA, CHARMIAN *en* IRAS *komen op, boven.*

Cleopatra.

In mijn ellende speur ik reeds het dagen
Eens beet'ren levens. Cæsar zijn, armzalig!
Hij is Fortuin niet zelf, neen, slechts haar slaaf,
Slechts dienaar op haar wenk! 't Is groot, te doen,
Wat aan elk ander doen een einde maakt,
Het toeval kluistert, ied're wiss'ling kerkert,
Slaap brengt en nooit den draf meer smaken doet,
Die beed'laars voedt en Cæsars.

(PROCULEIUS, GALLUS *en Soldaten komen op, beneden.*)

Proculeius.

Cæsar begroet Egypte's koningin,
En vraagt u te overwegen, welke wenschen
Hij u vervullen mag.

Cleopatra.

Hoe is uw naam?

Proculeius.

Mijn naam is Proculeius.

Cleopatra.

Reeds Antonius
Gaf mij den raad u te vertrouwen; doch
Of ik bedrogen word, het deert mij weinig,
Zoo 'k geen vertrouwen schenk. Verlangt uw meester
Een koningin als beed'lares te zien,
Zoo zeg hem, dat het majesteit niet past,
Om minder dan een koninkrijk te beed'len.
Wil hij Egypte schenken aan mijn zoon,
Dan geeft hij mij zooveel van 't mijn, dat ik
Hem knielend danken wil.

Proculeius.

Heb goeden moed;
Gij vielt in handen van een vorst; ducht niets.
Geef zonder voorbehoud aan hem u over;
Zoo vol genade is hij, dat ze overvloeit
Op elk, die ze inroept. Laat mij hem berichten,
Dat gij u willig buigt, en hij blijkt u
Een overwinnaar, die uw vriend zich toont,
Waar om genade werd geknield.

Cleopatra.

O, zeg hem,
Ik buig voor zijn geluk, en draag de macht,
Die hij zich won, hem over. Uur op uur
Leer ik gehoorzaamheid, en gaarne zage ik
Hem in 't gelaat.

Proculeius.

Ik meld het hem, vorstin.
Wees slechts getroost; uw droevig lot, dit weet ik,
Gaat hem ter harte, die 't u bracht.

Gallus (*tot* Proculeius).

Gij ziet, hoe licht zij te overvallen is.

(Proculeius *en twee mannen van de Wacht bestijgen het grafgesticht met een ladder, en komen achter* Cleopatra. *De deur wordt ontgrendeld en de poort geopend.*)

(Tot Proculeius *en de Wacht.)*
Bewaakt haar goed, tot Cæsar komt.

(Gallus *af.*)

Iras.

O, koningin!

Charmian.

Cleopatra, vorstin, gij zijt gevangen!

Cleopatra *(een dolk trekkend).*

Snel, snel, gij handen!

Proculeius.

O vorstin, laat af!
(Hij grijpt en ontwapent haar.)
Doe zulk een leed u niet; dit is uw redding,
Geen boos verraad.

Cleopatra.

Wat, als 't den dood mij steelt,
Die honden 't lijden kort?

Proculeius.

Cleopatra,
Beschimp de goedheid van mijn heer niet, door
Uw zelfvernietiging. Gun aan de wereld,
Zijn eed'len aard te zien, die, als gij sterft,
Niet aan het licht komt.

Cleopatra.

Dood, waar zijt gij? Kom!

Kom! roof u een vorstin, wel meen'gen zuig'ling
En beed'laar waardig!

Proculeius.

O vorstin, bedwing u!

Cleopatra.

Neen, man, ik wil niet eten, wil niet drinken,
En, als nog ijdel snappen noodig is,
Niet slapen ook. Dit sterf'lijk hulsel sloop ik,
Doe Cæsar, wat hij will'! Weet, man, dat ik
Geen kluisters draag aan 't hof uws meesters, nimmer
Doorboord wil worden door den kouden blik
Der stompe Octavia. Zou ik, opgeheven,
Ten toon staan voor het juub'lend slavenvolk
Van 't hoonend Rome? Eer zij in Egypte
Een poel mijn graf! Leg eer me in 't slib des Nijls,
Geheel ontkleed, dat mij de watervliegen
Tot monster maken door hun steek; laat eer
De pyramiden van mijn rijk mijn galg zijn,
En hang er mij in ketens op!

Proculeius.

Gij haalt u
Schrikbeelden voor den geest, waartoe u Cæsar
Geen reden ooit zal geven.

(Dolabella *komt op.*)

Dolabella.

Proculeius,
Cæsar, uw meester, weet wat gij volvoerd hebt,
En zendt om u; thans is aan mijne hoede
De koningin vertrouwd.

Proculeius.

Goed, Dolabella;

't Is mij zeer wel; wees vriend'lijk jegens haar. —
(*Tot* CLEOPATRA.) Ik zal aan Cæsar melden, wat gij wenscht,
Als gij 't mij opdraagt.

Cleopatra.

Zeg, dat ik wil sterven.
(PROCULEIUS *en Soldaten af.*)

Dolabella.

Doorluchte vrouw, gij hebt van mij gehoord?

Cleopatra.

'k Weet niet.

Dolabella.

O zeker weet gij, wie ik ben.

Cleopatra.

Wat zegt dit, wat ik hoorde of wist? Als kind'ren
Of vrouwen melden, wat zij droomden, lacht gij;
Niet waar, gij lacht?

Dolabella.

Gebiedster, ik begrijp niet —

Cleopatra.

Ik heb gedroomd, er leefde eens een Antonius;
O, nog eens zulk een droom, en dat nog eens
Mij zulk een man verscheen!

Dolabella.

Behaagde 't u —

Cleopatra.

Zijn aanschijn was gelijk een hemel, prijkend
Met zon en maan, die er hun baan beschreven,
En de aard, dit kleine rond, verlichtten.

Dolabella.

Mag ik —

Cleopatra.

De zeeën overschreed zijn voet; zijn arm,
Verheven, was een kroon op de aard; zijn stem
Had aller sferen klank, doch slechts voor vrienden;
Want moest zij 't wereldrond doen sidd'ren, 't fnuiken,
Dan dreunde ze, als de donder rolt. Zijn goedheid
Was zonder winter, was een eeuw'ge herfst,
Die milder werd door 't oogsten; zijn vermaken
Verhieven, als 't dolfijnen 't doen, zijn nek
Hoog boven 't water; kronen, kroontjes droegen
Zijn dienstgewaad; hem vielen rijken, steden,
Als munten uit den zak.

Dolabella.

Cleopatra, —

Cleopatra.

Wat dunkt u? Leefde een man als hij, van wien
Ik droomde, of kon hij leven?

Dolabella.

Neen, gebiedster.

Cleopatra.

Gij liegt, uw leugen schreit ten hemel. Maar
Leeft of leefde ooit een man als deze, droomen
Kan hem niet denken. Moog' natuur vaak stof
Tot overvleug'ling der verbeelding missen,
Dacht ze een Antonius, fantasie moet wijken;
Niets zijn haar schimmen.

Dolabella.

Hoor mij, eed'le vrouwe,
Groot, als gijzelf, is uw verlies; gij draagt het,
Als zulk een last verdient. Moog' nooit mijn streven
Zijn doel bereiken, voel ik niet, als weerslag
Van uwe smart, een leed, dat in het binnenst
Van 't hart mij treft.

Cleopatra.

Ik zeg u dank, mijn vriend!
Weet gij, wat Cæsar met mij voorheeft?

Dolabella.

Noode
Vermeld ik dit, al wenschte ik, dat gij 't wist.

Cleopatra.

Ik bid u, vriend, —

Dolabella.

Hoe edel hij ook denke, —

Cleopatra.

Ik moet hem volgen bij zijn zegepraal?

Dolabella.

Vorstin, ik weet, dit wil hij.

Stemmen achter het tooneel.

Plaats voor Cæsar.

(Cæsar, Gallus, Proculeius, Mægenas, Seleucus *en Dienaren komen op.*)

Cæsar.

Waar is Egypte's koningin?

Dolabella.

Vorstin, 't is de imperator.

(Cleopatra *knielt.*)

Cæsar.

Rijs op, gij moet niet knielen!
Rijs op, ik bid u, koningin.

Cleopatra.

Zoo is
Der goden wil. 'k Moet aan mijn heer en meester
Mij onderwerpen.

Cæsar.

Voed geen bange zorgen!
Wat onrecht gij ons aandeedt en hoe diep
Het ook in 't vleesch ons drong, wij willen 't achten
Als werk van 't toeval.

Cleopatra.

Eenig heer der wereld,
Ik kan mijn zaak niet zoo bepleiten, dat zij
Van smetten vrij wordt; ik beken, ik was
Beladen met de zwakheên, voor mijn kunne
Reeds vaak beschamend.

Cæsar.

Weet, Cleopatra,
Te zacht zijn wij veel liever dan te streng;
Wanneer ge u voegen wilt naar onze plannen,
Die jegens u welwillend zijn, dan zult gij
Bij dezen omkeer winnen, maar indien gij
Den weg kiest van Antonius en den schijn
Van wreedheid op ons laadt, dan werpt gij 't goede,
Dat ik u toedenk, weg, en geeft uw kind'ren
Aan 't onheil prijs, waar ik hen voor bescherm,
Als ge op mij bouwt. — Ik ga nu.

Cleopatra.

Ga; u staat
De wereld open; zij is u; en wij,
Uw schilden en uw zegeteek'nen, hangen
Waar gij 't verkiest. — Zie, edel heer.

(Zij haalt eene schriftrol te voorschijn.)

Cæsar.

Gij zult
In alles, wat uzelf betreft, mij raden.

Cleopatra.

Dit is de lijst van zilverwerk, juweelen,

En goud, dat ik bezit; 't is juist geschat,
Slechts kleinigheden niet. — Waar is Seleucus?

Seleucus.

Hier, koningin.

Cleopatra.

Hij is mijn schatbewaarder; hij getuige,
En bij zijn leven, of ik voor mijzelf
Iets achterhield. Seleucus, spreek de waarheid.

Seleucus.

Vorstin, eer liet ik mij den mond verzeeg'len,
Dan dat ik dit op lijfsgevaar verklaar,
Wat niet zoo is.

Cleopatra.

Wat hield ik dan terug?

Seleucus.

Genoeg, om wat gij opgeeft in te koopen.

Cæsar.

Bloos niet, Cleopatra; 'k misprijs het niet;
't Is wijs gedaan.

Cleopatra.

Zie, Cæsar, hoe men macht
Naar de oogen ziet! De mijnen zijn reeds de uwen;
En, als 't geluk verkeert, zijn de uwen mijn.
Die ondank van den schand'lijken Seleucus
Brengt mij in woede. — O, slaaf, zoo valsch en trouwloos
Als veile liefde! — Sluipt gij weg? Dit moet gij;
Ik zeg 't u! Maar al waar' uw oog gevleugeld,
'k Rijt eerst het uit. Slaaf, hartloos monster! Hond!
Gedrocht'lijk laag!

Cæsar.

Ik bid u, koningin, —

Cleopatra.

O Cæsar, wat verwondt die smaad mij diep,
Dat, nu gij u verwaardigt hier te komen,
En mij, geboog'ne, met uw vorst'lijk bijzijn
Vereeren wilt, dat hier mijn eigen dienaar
De som van al mijn rampen nog vermeert
Door zijne boosheid. Stel eens, goede Cæsar,
Dat ik wat vrouwentooisels achterhield,
Onnooz'le kleinigheden, zonder waarde,
Zooals men ied're kennis schenkt; en stel,
Dat ik een enkel pronkstuk heb verheeld
Voor Livia en Octavia, om haar voorspraak
Mij te verwerven; — moet een dienaar, die
Mijn brood at, mij verraden? Goden, 't stort
Mij in nog dieper afgrond! — (*Tot* Seleucus.) 'k Bid u, weg;
Of de oude gloed mijns geestes vlamt nog eens
Uit de asch mijns onheils op! waart gij een man,
Gij hadt erbarmen met mij.

Cæsar.

Ga, Seleucus!
(Seleucus *af.*)

Cleopatra.

Bedenk, wij grooten worden vaak verdacht
Om and'rer doen; wij boeten, als wij vallen,
Voor schuld, op onzen naam begaan door and'ren;
Beklagenswaardig lot!

Cæsar.

Cleopatra,
Noch wat gij achterhieldt, noch wat ge erkendet,
Wordt oorlogsbuit gerekend; u verblijve 't!
Gebruik het naar uw wil. Geloof, dat Cæsar
Geen koopman is en loven wil noch bieden
Op koopmanswaren. Daarom, wees goedsmoeds;

Schep uit gedachten geen gevang'nis; neen,
Wij zijn, vorstin, van plan u te behand'len,
Zooals gijzelf ons aanraadt. Eet en slaap;
Wij zijn voor u zoo zorgvol en meelijdend,
Als ooit een vriend kan zijn. En nu, vaarwel!

Cleopatra *(wil knielen).*

Mijn meester en mijn heer!

Cæsar *(houdt dit tegen).*

Niet zoo; vaarwel!

(Trompetgeschal. Cæsar *met zijn Gevolg af.)*

Cleopatra.

't Zijn woorden, meisjes, woorden, opdat ik
Niet edel voor mijzelf zij. Luister, Charmian!

(*Zij spreekt zacht tot* Charmian.)

Iras.

Voleind, vorstin; de held're dag is om;
Het duister viel voor ons.

Cleopatra.

Kom ras terug;
Ik heb het reeds besteld en 't is gereed;
Zeg, dat men 't schielijk breng'.

Charmian.

Ik ijl, gebiedster.

(Dolabella *komt weder op.*)

Dolabella.

De koningin?

Charmian *(bij 't heengaan).*

Is ginds, heer.

(Charmian *af.*)

Cleopatra.

Dolabella!

Dolabella.

Vorstin, om de eed, op uwen last gedaan,
En de eerbied, die 't gestand-doen mij tot plicht maakt,
Bericht ik u, dat Cæsar's plan den tocht
Door Syrië neemt, en dat hij in drie dagen
U en uw kind'ren denkt vooruit te zenden.
Maak, kunt ge, u dit ten nutte. 'k Heb vervuld
Uw wensch en mijn belofte.

Cleopatra.

Dolabella,
Ik blijf bij u in schuld.

Dolabella.

En ik uw dienaar.
Vaarwel, vorstin; mijn dienst roept mij bij Cæsar.

Cleopatra.

Vaarwel en dank. —

(Dolabella *af.*)

Nu, Iras, wat dunkt ù?
Gij, een Egyptisch popjen, zult in Rome
Zoo goed als ik te pronk staan; ambachtslieden
Met smerig schootsvel, maat en hamer, heffen
Ons hoog, dat men ons zie; hun adem, zwaar,
Naar 't grove voedsel riekend, vormt een wolk
Om ons, wij aad'men 't in.

Iras.

O Goden, neen!

Cleopatra.

Ja, Iras, dit gebeurt. Lictoren pakken
Ons aan, als snollen; schorre rijm'laars krijschen
Een lied op ons; men speelt er voor de vuist
En ons en onze Alexandrijnsche feesten
Voor 't schreeuwend volk; Antonius wordt beschonken

Op 't straattooneel gesleept en ik moet aanzien,
Hoe, schril van stem, een knaap op hoerenwijs
Mijn majesteit vertoont.

Iras.

O goede goden!

Cleopatra.

Zoo, zoo gebeurt het.

Iras.

Ik zie het nimmer; sterker dan mijn oogen
Zijn wis mijn nagels.

Cleopatra.

Zie, dit zij de stemming!
Zoo wordt hun wensch verijdeld, en onzinnig
Blijkt heel hun plan.

(Charmian *komt terug.*)

Nu, Charmian? —
(Charmian *geeft een teeken, dat alles gereed is.*)
Komt, mijn meisjes!
Tooit thans mij als vorstin; — gaat, haalt mij ras
Mijn pronkgewaad; — nog eens den Cydnus op,
En mijn Antonius tegen. — Iras, vlug! —
Nu, eed'le Charmian, spoeden wij naar 't einde;
Deedt gij nog dit, dan moogt gij spelen tot
Den jongsten dag. — Mijn kroon en alles, hoort gij?
(Iras *gaat heen. — Gedruis achter het tooneel.*)
Gedruis! wat is 't?

(Een van de Wacht komt op.)

Wachter.

Daar is een boerenknaap,
Die er op staat, uw hoogheid zelf te spreken;
Hij brengt u vijgen.

Cleopatra.

Zoo laat hem binnen. —

(De Wachter af.)

Welk armzalig werktuig
Doet grootsche daden! Mij brengt hij de vrijheid.
Mijn plan staat vast en ik gevoel in mij
Niets vrouw'lijks meer; de wisselzieke maan
Is mijn gesternte niet.

(De Wachter komt terug met een boerenlummel, die een mand draagt.)

Wachter.

Dit is de man.

Cleopatra.

Zoo ga, en laat hem hier. —

(De Wachter af.)

Hebt gij den lieven Nijlworm meegebracht,
Die zonder smarten doodt?

Boer.

Zeker heb ik hem hier, maar ik zou de man niet willen zijn, die u ried hem aan te vatten, want zijn beet is onsterfelijk; zij, die er van sterven, komen er zelden of nooit van op.

Cleopatra.

Staat u van iemand voor, die er van stierf?

Boer.

O, verscheidenen; mannen, en vrouwen ook. Ik hoorde er van een, niet later dan gisteren, een rooht brave vrouw, maar wel wat aan het liegen verslaafd, wat een vrouw toch niet doen mag, dan in alle eer en deugd, — hoe zij aan dien beet gestorven is en hoe zij geleden heeft; wezenlijk, zij getuigt heel veel goeds van den

worm; maar wie alles gelooft, wat de menschen zeggen, vindt geen baat voor de helft bij wat zij doen. Maar dit is volstrekt betwijfelbaar, dat de worm een rare soort van worm is.

Cleopatra.

Gij kunt nu gaan, vaarwel.

Boer.

Ik wensch u veel genoegen van den worm.

(Hij zet de mand neder.)

Cleopatra.

Vaarwel!

Boer.

Gij moet wel bedenken, ziet gij, dat de worm zal doen naar zijn aard.

Cleopatra.

Ja, ja, vaarwel!

Boer.

Ziet gij, de worm is niet te vertrouwen dan bij voorzichtige lieden; want wezenlijk, er steekt niets goeds in den worm.

Cleopatra.

Wees zonder zorg, er wordt goed op gepast.

Boer.

Zeer goed. En geef hem niets, bid ik u, want hij is zijn eten niet waard.

Cleopatra.

Zou hij mij eten?

Boer.

Gij moet niet denken, dat ik zoo onnoozel ben, of ik weet wel, dat de duivel zelf geen vrouw zal eten; ik weet, dat een vrouw een schotel voor de goden is, als de duivel dien ten minste niet toebereidt. Maar diezelfde

verduivelde duivels doen den goden veel kwaad wat betreft hun vrouwmenschen; want van iedere tien, die zij maken, bederven de duivels er vijf.

Cleopatra.

Goed! gij kunt gaan; vaarwel!

Boer.

Ja, waarlijk; ik wensch u genoegen van den worm.
(De Boer af.)

(Iras *komt terug, met een plechtgewaad, de kroon, enz.)*

Cleopatra.

Geef mij dat kleed, en ook mijn kroon. Ik smacht
Thans naar de onsterflijkheid; nu zal nooit meer
Egypte's druivensap de lip mij vochten. —
Snel, snel, goede Iras; snel! — Mij dunkt, ik hoor
Antonius roepen; 'k zie hem, hoe hij opstaat,
Om mijne daad te prijzen; 'k hoor hem spotten
Met Cæsar's voorspoed, godengave, later
Den mensch verderflijk. Mijn gemaal, ik kom!
Nu geeft mijn moed mij 't recht, u zoo te noemen.
'k Ben vuur en lucht; mijn andere elementen
Schenk ik aan lager leven. — Zoo, — gereed?
Komt, neemt de laatste warmte van mijn lippen;
Vaarwel, mijn Charmian; — Iras, vaar gij wel!
(Zij kust beiden. Iras *stort neder en sterft.)*
Heb ik een aspis op mijn lippen? Valt gij?
Was u het afscheid van natuur zoo zacht,
Dan is de dood gelijk de kneep eens minnaars,
Die smart, maar lieflijk is. Ligt gij zoo rustig?
Verdwijnt ge aldus, dan zegt gij tot de wereld,
Dat zij geen afscheidnemen waard is.

Charmian.

Wolken,

Lost u in regen op, dat ik moog' denken:
De goden zelve weenen!

Cleopatra.

Dit beschaamt mij!
Ontmoet hààr 't eerst de schoongelokte Antonius,
Dan vraagt hij hààr en zij ontvangt den kus,
Die mij zou zaal'gen. — Kom, moorddadig ding,
(Tot de slang, die zij aan hare borst zet.)
Maak 's levens warrelknoop met scherpen tand
In eens mij los; arm, lief, venijnig dier,
Word toornig en 't zij uit! O, kondt gij spreken,
Dan hoorde ik u van grooten Cæsar zeggen:
Kortzichtige ezel!

Charmian.

Ster van 't oosten!

Cleopatra.

Stil!
Ziet ge aan mijn borst het wicht niet, dat de voedster
In slaap nu zuigt?

Charmian.

O breek, mijn hart, o breek!

Cleopatra.

Zoo zoet als balsem, zacht als lucht, zoo lieflijk, —
O, mijn Antonius! — Kom, u neem ik ook!
(Zij zet een tweede slang op haar arm.)
Wat toef ik nog —
(Zij zinkt op een rustbed en sterft.)

Charmian.

.... in deze snoode wereld? — Vaar dan wel! —
Wees trotsch nu, Dood, want in uw armen rust
De kroon der vrouwen. — Wimpervensters, sluit u!
Den gouden Phœbus, neen, aanschouwen nimmer

Zoo vorst'lijke oogen meer! — Uw kroon staat scheef;
'k Herstel het, en ga spelen.

(De Wacht stort naar binnen.)

Eerste Wachter.

Waar is de koningin?

Charmian.

Stil, wek haar niet!

Eerste Wachter.

Cæsar zendt daar —

Charmian.

Een veel te tragen bode.
(Zij zet een aspis aan haar borst.)
O kom, en snel; — voleind; ik voel u nauw'lijks.

Eerste Wachter.

Komt hier, een onheil; Cæsar is bedrogen.

Tweede Wachter.

Roept Dolabella, die van Cæsar kwam.

Eerste Wachter.

Wat is hier? Charmian, is dit welgedaan?

Charmian.

't Is welgedaan, 't is een vorstinne waardig,
Van zooveel eed'le vorsten afgestamd.
Ah, krijgsman!

(Zij sterft.)

(Dolabella *komt weder op.*)

Dolabella.

Wat is hier?

Tweede Wachter.

Allen dood.

Dolabella.

Wat gij gedacht hebt,
O Cæsar, is geschied; nu komt gijzelf,
En ziet de schrikdaad reeds volbracht, die gij
Te keeren zocht.

Stemmen achter het tooneel.

Maak plaats daar, plaats, voor Cæsar!

(Cæsar *komt op, met zijn geheel Gevolg.*)

Dolabella.

O heer, wat spelt gij goed de toekomst! Wat gij
Gevreesd hebt, is gebeurd.

Cæsar.

Verhevenst einde!
Zij ried ons plan, en, koninklijk gezind,
Ging zij haar eigen weg. — Hoe stierven zij?
Ik zie geen bloed.

Dolabella.

Wie was het laatst bij haar?

Eerste Wachter.

Een boerenkerel, die haar vijgen bracht;
Hier staat zijn mand.

Cæsar.

Vergiftigd dus!

Eerste Wachter.

O Cæsar,
Zoo even leefde Charmian nog, stond, sprak;
Zij zette nog haar doode meesteres
Den diadeem weer recht; begon te sidd'ren
En plots'ling zonk zij neer.

Cæsar.

O, eed'le zwakheid! —
Gebruikten zij vergif, 't zou blijken door
Verwrongen trekken; maar zij ligt als slapend,
Als wilde zij een tweede' Antonius vangen
In haar verleid'lijk net.

Dolabella.

Hier op haar borst
Zie ik een prik met bloed en iets gezwollens,
En zoo ook op haar arm.

Eerste Wachter.

Dit is een aspiswond; de vijgebladen
Zijn ook met slijm; dit ziet men van die slangen
Ook in haar holen aan den Nijl.

Cæsar.

Waarschijnlijk,
Dat zij zoo stierf; haar arts heeft mij gemeld,
Dat zij door tal van proeven onderzocht,
Hoe men het zachtste sterft. — Draagt haar op 't rustbed,
Alsook haar vrouwen, uit dit grafgesticht.
Zij moge rusten nevens haar Antonius;
Geen graf der gansche wereld bergt ooit weder
Een zoo doorluchtig paar. Zoo groot een omkeer
Treft hen, die de oorzaak er van zijn; hun val
Wekt meêlij voor hen zelf, niet min, dan roem
Voor hem, die hen ten val bracht. Heel ons heer
Bewijze haar bij de uitvaart vorst'lijke eer;
Dan op naar Rome! — Dolabella, leid
Met alle zorg de grootsche plechtigheid.

(Allen af.)

AANTEEKENINGEN.

TIMON VAN ATHENE.

„Timon van Athene" is het eerst in de folio-uitgave van 1623 gedrukt en is er het vierde stuk onder de tragedies; het staat tusschen Romeo en Julia en Julius Cæsar in. Er is geen bericht tot ons gekomen, wanneer het gespeeld is geworden. Alleen het stuk zelf kan ons dus inlichtingen geven aangaande den tijd, waarop het door den dichter geschreven werd Een nauwkeurig onderzoek leert, dat het ongetwijfeld onder zijne latere tooneelwerken te rangschikken is; zoowel de keus van het onderwerp, als de wijze, waarop enkele gedeelten behandeld zijn, toonen dit ten duidelijkste aan, en evenzeer de zin- en versbouw van de gedeelten, die inderdaad van Shakespeare afkomstig zijn. Want het is er ver van af, dat wij hier een volkomen, een ongeschonden werk van den dichter voor ons hebben. Men stelle zich voor den geest, welk een doorwrocht werk wij in den Koning Lear van hem bezitten, en denke dan, dat dezelfde groote dichter den Timon van Athene eenvoudig uit twee aaneengevoegde helften zou hebben samengesteld, van welke de eerste ons de alle perken te buiten gaande spilzucht en goedgeefschheid van Timon voor oogen stelt, de tweede de aanhoudende menschenhatende woede, waarin hij geraakt, nadat hij te vergeefs hulp gezocht heeft bij zijne vleiers, aan wie hij zijn geld en goed heeft weggeworpen; de goedhartige dwaas is plotseling in een verbitterden en onverzoen-

lijken kluizenaar veranderd. Letten wij op den stijl en den versbouw, dan blijkt ons weldra, dat naast gedeelten, die ongetwijfeld van Shakespeare's hand en den dichter van den Lear volkomen waardig zijn, vele andere voorkomen, die door de gedachten er in bevat, de wijze van uitdrukking, den gebrekkigen versbouw, de doellooze afwisseling van proza en gebonden stijl, de wijze waarop van het rijm is gebruik gemaakt, kortom, in alle opzichten den stempel hunner onechtheid dragen. Natuurlijk moet men bij de beoordeeling hiervan het oorspronkelijke nagaan, want het kon het streven van den vertaler niet zijn een getrouwe nabootsing dezer onvolkomenheden te geven; hij heeft zich slechts onthouden van iedere poging om de gedeelten, die men voor onecht mag verklaren, meer dan in het oorspronkelijke in overeenstemming te brengen met de onbetwistbaar van Shakespeare zelven afkomstige. Behalve Knight heeft vooral Delius groote zorg besteed om de tweederlei bestanddeelen van het stuk te schiften. De uitkomsten van zijn onderzoek mogen hier beknopt worden medegedeeld.

Delius schrijft aan Shakespeare toe het eerste tooneel van het eerste bedrijf, totdat de dwaze mildheid van Timon begint; daarentegen zijn het gesprek met Apemantus, met Alcibiades, het tweede tooneel van het eerste, en het eerste van het tweede bedrijf niet van Shakespeare; in het volgende, tweede, is alleen het laatste gedeelte, het gesprek van Timon met Flavius echt, doch niet de rijmen aan het slot. In het derde bedrijf wordt zijne hand eerst merkbaar bij het optreden van Timon in het vierde tooneel, verdwijnt weder in het vijfde, en is ook niet te herkennen in het begin en slot van het bankettooneel, waarvan schier alleen Timon's strafrede tot zijn gasten: „Moogt gij een beter gastmaal nimmer zien" enz. hem is toe te schrijven.

Aan het vervolg, Timon's kluizenaarsleven, is des dichters deel van meer beteekenis. De monoloog, waarmede het vierde bedrijf begint, is ongetwijfeld van Sh.; ook in het tweede tooneel is zijne hand duidelijk te bespeuren, doch slechts tot het heengaan der bedienden, in de alleenspraak van Flavius niet meer. In het volgende groote tooneel, dat uit eene aaneenschakeling van kleinere bestaat, is Shakespeare in verschillende gedeelten te herkennen, zooals in de alleenspraak van Timon in den aanvang, alsmede, hoewel niet overal, in het gesprek met Alcibiades; ten duidelijkste in de hierop volgende alleenspraak, alsook in het gesprek met Apemantus, voor zooverre dit metrisch geschreven is; de voortzetting er van in proza is niet van Shakespeare en evenmin het slot, behalve alleen de zeker

echte toespraak tot het goud. Van het gesprek met de dieven is evenzeer het metrisch geschreven gedeelte van hem, de uitboezeming, waarmede de huisbestuurder opkomt, zekerlijk niet; het gesprek van dezen met Timon zal gedeeltelijk van Sh.'s hand zijn. — In het eerste tooneel van het vijfde bedrijf wordt deze eerst merkbaar bij de woorden: „Welk een god is 't goud" en blijft dit tot het einde van het tooneel. Ook het tweede mag aan Sh. worden toegeschreven, echter niet de twee paren rijmregels aan het eind. Aan het derde en vierde tooneel schijnt Sh. geen deel te hebben, wel aan het vijfde of laatste, doch niet verder dan tot het opkomen van den soldaat, die een afdruk van Timon's grafschrift overbrengt. — Delius heeft het nauwgezet en grondig onderzoek, waarvan hier de uitkomsten beknopt zijn saamgevat, in eene uitvoerige verhandeling medegedeeld. *)

Vraagt men, van waar die groote ongelijkheid in hetzelfde stuk, die ons dwingt aan te nemen, dat geheele gedeelten van het stuk niet aan Shakespeare toebehooren, dan bevindt men, dat hierover groot verschil van meening heerscht Delius is van oordeel, dat aan het stuk, zooals wij het nu bezitten, een stuk van een anderen schrijver ten grondslag ligt. Dat het onderwerp reeds vroeger in dramatischen vorm gebracht en aan het publiek bekend was, mag men afleiden uit een paar uitingen in een boek van 1598, — Guilpin's *Skialetheia*, — en in een van 1601, — *Jack Drum's Entertainment*, — waarin van Timon als menschenhater, „die in zijn cel zit," gesproken wordt. Aan een nog vroeger stuk behoeft men niet te denken, want de versbouw der onechte gedeelten van Pericles gelijkt niet op den regelmatigen versbouw van oudere stukken. Delius betoogt in zijne verhandeling over Pericles van Tyrus, — zie Deel X, blz. 449 en 452 dezer uitgave, — dat de eerste bewerker van Timon van Athene en van Pericles dezelfde persoon zijn, zekere Georg Wilkins. Shakespeare zou volgens hem in beide gevallen een bekend stuk hebben gewijzigd, vooral met het doel om een bepaald karakter uit te werken, in het eene geval Timon, in het andere Marina, doch het overige of onveranderd gelaten of slechts in geringe mate vervormd hebben, geenszins een ouder stuk geheel hebben omgewerkt, zooals hij bij „Koning Jan" en „Een snibbe getemd" gedaan heeft.

*) In het jaarboek van de Duitsche Shakespeare-Vereeniging, deel II (1867); de verhandeling komt ook voor in zijne „Abhandlungen zu Shakspere, Elberfeld, 1878".

Van eene andere meening zijn Benno Tschischwitz (1869) en Fleay (1874). Volgens hen zou Shakespeare inderdaad de schrijver zijn van het stuk. Fleay vermoedt *), dat Sh. het stuk niet heeft voltooid en alleen die gedeelten, welke hem bijzonder belang inboezemden, geschreven heeft, en dat daarna, — misschien na zijn dood, — de brokstukken door een ander dramatisch schrijver door bijwerking tot een geheel vereenigd zijn. Tschischwitz daarentegen oordeelt †), dat Shakespeare wel degelijk het geheele stuk voltooid heeft, doch dat het handschrift verwaarloosd, verminkt, gedeeltelijk onleesbaar was geworden, en dat het toen, — waarschijnlijk nadat Sh. Londen verlaten had, en misschien eerst na zijn dood, — aan een ander is toevertrouwd om er een geheel van te maken. Aan dezen zouden alzoo, behalve vele andere wijzigingen, ook invoegingen te danken zijn van burlesk-komischen aard, om het volk te vermaken, dat misschien door het oorspronkelijke, diepzinnige stuk niet genoeg geboeid was geworden.

Men kan het geheel met Delius, wat de door hem met zorg onderzochte echt- en onechtheid der verschillende gedeelten betreft, eens zijn en evenzeer de onechte gedeelten aan Georg Wilkins toeschrijven, zonder zijne verklaring van den toestand, waarin het stuk tot ons is gekomen, aan te nemen. Tegen deze zijn inderdaad vele bezwaren te opperen; het is niet waarschijnlijk te noemen, dat Shakespeare bij een stuk als dit, waarin het karakter van een man als Timon moest ontwikkeld en de verandering zijner gezindheid moest verklaard worden, zich op zulk eene wijze van zijne taak als omwerker zou gekweten hebben, in het begin, midden en einde van het stuk veranderingen zou hebben aangebracht en zoo veel onvolkomens laten staan, en dit, terwijl uit de onbetwijfelbaar echte gedeelten blijkt, dat hij met zijne geheele ziel aan dit stuk gewerkt heeft. De Pericles was een stuk van een geheel anderen aard, waarin naar aanleiding van een oud verhaal de geschiedenis van den held in tafereelen voor oogen gesteld werd; daar liet Shakespeare de eerste bedrijven onaangeroerd en wijzigde of schreef in de latere nagenoeg uitsluitend die gedeelten, welke op Marina betrekking hebben. Hierbij is ook niet te vergeten, dat de Pericles door de uitgevers van de folio niet als een werk van Shakespeare erkend is, de Timon van Athene wel; Sh.'s aandeel in het laatste moet dus grooter en van anderen aard geweest zijn.

---

*) *Transactions of the New Shakespeare Society* (1874).

†) Jaarboek van de Duitsche Shakespeare-Vereeniging, deel IV.

Dat Sh. slechts gedeelten van het stuk zou geschreven hebben en dat hierom het stuk later door een ander voltooid is, komt mij niet zeer waarschijnlijk voor; een nauwgezet onderzoek van de echte gedeelten en van hunne aansluiting aan het overige doen mij veeleer aan verminking van een volkomen tekst denken. In zooverre ben ik het met Tschischwitz eens, doch moet hier ook wijzen op de verklaring, die door Ulrici geopperd en door Elze nader uitgewerkt is *).

In de folio-uitgave van 1623 eindigt de Timon op blz. 99, dan volgt een ledig gelaten bladzijde, en daarna, op blz. 109, Julius Cæsar. Wel komen in de pagineering van de eerste folio-uitgave onregelmatigheden voor, doch nergens vindt men zulk eene gaping tusschen twee stukken. Hier ontbreken alzoo 8 bladzijden. Het laatste blad van den Timon is gemerkt hh, het eerste van Julius Cæsar kk; blad ii ontbreekt dus. Hierbij merk ik echter nog op, dat de bladen van de folio steeds 12 bladzijden bevatten en er hier slechts 8 worden overgesprongen, alsmede dat elders geen bladzijde achter een stuk ledig wordt gelaten; zoo begint b.v. Timon op blz. 80, de keerzijde van de laatste bladzijde van Romeo en Julia, Hamlet op blz. 152, Othello op blz. 310. Ulrici vermoedt, dat men met den druk van den Julius Cæsar begonnen is, eer die van den Timon was afgeloopen, waarschijnlijk, omdat het handschrift van den Timon onvolledig was en men het ontbrekende niet dadelijk kon leveren. Het handschrift werd niet gevonden; men moest het stuk uit de rollen der verschillende personen samenstellen: deze waren echter door kappingen en bijvoegingen, die niet van Shakespeare afkomstig waren, verminkt en vervalscht. Elze vermoedt bovendien, dat niet alle rollen te vinden waren, alleen die der hoofdpersonen en ook deze niet volledig. Dit alles is inderdaad niet onwaarschijnlijk, als het stuk niet in den smaak van het publiek viel en in vele jaren niet gespeeld was. Om een volledig stuk te geven werden toen de bijrollen aan een anderen Timon, — misschien niet veel ouder dan Sh.'s stuk, en mogelijk een werk van Georg Wilkins, — ontleend. De leemten en gebreken van het stuk laten zich hieruit gereedelijk verklaren.

Men ziet, dat deze onderstelling van Ulrici en Elze ongeveer op gelijke wijze rekenschap geeft van de onvolkomenheden van het stuk

*) In de voorrede, gevoegd bij de vertaling van den Timon, in de uitgave van de Duitsche Sh.-Vereeniging. Ik kan deze niet raadplegen en haal hier dus uit de tweede hand aan.

als die van Tschischwitz; doch zij verklaart bovendien, hoe het gekomen kan zijn, dat de schouwburgbestuurders een anderen tooneelschrijver zoo vrij met een stuk van Shakespeare hebben laten rondspringen. Toch is het geenszins noodig te onderstellen, dat deze aanvulling van het stuk eerst tijdens den druk van de folio-uitgave van 1623 heeft plaats gehad. Veeleer kan vroeger de gedachte bij het schouwburgbestuur opgekomen zijn den in langen tijd niet gegeven Timon weer eens te spelen en bij die gelegenheid kan de treurige toestand of het ontbreken van het geheele handschrift ontdekt zijn, en kan men zich, om weer een speelbaar geheel te bekomen, tot Georg Wilkins of een ander tooneelschrijver gewend hebben, zelfs nog bij Sh.'s leven, daar men begreep, dat deze na zijn terugtreden uit de tooneelwereld geen lust meer zou hebben dezen arbeid te ondernemen. Er was bovendien alle kans, dat hij van de omwerking niets vernam. Het kan zelfs zijn, dat men deze zelfs gaarne aan een ander toevertrouwde, om door het invoegen van burleske tooneelen het stuk misschien meer volks te doen trekken.

Hier zij nog opgemerkt, dat de bezorgers der folio-uitgave, Hemynge en Condell, blijkbaar in het onzekere zijn geweest, welk stuk zij op den „Romeo en Julia" zouden laten volgen. De laatste bladzijde van dit stuk, de eerste van vel **gg**, is verkeerd gepagineerd, 79 in plaats van 77; de keerzijde, waar „Het leven van Timon van Athene" op begint, gaat door met 80. In de folio-uitgave die, afzonderlijk gepagineerd, eerst de Blijspelen (blz. 1–303), dan de Historiestukken (blz 1—232) en eindelijk de Treurspelen (blz. 1—399) bevat, is tusschen de beide laatste groepen de Troilus en Cressida ingeschoven, als wist men niet, waar men dit stuk toe moest brengen; na den als onecht erkenden proloog begint het stuk op eene linksche bladzijde, die niet gepagineerd is, maar blijkens de twee volgende bladzijden, 79 en 80 genommerd, met 78 zou moeten geteekend zijn, zooals ook het geval zou geweest zijn, wanneer het stuk op den Romeo en Julia gevolgd was, waarvoor het dus, zoo het schijnt, ook bestemd is geweest. *) Ook dit kan tot steun strekken voor het vermoeden, dat het verkrijgen van een eenigszins volledigen tekst van den Timon van Athene met moeite gepaard ging.

Bij de onzekerheid, waarin wij verkeeren aangaande den eigenlijken, echten tekst van dit stuk, is het overbodig uitvoerig over de bronnen te handelen, waaruit de dichter geput heeft, en zij het

*) De volgende bladzijden van Troilus en Cressida zijn ongepagineerd, die, welke op blz. 80 volgt, is van onderen *G* gemerkt.

genoeg te vermelden, dat in Plutarchus' leven van Antonius het een en ander van Timon van Athene wordt medegedeeld; dat hieraan eene novelle ontleend is in Painter's Palace of Pleasure: *Of the strange and beastly nature of Timon of Athens, enemy to mankind, with his death, burial and epitaph;* en dat ook verscheidene bijzonderheden aan den dramatischen dialoog *Timon of de Menschenhater* van den geestigen Lucianus ontleend zijn. Wie hier meer van weten wil, leze het laatstgenoemde gesprek, — dat b.v. door de zeer goedkoop verkrijgbare vertaling van Wieland, gemakkelijk genoeg voor ieder toegankelijk is, — en raadplege voor het overige de inleiding tot Delius' uitgave van dit stuk. Aldaar vindt men ook een tooneel, de banketscène namelijk, medegedeeld van een anderen „Timon van Athene", uit den tijd van Shakespeare als handschrift tot ons gekomen en in 1842 door Dyce in het licht gegeven; of Shakespeare dit, niet voor een Londensch volkstheater, maar voor een academisch gehoor geschreven stuk gekend heeft, is niet te beslissen. — Neemt men de onderstelling van Delius aangaande de wording van den Timon aan, dan behoefde hij natuurlijk geen bronnen te raadplegen, maar had voor zijn doel volkomen genoeg aan het tooneelwerk, waarin hij wijzigingen bracht.

Blz. 2. I. 1. 9. Een waardig heer. In het oorspronkelijke staat hier *lord.* Zoo wordt ook verder telkens van *lord Timon* gesproken. Trouwens, al speelt dit stuk in Griekenland, telkens worden Engelsche toestanden den toeschouwer voor oogen gesteld; zoo wordt Alcibiades bij zijn bezoek door een twintig ruiters of ridders vergezeld, zoo komen de Atheensche senatoren te paard een bezoek brengen, zoo brengen, gelijk in Sh.'s tijd gebruik was, gasten hun mes voor het maal mede. Het gesprek, dat hier volgt, heeft ongetwijfeld door kappingen geleden.

Blz. 6. I. 1. 40. Wel bevoorrecht. Daar zij vrijen toegang tot Timon hebben en niet in een voorkamer behoeven te wachten.

Ald. I. 1. 47. Een zee van was. De hoogdravende dichter zinspeelt op schrijftafeltjes, die met was overtogen waren.

Blz. 7. I. 1. 65. Fortuna op haar troon. De voorbereiding op het vervolg, door op de wisselvalligheid van het geluk te wijzen, is geheel in Sh.'s geest.

Blz. 14. I. 1. 195. Op niets-doen. Daar er toch geen eerlijke Athener te vinden was.

Blz. 15. I. 1. 216. Eerlijkheid. Ter verklaring wordt een Engelsch zeggen aangehaald: „Eerlijkheid *(Plain-dealing)* is een juweel, maar wie het dragen, sterven als bedelaars."

Blz. 16. I. 1. 241. Omdat ik, als ik een groot heer was, enz. In 't Engelsch: *That I had no angry wit to be a lord.* De woorden kunnen ook beteekenen: „Dat ik er niet boos om was, een lord te zijn."

Blz. 20. I. 2. 12 Bij hoog'ren. Meermalen wordt in dit stuk aan de Atheensche senatoren woeker te last gelegd.

Blz. 21. I. 2. 22. En niet gehangen. Toespeling op het spreekwoordelijk zeggen, tegen spitsboeven in gebruik: *Confess and be hang'd*, „Beken en laat je hangen."

Blz. 22. I. 2. 50. Bereid om hem te vermoorden. Wie een ander zijn goed helpt verkwisten, werkt mede om hem tot wanhoop en zelfmoord te brengen.

Blz. 24. I. 2. 110. O vreugde, die reeds verdreven wordt, enz. De volgende zin geeft de verklaring van dezen.

Blz. 26. I. 2. 140. Bij mijnen schralen kost. Er staat letterlijk: „bij olie (olijfolie) en wortels"; met zulk een maal heeft Apemantus zich tevreden gesteld.

Blz. 31. I. 2. 231. Ontheisterd land. Wenscht men een ander woord, dan zou men „onvruchtbaar" kunnen kiezen; de woordspeling van het oorspronkelijke is niet wel terug te geven. Timon spreekt van *a pitched field*, een „legerkamp"; Alcibiades denkt daarop aan het zeggen: *Pitch defiles*, „pik smet".

Blz. 39. II. 2. 72. In ons Corinthe. In het Engelsch staat eenvoudig: „in Corinthe". Het huis is bedoeld, waar, evenals in de stad van dien naam, de dienst van Venus in eere werd gehouden. Ook het „stoven" heeft hier betrekking op.

Blz. 40. II. 2. 90. Gij werdt geworpen als een hond. Apemantus was een cynisch, een hondsch wijsgeer.

Ald. II. 2. 96. Als Timon thuis blijft. Die ook een nar is.

Blz. 41. II. 2. 117. Met twee steenen meer dan zijn steen der wijzen. *With two stones moe than his artificial one*, „Stone" is *testiculus*. — Hierom roept ook de straatjeugd van Venetië Shylock dit woord na, Koopm v. Ven. II. 8. 24 (Deel II, blz. 291).

Blz. 42. II. 2. 130. Verliefden, oudere broeders en vrouwen. Oudste broeders zijn rijker en kunnen zich meer dwaasheden veroorloven dan de jongere.

Blz. 44. II. 2. 171. Bij een open tap. Die, evenals de oogen van den eerlijken huisbestuurder, zonder baat vocht liet wegstroomen.

Blz. 46. II. 2. 228. Als de aarde loom en zwaar. Van de vier zoogenaamde elementen is de aarde het loome, trage.

Blz. 48. III. 1. 7. Van een zilveren bekken en kan. Deze waren bij gastmalen in gebruik. Lucullus vermoedt, dat Timon hem een geschenk doet toekomen.

Blz. 50. III. 1. 46. Drie staters. Drie goudstukken; het Engelsch heeft hier *solidares*, een woord, dat anders nergens voorkomt, maar van het Latijnsche woord *solidus*, een gouden munt, schijnt gemaakt te zijn.

Blz. 57. III. 3. 40. Beveil'gen binnenshuis. Naar aloud Engelsch rechtsgebruik werd iemand door zijn huis beschermd en mocht daar niet wegens schulden in hechtenis genomen worden.

Blz. 63. III. 4. 90. Al onze acce-. In het Engelsch is de woordspeling veel minder gewrongen, want *bill* beteekent zoowel „wissel" als „hellebaard"; hier moest het begin van het woord „acceptatie" dienst doen.

Blz. 64. III. 4. 111. Zoo bij de hand? Timon, van zijn vrienden verlaten, is verbaasd, dat zijn dienaar hem zoo trouw gebleven is.

Blz. 71. III. 6. 24. Duizend goudstukken! De gast, die Timon weer voor rijk houdt, staat verbaasd over het vragen eener voor Timon zoo geringe som.

Blz. 72. III. 6. 55. Alles overdekte schotels! Bijzonder fijne gerechten.

Blz. 73. III. 6. 74. Het onthaal zal op alle plaatsen hetzelfde zijn. In Sh. tijd werden de mindere, aan het lager einde van den disch gezeten gasten met minder fijne gerechten bediend dan die aan het hooger einde.

Blz. 75. III. 6. 107. Minutenventjes. Terwijl figuren aan klokken, klokkeventjes, slechts uren of halve uren door armbeweging of iets dergelijks aangeven, richten Timon's vrienden hunne bewegingen niet naar uren, maar naar minuten.

Blz. 76. III. 6. 131. Juweelen gaf hij gist'ren, heden steenen. In het op blz 477 vermelde stuk liggen er als artisjokken beschilderde steenen in de schotels en begroet Timon met deze zijn gasten.

Blz. 77. IV. 1. 14. De omkleede kruk. Waarvan het handsvat omwoeld is.

Blz. 81. IV. 3. 12. Het is de weide, die het rundvee vetmest. Het Engelsch luidt: *It is the pasture lards the brother's sides.* Houdt men zich aan deze lezing, dan moet zij terugwijzen

op het beeld van de tweelingbroeders. — Singer vervangt het woord *brother* door *rother*, wat in deze alleenspraak voortreffelijk past. *Rother* is namelijk, volgens Halliwell, een provincialisme, een noord-Engelsch woord voor hoornvee, dat echter ook elders in Engeland wel bekend was, met name in Warwickshire. In Stratford, Sh.'s geboorteplaats, bestaat nog een *Rother-street*, vroeger ook *Rother-market* geheeten. Doch ook in Londen leeft, volgens de opmerking van K. Elze, het woord voort in *Rotherhithe*, een gedeelte van Londen op den zuidelijken Theemsoever. Dit woord *hithe*, uit het Angelsaksisch afkomstig, beteekent een kleine haven, een werf, en wordt in Londen ook aangetroffen in *Queenhithe* en *Lambeth*, d. i. *Lambhithe*. *Rotherhithe* was dus zeker een laad- en losplaats voor hoornvee, zooals *Lambhithe* voor klein vee.

Blz. 82. IV. 3. 32. Dit rukt aan mannen in des levens vaag 't hoofdkussen weg. Zinspeling op het gebruik van aan stervenden, om hun doodstrijd te bekorten, het hoofdkussen weg te trekken; het goud is oorzaak, dat dit ook op mannen in de kracht des levens beproefd, dat hun naar het leven gestaan wordt.

Ald. IV. 2. 41. Kom, gij doemwaardige aarde enz. Deze doemwaardige aarde moet natuurlijk het goud zelf zijn; daar dit hier met den naam van het zoogenoemde element, dat bij Sh. steeds als loom en traag bekend staat, wordt toegesproken, is hier ingevoegd „log stof", om in de vertaling uit te drukken, wat, naar het mij voorkomt, de bedoeling van den dichter moet geweest zijn. Hierom is ook vertaald: „ik doe u slapen naar uwen waren aard". In het Engelsch staat alleen: „ik wil u laten doen naar uwen waren aard". Deze plaats, en ook het volgende, levert moeilijkheden op en wordt verschillend verklaard.

Blz. 85. IV. 3. 85. Gebruik uw bronsttijd enz. *Thy salt hours*, wat tegelijk gekruide of gepekelde, en wulpsche uren beteekent; op de eerste beteekenis slaat het volgende: *season thy slaves.*

Blz. 87. IV. 3. 135. Tot een eed wordt gij niet toegelaten. Vrouwen mochten voor het gerecht niet voor zichzelf optreden.

Blz 89. IV. 3. 176. Reeds ziek van 's menschen ondank. De bedoeling is vooral: „van 's menschen ondank walgend."

Ald. IV. 3. 181. En 't blinde hazelwormpjen. In 't Engelsch: *and eyeless venom'd worm.* De *blindworm* is bedoeld, waarvan ook in Macbeth IV. 1. 16 als vergiftig dier gesproken wordt.

Blz. 90. IV. 3. 208. Maak hier de wouden niet beschaamd, enz. De wouden, waar alles wat onnatuurlijk is, vreemd aan is.

Blz. 93. IV. 3. 278. Ik, dat ik geen bedorven zoontjen was. Het Engelsch zegt eigenlijk: „Ik, dat ik geen verkwister was", *I, that I was no prodigal.* Het woord *prodigal* wordt ook gebruikt van den verloren zoon der bekende parabel. Op deze laatste beteekenis slaat het antwoord: *I, that I am one now.*

Blz. 95. IV. 3. 307. Is een mispel u gehaat? In 't Engelsch: *Dost hate a medlar?* Het woord *medlar* beteekent zoowel „mispel" als „middelaar", „koppelaar". De beteekenis van het zeggen wordt verder duidelijk, als men „Elk wat wils" *(As you like it)*, III. 2. 124, opslaat. Met het oog hierop is ook het volgende zeggen *„it looks like thee"* met „haar binnenste is als gij" vertaald.

Blz. 96. IV. 3. 339. Als gij de eenhoorn waart enz. Over het sprookjen, dat de eenhoorn in zijn woede met zijn hoorn in een boom zich zou vastrennen, zie men Julius Cæsar, II. 1. 204 en de aanteekening Deel VII, blz. 487.

Ald. IV. 3. 343. Waart gij een luipaard enz. Dan zouden de vlekken hem bij den leeuw verdacht maken en zelf als gezworenen hem doen veroordeelen.

Blz. 98. IV. 3. 386. Wiens blos enz. Aan het goud wordt een roode gloed, een blos toegeschreven.

Blz. 101. IV. 3. 442. De zee, die.... de maan in zilte tranen oplost. Blijkbaar bestond er een volksgeloof of meening, dat er van de maan zilte druppels in zee vielen; men vergelijke „Macbeth", III. 5. 23.

Blz. 102. IV. 3. 459. Ik wil aan hem geloof slaan als aan een vijand. En dus het tegendeel doen van wat hij aanraadt.

Blz. 104. IV. 3. 505. Is huisbestuurder. Van wien men, daar gelegenheid den dief maakt, veeleer oneerlijkheid zou verwachten.

Blz. 108. V. 1. 36. De voosheid van den voorspoed. *The softness of prosperity*; wat zacht is, geeft aan iederen druk toe, is zwak, onverstandig, bedriegelijk.

Ald. V. 1. 50. Zoo daad'lijk, schurken. Het Engelsch heeft: *I'll meet you at the turn*; „ik zal u te gemoet treden, zoodra het tijd is, het mij tijd schijnt." — Dat de tekst hier geleden heeft, is duidelijk; men mag vermoeden, dat er zonder oordeel gekapt is; na het zeggen: „Welk een god is 't goud", wordt het goud plotseling toegesproken.

Blz. 112. V. 1. 117. Gij zijt een alchymist. De dichter, wiens poëzie alles in goud verandert, moge de slagen, of steenen, die Timon hem toedient, mede tot goud maken.

Blz. 116. V. 1. 208. Er groeit een boom hier bij mijn schuilplaats. Bij Plutarchus vindt men, in het leven van Antonius, een dergelijk zeggen, als door Timon in het spreekgestoelte op de markt uitgesproken, vermeld.

Blz. 119. V. 3. 4. Dit leze een dier. Dit opschrift kan alleen bestemd zijn om door dieren gelezen te worden, want menschen leven hier niet.

Blz. 122. V. 4. 70. Hier ligt een arm, arm lijf, enz. Voor den dood van Timon is Plutarchus weder de bron geweest. Deze zegt, volgens de vertaling van Thomas North: „He died in the city of Thales, and was buried upon the seaside. Now it chanced so, that the sea getting in, it compassed his tomb round about, that no man could come to it; and upon the same was written this epitaph: —

Here lies a wretched corse, of wretched soul bereft;
Seek not my name: a plague consume you wicked wretches left.

It is reported that Timon himself when he lived made this epitaph; for that which was commonly rehearsed was not his, but made by the poet Callimachus: —

Here lie I, Timon, who alive all living man did hate;
Pass by and curse thy fill; but pass, and stay not here thy gaite."

De bewerker, of verknoeier, van Shakespeare's stuk heeft deze twee tegenstrijdige grafschriften letterlijk overgenomen en tot één enkel samengevoegd.

TROILUS EN CRESSIDA.

Troilus en Cressida is het eenige stuk van Shakespeare, dat nog voor het gespeeld werd, in druk verscheen. Op welke wijze Bonian en Walley zich ook in het bezit van het handschrift hebben gesteld, zeker was het niet met verlof van den schrijver en evenmin van de rechtmatige eigenaars, de bestuurders van den Globe-schouwburg, gelijk de uitgevers in hunne voorrede zelf erkennen, daar zij zeggen, dat, had het van de groote bezitters afgehangen, de lezers lang naar het boek hadden kunnen hunkeren. Hunne quarto-uitgave heeft tot titel: *The Famous Historie of Troylus and Cresseid. Excellently expressing the beginning of their loues, with the conceited wooing of Pandarus Prince of Licia. Written by William Shakespeare. London. Inprinted by G. Eld for R. Bonian and H. Walley, and are to be sold at the spred Eagle in Paules Church-yeard, ouer against the great North doore.* 1609. — Op blz. 2 volgt met het opschrift *The epistle*, de voorrede: A never writer to an ever reader. News. De lezer van alle tijden wordt dan met de woorden *Eternal reader* toegesproken. Deze voorrede, die uitdrukkelijk verklaart, dat het stuk, hier *comedy* geheeten, nog niet ten tooneele is gevoerd, is opmerkelijk door den nadruk, die op de komische gedeelten van het stuk, dat Plautus en Terentius waardig wordt genoemd, gelegd wordt. Aan den steller dezer voorrede is dan ook

misschien de invoeging van verscheidene gedeelten ruwe gezegden in het stuk toe te schrijven en het vervangen van het echte slot door eene hoogst ongepaste toespraak van Pandarus te wijten. Want het stuk is, schoon in veel mindere mate dan de Timon van Athene, inderdaad mishandeld. Hierover later meer. Dat ook de titel door een onbevoegde ontworpen is en op de komische gedeelten wijzen moest, blijkt uit de vermelding van Pandarus, die hier Prins van Lycië genoemd wordt, terwijl Shakespeare zelf, overeenkomstig de door hem gevolgde bronnen, hem tot een Trojaan maakt.

Dat het stuk in het begin van 1609 in onderzoek was bij de censuur voor tooneelwerken, blijkt uit de inschrijving der bovengenoemde uitgevers in het register der boekhandelaars van 28 January 1609 (oude stijl 1608); het wordt daar *The History of Troylus and Cressula* genoemd. Nog in hetzelfde jaar werd het boek verkocht zonder voorrede en met veranderden titel: *The Historie of Troilus and Cresseida. As it was acted by the Kings Maiesties seruants at the Globe. Written by William Shakespeare. London. Inprinted by G. Eld* etc. 1609. — Men mag dus aannemen, dat het stuk in 1609 in den grooten zomer-schouwburg, — want dit was de Globe, — van Shakespeare's tooneelgezelschap gespeeld is.

In de folio-uitgave van 1623 is het stuk tusschen de tweede en derde afdeeling der dramatische werken, tusschen de *Histories* en de *Tragedies*, ingeschoven en draagt den titel: *The tragedie of Troylus and Cressida.* Aan de bladzijde, die den titel en het begin van het stuk behelst, gaat eene andere vooraf met het opschrift *The Prologue*, en er volgen de bladzijden 79 en 80 op; de dan volgende bladzijde is ongepagineerd, maar draagt de signatuur *G*. Het vermoeden ligt voor de hand, — vergelijk boven blz. 476, — dat de uitgevers eerst van plan waren, den „Troilus en Cressida" op „Romeo en Julia" te laten volgen, en wel zonder proloog, maar tot andere gedachten zijn gekomen. Hoogstwaarschijnlijk was het echte handschrift zoek geraakt en aarzelde men den quarto-druk ten grondslag te leggen, waar men later toch toe gekomen is, gelijk bij onderzoek blijkt. Misschien bezigde men hiertoe een exemplaar, dat bij vertooningen gebezigd was; er zijn namelijk enkele toevoegingen in de folio-uitgave, die uit de geschreven rollen aan den tekst der quarto-uitgave kunnen zijn toegevoegd, en ook enkele uitlatingen, die aan slordigheid moeten toegeschreven worden. — Het is ondertusschen ook mogelijk, dat de uitgevers der folio met Bonian en Walley of hunne opvolgers een vergelijk moesten treffen en hierin niet spoedig slaagden, en dat dit den reeds aangevangen druk deed schorsen.

Zoo de uitgevers geaarzeld hebben den tekst hunner folio-uitgave naar genoemd exemplaar af te drukken, is hun dit waarlijk niet euvel te duiden; veeleer kan men hun verwijten, dat zij in hunne voorrede van het geheel verklaren, dat zij steeds den echten tekst van Sh. geven. De onechtheid begint hier reeds in de proloog, — van waar zij deze ontleenden, is niet te gissen, — die zelfs de namen der hoofdpersonen niet noemt, Sh. geheel onwaardig en bovendien volkomen overbodig is. Maar ook elders in het stuk vindt men gedeelten, die den stempel der onechtheid dragen, en met name is de vervalschende hand aan het werk geweest in de tooneelen, waarin Pandarus optreedt, en meermalen Shakespeare's geest gemist wordt, vooral echter aan het einde. Dat overeenkomstig de ernstige en tragische handeling, waarbij de toon van zoovele tooneelen voortreffelijk past, aan het slot van het stuk de edele Troilus in den slag moest vallen, behoeft wel geen nadere toelichting. In plaats daarvan treedt na den val van Hector Pandarus op met een platte, laffe toespraak tot het publiek, die bovendien volstrekt niet in overeenstemming is met de rol, die hij in het stuk speelt. De man is verzot op zijne schoone nicht, die hem niet alleen een allerbekoorlijkst, maar ook een allervoortreffelijkst wezen schijnt, hij doet zijn best haar aan een prins van den bloede te koppelen; maar er is geen enkele reden, al denkt men niet hoog van zijne zedelijke waarde, om hem gelijk te stellen met iemand, die van het verleiden der jeugd zijn beroep maakt, en als zoodanig treedt hij aan het slot van het stuk op. Evenmin als met zijn karakter komt dit met zijn stand overeen; al is hij een gekkelijk man, hij is een groot heer, die bij de koninklijke familie in en uit gaat en die door allen als *lord* wordt toegesproken. — Men zou bijna vermoeden, — Tschischwitz oppert de gissing, — dat de speler, die voor Pandarus moest optreden, zelf de driestheid heeft gehad, zijne rol uit te breiden en naar den smaak van het bakpubliek te vervormen en dat hij ook de persoon is geweest, die aan de uitgevers der quarto-editie van 1609 het stuk verschaft heeft. Men mag verder vermoeden, dat Shakespeare, toen deze vervalsching plaats had, Londen reeds verlaten had, dat zijn vertrek dus voor 1609 plaats heeft gehad. Aan de vervalsching zelve valt niet te twijfelen; de dichter kon den indruk, dien de val van Hector maakte, niet zelf vernietigen. Kenden wij het stuk geheel in zijn oorspronkelijken vorm, dan zou het ons waarschijnlijk dadelijk duidelijk zijn, dat hij geenszins, zooals enkelen gemeend hebben, eene parodie van de Ilias heeft willen leveren.

Dat Shakespeare de geschiedenis als onderwerp van een tooneel-

werk koos, is alleszins verklaarbaar; zij was sinds lang bij zijn gehoor bekend; zie b.v. „Driekoningenavond of wat gij wilt". III. 1. 58 (Deel VI, blz. 475). Bij Homerus wordt de naam van Troilus slechts eens genoemd, en wel in het laatste boek der Ilias (v. 257), waar Priamus hem noemt onder de zonen, die hem reeds voor Hector ontvallen zijn. Toch wordt bij de ouden zijn naam meermalen genoemd en zijn vroegtijdige dood beklaagd, zoo bij Virgilius, Horatius, Ausonius, Seneca (in zijn Agamemnon). Doch eerst in de middeleeuwen werd zijne historie nader uitgewerkt. In de twaalfde eeuw werd, naar het schijnt door den Normandischen trouvère Benoit de Saint-Maure, de liefdegeschiedenis uitgedacht; bij dezen is hij verliefd op Briseida, de dochter van Calchas, die reeds hier als overlooper naar de Grieken voorkomt. In den Filostrato van Boccacio wordt de geschiedenis van Troilus en Griseida, zooals zij er heet, behandeld, en treedt ook Pandarus op. — De geschiedenis van Troje wekte in de middeleeuwen veel belangstelling. Na Boccacio, — er zouden nog meer namen te noemen zijn. — schreef de Benedictijner-monnik John Lydgate *The destruction of Troy, or Troy boke*, welk boek voornamelijk gegrond was op een Latijnsche geschiedenis van Troje door Guido van Colonna. Ook in proza werd de geschiedenis van Troje behandeld door Caxton, die zijne *Recuyles or Destruction of Troy* uit het Fransch van Raoul le Febre, *Recueil des histoires Troyennes* vertaalde.

De liefdegeschiedenis van Troilus en Cressida ontleende Shakespeare aan het epos van den grooten Engelschen dichter Chaucer (1328–1400), dat den naam draagt van Troilus en Cressida, een der uitgebreidste (meer dan 8000 regels) en volkomenste zijner werken. Het is verdeeld in vijf boeken. Het eerste boek verhaalt, hoe Calchas, priester van Apollo, het belegerd Troja ontwijkt en er zijne eenige dochter Cressida achterlaat, hoe Troilus, jongste zoon van Priamus, plotseling op haar verliefd wordt en hoe haar oom Pandarus hem moed inspreekt en zijne hulp toezegt. Het tweede boek verhaalt de behendige wijze, waarop Pandarus zijne nicht overhaalt de liefde van Troilus te beantwoorden. In het derde boek heeft de eerste samenkomst der gelieven plaats, en ook onder het dak van Pandarus, door zijne beschikkingen, de bezegeling hunner liefde door de teederste omhelzingen. In het vierde boek moet Cressida, in ruil voor den bij een schermutseling gevangen Antenor, Troje verlaten, doch zweert, dat zij binnen tien dagen ontsnapt en in Troje terug zal zijn. Het vijfde boek beschrijft, hoe Diomedes, die haar naar het Grieksche legerkamp geleiden moet, haar het hof

maakt, hoe zij, eerst onverschillig, langzamerhand haren nieuwen aanbidder gehoor geeft en de zijne wordt, en hoe Troilus, van haar ontrouw onderricht, op het slagveld den dood vindt, dien hij zoekt.

Men ziet, hoe getrouw Shakespeare zijn grooten voorganger gevolgd is en dat alleen het ware slot ontbreekt; doch hij heeft aan de geschiedenis der gelieven der achtergrond gegeven van den Trojaanschen oorlog, en hiertoe leverden hem Lydgate en vooral Caxton de gegevens. Bovendien heeft hij ongetwijfeld de vertaling van Homerus, door Chapman, geraadpleegd en hieruit het denkbeeld, Thersites, schoon gewijzigd, te laten optreden, geput.

In Delius' Sh.-uitgave vindt men uittreksels uit Chaucer, Lydgate en Caxton, zoo ook in de grootere uitgaven van Knight, enz.

Blz. 127. PR. 16. Dardania, Tymbria, enz. De namen der poorten van Troje vindt men bij Lydgate en Caxton.

Blz. 132. I. 1. 68. Dit te verhelpen. Door blanketsel, valsch haar enz.

Ald. I. 1. 79. Helena op Zondag. In 't Fransch zegt men ook: *beauté des dimanches.*

Blz. 133. I. 1. 98. Slechts hij tot Cressida enz. *Pandarus.... I cannot come to Cressid but by Pandar.* „Pandar" is Pandarus en *„pander"* is koppelaar. De woordspeling komt meermalen in dit stuk voor.

Ald. I. 1. 104. Wat tusschen ons paleis enz. Er staat eigenlijk: „wat tusschen ons Ilium is en waar zij woont". Met Ilium wordt het paleis van Priamus en de zijnen genoemd, Troje is de stad zelf. Caxton zegt: „In the most open place of the city, upon a rock, the king Priamus did build his rich palace, which was named Ilion: that was one of the richest palaces and the strongest that ever was in all the world."

Blz. 135. I. 2. 13. Neef van Hector. Volgens de middeleeuwsche schrijvers was Telamon, Ajax' vader, op een krijgstocht met Hercules tegen Troje het eerst in de stad gedrongen en had tot loon Hesione, de dochter van den gesneuvelden koning Laomedon, ontvangen; zij werd Ajax' moeder; Hector's vader, Priamus, was de zoon van Laomedon.

Blz. 137. I. 2. 46. Op den burcht. Den Koningsburcht; in het Engelsch staat weer: *at Ilium.*

Blz. 139. I. 2. 91. Als de ander zoo is. In 't Engelsch dubbelzinnig: *When th' other 's come to it.*

Blz. 140. I. 2. 118. Grappig van de Griekin. *Then she 's a merry Greek indeed.* „Merry Greek" is grappenmaker, spotvogel; in het oudste Engelsche blijspel „Ralph Royster Doyster" draagt de grappenmaker den naam *Merrygreek.*

Blz. 144. I. 2. 189. Alsof hij in April geboren was. De maand April is in Engeland zeer regenachtig. Chaucer's inleiding (proloog) van zijn *Canterbury tales* begint aldus:

„When that Aprilis, whit his showers swoot,
The drought of March hath pierced to the root,
And bathed every vein in such licour,
Of which virtue engender'd is the flower;" etc.

Ald. I. 2. 193. Willen wij hier opklimmen? Bij de ververtooningen in Sh.'s tijd werd eenvoudig het kleine balkon op den achtergrond van het tooneel bestegen.

Blz. 145. I. 2. 214. Zijt gij er niet veel rijker mee. Er staat woordelijk: „dan bezitten de rijken meer dan gij." — Eene beschrijving van Hector en Troilus, door Pandarus gegeven, zooals die hier volgt, vindt men reeds in Chaucer. — Mocht men het vreemd achten, dat Cressida de Trojaansche helden niet kent, dan bedenke men, dat bij Sh., evenals in de verhalen en gedichten, waaruit hij putte, middeleeuwsche toestanden en gewoonten worden voorgesteld, zoodat de ridders helmen dragen met vizieren. Zoo strijden zij ook te paard en niet op een wagen.

Blz. 147. I. 2. 260. Zij gaf een oog toe. De quarto heeft hier: *would give an eye to boot.* Dat de folio *money to boot* te lezen geeft, is waarschijnlijk een drukfout.

Blz. 148. I. 2. 279. Ja, een kruidig man enz. *Ay, a minced man: and then to be baked with no date in the pie, for then the man's date is out.* Woordspeling met *date*, „dadel" en *date*, datum, levensduur, tijd. Evenzoo in „Eind goed, al goed", I. 1. 172: *Your date is better in your pie and your porridge than in your cheek.* — Evenzoo onvertaalbaar is de volgende woordspeling met *ward*, „stadswijk" en *ward*, parade bij het schermen.

Blz. 150. I. 3. 12. Schoon zeven jaren reeds berend. Niet overeenkomstig Homerus; Sh. volgde zijn middeleeuwsche bronnen.

Blz. 158. I. 3. 224. Hoe kan hij enz. Dat Æneas Agamemnon

niet kent, wordt verklaarbaar, als men bedenkt, dat hij hem in den strijd niet dan met nedergelaten vizier gezien heeft.

Blz. 159. I. 3. 26. Deze lange, doffe wapenstilstand. Blijkbaar moet er tusschen het vorige tooneel en dit een vrij groote tusschentijd gedacht worden; Caxton spreekt in zijne *Destruction of Troy* van een wapenstilstand van 6 maanden. Het ware dus verkieslijk geweest, met dit tooneel het tweede bedrijf te beginnen.

Blz. 168. II. 1. 70. Hij is A-jakk's. In 't Engelsch: *he is Ajax*, waarmede Thersites *a jakes*, een sekreetkuil of mestvaalt, wil zeggen; zie „Veel Gemin geen Gewin" *(Love's Labour's lost)* V. 2. 580 (Deel 1, blz. 438). — Achilles antwoordt, eenvoudig Ajax als eigennaam verstaande, *I know that, fool*, wat door Thersites opgevat wordt, als had Achilles gezegd: *I know that fool*, „ik ken dien nar".

Blz. 169. II. 1. 77. *Pia mater*. Een dun vlies om de hersenen.

Blz. 173. II. 2. 38. Gij voert met gronden uwe handschoen. Met verstand, met omzichtigheid. Gij schroomt het harde gevest van het zwaard aan te vatten.

Blz. 175. II. 2. 77. Voor de oude moei. Hesione, Priamus' zuster; zie de aanteekening bij I. 2. 18.

Blz. 176. II. 2. 110. De fakkelzoon Toen Hecuba van Paris zwanger was, droomde zij eens, dat zij van een brandende fakkel beviel, die Troje in vlammen deed opgaan. — Dat Sh. Cassandra hier aldus doet optreden, versterkt het vermoeden, dat Sh. zijn stuk tragisch liet eindigen.

Blz. 178. II. 2. 166. Door Aristoteles. Nu Shakespeare een Griekschen wijsgeer wil vermelden, kiest hij een algemeen bekenden, zonder te vragen, of deze niet vele eeuwen na den Trojaanschen oorlog leefde en of hij inderdaad de jeugd onvatbaar heeft genoemd voor de beoefening der moraal-philosophie.

Ald. II. 2. 172. Zijn doover nog dan slangen. Dat slangen voor doof gehouden werden, blijkt ook uit 2 K. Hendrik IV, III. 2. 76 (Deel IV, blz. 201) en uit Sonnet CXII. 10.

Blz. 181. II. 3. 27. Een vergulde valsche munt. In 't Engelsch: *a gild counterfeit*. Een valsche munt, *counterfeit*, wordt ook *slip* genoemd, en hierop doelt het volgende *slipped;* men vergelijke (in het oorspronkelijke) Romeo en Julia, II. 4. 51. — Dat hier ook met den gelijken klank van *gild*, verguld, en *guilt*, schuld, gespeeld wordt, is duidelijk.

Blz. 189. II. 3. 206. Bij 't gloeiend kreeftsgesternte.

Als dit Hyperion, de zon, bij zich ontvangt, komt de warmste tijd van het jaar aan voor het noordelijk halfrond.

Blz. 191. II. 3. 258. Stierdrager Milo. De bekende athleet uit Croton, van wien Herodotus vertelt, dat hij bij de Olympische spelen een vierjarig rund door de renbaan droeg en het in één dag opat. Hij woonde in 510 v. Chr. den slag tegen de Sybariten bij.

Blz. 194. III. 1. 15. Gij zijt in den staat van genade. Daar de dienaar gewenscht heeft, Pandarus beter, d. i. als een beter mensch, te leeren kennen, en Pandarus zelf dien wensch des dienaars zegt te deelen, is Pandarus op den goeden weg. Hij vat echter het woord „genade" verkeerd, als een titel, op.

Blz. 195. III. 1. 35. De zichtbare ziel der liefde. Voor *invisible*, zooals in de uitgaven staat, is hier *visible* gelezen.

Blz. 196. III. 1. 59. Ruw, in ernst. In 't Engelsch staat *rude*, ruw, onbeschaafd, doch veeleer in den zin van het Latijnsche *rudis*, onervaren in kunst of wetenschap.

Blz. 200. III. 1. 145. Wel, zoo zijn adders. In Sh.'s tijd heerschten er onder 't volk wonderlijke denkbeelden aangaande de voortplanting der adders. Het mannetjen zou den kop in den muil van het wijfjen steken om dit te bevruchten. Daarna zou het wijfjen hem den kop afbijten. De volgroeide jongen zouden zich door het lijf der moeder heenbijten en haar dooden.

Blz. 203. III. 2. 45. Moet gij door slapeloosheid mak worden gemaakt? Zooals men de valken temt.

Ald. III. 2. 52. Iets verder geschoven, dicht bijeen! Het oorspronkelijke is onvertaalbaar: Rub on, kiss the mistress. Een uitdrukking aan het kegelspel ontleend: *to rub on*, „de kegels even aanraken en voortgaan", *to kiss the mistress*, „de koningin", d. i. den koning van het kegelspel, „kussen, raken, omwerpen".

Ald. III. 2. 55. Valk en tersel. „Tersel" mannetjes-jachtvalk. Het is een derde kleiner dan het wijfjen; van daar *tiercelet*, in den mond der Hollandsche valkeniers tot *tersel* geworden.

Blz. 204. III. 2. 60. Al weder trekkebekken! In 't Engelsch: *billing again? Here's, In witness thereof* etc. *To bill* beteekent „trekkebekken", „kussen", maar ook „bij contract vaststellen".

Blz. 205. III. 2. 84. Als wij de gelofte doen enz. In de ridderromans worden door de ridders de geloften gedaan der onmogelijkste waagstukken ter eere der schoonen.

Blz. 209. III 2. 184. Als groeikracht aan de maan. Aan de maan werd groote invloed op den groei der planten toegeschreven.

Blz. 211. III. 3. 4. In de toekomst blikkend. Hier is de lezing der vierde folio-uitgave gevolgd: *in things to come;* de oudere drukken hebben: *in things to love.*

Blz. 218. III. 3. 190. Ja, Mars tot strijden dreef. Hiervan maakt Homerus gewag.

Blz. 225. IV. 1. 21. Bij Anchises' leven.... bij Venus' hand. Anchises en Venus waren de ouders van Æneas.

Blz. 235. IV. 4. 14. O welk een schouwspel, dit paartjen! *What a pair of spectacles is here. Spectacles* beteekent „schouwtooneelen", maar ook „bril".

Blz. 243. IV. 5. 19. Onze opperveldheer groet u met een kus. Het was indertijd in Engeland algemeen gebruik, jonge dames met een kus te begroeten.

Blz. 249. IV. 5. 142. Zelfs Neoptolemus. Hier moet Achilles zelf bedoeld zijn. Eigenlijk droeg Achilles' jeugdige zoon Pyrrhus, die, gelijk in III. 3. 209 vermeld wordt, in Griekenland was gebleven, den bijnaam van Neoptolemus, die door Sh. als een soort van familienaam schijnt beschouwd te zijn. — In *Lydgate's* „Troye Boke" komt onder de bestrijders van Troje behalve Achilles ook een Neoptolemus voor. — In het Engelsch staat in den volgenden regel het woord *Oyes;* dit is de oud-Engelsche herautenroep, het Fransche „Oyez".

Blz. 252. IV. 5. 196. Uws vaders vader kende ik. Laomedon, tegen wien Hercules en Telamon waren opgetrokken; Nestor had aan dien krijgstocht deelgenomen.

Blz. 258. V. 1. 11. Wie is in de tent gebleven. Ook in het oorspronkelijke is hier een woordspeling met *tent*, legertent, en *tent*, sonde, tentijzer tot peiling eener wonde.

Blz. 259. V. 1. 41. Vinkenei! Een vinkenei is klein; Thersites vervolgt zijn laatste gezegde: „zulke nietigheden der natuur".

Ald. V. 1. 57. Een liefhebber van een lekker boutjen. *One that loves quails. Quail* is „kwartel" en ook „lichtzinnig vrouwspersoon". In 't Fransch *caille.*

Blz. 266. V. 2. 56. Aardappelvinger. De aardappel werd in Shakespeare's tijd in Engeland bekend, en toen voor een sterken prikkel tot wellust gehouden. Zie „De vroolijke vrouwtjes van Windsor", V. 5. 25 (Deel VI, blz. 268).

Blz. 267. V. 2. 66. Neem deze mouw. Dezelfde, die Cressida, IV. 4. 72, van Troilus ontvangen had. Zulke liefdepanden wer-

den in den riddertijd door de mannen op den hoed of den helm gedragen. Dat in „Koopman van Venetië", IV. 1. 426, de handschoenen gevraagd worden, is met dezelfde bedoeling. — Om het onopzettelijk, te laat opgemerkt rijm weg te nemen, leze men den eersten regel: „Neem deze mouw, mijn Diomedes; hier!"

Blz. 269. V. 2. 91. Bij alle kameniers, ginds, van Diana. Natuurlijk de sterren, dienaressen der maan, door Sh. in Lucretia, 787, *the twinkling handmaids* van *the silvershining queen* genoemd. Zoo zegt ook Milton, in zijn eerste elegie:

„Cœlo scintillant astra sereno
Endymioneæ turba ministra deæ."

Blz. 270. V. 2. 108. Ziet met het harte. Naar Diomedes.

Blz. 272. V. 2. 148. Eén ondeelbaar wezen. Dat ondeelbaar moest zijn: de trouw, die Troilus en Cressida elkander gezworen hebben.

Blz. 273. V. 2. 171. Niet de schrikb're wolkbreuk. Blijkbaar is een waterhoos gemeend.

Blz. 274. V. 2. 196. Een verschroeiende duivel. Een ziekte, die de ontucht zich op den hals haalt.

Blz. 275. V. 3. 19. Te kwetsen uit lout're zucht tot recht. D. i. uit zucht om een te lichtzinnig gezworen eed te houden. De folio heeft hier drie regels, die in de quarto ontbreken, doch een er van is bedorven of er is een regel verloren gegaan. De zin is echter duidelijk genoeg.

Blz. 277. V. 3. 48. Tot deerlijk slachten, wende 't af van deernis. Ook in 't Engelsch een woordspeling met *ruthful* en *ruth*.

Blz. 280. V. 3. 112. Door wat zij doet. In de folio-uitgave zegt Pandarus: „Maar, hoor toch, hoor!" waarop Troilus antwoordt met de twee regels, die ook V. 10. 33 en 34 gelezen worden en daar beter op haar plaats zijn.

Blz. 281. V. 4. 8. Met de mouw. In 't Engelsch is hier een woordspeling met *sleeve*, mouw, en *sleeveless*, doelloos, ongerijmd.

Blz. 283. V. 5. 6. De woedende Polydamas. Polydamas en Margarelon waren reusachtige bastaardzonen van Priamus; hunne namen, alsook de geschiedenis van Troilus' paard, zoomede den schrikwekkenden Pijlverzender, *Sagittary*, die tot den navel als een mensch en lager als een paard gevormd was, en verder den naam van Hectors paard, Galathee, vond Shakespeare in Lydgate, Caxton en andere middeleeuwsche boeken over Troje.

Blz. 284. V. 5. 44. Wij trekken saam. De uitdrukking is ontleend aan een wagen, waaraan nu, daar ook Achilles en Ajax mede doen, allen trekken; of beteekent: wij trekken allen het zwaard.

Blz. 289. V. 8. 10. Stoot, knapen, toe. Volgens de door Sh. gebezigde bronnen werd niet Hector, maar Troilus, door de vereenigde kracht der Myrmidonen afgemaakt.

Blz. 293. V. 10. 49. In Pand'rus schuit. In 't Engelsch: *of pander's hall. Pander* is: koppelaar. — Een Winchester gansjen beteekent een lichtekooi, en ook een kwaal, door ongebondenheid verkregen. De publieke huizen in Southwark behoorden tot het gebied van den bisschop van Winchester. Men zie 1 Kon. Hendrik VI, I. 3. 35 en 53 (Deel IV, blz 19 en 422). Dat deze ongepaste toespraak van Pandarus tot het publiek het echte slot van het stuk heeft verdrongen en doen verloren gaan, is reeds boven (blz. 485) opgemerkt.

ANTONIUS EN CLEOPATRA.

De „tragedie van Antonius en Cleopatra" zag voor het eerst in de folio-uitgave van des dichters dramatische werken van 1623 onder den bovengenoemden titel het licht. Het is mogelijk, dat de inschrijving van 20 Mei 1608, ten name van Edward Blount, later een medeuitgever der folio-uitgave, in het boekhandelaarsregister, van „een boek, genaamd Antonius en Cleopatra", tot dit drama betrekking heeft; doch hoe dit zij, zooveel is uit het stuk zelve duidelijk, dat het in de laatste periode van Sh.'s werkzaamheid geschreven is. Wij hebben verder hier niet te twijfelen, of wij bezitten het stuk, al is het in de folio-uitgave tamelijk slordig gedrukt, zooals het uit des dichters pen gevloeid is.

Evenals voor de twee andere Romeinsche treurspelen was hier Plutarchus, en wel in de vertaling van Sir Thomas North, Shakespeare's bron. Diens leven van Marcus Antonius werd vlijtig door hem beoefend en hier en daar zelfs woordelijk overgenomen. Men vindt in de grootere uitgaven van Knight, in Delius' uitgave en elders, breedvoerige uittreksels, waaruit men volledig kan nagaan, wat door den dichter aan zijne bron ontleend is. Het mag overbodig gerekend worden dit alles te herhalen. Veeleer zij hier een beknopt historisch overzicht gegeven der gebeurtenissen, die hier in een kort bestek zijn samengevat; de dichter verplaatst ons vaak plotseling,

van Alexandrië naar Rome, dan weder naar Kaap Misenum, naar Syrië, naar Athene, naar Actium en weder naar Egypte; wat door jaren tusschenruimte gescheiden is, volgt meermalen onmiddellijk op elkander; een kort overzicht kan hier een leiddraad zijn en verscheidene andere aanteekeningen overbodig maken; tevens kan dit ons een beteren blik doen slaan op de maatschappelijke toestanden en staatkundige verwikkelingen, waarvan de kennis het juiste begrip van het stuk bevorderen kan, alsmede op het karakter der beide hoofdpersonen.

Het eerste tooneel verplaatst ons in Alexandrië. Egypte was door de onvermoeide zorgen van de eerste koningen uit het huis der Lagiden, Ptolemæus Soter, zijn zoon en zijn kleinzoon, tot een prachtig rijk geworden. Het was de eerste handelsstaat der toenmalige wereld, Alexandrië de stapelplaats van een handelsverkeer zonder wederga, de prachtigste stad der aarde, de zetel en het middelpunt der Helleensche beschaving; wetenschappen, kunsten en nijverheid bloeiden er. De heerschappij der eerste Ptolemæen had de natuurlijke hulpmiddelen des lands weten te ontwikkelen en tevens dienstbaar weten te maken aan de belangen der schatkist, die onder hen steeds rijkelijk gevuld was; voor land- en zeemacht was uitstekend gezorgd. De inrichting van het rijk was zoo krachtig, dat het zelfs onder de zwakke en ontaarde latere koningen een hoogen rang bleef innemen. Doch de aanvallen, waarmede Egypte te kampen had, van de zijde der andere Helleensche staten, Syrië en Macedonië, drongen het langzamerhand, den steun en de bescherming der Romeinen te zoeken; zoo werd het door hen reeds in 168 v. C. tegen Antiochus den Groote gesteund. Sedert verloren de Romeinen Egypte niet meer uit het oog, en deden zich, schoon vaak de binnenlandsche verdeeldheden voedende, steeds als weldoeners en vredestichters voor. Toen in 81 v. C. de laatste wettige afstammeling der Lagiden stierf, lieten zij stilzwijgend toe, dat een onechte zoon eens vorigen konings, Ptolemæus XI Auletes (de fluitblazer) den koningstroon beklom, maar zij erkenden hem niet uitdrukkelijk. Deze onzekerheid veroorzaakte hem vele moeilijkheden en eerst in 59 gelukte het hem, door ontzaglijke geldsommen aan de Romeinsche grooten te voldoen en te beloven, door den Romeinschen staat als koning erkend te worden. Doch reeds in het volgend jaar werd hij door zijne onderdanen verdreven, die zijne oudste dochter Berenice als koningin uitriepen. Hijzelf ging in Rome hulp zoeken; hier waren wel alle partijen het er over eens, dat hij weder op den troon hersteld moest worden, maar niemand gunde

den anderen zulk een krijgstocht naar het rijkste land der wereld. Cicero's brieven uit dezen tijd doen ons een blik slaan op een afschuwlijk weefsel van kuiperijen. Schatten bij schatten offerde de koning vruchteloos aan de Romeinsche grooten, tot eindelijk de driemannen, Pompejus, Cæsar en Crassus, besloten hem, tegen betaling eener groote som, op zijn troon te herstellen. De Proconsul van Syrië, Gabinius, werd er mee belast; deze zond zijn bevelhebber der ruiterij, Marcus Antonius, vooruit en volgde spoedig zelf met zijn geheele macht. De gemaal van de koningin Berenice viel na dapperen strijd en werd eervol ter aarde besteld door Marcus Antonius, die echter de koningin Berenice niet kon redden. Deze werd ter dood gebracht op last van haren vader, die nu, door Romeinsche legioenen ondersteund, zijn bestuur kon voortzetten. Na drie jaren stierf hij in 52 v. C. aan een ziekte.

Hij liet zijn rijk aan zijne zeventienjarige dochter Cleopatra, die naar Grieksch-Macedonische zede met haren oudsten, negenjarigen broeder, Ptolemæus XII, werd verloofd en met dezen den troon besteeg. Van hare jeugd is ons alleen bericht, dat zij op haar veertiende jaar reeds uitblonk door schoonheid en de vroegtijdige ontwikkeling van haar geest. Niet lang duurde de gemeenschappelijke regeering van Cleopatra en haar broeder; de laatste was gemakkelijk op te zetten tegen zijne oudere, hem in geest en inzicht verre overtreffende zuster, en de heerschende staatslieden vonden het meer in hun eigen belang een onrijpen knaap tot koning te hebben, dan eene jonge vrouw van groote schranderheid, geestkracht en eerzucht tot heerscheres. Na 3 jaar werd zij bij een volks- en soldatenopstand, zooals die in Alexandrië niet zeldzaam waren, verdreven. Men had haar bij het volk beschuldigd, dat zij haar broeder en gemaal van den troon had willen verdringen, en wel met behulp der Romeinen; Pompejus' oudste zoon, Cneius, was in 49 v. C. naar Egypte gekomen, en Cleopatra had grooten indruk op hem gemaakt. — Cleopatra gaf hare zaak geenszins verloren, maar bracht aan de oostgrens van Egypte een leger samen en rukte reeds aan op des jongen konings leger, dat bij Pelusium stond, toen een groote wereldgebeurtenis den toestand der zaken geheel veranderde. De slag van Pharsalus was geslagen en Pompejus volgde het bericht zijner nederlaag bijna op den voet, daar hij in Egypte steun hoopte te vinden. De voogd en eerste minister des jongen konings en andere raadslieden vonden het echter gevaarlijk dezen gast te ontvangen, wilden liever met den overwinnaar Cæsar bevriend zijn en lokten Pompejus bij Pelusium naar land; nabij de

kust gekomen, werd hij schandelijk vermoord. Weinige dagen later kwam Cæsar aan; nog op zijn schip zonden hem de moordenaars het afgehouwen hoofd en den zegelring van zijn grooten tegenstander. Zij hadden zich misrekend; zij hadden dank verwacht, maar Cæsar had Pompejus wel beoorloogd, doch hem geen haat toegedragen: hij liet het hoofd plechtig begraven en op de plaats van den moord een tempel aan Nemesis oprichten. Zij hadden gehoopt, dat Cæsar zich, nu er geen oorlog te voeren was, niet in Egypte zou ophouden. Maar Cæsar had meer dan eene reden om in Egypte nog te vertoeven. Vooreerst had hij geld noodig tot het voortzetten van den oorlog en dit hoopte hij in Egypte te bekomen; hij had er nog een gedeelte te vorderen van de som voor het herstellen van koning Ptolemæus Auletes op den troon. Verder achtte hij het overeenkomstig de waardigheid van het Romeinsche volk, dat de twist om den troon door hem beslecht werd Eindelijk wilde de groote vriend van het vrouwelijk geslacht de wondervolle Cleopatra leeren kennen.

Vol zelfvertrouwen en rekenend op de tooverkracht van zijn naam besloot Cæsar te landen en kwam niet als gast in Alexandrië, de meest bevolkte stad der wereld, die meer dan een millioen inwoners telde, maar bij waagde het, met zijn klein leger, nauwlijks 4000 man sterk, als imperator, door lictoren voorafgegaan, zijn intocht te doen in de hoofdstad van het onafhankelijke rijk. — Het was te veel gewaagd; een oproer ontstond, die aan verscheidene zijner soldaten het leven kostte. Met moeite bereikte hij den koningsburg en bezette dezen, alsmede het aangrenzend gedeelte der stad, met zijne troepen. Hij had gelukkig al de leden der koninklijke familie en den jongen koning, alsmede diens voogd en eersten minister, bij zich, die hem nu, in schijn vrij, als gijzelaars dienden. Hij haastte zich de menigte over zijne bedoelingen gerust te stellen, bezocht weldra, als in eene bevriende stad, de straten van Alexandrië, om de merkwaardigheden in oogenschouw te nemen; maar vergat de hoofdzaak niet, drong aan op afbetaling en gebood aan de twee strijdende partijen de wapens neder te leggen. Cleopatra gehoorzaamde en ontbond haar leger, doch het andere bleef te Pelusium bijeen. Cleopatra wist, dat Cæsar persoonlijk met haar wenschte te onderhandelen en besloot hieraan te voldoen, hoezeer ook de tegenpartij dit met alle middelen trachtte te beletten. Met een enkelen getrouwen dienaar, den Siciliaan Apollodorus, besteeg zij een klein bootjen; het gelukte haar onbemerkt door het scheepsgewoel der groote haven heen te dringen en met het bootjen dicht bij de trap van het koninklijk paleis, en wel aan het door Cæsar

bewoonde gedeelte, aan te leggen. Om nu, onbemerkt van de wachten, tot Cæsar zelven door te dringen, liet zij zich door Apollodorus in een tapijt wikkelen, met riemen omsnoeren en in Cæsars vertrekken dragen. Zoo was de eerste ontmoeting van den overwinnaar in tallooze gevechten, den grooten veldheer, staatsman, wetgever, redenaar, geschiedschrijver en dichter, den edelmoedigen overwinnaar, kortom den grootsten man van zijn tijd en een der grootsten, die de aarde ooit gedragen heeft, en de wonderschoone, schrandere, bevallige koningin, de meest begaafde vrouw van haar tijd, een der meest betooverende, waarvan de geschiedenis gewag maakt. Reeds de stoutmoedigheid harer komst viel in zijn geest, en hare schoonheid, hare waardige houding, hare bevalligheid en schranderheid overmeesterden den meester der wereld; de twee-en-vijftigjarige held had zijn hart verloren aan de Egyptische tooveres, met wie geene talrijke vrouwen, wier gunst hij genoten had, zich in de verste verte in geest en schoonheid kon meten. En zij, die met haar vurigen geest zijne grootheid bewonderde, die van hem alleen haar heil had te wachten, en door hem op de schoonste toekomst, die hare eerzucht haar voorspiegelde, mocht hopen, zij werd de zijne. Dat hier niet eenvoudig aan den wellust geofferd werd, maar dat er een innig verbond der zielen gesloten werd, blijkt uit alles. — Duistere dagen braken er voor Cæsar aan, de somberste, die hij doorleefd heeft. De hofpartij des jongen konings, wanhopig over de komst van Cleopatra en hare macht op Cæsar, deed het uiterste; het leger van Pelusium kwam naar Alexandrië, en dit alleen was vijfmaal sterker dan Cæsars macht; geheel afgesneden, zoodat men in Rome zelfs drie maanden zonder tijding van hem bleef, moest de overwinnaar van Pharsalus maanden lang zich weren tegen een tien- of twintigmaal sterkere macht in een gedeelte eener stad, die Rome in grootte en volkrijkheid overtrof; dagelijks zag hij zijne strijdkrachten verminderen, nu eens werden hem de waterleidingen afgesneden, dan weder werden zij door zeewater onbruikbaar gemaakt, dan weder kostte het de uiterste inspanning zijne schepen voor vernietiging te beschermen, dan weder had hij vergif te duchten. Den jongen koning en Cleopatra's zuster Arsinoë had hij met hunne raadslieden moeten vrijlaten; allen waren tegen hem samengespannen, en de hulptroepen, die hem moesten ontzetten, bleven steeds uit. Maar hoe donker het er maanden lang voor hem uitzag, Cleopatra bleef hem trouw; en ongetwijfeld was hare kennis van de personen en de hof-intrigues, van de toestanden van land en hoofdstad hem van grooten dienst. Zij van haar kant

kon het onwankelbaar vertrouwen koesteren, dat zijn genie ten laatste alle bezwaren zou overwinnen, en dan opende het verbond met hem haar het schoone vooruitzicht, aan de zijde van den Romeinschen veroveraar de wereldheerschappij met hem te deelen. Eindelijk kwam het ontzet opdagen en weldra waren nu alle bezwaren geweken; Cæsar was weder overwinnaar, de jonge koning Ptolemæus was in den strijd gevallen, Cleopatra's listige zuster Arsinoë werd naar Rome opgezonden, Cleopatra werd koningin van Egypte, en moest zich, naar Egyptisch-Macedonische wijze, met haren jongsten broeder, een knaap van vijf of zes jaar, verloven. Na korten tijd zich aan het genot van het weelderig Egyptisch leven te hebben overgegeven, vertrok Cæsar naar een krijgstocht in het Oosten. Hij liet tot Cleopatra's bescherming haar drie legioenen onder het opperbevel van een zijner trouwe dienaars achter. Zij zou later in Rome tot hem komen en hij nam de zekerheid mede, dat zij een pand zijner liefde onder het hart droeg, en toen zij kort daarna een zoon ter wereld bracht, mocht zij dezen naar hem Cæsarion noemen.

Een jaar na zijn vertrek ontbood Cæsar Cleopatra heimelijk naar Rome. Zij zou ooggetuige zijner vier triomfen zijn. Het heette, dat zij kwam om met den Senaat en het volk een verbond te sluiten; zij kwam dus als koningin van een onafhankelijken staat en had haren knaap-gemaal en haren zoon medegebracht. Zij nam haar verblijf in de tuinen van Cæsar aan de overzijde van den Tiber. Daar hield zij hof met al den glans eener machtige koningin, als de erkende geliefde van den wereldbeheerscher, die haar slechts weinige maanden verliet, om den Hispanischen krijg tot een gelukkig en roemrijk einde te brengen. Daar ontving zij de huldebewijzen van een aanzienlijk deel der Romeinsche grooten; zij, voor wie haar vader Ptolemæus Auletes eens als smeekeling had gestaan en wier handen hij met schatten had moeten vullen, diezelfde grooten wedijverden thans om hare gunst; zij ontving betuigingen van hulde, zooals nog nooit een koning van een vreemd land en volk had ondervonden. En niet enkel van aanhangers van Cæsar, ook van vroegere tegenstanders en ontevredenen. Onder hen, die haar bezochten en gunstbewijzen van haar vroegen, behoorden onder anderen Cicero, de eerste redenaar en letterkundige van Rome, een man van consulairen rang, dien eens het volk als redder van het vaderland geëerd had. Hij ontschuldigde zich later, dat hij haar enkel om handschriften en zaken van Egyptische kunst gevraagd had, waardoor hij aan zijn waardigheid niet te kort had gedaan.

Dat Cleopatra niet altijd haren wrevel en verachting volkomen zal hebben in toom gehouden, als deze Romeinsche grooten, wier lage hebzucht en omkoopbaarheid zij volkomen kende, voor haar kropen, laat zich denken, maar wel verdient het opmerking, dat geen enkel oud bericht, — en wij hebben er alleen van hare vijanden, — haar iets te laste legt van overdadige weelde gedurende haar verblijf in Rome, van eenige gewelddadigheid, die zij, op Cæsars gunst vertrouwend, zich zou hebben veroorloofd, noch iets anders in haar gispt. Dat haar gedrag in Rome, waar zij toch van 46—44 vertoefde, geen enkele aanleiding gegeven heeft tot klachten, mag men dus gerust aannemen, en dit is, bij den haat, die, vooral later, de Romeinen tegen haar bezielde, een hoogst eervol getuigenis. Toch waren er in Rome velen, onder het volk en onder de hoogere standen, ontevreden over de aanwezigheid van Cleopatra in Rome en over haar omgang met Cæsar; hoe weinig streng men in Rome ook dacht, hoe los de band des huwlijks er ook ware, de duurzame verbintenis, al was het geen huwelijk, met eene uitheemsche, werd afgekeurd. En vooral wanneer de verbintenis werd aangegaan met eene Egyptische, uit het land der eunuken en der dierenvereering, kwamen rassenhaat en godsdiensthaat beide in het spel, ongeveer zooals in de middeleeuwen het huwelijk van een Spaansch edelman b.v. met eene Jodin zou uitgekreten zijn. Doch Cæsar verhief zich boven al zulke antipathieën zoo fier mogelijk. In den door hem pas gestichten tempel, aan de mythische stammoeder van zijn geslacht, Venus genetrix, gewijd, liet hij de beeltenis zijner geliefde plaatsen nevens het standbeeld der godin. Haren zoon mocht Cleopatra openlijk naar hem Cæsarion noemen. Cæsar had geen kinderen buiten dezen zoon; doch hij wilde zijne echtgenoote Calpurnia niet verstooten, die hem hiervoor dankbaar was en zich in het onvermijdelijke schikte. In Rome liep het gerucht, dat Cæsar reeds een wetsontwerp aan den volkstribuun Helvius Cinna ter hand had gesteld, dat hem zou toestaan om, ter verwekking van rechtstreeksch oir, meerdere vrouwen te nemen; ook een wettelijke erkenning van Cæsarion scheen ontworpen te zijn. De wet zou afgekondigd worden, zoodra Cæsar zijn beraamden Parthischen veldtocht zou ondernomen hebben.

Want grootsche plannen werden door Cæsar overwogen, ja waren vastgesteld. De nederlaag van Crassus was nog altijd ongewroken; hoe velen zijner vertrouwdste vrienden hem de onderneming ook ontrieden, de bestraffing en onderwerping der Parthers kon en mocht niet uitblijven en ook over het oostelijk gedeelte van Alexanders onmetelijk rijk zou de Romeinsche heerschappij worden uitge-

breid. Hiertoe was door Cæsar alles ontworpen; Cleopatra sterkte hem in zijne plannen. Zij had een te scherp verstand, om niet in te zien, dat, hoe Cæsar ook alle vooroordeelen mocht trotseeren, niet Rome de plaats was, waar zij Cæsars heerschappij zou kunnen deelen. Eerst in het Oosten mocht zij hopen haar lot onafscheidelijk aan het zijne te verbinden en zijn en haar zoon de heerschappij na hem te verzekeren. Alles was vastgesteld; weinige dagen na de Idus van Maart van het jaar 44 zou de tocht naar Parthië een aanvang nemen. Cleopatra triomfeerde; zij mocht zich als de toekomstige gemalin van den heer der wereld en als de aanstaande deelgenoote zijner macht beschouwen, toen de vreeselijke Idus van Maart den grooten Romein onder de dolksteken der samengezworenen zag vallen en al hare verwachtingen als kaf voor den wind deed verstuiven.

Hoezeer ook door de tijding van Cæsars dood op het onverwachtst getroffen, verloor Cleopatra toch hare bezinning niet, trachtte nog de rechten van haren zoon Cæsarion te verzekeren en zeilde eerst daarna met haren zoon en haren jongen gemaal naar Egypte terug.

De andere hoofdpersoon van Sh.'s stuk, Marcus Antonius, moet, voor wij de geschiedenis vervolgen, nader beschouwd worden. Hij was geboren in het jaar 83 v. C.; zijn vader, een der losbandigste verkwisters van zijn tijd, van een aanzienlijk maar achteruitgegaan geslacht, stierf vroeg en liet zijn zoon een te gronde gericht vermogen na. Zijne moeder, Julia, een bloedverwante van Cæsar, een der deugdzaamste vrouwen van haar tijd, ging een tweede huwelijk aan met Lentulus, die weldra wegens zijn deelnemen aan de samenzwering van Catilina door beulshanden stierf. De zachte moeder kon haar zoon niet van uitspattingen terug houden, want, hoeveel overdrevens er ook schuilen moge in de tot ons gekomen verhalen aangaande Antonius' jeugd, die bijna uitsluitend van zijne persoonlijke vijanden of tegenstanders afkomstig zijn, ongetwijfeld heeft hij rijkelijk meegedaan met de losbandige woestelingen van zijn tijd. Hij ontweek zijn schuldeischers, door zich naar Griekenland te begeven, waar zijn verblijf in Athene hem in staat stelde de leemten zijner zeer verwaarloosde opleiding eenigszins aan te vullen. Lang ondertusschen vertoefde hij er niet, daar de proconsul van Syrië, Gabinius, hem tot zich riep en tot bevelhebber der ruiterij benoemde. Als zoodanig nam hij deel aan den bovenvermelden krijgstocht naar Egypte, waar hij de schitterendste blijken gaf van moed en veldheerstalent en zich tevens door gematigdheid en zachtheid onder-

scheidde. Lang bleef hij ondertusschen niet bij Gabinius en hij sloot zich weldra bij Cæsar aan, die Gallië met zooveel roem bestuurde en zich daar voorbereidde om eenmaal beheerscher der wereld te worden.

Antonius was negen-en-twintig jaar, toen hij onder de leiding kwam van Cæsar, die met scherpen blik weldra erkende, welk een onwaardeerbaren helper hij in Antonius vinden kon. Weldra was deze, zoowel in krijgszaken als in andere opzichten, de tweede na Cæsar, en toonde zich het vertrouwen, dat hem ten deel viel, ten volle waardig. Toen de strijd tusschen Cæsar en Pompejus was uitgebroken en Cæsar naar Spanje ten krijg was getrokken, liet hij Marcus Antonius als zijn plaatsvervanger in Italië achter, en uitmuntend kweet deze zich van zijne moeilijke taak. Later had hij ook een hoogst belangrijk aandeel aan de overwinning, die Cæsar bij Pharsalus op zijn mededinger Pompejus behaalde. Na dezen slag werd hij weder met een deel van het leger naar Italië gezonden om er op nieuw als plaatsvervanger op te treden. Hij heeft op bewonderenswaardige wijze deze taak vervuld, die te moeilijker was, daar Cæsar in Egypte met eene geringe macht zich had staande te houden en men in Rome zelfs drie maanden zonder tijding van hem bleef. Terwijl Antonius er in slaagde, de rust in Italië naar eisch te bewaren, ontzegde hij zich de genoegens des levens niet; integendeel, nooit leidde hij een losbandiger en woester leven dan toen, als om de wereld te doen gelooven, dat Cæsar met geene moeilijkheden te kampen had, daar anders zijn plaatsvervanger zich niet schijnbaar zorgeloos aan zulke uitspattingen zou overgeven.

Hoezeer Cæsar over de diensten, die Antonius hem bewezen had, tevreden mocht zijn, te verwonderen is het niet, dat er eene tijdelijke spanning tusschen hen beiden ontstond. Cæsar koos bij zijn derde dictatorschap niet Antonius, maar Lepidus tot *magister equitum*, die hierdoor de tweede in rang werd. Antonius had, zooals men denken kan, veel schulden; Cæsar verlangde, dat hij deze betalen, en vooral de kooppenningen voor Pompejus' paleis en goederen, die hij gekocht had, voldoen zou. Antonius weigerde, achtte zich onontbeerlijk, gevoelde zich gekrenkt en nam geen deel aan Cæsars krijgstochten in Afrika en Spanje. Hij bleef ondertusschen Cæsar oprecht en trouw vereeren en bood hem na ruim een jaar de hand ter verzoening. Toen deze door Cæsar werd aangenomen, bleef hij hem verder steeds ter zijde staan. Geen wonder, dat de samengezworenen tegen Cæsar er angstig op bedacht waren te zorgen, dat Antonius, de trouwste der getrouwen, de man van ontem-

baren moed en Herculische lichaamskracht, door list van het moordtooneel verwijderd werd gehouden.

Toen de daad gepleegd was, bespeurden de saamgezworenen weldra, met wien zij te doen hadden. Nog in de nacht na den moord droeg Antonius zorg zich in het bezit te stellen van Cæsars papieren en van zijn geld, die de weduwe in den eersten schrik hem uitleverde. Bovendien was hij in dit jaar consul en dus de gezaghebbende in den staat, en verder in de beste verstandhouding met Lepidus, den bevelhebber van het stedelijk legioen. Het stond dadelijk bij hem vast, dat de saamgezworenen de vruchten van den moord niet zouden genieten en den ouden vorm der aristocratische republiek niet zouden herstellen, maar dat hijzelf veeleer de plaats van Cæsar zou innemen. Doch de tijd om hen met geweld te bedwingen was nog niet gekomen; Antonius gaf toe, dat er eene senaatsvergadering zou gehouden worden om de aangelegenheden van den staat te bespreken en te regelen. Zij had plaats in den tempel van Tellus, nabij Antonius' woning; Cicero, die niet in den moord van Cæsar betrokken was geweest, doch zich nu bij de saamgezworenen aansloot, had een belangrijk aandeel in de beraadslagingen. Bij de moeilijkheid, waarin men verkeerde, of men, Cæsar voor een geweldenaar en tyran verklarende, den moord zou goedkeuren, maar hierdoor tevens zijne vroegere beschikkingen onwettig noemen en alles op losse schroeven zetten zou, vond hij het middel eener amnestie uit; het voorgevallene werd niet goedgekeurd, doch den plegers der daad werd straffeloosheid verzekerd. Hierdoor bleven ook Cæsars beschikkingen, zoowel die den staat als die zijn vermogen betroffen, van kracht, en moest hem ook eene plechtige begrafenis ten deel vallen. Het is een bekende zaak, dat Antonius van deze gebruik maakte om door het toonen van Cæsars wonden en het voorlezen van zijn testament, de verontwaardiging van het volk tegen de moordenaars gaande te maken. Zij moesten uit de stad wijken; zij gingen naar de provinciën, waarvan hun door de beschikkingen van Cæsar zelven het beheer was toevertrouwd, met name Brutus naar Macedonië, Cassius naar Syrië. Wel verre van de republiek te beheerschen, werden zij slechts, wegens de amnestie, geduld.

Groote veranderingen in den toestand bracht de komst van Cajus Octavius, zoon van Cæsars nicht Atia, die de dochter was van Julia, eene jongere zuster van Cæsar. Hij was in het jaar 63 v. C. geboren, had zijn vader vroeg verloren en was een poos lang ten huize van zijne grootmoeder Julia opgevoed, tot zijne moeder een

tweede huwelijk sloot. Zijn oudoom Cæsar had den knaap, de eenige mannelijke spruit der familie, medegenomen op den veldtocht in Spanje, en ook bepaald, dat hij hem op den tocht naar Parthië zou vergezellen. Om zich hiertoe voor te bereiden, bevond hij zich te Apollonia (thans Pollina) in Grieksch Illyrië, toen een belangrijken zetel der wetenschappen en tevens vesting, waar hij de Grieksche wetenschappen en tegelijk de krijgskunst beoefende. Daar vernam hij den dood zijns oudooms en ook, dat deze hem bij testament als zoon had aangenomen. Hij begaf zich onmiddellijk op weg naar Rome. Zijne komst was Antonius alles behalve welkom. Deze had zich in het bezit gesteld van Cæsars vermogen en was hierdoor in staat het volk voor zich te winnen. Cæsars erfgenaam Octavius, die zich thans Caïus Cæsar Octavianus noemde, moest zijn rechten laten gelden; zijne verklaring, dat, zoo Cæsars vermogen ontoereikend was om de gedane beloften te vervullen, hij zijn eigen vaderlijk erfdeel zou aanspreken, won veler hart. Met enkele andere zaken verminderde dit Antonius' invloed bij het volk. Met den senaat stond Antonius op gespannen voet, daar hij, in strijd met een vroeger besluit, aan de saamgezworenen Brutus, Cassius en Decimus Brutus andere provinciën wilde toekennen; de senaat weigerde; het volk daarentegen stemde met hem in, waarop hij besloot het Cisalpijnsche Gallië, dat hijzelf wenschte te beheeren, aan den laatstgenoemde te ontrukken. In den senaat vormde zich nu eene meerderheid, die tegen Marcus Antonius gekant was; aan haar hoofd stond Cicero, die op de bitterste wijze Antonius bestreed. Toen nu de oude krijgers van Cæsar, die in Capua gelegerd waren, veeleer aan Octavianus dan aan Antonius verkozen te gehoorzamen, begreep de republikeinsche partij in den senaat door Octavianus weder machtig te kunnen worden, en Cicero meende den jongeling geheel gewonnen te hebben. Octavianus nam in den senaat een plaats in. Weldra zag men nu, dat de senaat, door Cæsars erfgenaam gesteund, een der voornaamste moordenaars van Cæsar, Decimus Brutus, steunde in zijn verzet tegen Antonius. Deze belegerde Decimus Brutus in Mutina (thans Modena), maar werd er door het leger van den senaat, vereenigd met Octavianus' legioenen, aangevallen. Wel vielen de consuls Hirtius en Pansa, de aanvoerders van het leger, in het gevecht, maar Antonius werd toch deerlijk verslagen, zoodat hij met het overschot zijner troepen niet dan met de grootste moeite en ontberingen naar Gallië ontkwam. De troepen van Lepidus, oude legioenen van Cæsar, lieten aan Antonius de Alpenpassen vrij. Weldra echter was hij weder machtig. Decimus Brutus was bevrijd,

doch kon zijne provincie niet besturen; de oude legioenen van Cæsar wilden niets met zijn moordenaar te maken hebben en sloten zich bij Antonius aan. Hetzelfde deed Lepidus, die nog pas Sextus Pompejus met den senaat verzoend had en dezen tot vlootvoogd had doen benoemen. Hij vereenigde zijne macht met die van Antonius; te zamen drongen zij op Decimus Brutus aan, die, door zijne troepen, oude krijgers van Cæsar, verlaten, naar Macedonië ontweek, waar hij weldra den dood vond. Antonius en Lepidus waren nu in Gallië en Opper-Italië meester.

In Rome hield Cæsar Octavianus nog steeds de zijde van den senaat; hij was er consul geworden; zijne troepen hadden deze benoeming niettegenstaande zijn jeugd doorgedreven. Hem werd door den Senaat opgedragen tegen Antonius en Lepidus te velde te trekken. De twee legers, beide uit oude legioenen van Cæsar samengesteld, ontmoetten elkander bij Bononia (Bologna). Tot strijd kwam het niet; integendeel, door de aanvoerders werd, op een eilandjen in een kleine rivier, het tweede driemanschap gesloten. Weldra voerden zij het leger naar Rome; daar werden zij door het volk, dat van alle zijden zich door krijgsvolk omgeven zag, met een onbegrensde macht bekleed. Wat dit te beteekenen had, bleek maar al te schielijk uit het bloedbad, dat onder hunne tegenstanders werd aangericht; ook Cicero werd gedood. Had Julius Cæsar door zijne zachtmoedigheid, door het sparen zijner tegenstanders en vijanden, de samenzwering mogelijk gemaakt, die hem het leven kostte, de nieuwe driemannen zorgden wel, zich niet zoo zwak te toonen; vele aanzienlijken en rijken, die gevaarlijk konden zijn, werden gedood; het was een bloedbad, zooals Rome nog nooit aanschouwd had De oud-republikeinsche denkbeelden zouden uitgeroeid worden. Toch wanhoopten Brutus en Cassius nog niet, deze te doen zegepralen, maar bekend is het, dat hunne macht door de beide veldslagen bij Philippi (aan de oostelijke grens van Macedonië) in November of December 42 v. C. vernietigd werd, en de beide bevelhebbers door hun eigen zwaard omkwamen. Aan Antonius was de zege te danken. De driemannen waren met hunne legioenen onbepaalde beheerschers der Romeinsche wereld.

Na de zegepraal bij Philippi begaf zich Cæsar (Octavianus) naar Italië, waar hem de moeilijke taak wachtte, de krijgslieden volgens de gedane beloften met landbezit te beloonen, Antonius wendde zich oostwaarts, had in Azië veel te regelen en vooral ook gelden bijeen te brengen ter belooning van het leger. Na een kort bezoek aan Griekenland en de steden van Klein-Azië, en na beschikking der

zaken in Syrië, waarbij hij zich, schoon veel geld eischende, jegens personen zeer gematigd gedroeg en alleen de deelgenooten der samenzwering niet spaarde, hield hij zich een poos in het heerlijk gelegen Tarsus aan den Kydnos op, waar de vorsten en koningen van Azië naar hem toestroomden om zich te rechtvaardigen, zijn toorn te verzachten of hem hulde te brengen.

Cleopatra alleen was niet verschenen en juist haar had Antonius het eerst van allen verwacht, en gewenscht te zien. Zij had zich inderdaad te rechtvaardigen, en hij wenschte de fiere geliefde des grooten Cæsars, wier schoonheid hij in Rome slechts op eerbiedigen afstand had kunnen bewonderen, als smeekelinge voor zich te zien. Zij kwam niet en zond zelfs niet eens een gezantschap. — Dat zij niet kwam, getuigt van hare menschenkennis. Zijn trots werd niet beleedigd, zijn begeerte om haar te zien geprikkeld. Hij zond een afgezant om haar uit te noodigen, dat zij komen zou. Deze ried haar, zich in alle pracht naar hem te begeven, iets wat met hare plannen strookte. Eerst nadat de Drieman de uitnoodiging van zijn gezant nog door brieven van hemzelven en van zijne vrienden versterkt had, besloot zij te gaan, doch zonder hare aankomst vooraf aan te kondigen. Antonius zat in zijn rechterstoel op het marktplein, rechtsprekend en genade of straffen uitdeelend, omgeven van Aziatische vorsten en de bevolking der stad, toen zij kwam op de wijze, door den dichter levendig beschreven, naar aanleiding van Plutarchus' verhaal. Men zie Tweede Bedrijf, 2. 196.

Toen zij geland was, zond Antonius een bode tot haar en liet haar bij zich aan den disch noodigen. Zij antwoordde, dat zij er prijs op stelde hem bij zich als gast te zien. Antonius wilde zich beleefd jegens haar toonen en kwam; hij was verrast door de smaakvolle pracht, waarmede zij hem ontving. Schitterende verlichting, door tal van spiegels teruggekaatst, purperen met goud gestikte wandtapijten, gouden tafelgereedschap, kortom alles was wel geschikt om zelfs de aan rijkdom en pracht gewende oogen der Romeinsche grooten te verblinden. Toen Antonius over dit als door tooverkunst aangerichte feest verbaasd stond, verzocht Cleopatra hem glimlachend dit zoo voor lief te nemen en de gebreken met de groote haast te verontschuldigen; als hij den volgenden dag met zijne vrienden en generaals weder bij haar wilde spijzen, zou het beter zijn. Tegelijk verzocht zij hem, wat hij zag als geschenk van haar aan te nemen Het feest van den volgenden dag stelde inderdaad het eerste nog in de schaduw en weder werd hem die pracht ten geschenke gegeven. Ieder der legerhoofden ontving de rustbank,

waarop hij had aangelegen, alsmede bekers en verder tafelgereedschap, dat voor hem lag, ten geschenke en mocht ook de draagbaar, die hem naar huis voerde, benevens de dragers behouden. — Antonius trachtte te vergeefs bij zijne ontvangst met de hare in pracht en smaak te wedijveren, hij moest zich overwonnen verklaren. Bij al deze tooverfeesten werd de politiek geenszins vergeten. Cleopatra had, zooals men denken kan, geen oogenblik de zaak van Cæsars moordenaars ondersteund; de zaak der driemannen was ook de hare, doch door het verraad harer legerhoofden en vlootvoogden, door stormen en door hongersnood in Egypte was zij verhinderd geweest bijstand te doen toekomen. Zij verlangde zich geheel te rechtvaardigen, en wist dit zoo glansrijk, met al de majesteit eener hooggeboren koningin, met zoo klemmende bewijsgronden en tegelijk zoo welsprekend te doen, dat zij niet alleen een wonder bleek van schoonheid, maar ook van schranderheid, verstand en welsprekendheid. Antonius was niet alleen geheel voor hare zaak gewonnen, maar werd, schoon een man van veertig jaar, van een jeugdigen hartstocht voor haar bezield. Wat zij verlangde, werd haar toegestaan, hare vijanden en ontrouwe dienaars werden opgezocht, moesten uitgeleverd worden en werden gestraft; zoo stierven hare verraderlijke listige mededingster en zuster Arsinoë (die uit Rome naar Miletus geweken was) en haar ontrouwe vlootvoogd Serapion. — Cleopatra vertoefde slechts kort in Tarsus, maar mocht bij haar terugkeer naar Alexandrië trotsch zijn op hare overwinning. Haar troon was op nieuw en hechter dan ooit gegrondvest; zij was onbetwistbaar de eerste onder de vorsten en koningen van het oosten. Hare oude droomen van macht en grootheid, wier vervulling zij aan Cæsars zijde zoo nabij had gewaand, om des te schriklijker te ontwaken, mochten weer voor haar ziel treden. Hier was een man, Cæsar gelijk in macht en veldheersgenie, schoon in geest en grootheid van karakter bij hem achterstaand, maar daardoor te meer geschikt om naar hare wenschen te handelen. Wel was Antonius gehuwd, maar met het manwijf Fulvia, meer geschikt om hem het leven ondraaglijk dan om hem gelukkig te maken. Zij stond, daar haar jongste broeder en gemaal gestorven was, alleen met haar zoon Cæsarion, wien Cæsars opvolger nu behulpzaam zou zijn om eens in Alexandrië te heerschen op eene wijze, zijn grooten vader waardig. — Eindelijk, zij was eene vrouw van 28 jaren; hij stond op het toppunt van zijn roem; hij was onbetwistbaar de eerste veldheer van Rome; hij had bewezen, dat alle vroegere uitspattingen zijn geestkracht en moed niet hadden gedeerd; de mannelijke

schoonheid van Antonius en het phantastisch heroische van zijn wezen hadden indruk op haar gemaakt; mocht haar verstand ook vooreerst dezen indruk beheerschen, hare latere geschiedenis heeft geleerd, dat niet alleen zinnelijkheid en eerzucht, maar ook liefde in het spel was bij den hartstocht, die voortaan Antonius en zijn noodlot met onontknoopbare banden aan de Helena van den Nijl zou ketenen.

In het voorjaar van het jaar 41 v. C. had de samenkomst te Tarsus plaats gegrepen. De geheele zomer werd door Antonius aan het regelen der zaken in Syrië en andere aangelegen landen gewijd, maar zoodra zijne troepen de winterkwartieren betrokken hadden, spoedde hij zich, niet naar Rome, waar zijne tegenwoordigheid zeer gewenscht was, maar naar Alexandrië, als overwonnene naar zijne overwinnares. De ouden hebben in zijn hartstocht voor Cleopatra en hare onweerstaanbare macht op hem iets dæmonisch, iets dat slechts door tooverij te verklaren was, gezien. De dæmon was de hartstochtelijkheid zijner natuur, de tooverij zijne liefde tot de schoone vrouw. Daardoor verspilde hij te Alexandrië, zooals een oud schrijver zegt, het kostelijkst wat den menschen geschonken wordt. den tijd. Den winter van 41—40 v. C. bracht hij aldaar door, als gast van Cleopatra; alle teekenen van den Romeinschen imperator had hij afgelegd; hij had de Grieksche kleederdracht aangenomen en verkeerde, zooals hij steeds gaarne deed, veel met Grieken, en wel met de geleerden van alle vakken. Hij, die tot dusverre slechts ruw, woest genot en wilde drinkgelagen gekend had, leerde nu wat fijner vermaken waren. Cleopatra wist den lust met de bekoorlijkheid van de schoonheid en met geestrijke scherts te kruiden. Hoezeer zij zijne genietingen wist te adelen, schroomde zij toch ook niet aan enkele dolle streken met hem deel te nemen, met hem te jagen en te dobbelen. Een enkel voorbeeld van dit lustig leven heeft Plutarchus bewaard. Antonius, die trotsch was op zijne bekwaamheid in het jagen en visschen, ergerde zich eens, toen hij samen met Cleopatra aan het hengelen was, over zijn ongeluk hierbij. De volgende maal zorgde hij, dat een slaaf ongemerkt eenige keeren een reeds gevangen visch weder aan zijn hoek bevestigde, dien hij dan jubelend opsloeg. Cleopatra, wie het kunstjen niet ontgaan was, hield zich stil, roemde voor de hovelingen zijne behendigheid en noodigde hen uit er eens getuigen van te zijn. Op een volgenden dag was een vrij groot gezelschap in de koninklijke boot bijeen en Antonius liet zijn hengelsnoer in zee neder, waaraan een behendig duiker een gezouten Pontischen zeevisch bevestigde,

dien Antonius, zeker van zijn vangst, opsloeg. Een algemeen gelach volgde, zooals men denken kan, maar Cleopatra wendde zich tot hem met de woorden: „O Imperator, laat de hengelroede over aan ons, die over visschers den scepter zwaaien; uw jachtbuit zijn steden en koningen en gansche landen." — Als men hierbij van het bekende verhaal van de in azijn opgeloste parel zou willen gewagen, zij opgemerkt, dat dit verhaal ongetwijfeld tot de fabelen moet gerekend worden.

Terwijl Antonius den winter in Alexandrië doorbracht, waren in Italië belangrijke onlusten uitgebroken. Cæsar (Octavianus) had daar de moeilijke taak te vervullen van de krijgslieden, die bij Philippi gestreden hadden, te bevredigen. Hun waren niet minder dan achttien bloeiende steden van Italië als militaire koloniën toegezegd. Hij had niet alleen voor zijne eigene legioenen, maar ook voor die van Antonius te zorgen; Antonius' vrienden, en vooral zijne echtgenoote, Fulvia, waren onvergenoegd, en beweerden, dat Antonius' troepen slechter bedeeld werden. Doch dit was van weinig beteekenis bij de algemeene ontevredenheid, door de geweldenarijen der krijgslieden opgewekt, vooral in Rome, waarheen alle verongelijkten vluchtten. Men klaagde bitter, dat door het gezag der driemannen alle ander gezag en al de rechten des volks verdrongen werden. Aan het hoofd dezer beweging plaatste zich de consul Lucius Antonius, een jonger broeder van Marcus, die ongetwijfeld Octavianus wilde verdringen om dan onder zijn broeder het vroegere bestuur zooveel mogelijk hersteld te zien. Fulvia sloot zich bij haren zwager aan, doch veeleer om voor de krijgslieden van haren echtgenoot te zorgen, en zeker ook in de hoop, dat haar man, zich aan Cleopatra's armen ontscheurend, uit het oosten te hulp zou snellen. — Deze Fulvia was eerst gehuwd met den beruchten Clodius en in een minnehandel met Antonius gewikkeld geweest; na Clodius' geweldadigen dood was zij met een tweeden woesteling, Curio, gehuwd, en eindelijk, als weduwe van dezen, met Antonius. Zij was een manwijf; volgens een oud schrijver was er niets vrouwelijks aan haar dan haar lichaam. Zij was eer- en heerschzuchtig in de hoogste mate; haar eenig streven was geen tweeden nevens zichzelve en Antonius te dulden, allerminst den door haar doodelijk gehaten Octavianus. Zij wilde beheerscheres, zegt Plutarchus, van een heerscher en krijgsoverste van een krijgsoverste zijn. Gewapend, te paard, voor de krijgslieden te verschijnen en hen door hare toespraak met moed en vuur te bezielen, was haar lust. Hare wreedheid en haar haat kenden geene grenzen, en van de gruwelen, in

den eersten tijd van het driemanschap gepleegd, zijn er zeker verscheidene aan haren wil te wijten, dien Antonius niet krachtig genoeg weerstreefde. — De toestand van Octavianus was zeer ernstig en weldra stonden er van weerszijden troepen in het veld. Had Antonius zelf zich met de zaak gemengd, of hadden zijne legioenen in Gallië bepaalde bevelen ontvangen om zijn broeder en zijne echtgenoote bij te staan, dan had Octavianus waarschijnlijk het onderspit gedolven. Daar geen van beide het geval was, werd Lucius Antonius langzamerhand genoopt zich bij de vesting Perusia neer te slaan, waar hij regelmatig belegerd werd. Na eene manmoedige verdediging, en nadat eene krachtige poging tot ontzet, door Fulvia aangewend, was teruggeslagen, was hij gedwongen zich over te geven. Aan Fulvia gelukte het met een drieduizend ruiters Brundusium te bereiken, vanwaar zij op een vijftal oorlogsschepen naar Griekenland overstak. Antonius' moeder, Julia, was reeds vroeger naar Sicilië geweken, waar zij door Sextus Pompejus eervol ontvangen werd en veilig was.

Antonius vernam den uitslag van dezen Perusinischen oorlog in Azië, waarheen hij zich reeds vroeg in het voorjaar van 40 v. C. begeven had, daar een inval der Parthen zijne tegenwoordigheid eischte. Er is geen blijk, dat hij de hand heeft gehad in de onlusten van Italië; zij kwamen hem voor zijne plannen tegen de Parthen waarschijnlijk ongelegen; mogelijk had hij verwacht, dat de zaak, bij den moeilijken toestand, waarin Octavianus zich bevond, anders zou uitvallen en hijzelf er later de vruchten van zou plukken. Hoe het zij, hij was zeer verstoord over den afloop; hij begaf zich naar Athene en vond er Fulvia, wien hij zijne ontevredenheid zeer nadrukkelijk te kennen gaf. In Athene had Antonius ook zijne moeder wedergezien.

Middelerwijl bestond er een gespannen verhouding tusschen Antonius en Octavianus, zoodat Sextus Pompejus aan Antonius door vertrouwde boden een bondgenootschap tegen Octavianus liet aanbieden. Antonius antwoordde, dat hij nog niet in oorlog was met zijn ambtgenoot en hiertoe ook niet zou overgaan, wanneer deze zich aan de gesloten overeenkomst hield; dat hij in dit geval zou trachten hem met Pompejus te verzoenen. Kwam het tot een oorlog, dan zou hij het bondgenootschap aangaan. Octavianus, die hiervan kennis kreeg, haastte zich het gevaar te bezweren, door een verwante van Pompejus te huwen, en door Lepidus, alsmede al de krijgsbevelhebbers en legioenen van Antonius, die zich half en half aan hem onderworpen hadden, doch die hij niet vertrouwde, elders,

buiten Italië, te verplaatsen en in verschillende provinciën te verdeelen. Nu wist Antonius een partijganger van Pompejus, Domitius Aenobarbus, vroeger aanhanger van Brutus en Cassius, met zijn leger en vloot voor zich te winnen en landde weldra in Italië, waar hij Brundusium belegerde, dat hem, den bondgenoot van Pompejus en Aenobarbus, weigerde te ontvangen. Octavianus ijlde toe om de plaats te ontzetten. Doch voor de oorlog recht uitgebroken was, werd de twist bijgelegd. Beider legers drongen op verzoening aan en de veldheeren waren niet onwillig; Octavianus had den jongen Pompejus te duchten, die de zee beheerschte en Italië kon uithongeren; bovendien waren velen zijner soldaten weigerachtig om tegen hun ouden geliefden veldheer, Antonius, te vechten; Antonius was te zwak aan landtroepen en zijne tegenwoordigheid was in Azië noodig. — Daar stierf Antonius' echtgenoote Fulvia in haar ballingschap, te Sicyon. De onderhandelingen tusschen de beide driemannen leidden tot het gewenscht einde, en er werd voorgeslagen, dat een huwelijk de verbintenis zou bevestigen en Antonius de oudere zuster van Octavianus, de edele, pas weduw gewordene Octavia huwen zou. Antonius vernam aanvankelijk met tegenzin den voorslag, maar de aandrang van alle kanten, het staatsbelang, de plagerijen over zijne verhouding tot de Egyptische koningin deden hem zijn geweten tot zwijgen en zijne liefde voor Cleopatra aan het staatsbelang ten offer brengen. Het huwelijk werd met glans gesloten. Tevens werd eene overeenkomst tusschen de beide driemannen getroffen: Octavianus zou het westen (de landen, westelijk van Scodra, thans Skutari, in Illyrië) beheerschen, Antonius het oosten; Lepidus behield de provincie Afrika. Volstrekt noodig intusschen was het voor de rust van Italië, Sextus Pompejus te bevredigen, en werkelijk gelukte het bij Kaap Misenum een vergelijk te treffen.

Moest reeds het bericht van den vrede, door Antonius met Octavianus gesloten, Cleopatra zeer onwelkom zijn, daar zij als scherpzinnige vrouw wel inzag, dat het den laatste slechts om een wapenstilstand, niet als Antonius om een duurzamen vrede te doen was, nog harder moest het bericht haar treffen, dat het den sluwen Octavianus gelukt was, door het huwelijk van Antonius met zijne zuster hem geheel van haar te scheiden. Zij kende Octavia; de deugdzame, schoone, edele Romeinsche matrone, in alle opzichten het tegendeel van Fulvia, zou, tijdelijk ten minste, Antonius aan zich weten te boeien. Zulk een huwelijk uit politieke beweegredenen was bij de Romeinen volstrekt niet vreemd. De huwelijken der Romeinsche mannen van gezag werden in dien tijd zeer vaak ge-

sloten, en ook ontbonden, naarmate het partijbelang het eischte. Zoo had b.v. Octavia's oom, Julius Cæsar, haar gelukkig huwelijk met Cajus Marcellus willen verbreken, om haar aan Pompejus uit te huwen, — een plan, dat op de weigering van dezen schipbreuk leed.

Kort na haar huwelijk bracht Octavia eene dochter ter wereld, die naar haren vader eigenlijk Marcella had moeten heeten, maar toch Antonia genoemd werd. Weldra, tegen het einde van het jaar 39 v. C., verhuisde Antonius naar Athene, om van daar de belangen in het oosten te leiden, die dringend zijne aandacht vorderden.

Niet lang voor den slag bij Philippi had Cassius Labienus afgezonden, om den Parthischen koning Orodes voor zich te winnen, die dan ook eenige hulptroepen gezonden had. Na dien slag had Labienus den Parthischen koning aangezet, van de verbittering, door Antonius' schrikkelijke geldafpersingen teweeggebracht, gebruik te maken om de toen slechts zwak bezette Aziatische provinciën te overstroomen, en inderdaad viel in 41 v. C. een groot Parthisch leger onder Labienus, 's konings zoon Pacorus en andere bevelhebbers in Syrië, veroverde in het jaar 40 Antiochië en wendde zich verder tegen Klein-Azië. Antonius moest, daar de zaken in Italië zijne tegenwoordigheid vereischten, aan zijn onderbevelhebber Plancus de bestrijding der Parthen overlaten, die echter terug werd gedrongen. De Parthen stroopten tot in Phrygië en Ionië, en Pacorus veroverde geheel Syrië en Phœnicië, alsook Palæstina. Antonius zond zijn voortreffelijken onderbevelhebber Ventidius in het voorjaar van 39 v. C. naar Azië, die Labienus terugdreef en weldra geheel versloeg; Labienus werd op zijn vlucht gevangen en gedood. Door het verslaan van een tweede Parthisch leger kwam ook Syrië weder in de macht der Romeinen. In het volgende jaar overschreed Pacorus weder den Euphraat, doch zijn leger werd vernietigd en en hijzelf vond op den 9den Juni 38, den sterfdag van den ouden Crassus, met twintigduizend der zijnen den dood.

Door zijn verblijf in Athene ontging Antonius den voortdurenden omgang met Octavianus, van wien hij te veel in karakter verschilde, dan dat er niet telkens wrevel tusschen hen ontstond. Maar ook aldus kon er geen vrede blijven; meermalen beleedigde Octavianus hem zoo, dat alleen de verstandige bemiddeling van Octavia eene uitbarsting wist te voorkomen. Inderdaad had Octavianus aan zijne zuster veel te danken en Antonius was geenszins blind voor hare waarde; zij was verstandig, kalm en goed, maar juist met al hare strenge, matronale, oud-Romeinsche deugden, die een anderen man

gelukkig zouden gemaakt hebben, was zij geene vrouw voor Antonius. Hij was, evenals Cæsar, vrij van vele vooroordeelen der Romeinsche maatschappij, hij beminde den omgang met Grieken, hij had geen achting voor de openbare meening van Rome, vatte het leven niet steeds van de ernstige zijde op; in al deze opzichten week zij van hem af; bovendien moest hij te haren believe altijd de belangen haars broeders in het oog houden. Hoe geheel anders was dit bij Cleopatra!

Na vier jaren, in welken tijd Octavia hem eene dochter Antonia geschonken had, moest hij, na de laatste verzoening met Octavianus, waarbij het driemanschap voor vijf jaren verlengd werd, en Antonius door Octavianus met 20000 man troepen en Octavianus door Antonius met 120 schepen ondersteund werd, Octavia met zijne kinderen aan de hoede haars broeders toevertrouwen en naar Azië vertrekken, waar weder een tocht tegen de Parthen moest ondernomen worden. Daar, in het jaar 36, toen hij op de kust van Syrië geland was en er te Laodicea zijn hoofdkwartier gevestigd had, geschiedde het onvermijdelijke. Antonius, die Egyptes ondersteuning bij den aanstaanden krijg behoefde, noodigde Cleopatra uit tot hem te komen. Ditmaal liet zij niet als te Tarsus op zich wachten. Zij had te lang naar dit oogenblik verlangd om nu te dralen, en Antonius vergat bij het terugzien der geliefde vrouw, die op nieuw hem met al de betoovering harer schoonheid en bevalligheid te gemoet trad, alles, behalve dit eene, dat hij haar vergoeding schuldig was voor wat zij door zijne ontrouw en zijn langdurig afzijn had geleden. Hij vergrootte haar rijk aanzienlijk door haar het beheer te verleenen over Phoenicië, Coelesyrië, Cyprus, een groot deel van Cilicië, eene provincie van Judæa en een deel van Arabië. Zijne vertrouwde bondgenoote had dus met hare krijgsmacht voor deze gewesten te waken, en hem behoefde geen der voordeelen dezer landen te ontgaan. Na korten tijd liet Antonius Cleopatra naar Egypte terug gaan; het samenzijn met haar had hem de krijgstoerustingen tegen de Parthen niet doen vergeten, zooals later door de vijanden van Antonius en Cleopatra werd uitgestrooid; integendeel, nooit had, zooals Plutarchus, die hier uit zeer echte bronnen putte, verklaart, een Imperator een schooner, sterker, wakkerder en beter toegerust leger tegen den vijand aangevoerd. Dat de veldtocht, die vooreerst tegen den bondgenoot der Parthen, tegen Medië en zijne versterkte hoofdstad Phraäta gericht was, jammerlijk mislukte, en dat Antonius op Medisch gebied vier-en-twintig-duizend man verloor, grootendeels door ziekte en honger, was bijna geheel te wijten

aan het verraad van Antonius' bondgenoot Artavasdes, den koning van Armenië, die hem met zestienduizend man bijstond, grootendeels ruiterij, het onontbeerlijk wapen bij een oorlog met de Parthen. Niet alleen, dat deze Antonius langs een grooten omweg naar het doel geleidde, zoodat het jaargetijde te ver verstreken was, maar op het hachelijkst oogenblik verdween hij met zijn ruiterscharen, zoodat Antonius aan de onophoudelijke aanvallen der Parthen bleef blootgesteld, en, hoewel hij hen telkens versloeg of liever afsloeg, van geen zijner overwinningen eenig voordeel kon trekken. Artavasdes had gehandeld, zooals het weldra, ook aan Antonius, bleek, in overleg met Antonius' ambtgenoot Octavianus. Deze had zich niet ontzien, Antonius, met wien hij zich pas verzoend had en die uitgetogen was ter delging van den smaad, door de Parthen den Romeinschen naam en wapenen aangedaan, te verraden, en hij zette aan zijn verraad de kroon op, door aan Antonius huichelachtige brieven ter vertroosting te schrijven.

Nauwelijks was Antonius met zijn leger te Antiochië in Syrië aangekomen, of hij vroeg Cleopatra om de hoog noodige hulp, vooral in geld en kleederen, voor zijn leger. Weldra landde zij met hare vloot te Leuke kome, in de nabijheid van Sidon, waar Antonius haar verwachtte. Antonius regelde de zaken in Syrië en begaf zich daarna met Cleopatra naar Alexandrië, niet om daar, zooals door zijne vijanden verhaald werd, zich aan weelderige feesten te goed te doen, maar om alles voor den volgenden veldtocht tegen Armenië, Medië en Parthië toe te rusten, eene onderneming, die nu niet enkel een zaak van krijgseer, maar een dringende noodzakelijkheid geworden was. Cleopatra zelf was het daarmede geheel eens. — Tijdens den ongelukkigen veldtocht van Antonius had Octavianus den derden drieman Lepidus ter zijde geschoven, eindelijk den jongen Pompejus voor goed verslagen; hij was nu volkomen meester in het westen. Dat een strijd van Antonius met Octavianus op den duur niet kon uitblijven, was Antonius en Cleopatra duidelijk. Maar eerst moesten de zaken in het oosten geregeld zijn. De gelegenheid er toe was gunstig, daar Medië met zijne vroegere bondgenooten, de Parthen, in onmin was geraakt. Nog in hetzelfde jaar, 35 v. C., dat Antonius naar Alexandrië gekomen was, brak hij weder naar Azië op. Alles was uitmuntend voorbereid en de snelheid der uitvoering zoo groot, dat in korten tijd Armenië veroverd, de koning gevangen genomen, en met Medië een bondgenootschap gesloten was.

Reeds tijdens Antonius' verblijf in Armenië was de strijd met Octavianus door afgezanten en brieven aangevangen. De strijd was

niet meer te ontwijken, zooals Antonius tot dusverre had gedaan. Thans werd het doel van Antonius en Cleopatra, onafhankelijkheid van het oosten van het westen, en, — zoo het zijn moest, — strijd om de wereldheerschappij, strijd op leven en dood. Daartoe werd de slagboom weggerukt, die tot dusverre Rome van de Provinciën, de Romeinen van de Barbaren had gescheiden. Had alleen Rome tot dusverre zegepralende intochten, triumfen, gezien, thans vierde, op Romeinsche wijze, Antonius zijn triumf over Armenië in Alexandrië, de hoofdstad van het oosten. Vervolgens werden volk en troepen in Alexandrië tot eene vergadering in de ontzaglijke ruimte van het Gymnasion vereenigd. Daar stonden op eene met zilver bekleede estrade twee gouden tronen, een voor Antonius, een voor de koningin, die men reeds als zijne gemalin beschouwde. Iets lager waren de troonzetels voor de prinsen van het koninklijk huis. Toen allen hunne plaatsen hadden ingenomen, openbaarde Antonius zijne besluiten. Cleopatra werd benoemd tot grootkoningin, koningin der koningen van het oosten, en als gebiedster van Egypte, Cœlesyrië, Cyprus enz. erkend; tot haar mederegent werd de veertienjarige Cæsarion-Ptolemæus benoemd, die tegelijk als echte en rechtmatige zoon van Cæsar erkend werd. Zijne eigene kinderen bij Cleopatra, de 6jarige Ptolemæus Philadelphos en diens tweelingzuster Cleopatra, en de nog zeer jonge Alexander, werden met uitgebreid landbezit beschonken; overeenkomstig aloud Egyptisch gebruik vertoonden zich Cleopatra en Antonius in de kleeding van de nationale goden des lands en lieten hunne stand- en borstbeelden, aldus getooid, op gewijde plaatsen oprichten; Cleopatra trad op als nieuwe Isis, Antonius als God Osiris of Bacchus.

Met andere woorden, er werd een nieuw rijk, een Oostersch Romeinsch rijk gevormd, dat nevens het Westersche bestaan zou of het laatste in zich zou opnemen; eene splitsing, zooals die in later eeuwen tot stand kwam. Alexandrië werd nu de mededingster van Rome; de groote bibliotheek van Pergamum werd er heengevoerd; vele beroemde beeldhouwwerken werden er overgebracht, zooals dit tot dusverre nog slechts naar Rome geschied was. Ontzetting beving velen in Rome; toch had Antonius daar nog vele aanhangers behouden; maar zijne duurzame verbintenis met de Egyptische werd door nagenoeg allen met afschuw aanschouwd; dat hij zich eindelijk formeel van de edele Octavia scheidde, vervreemdde nog velen van hem. Eindelijk gelukte het Octavianus, dat aan Cleopatra de oorlog verklaard werd.

Hoe weinig het leven te Alexandrië Antonius van ernstige behar-

tiging der zaken had afgehouden, blijkt wel ten duidelijkste uit de geweldige macht, die door hem werd bijeengebracht ter bestrijding van Octavianus. Aan die bemoeiingen heeft ongetwijfeld Cleopatra ruimschoots haar deel gehad. Toen Antonius zijne schepen te Ephesos bijeentrok, kwam zij daar met hare vloot zich bij hem voegen en bleef in zijn hoofdkwartier vertoeven. De vrienden van Antonius in Rome, de krijgsbevelhebbers, die onder hem dienden, en onder deze vooral Aenobarbus, allen stemden overeen, dat hare tegenwoordigheid in het leger de Romeinen van hem vervreemdde; allen drongen aan, dat Cleopatra naar Egypte terug zou gaan en daar den uitslag van den strijd zou afwachten. Ook Antonius gevoelde, dat zijne vrienden gelijk hadden. Maar schoon hij verlangde, dat zij vertrekken zou, zij kende het weeke, zwakke hart van Antonius; niet Octavianus duchtte zij, maar den invloed van Octavia; steeds vreesde zij, dat de man, dien zij liefhad, en die haar geheel behoorde, zoolang haar oog op hem rustte, door de bemoeiingen zijner Romeinsche vrienden weder met Octavia verzoend zou worden. Het was niet te ontkennen, dat Cleopatra zeer groote strijdkrachten en geldmiddelen aanbracht, dat hare schranderheid, haar inzicht van grooten en gunstigen invloed kon zijn bij een leger uit zoovele Oostersche elementen samengesteld, samengebracht uit alle landen van Illyrië tot den Euphraat, van Medië en Armenië tot aan Cyrene. — Zoo werd dan besloten, dat Cleopatra blijven zou. Het noodlot wilde het zoo, zegt Plutarchus. Inderdaad zou door hare verwijdering uit het hoofdkwartier aan Octavianus een machtig wapen ontwrongen zijn; hare aanwezigheid was een ongeluk voor hem en bracht hem den ondergang. Ondertusschen werden, zelfs te midden der feestelijkheden, de wapeningen krachtdadig doorgezet, ja men zou meenen, dat de feesten bestemd waren om den ernst en de kracht der oorlogstoerustingen te verbergen.

Antonius was aanvankelijk veel sterker dan Octavianus, die in Italië met groote moeilijkheden te kampen had en met zijne krijgstoerustingen lang niet gereed was. Antonius was in het najaar van 32 v. C. van plan met zijne krijgsmacht naar Italië over te steken, toen valsche berichten hem deden gelooven, dat Octavianus reeds naar Griekenland kwam. Hij gaf zijn plan op en bleef in Griekenland. Dat hij zijn aanval niet doorzette, dat hij ook in het volgende jaar den zomer voorbij liet gaan zonder in Italië te landen, is de grootste strategische fout, die hij begaan kon. Nu kon Octavianus zijne krijgstoerustingen voltooien; de gemoederen, eerst gunstig voor Antonius gestemd, keerden zich langzamerhand van hem af, terwijl

de nationale haat en de uiting van het fanatisme tegen Cleopatra steeds aangroeiden. De vloot, die Octavianus eindelijk bijeen had, was wel is waar slechts half zoo groot als die van zijn tegenstander, en zijne schepen waren kleiner, maar zij waren gemakkelijker te behandelen en zijne manschappen waren meer geoefend; verder was de eerste zeeheld van dien tijd, Agrippa, zijn vlootvoogd. Zijne landmacht was wel is waar geringer dan die van Antonius, maar stond vooral in lichtere troepen achter. De strijdkrachten waren dus niet zoo geheel ongelijk. Het ergste voor Antonius was, dat hij door zijn dralen het voordeel van den aanval geheel aan zijn tegenstander had overgelaten, die er den tijd, de plaats en de wijze van kon kiezen. — Reeds dadelijk bij het begin der vijandelijkheden begonnen de kansen voor Antonius ongunstiger te staan; Octavianus was ongehinderd de Ionische zee overgestoken, had Toryne genomen, en dwong zijn tegenstander niet alleen tot loutere verdedigingsmaatregelen, maar behaalde telkens voordeelen. Het gevolg was afval, van hoogere en lagere veldoversten, met name van Domitius Aenobarbus, van drie of vier verbonden koningen. De toestand van Antonius werd hoe langer hoe bedenkelijker, zijne vloot was verminderd in aantal, hoedanigheid en bemanning der schepen, bovendien door den vijand in een golf ingesloten, zijne landmacht niet behoorlijk te vereenigen. Hij moest niet meer strijden om de overwinning te behalen, maar om zich uit een benarden toestand te bevrijden. De raad van zijn veldheer Canidius: Cleopatra met hare snelzeilende galeien naar Egypte te zenden, de vloot op te geven, en de landmacht in Thracië en Macedonië te vereenigen, was vermoedelijk de beste. Maar Cleopatra wilde nu zoo min als vroeger haren geliefden Antonius verlaten; de terugtocht te land scheen haar veel meer gevaar op te leveren. Dat Antonius zich uit zijn benarden toestand in de golf bevrijden moest, werd door haar erkend, maar het moest met haar en door een zeeslag gebeuren, die de mogelijkheid der overwinning, en in het ergste geval de meeste kans aanbood om met haren geliefde te ontkomen. Zij wist hare keus in den krijgsraad door te drijven, en zoo vond op den tweeden September van het jaar 31 v. C. de zeeslag bij Actium plaats. Dien slag te beschrijven, zou hier te ver voeren. Slechts dit zij vermeld. Uren had de strijd reeds geduurd en de overwinning was nog onbeslist. Cleopatra had met hare zestig schepen in een dieper gedeelte der baai op veiligen afstand dien strijd gadegeslagen, maar nader en nader kwam het gevaar van mede in den strijd gewikkeld te worden; de schrik maakte zich van haar overspannen geest

meester; zij gaf het teeken om zich door de vloot heen te slaan te vroeg, lang voor de zaak verloren was. Antonius, aan een panischen schrik geloovende, wierp zich in een snelzeilende galei en spoedde zich haar achterna, waarschijnlijk om haar tot staan te brengen, misschien om door deze schepen aan den zeeslag eene andere wending te geven. Wij weten het niet; de rampzalige man werd door de vlucht der koningin medegesleept en had vloot en leger verlaten; de eerste werd verbrand, het leger was voor Antonius verloren. Octavianus had gezegevierd; de strijd om de wereldheerschappij was beslist.

De aanwezigheid van Cleopatra was voor Antonius en zijne zaak noodlottig geweest; zij had de openbare meening in Rome en Italië ten nadeele van Antonius doen omslaan, daardoor aan Octavianus de gelegenheid verschaft om zijne krijgstoerustingen te voltooien, talrijke aanhangers van Antonius tot afval bewogen, zijne overblijvende getrouwen doen morren, zijne werkzaamheid belemmerd, de snelheid zijner bewegingen gekortwiekt, hem belet door te tasten, hem een noodlottig krijgsplan doen aannemen, en eindelijk, wijl hare vrouwelijke natuur niet in staat was de onzekerheid en de verschrikkingen van een bloedig en langdurig gevecht te verdragen, de smadelijke vlucht van den vroeger steeds onverschrokken imperator veroorzaakt.

Dat slechts angst en schrik Cleopatra tot de vlucht hadden aangedreven en dat de veerkracht van haar geest en haar moed nog ongebroken waren, toonde geheel haar verder gedrag.

Toen het ongelukkig paar op zijne vlucht nabij Egypte was aangekomen, zeilde Cleopatra naar Alexandrië, Antonius meer naar de westgrens om de legioenen daar te verzamelen. Zijne poging was vergeefsch; de bevelhebber was reeds tot afval besloten. Toen Antonius in Alexandrië aankwam, vond hij er Cleopatra met alle kracht bezig voor de weerbaarheid van haar rijk; zij had de schatkist weder gevuld, leger en vloot versterkt, de landingsplaatsen bezet en in staat van verdediging gebracht; nieuwe bondgenootschappen trachten aan te werven, de oude trachten te stevigen, haar volk moed trachten in te boezemen; hare geestkracht liet zich door niets ontmoedigen. — Octavianus was verplicht haar tijd te laten, daar zijne tegenwoordigheid in Italië vereischt werd, en hij zich eerst in het volgende voorjaar, in het jaar 30, in Syrië kon bevinden om van daar uit Egypte te bestrijden. — Antonius, die zich de bitterste verwijten moest doen, was aanvankelijk somber en gaf zich aan mijmeringen over; hij werd eerst langzamerhand tot

handelen opgewekt. — Voor hij ten strijde trok, werden maatregelen getroffen, dat het rijk, indien Antonius en Cleopatra mochten vallen, wettige beheerschers zou hebben. De oudste zoon van Cleopatra, de 17jarige Cæsarion, het levend evenbeeld zijns grooten vaders, en Antyllus, de oudste zoon van Antonius bij Fulvia, werden meerderjarig verklaard. Het kostte beiden jongelingen later het leven; Octavianus liet hen na zijne overwinning vangen en ombrengen.

Weldra werd Antonius door slag op slag getroffen; alle bondgenooten werden hem ontrouw en liepen over. De westelijke grensstad en sleutel van Egypte viel in handen des vijands. Slechts Pelusium in het oosten hield zich nog. Onderhandelingen werden beproefd, waarbij Cleopatra te vergeefs, hoewel Octavianus steeds hoop gaf, den troon van Egypte voor hare kinderen trachtte te behouden. Toen eindelijk Pelusium bestormd en genomen was, rukte Octavianus tegen Alexandrië op. Antonius weerde zich met den moed der vertwijfeling en nog eens gelukte hem een koene ruiteraanval. Het was de laatste flikkering van zijn geluk, den volgenden dag ging de vloot tot den vijand over, en werd hijzelf, nadat zijne ruiterij, door schrik overmeesterd, op de vlucht was geslagen, met zijn voetvolk, overblijfselen van Romeinsche legioenen, in de stad teruggedreven. Het geschreeuw van verraad weerklonk alom in de stad. Cleopatra, die vernam, dat zijzelve door den dolzinnigen Antonius van verraad verdacht werd, wilde hem in zijne eerste woede niet ontmoeten en ijlde uit haar paleis naar haar Mausoleum.

Het was Cleopatra maar al te goed bekend, dat Octavianus zich bovenal van haar persoon en hare schatten wilde meester maken, van haar om zijn triomf te verheerlijken, van haar schatten om zijne krijgers te bevredigen. Zij had daarom aan den Isistempel binnen de uitgestrekte omgeving van haar koningsburg een geweldig groot Mausoleum laten bouwen, in welks bovengedeelte, waar men alleen door zware valdeuren kon binnendringen, zij al haar kostbaarheden en schatten, goud en zilver, paarlen en edelgesteenten, kostbare specerijen, de schatten van tempels, waren van groothandelaars, had laten samenbrengen. Een groote voorraad van brandbare stoffen was er opgehoopt, zoodat zij in den uitersten nood zichzelve met al hare schatten kon vernietigen en haar gehaten vijand van zijn buit versteken. Octavianus was met dit plan bekend, en dit deed hem niet karig zijn met de verzekering, dat zij niets van hem te duchten had.

Daarheen nu had Cleopatra de wijk genomen met twee harer trouwe dienaressen, wier namen, Charmion en Iras, de geschiedenis bewaard heeft. De zware valdeuren, die van binnen door haar niet te openen, wel te grendelen waren, werden neergelaten. — Toen Antonius in het paleis aankwam, vernam hij niet alleen, dat zij gevlucht was, maar ook het gerucht van haar dood kwam tot hem. Dat zij zelve hem dit bericht had doen toekomen, behoeft men niet aan te nemen. Toen, het leven moede, trachtte hij zich met zijn zwaard van het leven te berooven, maar de wonde, hoe zwaar ook, was niet terstond doodelijk. Daarna vernemende, dat zij nog leefde, wilde hij ten minste bij haar sterven, werd naar het Mausoleum gebracht, opgeheschen, en daar blies hij den adem uit in Cleopatra's armen, die zich bij den dood van haren geliefde aan wanhoop overgaf en zich den boezem stuk reet. Plutarchus heeft dit tooneel uitvoerig en treffend beschreven.

Weldra was Octavianus meester van Alexandrië, en zijn eerste zorg was, zoo mogelijk het plan van Cleopatra te voorkomen. Hij zond den ridder Proculeius tot haar, en koos daarmede juist den man, dien de stervende Antonius haar had aanbevolen als den eenigen uit Octavianus' omgeving, dien zij vertrouwen kon. Door een tralieraampjen werd het gesprek gevoerd, waarbij Proculeius haar echter slechts de algemeene verzekering kon geven, dat zij getroost moest zijn en op zijn heer vertrouwen. Maar Cleopatra wilde alleen tegen vaste waarborgen, die haar of haren kinderen den troon harer vaderen verzekerden, het veilig toevluchtsoord verlaten, waar zij door een brandende fakkel en een dolkstoot den vijand van de vruchten zijner zegepraal kon berooven. Antonius had zich in Proculeius' karakter vergist; voor zijnen heer wilde hij ook verraad plegen; hij had de gelegenheid der plaats verkend en de overtuiging erlangd, dat Cleopatra te overvallen was. Een volgende zendeling kwam met meer bepaalde beloften en hield Cleopatra beneden bezig, terwijl Proculeius met ladders het Mausoleum beklom en naar beneden sloop. „Ongelukkige Cleopatra, gij zijt verraden," riep een harer vrouwen. Zoodra Cleopatra Proculeius ontwaarde, trok zij den korten dolk, die aan haar gordel hing, maar het was te laat; Proculeius omvatte haar met beide armen en ontrukte haar den dolk. Op zijne verzekering, dat zij Octavianus veilig kon vertrouwen, antwoordde zij niets. Op haar verzoek bleef zij, streng bewaakt, maar zacht behandeld, nog in het Mausoleum om haren Antonius de laatste eer te bewijzen en zijn gebalsemd lijk in de sarcophaag te leggen. Daarna werd zij naar haar paleis ge-

bracht en als vorstin bejegend, om haar hoop te laten, ten einde zij zich zelve geen leed deed.

De overmatige inspanning, de droefenis, de wonden, die zij zich geslagen had en die niet dadelijk genazen, maakten haar eindelijk ziek; dit was haar welkom, door onthouding van spijs en drank wilde zij zich dooden. Maar Octavianus, die dit vermoedde, wist, wat hij te doen had. Zij was moeder en beminde hare kinderen. „Als zij bij haar plan bleef, zouden hare kinderen het boeten," liet hij haar zeggen, en daarmede rukte hij, zooals Plutarchus zegt, de steunsels weg, waarop hare vastberadenheid rustte. Haar wederstand was gebroken; zij liet toe, dat men haar geneeskundig behandelde, en zij herstelde.

Haar ongeluk en hare beminnelijkheid hadden haar onder de Romeinsche edelen een vriend verworven in den jongen Dolabella, aan wiens vader zij weldaden had bewezen. Hij deed haar in het geheim weten, dat Cæsar Octavianus haar met hare kinderen na drie dagen over zee naar Italië zou doen voeren. Zij wist nu, wat haar wachtte; nu hare kinderen toch zeker vrijheid, troon en rijk zouden verliezen, was haar besluit genomen, te sterven als koningin, in haar vaderland, in het paleis harer vaderen, zooals zij geleefd had. Daartoe moest Octavianus gelooven, dat zij aan het leven hechtte. Zij verlangde een mondgesprek en verkreeg dit. Van dit gesprek heeft Plutarchus een geloofwaardig verhaal medegedeeld.

Men sla geen geloof aan latere berichten, dat zij getracht zou hebben ook Octavianus te betooveren, maar neme het verhaal van Plutarchus, die uit het schriftelijk bericht van een tijdgenoot en ooggetuige putte, gerust als waarheid aan. Het hier mede te deelen, zou te lang ophouden; genoeg, zij wist Octavianus, die haar door bedriegelijke voorspiegelingen trachtte gerust te stellen, in den waan te brengen, dat zij boven alles aan het leven zich vastklemde en dat hij zelfmoord niet van haar behoefde te duchten. Hiertoe moest zelfs het schijnbaar verraad van haar schatbewaarder dienen. De sluwe Octavianus waande haar bedrogen te hebben, maar hijzelf was de bedrogene. Hij was gerustgesteld, en het toezicht verslapte.

Kort hierna richtte zij tot Octavianus de bede, dat zij voor de laatste maal een lijkoffer aan Antonius' graf mocht brengen. Plutarchus deelt ons de aandoenlijke lijkklacht mede, die zij uitsprak, toen zij met hare twee getrouwe dienaressen aan Antonius' sarcophaag lag neergezonken. Ook deze klacht moest de overtuiging geven aan hare bespieders, dat zij wel haar volgend lot met angst en smart te gemoet zag, maar dat iedere gedachte aan zelfmoord

geweken was. — Toen zij in haar paleis was teruggevoerd, nam zij een bad, vlijde zich op kussens neder en liet een rijkelijk ontbijt aanrichten. Door een boer werd een mand met fraaie vijgen binnengebracht, die hij aan de wachters getoond had. Daarin waren waarschijnlijk de giftige adders verborgen, die, voor zoover men kon nagaan, het middel tot haar dood geweest zijn. Na het ontbijt zond Cleopatra een verzegelden brief aan Cæsar Octavianus, misschien juist door de persoon, die meer bepaald met hare bewaking belast en nu geheel gerustgesteld was omtrent hare plannen. Hoe het zij, Cleopatra was alleen met hare twee getrouwen en liet de deuren van binnen sluiten. De brief bevatte de dringende bede om naast Antonius begraven te worden. Octavianus begreep terstond, wat er gebeurd was, en zond in allerijl zijne dienaren naar het koninklijk paleis. De deuren van de zaal werden opengebroken, Cleopatra lag in koningsgewaad op haar gouden rustbed, dood, de eene harer dienaressen, Iras, lag aan hare voeten, dood, de andere leefde nog en zette de kroon op het hoofd harer gebiedster recht, uitte enkele woorden tot een binnenstormenden krijgsman en zonk stervend neder voor het rustbed harer meesteres.

Wat er gebeurd was, moge de groote dichter ons melden, die wel is waar niet de begaafde *koningin* en hare veelomvattende plannen heeft geschetst, maar met den helderen blik eens zieners de *vrouw* Cleopatra voor zich zag en geschilderd heeft, en iedere beschuldiging van ontrouw jegens Antonius, van pogingen om Octavianus te bekoren, heeft teruggewezen.

Hoe teleurgesteld Octavianus ook wezen mocht door Cleopatra's dood, hij moest haar grootsch uiteinde bewonderen. Het genot, haar bij zijn triomftocht in Rome geketend voor zijn wagen te zien uitgaan, was hem ontgaan, maar de onmetelijke schatten, die hij vond, vervulden zijn anderen wensch en stelden zijn leger ruimschoots tevreden, ja, nog onnoemelijk veel bleef over. Cleopatra's regeering had den rijkdom van haar land geenszins uitgeput; hadden de troepen en bondgenooten haar bij den laatsten strijd niet begeven, dan ware deze zeker niet schielijk beslist geworden, want hulpmiddelen van anderen aard waren er nog in overvloed. Dat Cleopatra de liefde harer onderdanen in ruime mate bezat, hiervan ontving Octavianus de duidelijkste bewijzen. — Aan haar laatsten wensch werd voldaan; zij werd met koninklijke praal grafwaarts geleid en nevens haren Antonius in eene en dezelfde sarcophaag ter ruste gelegd. Ook aan hare twee getrouwe dienaressen viel eene eervolle begrafenis te beurt.

Zoo was het uiteinde van Cleopatra. Geheel haar leven, van het oogenblik af, dat zij op haar achttiende jaar een wankelen troon beklom, was gewijd aan het streven om dezen troon te stevigen, het rijk harer vaderen op nieuw machtig en groot te maken. Hoe zij tot tweemaal toe bijna geslaagd is, hebben wij gezien; de eerste maal heeft Cæsars onverwachte dood hare hoop verijdeld; de tweede maal deed de ijverzucht harer liefde haar feilen begaan, en bewoog haar Antonius te vergezellen in den beslissenden strijd, eene feil, waarvoor zij en Antonius bij Actium hebben geboet. — Haar leven als koningin was een onafgebroken dappere strijd voor haren troon; hare laatste pogingen trachtten dien aan hare kinderen te verzekeren. Toen alles vergeefsch bleek, stelde zij zich ten doel hare eer als koningin uit de schipbreuk te redden, en deze taak heeft zij volbracht tot bewondering van tijdgenooten en nageslacht.

Hoe de Romeinen over haar dachten, moge men afleiden, niet uit de berichten van lateren, die ter verheerlijking van Octavianus Augustus, niet geschroomd hebben hare nagedachtenis te bevlekken, haar te beschuldigen van verraad jegens Antonius en van pogingen om ook Octavianus te betooveren, maar veeleer uit die der tijdgenooten, zooals Vergilius en Horatius, vrienden van Octavianus. Men vindt dan steeds zorg en beduchtheid voor hare plannen, verontwaardiging over hare stoutheid, die Rome inderdaad aan den rand van den ondergang bracht en die een echt Romein voor verdwaasdheid houden moest, blijdschap bij haren val en bewondering van haren heldenmoed. Zelfs na den slag bij Actium bleef de bezorgdheid nog bestaan; eerst toen het bericht van haren dood ontvangen was, was deze bij Horatius geweken en uitte hij zijne vreugde in een heerlijk Alcæisch lied:

Komt, nù gebekerd! rept nu den vrijen voet,
Den bodem stampend! nu is hij daar, de tijd
Om 't Godenfeestmaal aan te richten,
Met Saliarische pracht, mijn vrienden!

't Mocht zonde heeten, Cæcuber, overoud,
Te ontzeeglen, zorgloos, toen kapitool en rijk
De koninginne, driest van waanzin,
Smaadlijken val en verderf bereidde;

Zij, saamverbonden met haar verdorvene
Schijnmannenbende, zelfs het onmooglijkste,
Vermetel, dronken door den voorspoed,
Hopende; — doch haar woede luwde,

Toen schier geen enkel schip aan den brand ontkwam;
De moed des wijns werd bij de verbijsterde
In echte vrees verkeerd, toen Cæsar
Haar, die Italiës kust ontvluchtte,

Snelroeiend najoeg, — zoo, als de valk zich stort
Op zwakke duiven, of als de Thraciër
Den haas bestookt op 't wintersneeuwveld, —
Pogend in keet'nen te slaan het schrikbeeld,

Verwekt van 't noodlot. — Zij echter streefde nu
Een eed'len dood na, niet als een zwakke vrouw
Voor zwaarden sidd'rend, noch hare schepen
Richtend op veilig gelegen kusten;

Neen, moedig zag zij 't puin van haar koningshuis
Met held'ren blik aan, greep met een vaste hand
De grimmige adders, om haar lichaam
Doodlijken zwadder te laten drinken;

Zij koos te sterven, grootsch in haar heldenmoed; —
De hooggezinde vrouwe, zij gunde t niet
Aan 's vijands jachten, haar, de onttroonde,
Smadelijk weg, ten triomf, te voeren.

Blz. 297. I. 1. 10. Dier Egyptische. In 't Engelsch *a gipsy*, dubbelzinnig, daar *gipsy* zoowel eene „Egyptische", als een „heidinnetjen", *bohémienne*, *Zigeunerin*, kan beteekenen.

Ald. I. 1. 12. Het derde des pijlers. Antonius maakte met Cæsar Octavianus en Lepidus het tweede driemanschap uit.

Blz. 299. I. 1. 42. Zoo schijn ik dwaas, al ben ik 't niet. Er staat eigenlijk: „zoo zal ik de dwaas schijnen, die ik niet ben"; zij voor zich namelijk meent op Antonius' blijvende liefde te mogen rekenen. — Het zeggen wordt echter ook anders opgevat, b.v. „ik ben niet dwaas, niet onbedacht, want ik weet zeer wel, dat hij zich gelijk zal blijven en ook mij trouwloos worden".

Ald. l. 1. 53. Doorkruisen wij de stad van avond. Volgens Plutarchus deden Ant. en Cleop. dit verkleed meermalen.

Blz. 302. I. 2. 23. 'k Zou liever met wijn de lever mij verhitten. Liever met wijn dan met liefde; de lever werd de zetel der begeerten geacht.

Blz. 303. I. 2. 53. Nu, als een glibberige handpalm enz. Dat een vochtige hand een voorteeken gerekend werd van vruchtbaarheid, vindt men ook vermeld „Othello", III. 4. 38.

Blz. 311. I. 2. 200. Veel is in wording, krielt, en heeft reeds leven. In 't Engelsch: *Much is breeding, which, like the courser's hair, hath yet but life.* Hier wordt gezinspeeld op het volksgeloof, dat paardehaar, in mistwater gelegd, in wormen zou veranderen. — Waarschijnlijk gegrond op het zien van den draadworm, *Gordius aquaticus*, die inderdaad op een levend haar gelijkt.

Blz. 314. I. 3. 46. Rome's haven. Ostia is bedoeld.

Blz. 315. I. 3. 84. Dien Romeinschen Hercules. Het geslacht van Antonius zeide van Hercules af te stammen. Antonius, die eene fraaie mannelijke gestalte bezat, hield er van, zijn stamvader in houding en kleeding na te bootsen.

Blz. 318. I. 4. 47. En waar is dit ook, Cæsar. In 't Engelsch staat eenvoudig, maar met nadruk: *Cæsar, I bring thee word*, niet met het voorafgaande verbonden door *en* of *ook*. Bij eene getrouwere vertaling: „Cæsar, ik kom u melden", doet men beter een tweeden bode te doen optreden; dat zijn bericht weinig van dat des eersten verschilt, behoeft niet te verwonderen, daar zij zoo snel op elkander volgen.

Blz. 319. I. 4. 59. Toen volgde u honger op de hielen. Plutarchus' Antonius, cap. 19.

Blz. 320. I. 5. 4. Een dronk van alruinsap. Een slaapdrank, uit den alruinwortel bereid; ook in Othello, III. 3. 330, wordt er gewag van gemaakt.

Blz. 322. I. 5. 23. Den and'ren Atlas. *The demi-Atlas*, die de aarde schraagt, zooals Atlas het hemelgewelf.

Ald. I. 5. 29. Toen gij nog, Cæsar, Uw blik deedt lichten over de aard, toen was ik Een bete voor een koning. Eene waarheid, die de mond der geheele oudheid bevestigt. Plutarchus geeft in Cæsars leven de volgende schets van haar:

„Cleopatra's schoonheid was eigenlijk op zichzelve niet onvergelijkelijk, en niet ieder, die haar zag, werd op den eersten blik er door betooverd, doch bij den verderen omgang oefende zij een onontkomelijke aantrekkingskracht uit en de toovermacht harer taal bij het gesprek en de wonderbare geestrijke bevalligheid van haar geheele wezen, die zij bij het verkeer met anderen ontwikkelde, ontving door de schoonheid harer gestalte nog een prikkel,

die zich des te dieper in de ziel drukte. Zelfs de klank van haar stem, als zij sprak, was voor het gehoor een ware wellust, en haar tong, als een veelsnarig muziekinstrument, voor iederen tongval bekwaam en geschikt, zoodat zij zelden in het verkeer met vreemden van de meest verschillende volken een tolk behoefde, wanneer die bij haar ten gehoore verschenen, maar den meesten zelf het antwoord kon geven." Verder verhaalt Plutarchus, in Antonius' leven, dat zij, behalve het Grieksch en Egyptisch, ook de talen der Aethiopiërs, Arabieren en Troglodyten, der Syriërs, Meden, Parthen en Hebreërs sprak, ja nog vele andere talen verstond.

Ald. I. 5. 36. Zijn wondersteen. In het oorspronkelijke staat tinctuur, doch de steen der alchymisten is in het Nederlandsch duidelijker, als meer algemeen bekend.

Blz. 328. II. 2 8. 'k Liet dien vandaag niet scheren. Om Octavius Cæsar toch vooral geen bijzondere beleefdheid te betoonen.

Blz. 337. II. 2. 183. Acht wilde zwijnen in hun (zoo leze men voor „haar") geheel gebraden voor een ontbijt. De bijzonderheid is aan Plutarchus ontleend. De kok had, toen er een twaalftal gasten bij Antonius waren, acht wilde zwijnen aan 't spit, om, daar hij den tijd niet wist, waarop hij zou moeten opdisschen, er steeds een naar behooren gereed te hebben. — Ook voor het verhaal van Cleopatra's verschijning op den Cydnus was Plutarchus de bron; evenzoo voor het gesprek met den waarzegger; ook op vele andere plaatsen van dit stuk.

Blz. 405. III. 13. 118. Cneus Pompejus. De oudste zoon van den grooten Pompejus. Hij was in 49 v. C. naar Egypte gekomen, en de 20jarige Cleopatra had diepen indruk op hem gemaakt; doch van naderen omgang tusschen beiden blijkt niets.

Ald. III. 13. 127. Stond ik op Basans berg enz. De bergachtige boschrijke streek Basan, aan de overzijde des Jordaans, was bekend door zijne forsche runderen; men zie Psalm 22 v. 13 en Ps. 68 v. 16, alsmede Jesaja 2 v. 13 en Amos 4 v. 1.

Blz. 412. IV. 2. 38. Heil spruite uit deze druppels. *Grace grow where those drops fall.* Bij het zeggen: „Genade spruite, waar deze druppels vallen", dacht de dichter ongetwijfeld ook aan het genadekruid, *herb of grace*, de wijnruit; zie K. Richard II, III. 4. 104 (Deel III, blz. 79 en 573).

Blz. 422. IV. 7. 7. Ik had een wond hier als een V, maar nu is 't W geworden. *I had a wound here that*

was like a T, but now 't is made an H. Men moge hier aan een liggende ⊣ denken, die gemakkelijk tot een H kan worden. Ongetwijfeld is hier ook een woordspeling bedoeld met den naam der letter *H* en *ache*, pijn, welke woorden in Sh.'s tijd eender werden uitgesproken, zie „Veel leven om niets" III. 4. 56 (Deel VI, blz. 80 en 548).

Blz. 423. IV. 8. 2. Van onze gasten. Scarus en andere dapperen.

Blz. 428. IV. 12. 13. Driedubb'le hoer. Antonius denkt, — men vergelijke III. 13. 118, — aan Cleopatra's omgang met Cneius Pompejus, Julius Cæsar en hemzelven.

Blz. 429. IV. 12. 28. Zij, echte tooveres. In 't Engelsch staat: *like a right gipsy;* men zie de aanteekening op I. 1. 10.

Blz. 430 IV. 13. 2. Hij raast, als Aiax deed om zijn waap'nen. In 't Engelsch wordt in plaats van Aiax, die razend werd, daar hem de wapenen van den gestorven Achilles niet werden toegewezen, zijn vader Telamon genoemd. In 2 Kon. Hendrik VI, V. 1. 26 wordt nauwkeuriger van *Aiax Telamonius* gesproken. — De hier vermelde Thessalische ever is de uit oude verhalen bekende, die door Meleager gedood werd.

Blz. 448. V. 2. 7. En nooit den draf meer smaken doet. Men vergelijke I. 1. 35 (blz. 299).

Blz. 457. V. 2. 174. Waart gij een man. Seleucus is een eunuuk.

Blz. 460. V. 2. 220. Een knaap. Men bedenke, dat op Sh.'s tooneel de vrouwenrollen door knapen en aankomende jongelingen gespeeld werden.

Ald. V. 2 233. Daar is een boerenknaap. De boerenknaap, *rural fellow*, wordt in het vervolg met de benaming *clown* aangeduid.

Blz. 465. V. 2. 322. 'k Herstel het, en ga spelen. Zij denkt aan Cleopatra's zeggen, V. 2. 231.